Dr. Güzin Poffet-Tamaç'ın Ardından Sandoz Türkiye Anılarımla Bir Devir

Cumhuriyetimizin 100. Yılı Özel

"Olive Drops" Rengigül Ural, 2014

"Pharmakochemische Untersuchungen an Oleaceen" Dr. Güzin Poffet Tamaç, 1957
"Türkiye'deki Doğal Oleacea Taksonlarının Sistematik Revizyonu" Prof. Dr. Faik Yaltırık, 1961

Rengigül Yaltırık Ural

2023

1984 yılından vefat ettiği 2023 yılına kadar hayatımın her evresinde yanımda olan Sandoz İlaç Sanayii Türkiye'nin kurucularından Dr. Güzin Poffet-Tamaç'a saygı ile…

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmamda da stüdyosunda ve arşivi ile bana destek olan eşim Ersin Ural'a teşekkür ederim.

RE Books Arts - Rengigül Ural Kitaplığı

İnceleme – Araştırma ve Röportaj Bölümü

Rengigül Ural'a ait tüm eserlerinin tüm telif, basım ve yayın hakları

RE Books Arts Yayınevi'ne aittir.

Kaynak gösterilerek alıntılar yapılabilir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çerçevesince tüm hakları saklıdır.

RE Books Arts Kitaplığı bölümlerinde kayıt altına alınan ve gelecek kuşaklara da kayıtlı birer belge olarak aktarılma çabası ile yapılan tüm çalışmalar; saptanan proje kapsamında birleştiğinde önemli bir sosyal tarihi de geniş yelpazede yansıtmış olacağı düşünülmektedir.

Yazışma adresi: rebooksarts@hotmail.com

Giriş

İ.Ü. Rektörlüğü'nden Sandoz İlaç Sanayii Ltd. Şti.'ye

Sandoz İlaç Sanayii Ltd. Şti.'nden Koç Holding'e

Sandoz bir mihenk taşıdır ilaç endüstrisinde

" Güzin Hanım kime benziyor?" diye Sormuştu Babam

Nuri Tamaç ve TBMM VII. Dönem Milletvekilleri

Sandoz Levent Fabrika

Optalidon Halit

"Kocataş Yalısı Anılarım" kitabında geçen Optalidon

"Babalar ve Kızları"na Güzel Bir Örnek

Sandoz Türkiye, başlı başına bir eser olabilecek deneyimlerimle doludur.

Sanayi Bölgesi Olarak Levent

Mimar Rebii Gorbon ve Prof. Dr. Kemal Ahmet Arû

Şinasi Şahingiray ve ortağı Fazıl Aysu

Hafızamdaki, Anılarımdaki Levent'ten Kısa Bir Kesit

Bedri Rahmi Eyüboğlu. Eren Eyüboğlu. Nurullah Berk. Ferruh Başağa. Sabri Berkel. Ercüment Kalmık. Jale Yılmabaşar

Mimar Prof. Dr. Hamdi Şensoy

Sandoz Büyükdere Caddesi'nin Arkası Gültepe Nasıldı?

Gültepe'ye Dikilen İlk Gecekondu ve Sandoz'da Bir Grev Girişimi

Fabrika Yemekhanemiz. Toplantılar. Özel Gün Davetleri

İsviçre Ticaret Odası bağlantılı olarak **Silviya Yelten Hanım**

Sandozlu Bir Anne Olmak

Sandoz ve Çocuk

Sandoz ile Yatırım Yapmayı Öğrenmek

Bilim, Kültür-Sanat ile El Ele İş Dünyasındaki Sinerji

Sandoz'un 30. Yılında 5. Hizmet Yılım

Jutta Atasoy Hanım ve Silvia Yelten Hanım gibi Zarif: Prof. Judith Uluğ

Çalıştığımız Kurumlardan Bir Seçki

İKSV – İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı

5. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali 18-29 Mayıs 1993

Basın danışmanımız Ertuğrul Zorlutuna

Sandoz Türkiye'nin 30. Kuruluş Yılı "logotype" Yarışması

Sandoz Halkla İlişkiler Bölümü ve Protokol İşleri

1990'larda Sandoz'da Halkla İlişkiler - Türkiye'de Halkla İlişkiler Eğitimi Tarihi

Çok Zevkliydi Güzin Hanım

Sandoz Sanat Galerisi

Unicef'e Destek

Adolf Wölfi (1864 -1930)

Türkiye'de Sandoz 35. Yıl Sandoz Dergisi

Sandoz Yayınları

Orhan Şaik Gökyay, Gündağ Kayaoğlu gibi Değerli Kişiler

Sponsor Olunan Eserler

Sandoz Emekliler Günü'nde Hediye Kitap

Sandoz'da Çalıştığım Yıllarda Hediye Edilen İmzalı Kitaplar ve Tanıştığım Kişiler

Erman Atasoy ile Çalışmalar

Sandoz'da 10. Hızmet Yılım

Novartis Yayınları

Arşivimdeki Belgeler – Eğitimler

Doktor Poffet'in Örnek Alınacak Pek Çok Özelliği

Sağlık Kontrolü hk.

Middle East Management Centre Seminerleri gibi Eğitimler

Soroptimist Kulübü

Sonuç

"Güzin Poffet Tamaç'ın Ardından" makalemi çok yönlü ve gelişimim ve deneyimlerimle uzunca anlatmamdaki amacım

Semahat Hanım'ın Zarafeti

Teşekkür ve Saygı

Kaynakça

Dr. Güzin Poffet-Tamaç'ın Ardından Sandoz Türkiye Anılarımla Bir Devir

Rengigül Yaltırık Ural

Giriş

Boğaziçi Üniversitesi'ni 1979'da bitirdikten sonraki yıl babamın yönlendirmesi ile İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nde iş hayatıma başladım. Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Fikri Şenocak babamın dostlarındandı. Rektör Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu idi. Diğer rektör yardımcımız Prof. Dr. Akın İlkin'di. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü o yıllarda Horhor'daki Suphi Paşa Konağı'ndaydı. Semiha Baban, bir önceki rektör Prof. Dr. Haluk Alp ile çalışmış ve İstanbul Üniversitesi Halkla İlişkiler, Tanıtım ve Dokümantasyon Bölümü´nü kurmuş müdürdü. Semiha Hanım ile birlikte çalışmaya başladım. Kendisinden çok kıymetli bilgiler öğrendim. Babası Selim Baban ile de beni babasının ofisinde tanıştırmıştı. Evinde birkaç kez ağırlamıştı. Annesi çok kibar bir hanımefendiydi. Annem ve babamla tanıştı. Babama saygısı vardı. Amerika'ya eğitime giderken bana vekalet bıraktı. İstanbul Üniversitesi Halkla İlişkiler, Tanıtım ve Dokümantasyon Bölümü´nde Müdür Yardımcısı, İstanbul Üniversitesi Bülteni Yazı İşleri Müdürü olarak çalışmalarımızı sürdürdüm.

1981 yılında dünyada kutlanması UNESCO tarafından ilan edilen "Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılı" nedeniyle Roma´da gerçekleşen "Türk Haftası": "Atatürk: Tradizione e Cultura"da T.C. Başbakanlık onayıyla Ord. Prof. Dr. Anna Masala ile koordinatörlüğü üstlendim. Rektör Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu ve akademik bir heyet ile Roma Üniversitesi ile ortaklaşa Roma'da UNESCO'nun Atatürk'ün doğum yılı olarak dünyada kutlandığı Türk Haftası düzenledik. Mehmet Ali Ağca – Papa zirvesinde/gölgesindeki yıl.

Tercümanı Ord. Prof. Dr. Anna Masala (Türkiye'ye Aşk Mektuplarım'ı, TRT TV ve Radyosu'nda Hüseyin İpek'in konuğu olarak belgesel halinde aktardım, hayli hacimli bir dosyadır) dostum olmuştu. Zorlu, hüzünlü, dikkat edilmesi gerekli bir süreçti. Tüm protokol, açılış, davet, fahri doktora, senato toplantıları, yayın işlerinden sorumluydum. İ.Ü. Merkez Bina'daki ofisimize de geçmiştik. Fahri doktora alanlardan biri de Kenan Evren idi. Sıkıyönetim sonrası YÖK kurulmuş, başına çocukluk doktorum Prof. Dr. İhsan Doğramacı getirilmişti. Hayli ilginç deneyimlerimden ve ilklerimdendi.

1983 yılında Ersin ile evlendim. I. Levent'teki evimizden Hüsrev Gerede'deki evimize taşınma aşamasındaydık. Kiracımız çıkmış, evimiz tadilat gerektiriyordu. Arabamız henüz yoktu. Ersin de stüdyosunu babasından ayrı olarak yeni açmıştı. 1984 yılında babamın karşı çıkmasına rağmen, eşimin desteği ile özel sektöre geçmeye karar verdim. Kararımı etkileyen faktör Roma'ya birlikte gittiğimiz kıymetli iktisat hocamız Prof. Dr. Yüksel Ülken'in "Kızım yeni mezun oldu, özel sektörde benden çok maaş alıyor" demesiydi.

1984'te Cem'i Bey'den iznimi rica ederek özel sektöre geçtim. Üç büyük kuruluştan (STFA, Enka, Sandoz) Sandoz'u seçtim. STFA merkez yönetimi o zamanlar Koşuyolu'nda idi ve Ersin'in stüdyosuna yakındı. Gayet modern bir bina idi ve yöneticileri de deneyimli, kibardı. Sektörde önemli, saygın firmalarımızdan biriydi, ancak işleri gereği Cuma günü tatildi. Enka ile Sandoz arasında bocalamıştım. Enka'dan çok zarif bir üst düzey yönetici ile birkaç kez görüşmüştük. Hüsrev Gerede'de oturuyordu. "Bir gün önce Sandoz'u kabul ettim" dediğimde üzülmüştü. Enka kıymetli bir firmadır. Semahat Hanım ile tanıdığım Emine (Gülçelik) Hanım'ın gönlümdeki yeri bambaşkadır. Dostluğu, zarafeti, kadirşinaslığı, duyarlılığı ile nadir bir insandır.

İ.Ü. Rektörlüğü'nden Sandoz İlaç Sanayii Ltd. Şti.'ye

Sandoz fabrika hem evimize çok yakındı hem uluslararası bir firma idi. Çocukluğumdan beri İsviçre'yi, babamdan öğrendiğim İsviçre ormanlarını ve tabii ki Heidi'yi çok severim. Bilinçaltı bir sıcaklık yansıttığı gibi İstanbul Üniversitesi fakülteleri ile benzerliklerini hissetmiştim. İngilizce ve Türkçe yazılı sınav ve mülakatlardan sonra Dr. Güzin Poffet-Tamaç'ın asistanlığı vazifeme başladım. Geniş yelpazedeki görevim çok sorumluluk isteyen vazifeler bütünüydü. Üniversitede 12.000 TL. alırken (pozisyonum ve kıdemim yükseldiği için son maaşım 20.000 TL. olmuştu) 110.000 TL. ve yan haklarım, sağlık kontrollerim ile doğru bir karar vermiş olduğumu daha iyi anlıyorum. Üniversitedeki görevimden ayrılırken İ.Ü. İktisat Fakültesi hocası, rektör yardımcımız Prof. Dr. Akın İlkin "Seni tebrik ederim, bizleri maaşta geçtin" diyerek bana destek olmuştu. 1985 yılında da İktisat Fakültesi dekanı olmuştu. İktisat hocasından iktisadî bakış açısıyla "aferin" almak hoşuma gitmişti.

Dr. Güzin Poffet ile çalışmak disiplin ister. Zaten 12 yıl sonra Koç Ailesi'nden Semahat Arsel Hanım ile çalışmaya başladığımda, Rahmi Bey "Akıllı bir kadınla çalışmışsınız akıllı olmalısınız." demişti.

Sandoz çok oturmuş bir firma idi. Türkiye'de İsviçre'yi yaşadığımı söyleyebilirim. Yabancı direktörlerle, başkanlarla gayet güzel diyalog içinde idik, tabii ilaç sektörü ile de. YASED, İlaç İşverenler Sendikası toplantıları da olurdu. Ben aynı zamanda "Psikotrop İlaçlar"ın kırmızı mühürle saklanması, öncesinde giriş, çıkış hesaplanmasını da aylık olarak yapardım.

Sağlık Bakanlığı kontrole gelirdi. İKSV'ye destek olurduk. Konserler, sinema, tiyatro faaliyetleri… Sandoz Sergi envanterinin sorumluluğunu da verdiler. Beşiktaş'ta Türkan Şoray'ın binasında genel müdürlük birimi vardı. Girişi Sandoz Sergileri'ne ayrılmıştı. UNICEF için de etkinlik düzenlerdik. Sandoz Yayınları'na da emek vermekteydim. Ayrıca Uluslararası Soroptimist Derneği'nin de yazışmalarını sürdürüyordum. Türk-İsviçre toplantılarından da deneyim sahibi oldum. Toplantı, davet ve ikramlarda Divan ve Swissôtel ile iş birliği halinde idik.

1991 yılında Güzin Hanım emekli oldu. Bir geçiş süreci yaşadık. Doktor Bey (Ben Dr. Edgar Poffet'ye hayatım boyunca Doktor Bey diye hitap ettim) ile çalışmaya başladım. 1993'ün Şubat ayında Dr. Poffet'nin yerine Erman Atasoy CEO oldu. Sandoz Genel Müdürlük Binası'nın en üst katında Erman Bey ile çalışmaya devam ettim. Erman Bey, Levent Fabrika'da önce Mehmet Türkyılmaz'ın odasında çalışmaya başlamıştı. Birlikte bir süre çalıştıktan sonra Güzin Hanım'ın ve benim Genel Müdürlük'teki ofislerimiz tamamlanınca Beşiktaş'a geçmiştik. Erman Bey çalışmalarını Güzin Hanım'ın odasında da sürdürmekteydi. Fabrikadaki asistanı Funda Tarlan idi. Kıymetli bir arkadaşımızdı.

Sandoz İlaç Sanayii Ltd. Şti.'nden Koç Holding'e

1996 yılında Sandoz, Ciba-Geigy ile birleşirken Novartis oldu. Bu süreçte Erman Bey, tıpkı Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu gibi çalışmamı istemesine rağmen, Koç Grubu'nu kabul etmemi saygıyla karşılayıp, destek verdi ve hâlâ dostluğumuz saygı ile sürer. Novartis, bu birleşme süresince çalışanlarına (çıkartılacak veya kendiliğinden ayrılacak olan) İsviçre Frangı bazında tazminat ödedi. Çok sancılı, stratejik önemi olan öğretici bir dönemdi. Zira "birleşmelerde 1+1=1 eder" ifaderine tanıklık ediyordum. Ve ben yine en iyi kararlarımdan dediğim tüm haklarımı İsviçre standartlarında alarak Koç Holding'e geçtim. Bu detayları aslında özellikle ve içgüdüsel yazıyorum. Genç okurlara deneyimler gibi kaleme alıyorum. Doğru zaman, doğru pozisyon, doğru iş/eş…

İ.Ü. Orman Fakültesi Orman Botaniği Bilim Dalı'ndan birbirlerini seven sayan, babama "Faik abi" diyen kıymetli bilim adamlarımızdan Prof. Dr. Gökhan Eliçin'in eski eşi Fethiye (Temiz) abla, Ciba-Geigy'den Koç Holding'e geçmişti ve Sevgi (Gönül) Hanım ile çalışıyordu. Çok ilginç bir karşılaşmamız olmuştu kendisi ile. Setur, Kuruçeşme Divan'da üst düzey asistanlara güzel bir bahçe daveti vermişti. "Rengigül" diye sıcak, içten bu sese döndüm ki sarmaş dolaş olduk. "Ciba-Geigy - Fethiye Fatoş Temiz" kartviziti de artık efemera olmuş, arşivime aldım. Anlaşılan elimizde eskiye dair kurumsal, baskılı ne varsa pek değerli ve kıymetini bilmek gerek. Sandoz ve Ciba-Geigy, Novartis olurken Fethiye abla beni Koç Holding'e tavsiye etti. Holding İK Direktörü o zaman Eser Gürocak Hanım'dı. Çok zariftir, hâlâ zaman zaman yazışırız. Çeşitli görüşmeler yaptık. Zaten Semahat ve Dr. Nüsret Arsel, Güzin Hanım ve Doktor Bey'in dostlarıydı Sevgi Hanım gibi. Ortak çalışmalar içinde idik. Semahat Hanım, Güzin Hanım'ı aramış "reference check" yapmış ve Güzin Hanım da "tam onay vermiş". Referans önemlidir. Hele Güzin Hanım'dan!

1996'da Ortadoğu Başkanımız Mr. Alexsandre F. Jetzer'in de katıldığı (Tabii ki benim için gelmedi, tesadüfen bir toplantı için İstanbul'daydı) güzel bir veda partisi yaptılar. Genel Müdürlük toplantı odasındaki veda partisinde Doktor Bey'in yanında idi Mr. Jetzer ve "Sandoz'dan sonra Koç'a geçilir" demesi de bana güç vermişti.

Mr. Jetzer çok kibar, zarif tebessümü olan bilgili, görgülü, mütevazı başkanımızdı. Yıllar sonra Divan Grubu'muzun CEO'su Marcus Bekhit olmuştu, Four Seasons'dan bize geçmişti. Zarafeti, konusuna hâkimiyeti, ekibine yansıttığı ışıltı ile Mr. Jetzer'i anımsatırdı Mr. Bekhit. Zarif yazıları, kartları, dilekleri arşivimde. Uluslararası çapta üst düzey/tepe yönetici olmak birçok disiplini bir arada barındırmakla mümkün olabiliyor. Kendisi ile barışık, egolarından arınmış, adım adım yükseldikçe kendisini arzın merkezinde görmeyen kişilikteki yöneticiler sayılıp, seviliyor ve iz bırakıyorlar. Ortak özellikleri farklı ülkelerdeki kültürleri, o kültürdeki insanların yapılarını gözlemleyebilmeleri ve "polyglot" olmaları.

1996, 29 Ekim'de bir gün izin yaparak Semahat Hanım ile çalışmaya başladım. Vehbi Bey vefat etmiş, naaşı çalınmıştı. Ne ilginç ki Semahat Hanım'a, Güzin Hanım ve Doktor Bey'den, Erman Bey'den taziye mektuplarını da ben yazmıştım. Semahat Hanım'ın bana düzenlemem için teslim ettiği dosyalarda kaleme aldığım bu mektupları gördüğüm zaman duygulanmıştım.

Semahat Hanım ilk çalışma haftamızda "Uğurlu gelirsin de babamın naaşı bulunur" demişti. Bir hafta sonra hep birlikte çok sevindik. Malezya Fahri Konsolosu, Türk Siemens'in kurucularından kıymetli hukukçumuz Dr. Nüsret Arsel'in yazılarını da zevkle yazıyordum. Nüsret Bey çok muhterem bir insandı. Kökleri Selanik idi bizim aile (Atatürk'ün baba soy ağacındayız) bağımız gibi. Prof. Dr. Cahit Arf Hoca amcazadesiydi. Müziğe meraklıydı, Utku'nun müzik kulağını, bestelerini beğeniyor ve müzikte ilerlemesini istiyordu. Semahat Hanım ise müzecilikte kendisini yetiştirmesini tavsiye ediyordu. Semahat Hanım'ın dileği oldu. Vehbi Bey'in ilk kadın müdiresi Dr. Afife Sayın hayatımızda idi, birlikte çalışıyor, yazılar yazıyorduk. Afife Hoca, Amerika'da 50 yıl iktisat hocalığı yapmış, İ.Ü. İşletme İktisadı'nın, Türk-Amerikan Üniversiteliler Derneği'nin kurucularındandı. Akaretler Zümrüt Palas'ta otururdu. Bir gün kapıda Sandoz'dan hukuk danışmanımız, Güzin Hanım'ın sanırım Alman Lisesi'nden arkadaşı olan avukat Arif Bilgin ile karşılaştık. Çok şaşırdı ve çok da memnun oldu. Afife Hoca ile tam kapı komşulardı. Eşi çok muhterem bir hanımefendi idi. Zaman zaman tatlı sohbetler yapardık.

Erman Atasoy'dan sonra bayrağı devralan Dr. Altan Demirdere evinde bir kadirşinaslık örneği olarak, Dr. Poffet'nin 89. Doğum Günü Partisi'ni organize etti. Doktor eşi Hande Hanım'ı benim yanımda oturarak, beni onurlandırdı. Kendisi de Ersin'in karşısına. Sandoz'dan, Novartis'ten konuklarını neşe içinde musiki ile ağırladı. Masada Altan Bey ayağa kalktı ve tebessümle "*Rengigül Hanım'ı tanıyor musunuz? Rengigül Hanım bir efsaneydi… Güzin Hanım'ı rahatlatır. Negatif enerjiyi alır. Biz öyle içeri girerdik*" dedi. Şahsen kalplerinde böyle bir yerde olduğumu, bu derece olduğunu bilmiyordum. Daha doğrusu hiç "efsanelik" bir durumum olduğunu düşünmemiş, hiç aklıma gelmemişti. Ancak bu sözler, bana Semahat Hanım'ın bir üst düzey yönetime yazdırdığı ve "Marka Olma Yolunda Sürdürülebilir Başarı" seminerinde genç meslektaşlarıma da aktardığım bir tavsiye mektubundaki satır aralarını anımsattı;

"*… sizin metni daha saygılı bir üslupla kaleme almanız gerekirdi. Şayet, ben Rengigül Hanım'a böyle bir mesaj versem, o muhakkak karşı tarafa yumuşatarak geçirirdi. Bu da asistanlığın görevlerinden biridir…*"

İki yazılı, iki sözlü sınavla girdiğim Sandoz'da "efsaneydi" sözünü duymak "genç meslektaşlarıma tavsiye" bağlamında faydalı olabilir. Ayrıca 150 yıl sonra bir Rengigül kendi yıllarını yazarsa diye de vurgulamaktayım: Referansınız daima kendiniz ve kendi yapabildiklerinizdir.

Sandoz bir mihenk taşıdır ilaç endüstrisinde.

1980 yılında Yabancı Sermaye Derneği, YASED kuruldu. Erdoğan Karakoyunlu Başkan, Semiha Baban Genel Sekreter idiler. İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası (İEİS) da 50. Yılı'nı çoktan geride bıraktı.

Sandoz Kültür ve Sanat Yayınları'nın tashihlerini de yapmaktan büyük keyif alırdım. Ersu Pekin Bey'i o zamandan tanırım. Divan'da da birlikte toplantılar yaptık, çalıştık.

Sandoz Sanat Galerisi sergilerindeki eserler arttıkça "Sanat Envanteri" tutmaya başladım. İlaç sektöründe Sanat Koleksiyonu'na bir ilk miydi bilmiyorum ama çok keyifliydi. Aynı sistemi Divan Oteli'ne geçtiğimde de oturttuğuma memnunum. Semahat Hanım, Divan Oteli yıkılıp yenilenirken Ersin'i ve beni kapsamlı, fotoğraflı, açıklamalı bir envanter yapmamız için görevlendirdi. Ben, sanata, sanatçının emeğine sahip çıkmanın zevkindeyim. Bir kişi veya kuruluş ya da hangi ülkeye ait olduğu önemli değil ve benim olması da gerekmez. O, bir eser ve sahip çıkılıp, doğru koşullarda saklanmalı. Sandoz'dan sonra Divan'ın 50 yıllık sanat envanterini yapmak da çok ilginçti. İlk sanat envanteri idi. Nice eser depolardaydı. Tek tek inceledik Ersin ile birlikte. İnceledikçe ne güzel detaylar bulduk. 1180 sayfalık bir eser ortaya çıktı. Nice heyecan yaşadık. Divan Oteli yıkılıp yenilenirken Çankaya Apartmanı'na taşınmıştık. Üç yıl o güzel apartmanda kaldıktan sonra yenilenen Divan'a taşındık. Taşınmalar telâşeli olur. O telaşe sırasında aklı selimini kullanabilmek de bir sanattır. Bu çalışmamız otel açılırken bize çok kolaylık sağladı. Fransız asıllı dünyaca ünlü sanat tarihi kökenli mimarımız Thierry Despont o kadar etkilendi ki bir set Amerika'daki ofisine aldı. Hangi mekâna hangi eserin konulacağı da çok kolay oldu. Semahat Hanım'dan da "Allah Rengigül'den razı olsun" duası aldım. Bu dua para ile satın alınamayacak bir duygudur. Ersin'in fotoğraflarının da sergilendiği Özyeğin Üniversitesi tarafından düzenlenen "Türkiye'de Otelciliğin Önderleri I. Bienali"ne de fayda oldu.

Böyle bir özet girişten sonra Güzin Hanım ile başlayan Türkiye Sandoz anılarımı, arşivimdeki belgelerle birlikte bilim, sanat ve kültür ağırlıklı olarak daha detaylı aktarmaya çalışacağım.

" Güzin Hanım kime benziyor?" diye Sormuştu Babam

İstanbul Üniversitesi'nden ayrılmamı hiç istemeyen babam Prof. Dr. Faik Yaltırık, Sandoz'a geçtiğim günlerde Güzin Hanım'ın kim olduğunu, kime benzediğini sormuştu. Sorusuna hiç duraksamadan "Asuman teyze gibi" dedim. "Asuman teyze" dediğimde çalışma odasındaki masanın başında gözlüklerinin üzerinden gözlerini açarak, dudaklarını sımsıkı kapatarak, başını yavaşça öne ve arkaya doğru salladı. Babamın en net anlayacağı şekliyle anlatmıştım. Orman botaniği profesörü olarak eczacılık ile de koordineli çalışırdı.

Küçüklüğümden beri beni elimden tutar bazı günler fakülteye çıkartır, bazı günler diğer fakültelere götürürdü. Zaten ilkokula Edinburgh'ta başlamıştım. 1961'den itibaren Royal Botanic Garden'da da çalışmaktaydı. "Flora of Turkey" Edinburgh'ta yazılmıştır ve babam seçilen ilk Türk bilim adamıdır. Sonra Londra'da da yaşadığımız ve okuduğum yıllarda Kew Garden gibi dünyaca ünlü bilimsel yerleri gözlemleme fırsatım olmuştu. Babam ülkemizde bir süre Galatasaray Özel Eczacılık Fakültesi'nde de dersler vermişti. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nin mihenk taşları Prof. Dr. Asuman Baytop'a ve eşi Prof. Dr. Turhan Baytop'a saygı duyardı. Benim de üniversite bitiriş tezlerimden (rapor) biri "Uluslararası Balkan Flora ve Vejetasyonu Sorunları Sempozyumu" idi ve Asuman teyze, Hüsnü amca (Prof. Dr. Hüsnü Demiriz) ile de çalışma fırsatım olmuştu.

Prof. Dr. Asuman Baytop'a "teyze" diye hitap etmek başkadır, yanında asistanı olarak çalışmak başkadır. Bu önemli özelliğin bilincinde idim. Babam da Güzin Hanım'ı, Prof. Dr. Asuman Baytop benzetmemle hemen anlamıştı.

Gerek aile kökleri dolayısı ile gerekse de iş kolları gereği disiplinli olmaları, iş yerinde gülmek gibi bir alışkanlıkları da olamazdı. Asuman teyzeyi yakından tanımak fırsatı bulmuştum, ama benzer bilim kadınına bir örnek de Prof. Dr. Sara Akdik olabilir. Sara Hoca ile tanışamadım, ama babamdan, Prof. Dr. Hüsnü Demiriz amcadan ve oğlu çocukluk arkadaşım Mete'den (Prof. Dr. M. Demiriz) biliyorum disiplinini. Bazı bilim ve iş kadınları belki de vazifeleri gereği zaman zaman "over disipline" olabiliyorlar. Saygı duyulan kadınlara örnek olmak da güzel tabii. Sara Hoca, kıymetli sanatçımız Şeref Akdik'in eşi. Kitabı RE Books Arts'a kayıtlı.

"Marka Olma Yolunda Sürdürülebilir Başarıya Ülkemden Örnekler: Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız - 3 Dr. M. Kâmil Berk" adlı makalemde Asuman teyzenin değerli babasını aktarmıştım. Şimdi de Güzin Hanım'ın kıymetli babasını bilebildiğimce aktarmak isterim.

Nuri Tamaç ve TBMM VII. Dönem Milletvekilleri

Güzin Hanım'ın babası Nuri Tamaç çok kıymetli bir eğitmen, eczacı ve Kastamonu mebusu olarak eğitim, eczacılık, siyaset tarihimizde adı geçer:

"Nuri Tamaç, (d. 1892, Kastamonu) - (ö. 24 Ekim 1969), Türk siyasetçi. Darülfünun Kimya ve Eczacılık Bölümü mezunudur. Kastamonu Memleket Hastanesi Eczacılığı, Kastamonu Lisesi Kimya Öğretmenliği, Müdür Yardımcılığı ve Müdürlüğü, Eczacılık, TBMM V., VI. ve VII. Dönem Kastamonu Milletvekilliği yapmıştır. Mülazımı Sani, Harp Madalyası sahibidir. Evli ve dört çocuk babasıdır."*

Eski mebus ailelerinin yaşamlarını ailemden yaşadığım ve kaleme aldığım için biliyorum. Rengigül Hanım'ın eşi Ahmet Bey, Sultan Reşad V dönemi mebus, vakfiyesi olan saygın bir iş adamı imiş.

Nuri Tamaç ile Ali Taşkapılı dayımız aynı dönemi yaşamışlar. Ali dayımızın Fahrettin Altay Paşa ile birlikte olan savaş tarihiyle ilgili fotoğrafı Salt Galata arşivinde. Eskiden evlilikler bir aile büyüğünün de onayı ile olurmuş.

Babam genç bir mühendis, annemle evlenecekler, ama Haydar Sarıali dedem "Ali dayıdan da onay alalım" diyerek babamı Şehir Kulübü'ne götürüyor. Sohbet ediyorlar, onay çıkıyor ve Ali dayı evinde bir akşam yemeği veriyor. Bu tip aileler yarı-resmî ilişkiler içinde yaşarlardı özel hayatlarında da ve ağır, vakur duruş sergilerlerdi topluma örnek olmak adına.

İstiklâl madalyalı büyük dayımız avukat Ali Taşkapılı da İsmet İnönü, Falih Rıfkı Atay, Refet Bele, Ali Fethi Okyar, Kâzım Karabekir, Celâl Bayar, Hasan Âli Yücel, Mahmut Esat Bozkurt, Şükrü Saraçoğlu, İzzettin Çalışlar, Fuat Köprülü, Fahri Ecevit, Tahsin Coşkan, Nuri Tamaç, Suat Hayri Ürgüplü, Refik Fenmen, Ali Fuat Cebesoy, Faik Abasıyanık, Sadi Irmak, Ali Çetinkaya, Şemsettin Günaltay, Naci Demirağ, Reşat Nuri Güntekin, Mahmut Şevket Esendal, Behçet Kemal Çağlar, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ahmet Hamdi Tanpınar, Celal Esat Arseven, Şevket Dağ, Selim Sırrı Tarcan, Behçet Uz gibi kıymetli mebuslar ile aynı dönemde mebus.

"TBMM 7. dönem milletvekilleri listesi, 8 Mart 1943 - 14 Haziran 1946 tarihleri arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görev yapmış milletvekillerinin listesidir. Bu dönemdeki tüm milletvekilleri Cumhuriyet Halk Partisi'nden seçildi. Tek partili son meclistir." https://tr.wikipedia.org/wiki/TBMM_7._d%C3%B6nem_milletvekilleri_listesi ve *Türk Parlamento Tarihi arşivimden.

Anlaşılan TBMM VII. Dönem, siyasi tarihimizde bir dönüm noktası.

Babam, "Bazı Yapraklı Ağaç ve Çalıların Kışın Tanınması" kitabının ithaf bölümünü İsmet Paşa'ya armağan etmişti, yeşile olan saygısından. Kıymetli kızı Özden Toker Hanım da kadirşinaslık ile Heybeliada'daki İsmet İnönü Evi'nin açılışına babamı, annemi ve beni davet etmişti. RE Books Arts'ta çoğu değerli kitabın güzel bir öyküsü, anısı var. Semahat (Arsel) Hanım'dan dolayı tanıdığım Özden Hanım'ın kızı Gülsün Hanım, imzalı "Mevhibe" kitabını zarafetle göndermişti. "Sayın Rengigül Ural'a Pembe Köşk'ten Sevgilerle, 1 Kasım 1999 , Gülsün Bilgehan" Çok zarif, çok kıymetli bir ailedir. On yaşımdayken bir yazlık tutmuştu babam Heybeliada'da. "Millî mücadeledeki hakları ödenmez" diyerek İsmet Paşa çivileme denize atamadan önce beni yanına götürüp, elini öptürtmüştü.

"Türkiye'de Adlî Tıbbın Kilometre Taşları: Prof. Dr. Fahri Ecevit" başlığı ile adı Adlî Tıp Bülteni'nde geçen Dr. Fahri Ecevit, kıymetli ressamımız Nazlı Hanım'ın eşi, Bülent Ecevit'in babası.

"İlimiz yanı sıra ülkemizi "şiir" yapan "şair" kahramanlardan, sahadaki hekimlik emeği yanı sıra akademik kariyeri ile ülkemizin tıp dünyasındaki "yüz akı" bilim insanı, aydın ve vatansever kimliği ile ilelebet "rehber"…2 dönem milletvekilliğini yaptığı "Kastamonu" ismini yıldız misali gökyüzüne asan kıymetli "hemşerimiz". Kastamonu şehrini İnebolu'ya bağlayan "Ecevit" geçidini kendisine soy ismi alacak kadar… "Kastamonu aşığı". 1896 yılında İstanbul'da doğdu, o dönemki ismi "Darülfünûn-ı Şahane" olan İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1918'de mezun oldu, "adli tıp" ve "adli psikiyatri" alanında ihtisas yaptı, çeşitli illerde hekimlik görevinde bulundu, kültürünün çok yönlü olması ve içindeki derin vatan sevdası eline kalem aldırdı, çeşitli gazetelerde yazdı.

Ankara Halkevi'nde "adli tıp" söyleşileri ve radyo programları gerçekleştirdi, İnebolu, Taşköprü ve Merkez ilçede hekimlik yaparak Kastamonu'yla etle tırnak haine geldi, "adli tıp hekimi" olarak Ankara'ya gitti, akademiye geçti, Ankara Hukuk Fakültesi'nde "profesör" oldu, "Adli Tıp Dersleri" kitabını yazdı, jandarma ve polis enstitülerinde derslere girdi…"Adli tıp" alanında "duayen" oldu. Memlekete her alanda hizmet etti…TBMM'nin "8 Mart 1943 ile 14 Haziran 1946" tarihleri arasındaki 7'nci döneminde ve "5 Ağustos 1946 ile 24 Mart 1950" tarihleri arasındaki 8'inci döneminde Kastamonu Milletvekili olarak ilimizi temsil etti, Kastamonu'ya bir kez daha "şan" kattı. Meclis zabıtlarını okudum…"Medeni kanun" ve "çocuk hakları" üzerine konuşmaları yanı sıra "adli tıp hekimliği" üzerine tespit ve talepleri "yol açıcı". Ressam "Fatma Nazlı Ecevit" ile evlendi…Oğlu "Bülent Ecevit" gazeteci ve siyasetçi olarak memlekete hizmet etti. Nüfustaki ismiyle "Mehmet Fahrettin Ecevit" Cumhuriyet'in yıldönümünde ebediyete intikal etti… "29 Ekim 1951".https://www.kastamonugazetesi.com.tr/ilk-mecliste-muhalif-bir-kastamonulu-

Babamın babası Eyüp Yaltırık, Bülent Ecevit ile aynı dönem İstanbul'da siyasetin içindeydi. Birlikte fotoğrafı var. İstanbul İl Meclisi kataloğunda yer almakta. Beşiktaş İl Genel Meclisi üyesi idi ve 1980 ihtilalinde tüm partili arkadaşları gibi gözaltına alındı, Florya'da yazlıkta iken.

Bu listede Adnan Menderes de var. Sultan Reşad V. dönemi mebusun oğlu, mesleği "sinemacı" olarak evlilik cüzdanında yazan Haydar Sarıali dedem, o zamanlar pek popüler ve prestijli olan Gar Lokantası da işletirmiş. Adnan Menderes'i CHP müfettişi iken kendi sofrasında ağırlarmış.

Adı geçen mebusların çoğu arşivimde. Bir tanesi Reşat Nuri Güntekin. Reşat Nuri'nin eşi Hadiye Hanım teyzeyi tanımaktan, birlikte fotoğraflarımızın olmasından çok mutluyum. Levent Çalıkuşu Sokak'taki evi bizim evimize çok yakındı. Çalıkuşu Parkı'nın adı ne yazık ki değişti. Bir dönem evinin altını Deriden'e kiraya verdiler. Pek güzel deri kıyafet ve aksesuar satarlardı, bazıları arşivimde. Sohbetlerimiz ilerledikçe beni kendine yakın buldu. Büyükada'daki evine de davet etti. O sıralar babam Adalar Florası'nı yazmaya başlamıştı. Annem, babam, Ersin ve Utku ile Maden'deki o güzelim evine gittik. O sıralar Ayla ve Beklan Algan'a kiraya verdiğini söylüyordu. Bazen iskelede Beklan Bey'i çok güzel köpeği ile görürdük. Hafızam beni yanıltmıyor ise Ayla Algan ile bir akrabalığı var diye biliyorum. Hadiye Hanım teyze ile babam kitaplar ve telif hakları üzerinde uzun uzun sohbet ettiler birkaç kez buluştuğumuzda. Babama nasihatler verdi. Bize Reşat Nuri'nin çalışma odasını eliyle işaret ederek, alışkanlıklarından da bahsetti ve başkaca özel konulardan. Yaptırdığı vişneli ekmek tatlısı ikramını unutamam. Pek lezizdi. O dönemin hanımları pek güzel yaparlardı. Hadiye Hanım teyze ile yaşıt babaannem Nevzat Hanım'ın da pek leziz olurdu. Babam da kendisini ağırladı tabii. Çok kibar, ses tonu etkileyici, sade ve şık, pembe-beyaz tenli, güzel ve akıllı bir hanımefendiydi. Her konuyu sindire sindire aktarıyordu. Ses tonundaki terbiye sanki bir müzik eğitimi almış gibiydi. Telif hakları ile ilgili mücadelesini aktarmaya başladığında Prof. Dr. Nihal Uluocak teyzenin hukukçu kimliği gibi etkilenirdim. Kendi ailesi Dr. Feyzullah İzmidî de çok kıymetli bir hekim, tıp tarihimiz açısından. Nevzat babaannem ile Bahriye anneannemle aynı yaşlarda olmasına rağmen yaşını hiç göstermiyordu. Hadiye Güntekin prensipli, asil, insan sarrafı bir kadındı. Oturuşundaki kibarlığı fotoğraflarımıza yansıyor zaten.

Reşat Nuri'nin bazı kitapları arşivimde "Hadiye'ye Mektuplar" gibi. Görüştüğümüz yıllardan çok sonra basılan bir kitap tabii. 1927'den 1941'e kadar bir seçki. O dönemi aktarıyor, ama 1940, Ankara TBMM'den yazdıkları siyasi tarihimize de bir kaynak. Hasan Âli (Yücel) ve teyze oğlu Ruşen Eşref'ten de bahsediyor. "Atatürk ve Ruşen Eşref" ile ilgili detaylar arşivimde. Ruşen Bey'e çok saygı duyuyorum, Reşat Nuri gibi. Hele Çalıkuşu'nun Almanca tercümesi ile ilgili heyecanı, insanı etkiliyor. Ve tabii önce nişanlısı sonra eşine olan sevgi ve saygısı. Pandelli'nin yemeklerine de atıfta bulunuyor. Reşat Nuri, Erenköy Kız Lisesi'nden Hadiye Hanım'ın hocası. Aslında Hadiye Hanım teyze tam geçiş döneminde okumuş, 1927'de mezun olmuş. Kuruluşu 1911 olan, köklü, tarihi liselerimizden birisi. 1914'te Erenköy İnas Numune, 1916'da Erenköy İnas Sultanisi, 1924'te Erenköy Kız Lisesi adını alıyor. 1943'te yangın çıkıyor. Kültür Envanteri'nde "Rıdvan İsmail Paşa Köşkü olarak da bilinir. Tür: Okul, Tema: Alexandre Vallaury Eserleri, Kaybolan Eserler Kültür: Osmanlı Yüzyıl: 20. yy" olarak geçiyor. 1901 doğumlu Halide Nüsret Zorlutuna da Erenköy Lisesi'nde okumuş, 1926 doğumlu Güzin Hanım da. Tabii farklı dönemlerde. "Bir Devrin Romanı"nda Reşat Nuri'nin, Halide Hanım'a mektupları da yer almış. Reşat Nuri, uzun uzun mektuplar yazmayı da seven bir yazarımız.

Bir detay daha vermek isterim Güzin Hanım ile ilgili. "Sadberk Hanım" kitabının yazarı kıymetli dostum Ayşe Üçok'un annesi Gönül Hanım, Güzin Hanım'ın sınıf arkadaşı imiş Erenköy Kız Lisesi'nden. Yılmaz Üçok Bey'in imzalı "Çizgiler" kitabı da "Sadberk Hanım" kitabı gibi arşivimde. Güzin Hanım vefat ettiğinde kısa bir yazı yazmıştım. Ayşe Üçok Hanım "Güzin Hanım, annemin çok sevdiği bir sınıf arkadaşıydı. Birer birer veda ediyorlar. Başımız sağ olsun" diye duygularını dile getirmişti. Ben de "Alman Lisesi'nden mi?" diye sormuştum. "Erenköy'den Rengigül Hanım" diye yazmıştı. Alman Lisesi de diğer köklü eğitim kurumlarımız gibi arşivimde. Bazı okullar I. Dünya Savaşı, bazı okullar II. Dünya Savaşı sırasında eğitim verememişler.

Nisan 2023 Güncel Kadın Dergisi'ndeki röportajım "Zinnur Fenmen Güvenç ile Lamia Refik Fenmen ve Ailesi" idi, yani Nuri Tamaç ile aynı devre mebus olan Refik Fenmen'in eşini kaleme aldık Boğaziçi Üniversitesi'nden sınıf arkadaşım Zinnur ile.

Tahsin Coşkan'ı da kaleme almaktayım, Suadiye'deki evimiz ve mahallemiz ile ilgili.

TBMM VII. Dönem'i arşivimdeki detaylar ile kaleme almalıyım diye düşündüm, elimde hayli bilgi ve belge var.

İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde Prof. Dr. Asuman Baytop ve Prof. Dr. Turhan Baytop ne ise Türkiye Sandoz için de Dr. Güzin Poffet-Tamaç ve Dr. Edgar Poffet odur bence.

Güzin Hanım ile çalışmaya başladığım ilk hafta önce özgeçmişini öğrenmiştim ve nice kez de yazdım. Arşivimdeki kaynaktan aktarmak isterim.

“Yurtdışında 1949’dan sonra yapılan doktoralar:
Güzin Tamaç [Poffet]: 56 Güzin Tamaç önce fizik ve kimya öğrenimi görmüş ve ardından 1920’de Eczacı Mektebi’ni de bitirmiş olan Nuri Bey’in kızı olarak 28 Şubat 1926’da İstanbul’da doğdu. İlk öğrenimini İstanbul’daki çeşitli okullarda tamamladıktan sonra Alman Lisesi’nde orta öğrenimine başladı. II. Dünya Savaşı sırasında bu okulun kapanması üzerine, öğrenimini Erenköy Kız Lisesi’nde tamamladı. 1945’de Kastamonu milletvekili olan babası yeniden seçilemeyince, Ankara’da Yenişehir Eczahanesi’ni alarak işletmeye başladı. Güzin Tamaç 1945 – 1949 döneminde burada çalıştığı gibi, öğretmen olmak ideali ile Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümüne devam etti. Babasının hastalığı üzerine eczacılığa yöneldi, 1949’da İsviçre’ye giderek Bern Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü’ne girdi ve 1953’de mezun oldu. Kısa bir süre Ankara’da babasının eczahanesinde çalıştıktan sonra 1954 yılı sonunda yeniden Bern’e giderek Bern Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü’nde Prof. Dr. Ernst Steinegger’in yönetiminde hazırladığı “Pharmakochemische Untersuchungen an Oleaceen” [Zeytingillerde farmakokimyasal araştırmalar] başlıklı tezini 1957’de savunarak doktorasını verdi. Yurda döndükten sonra 2 Ağustos 1959’da Sandoz İlâç Fabrikası’na mesul müdür oldu ve 1991’de emekli oluncaya kadar bu görevini sürdürdü. 56 Ahmet C. Ekinci: “Türk ilaç sanayiinde yönetici kadınların öncüsü Dr. Ecz. Güzin Tamaç Poffet”, “Sağlık Alanında Türk Kadını”, Editör Nuran Yıldırım, Novartis Yayınları, İstanbul 1998, s. 364 – 372., ”Türkiye’de Eczacılık Doktoralarının Başlaması ve 1983 Öncesinde İstanbul Üniversitesi’nde Yapılan Eczacılık Doktoraları, Emre Dölen & Çağlar Demirbağ Usta

Kaleme alan Prof. Dr. Nuran Yıldırım, kıymetli bir hocadır ve “İstanbul’un Sağlık Tarihi” kitabı arşivimde.

“**Babalar ve Kızları”na güzel bir örnek**, etkileyici bir özgeçmiş ile her zaman saygıyı hak ediyor Güzin Hanım.

Sandoz Levent Fabrika

1984 yılında başladığım Sandoz’da çalışma yerimiz Levent fabrika binası idi. Dört katlı bir binadır.

Güzin Hanım 5 Nisan Çarşamba, 2023 tarihinde vefat ettiğinde, sevgili kızı Ayşe Poffet ile Dr. Altan Demirdere’nin katkılarıyla çıkan Hürriyet’teki genişçe haberde, fabrikanın ön görünümlü bir fotoğrafı mevcut. 3. kattaki Güzin Hanım’ın odası 1. Levent tarafına bakan köşede idi. İETT Durağı tarafına bakan köşede fabrika müdürümüz Mehmet Türkyılmaz otururdu.

Her iki odanın kapıları büyükçe ince uzunca bir ofise açılırdı. Güzin Hanım tarafındaki masada ben, Mehmet Bey’in tarafındaki masada Mehmet Bey’in asistanı otururdu. Son asistanı jeoloji mühendisi arkadaşım Emel Coruk idi. Eşi Özkan da öğretim üyesi oldu. Kıymetli bir ailedir.

İlk çalışmaya başladığımızda Güzin Hanım'a bazı günler hafızam beni yanıltmıyorsa Bayan Altaras gelirdi ve çalışırlardı. Hayli yaşlanmıştı. Bana bazı dosyaları teslim etti. Mehmet Bey kimya mühendisi idi, bana psikotrop ilaçların hesaplamalarını öğretti. Düzenli olarak bu hesapları yaptım. Kırmızı mühürle Güzin Hanım'ın odasındaki dolaplarda dururdu. Sonra arşivlenirdi. Hammadde çok önemliydi. Bir toz parçası bile ziyan edilmemeliydi. Alt katımızda ilaç bölümü vardı. Bizim katımızda arka tarafta ilaç paketleme olduğunu hatırlıyorum. Üst katımızda kalite kontrol laboratuvarı ve personel müdürlüğü bulunurdu. Benimle ilk mülakatı yapan Aydın Akbıyık Bey, Personel Müdürü idi ve bir süre PERYÖN Başkanlığı yapmıştı. Vural Barkın, Baha Demirok, Erkin Bilgesü, Tevfik Fırat, Gülsevim Şamilgil, Aydın Güneş, Hamdi Yüksel, Ziya Bey, Aysel Hanım, İlhan Bey, Atilla Bey gibi konusunun uzmanı, titiz, çalışkan, bilgili, saygılı bölüm ve birim yöneticilerimizden oluşurdu. Giriş katı büyük bir fuaye alanı idi. Desk'te sevgili Reyhan tüm telefon ve iletişimi güler yüzle, sabırla idare ederdi. İlk odada idari amirimiz Ahmet Bey otururdu, diğer odada fabrika inşaatından beri çalıştığını söyleyen Hasan Bey. İlk katın arka bahçeye bakan tarafında yemekhanemiz vardı. Binanın iç merdivenleri genişti. Tertemiz, pırıl pırıldı. Bizim katımızdaki duvarda mini bir herbarium camekânı dururdu. Güzin Hanım'ın odasındaki kitaplık raflarının birinde eski eczane şişeleri dururdu. Bu şişeleri de mini herbarium camekânı gibi çok severdim. Büyük bir bahçemiz vardı. Aşağı doğru inerdi. Depo, çamaşırhane ve bazı binalar bulunurdu. Çamaşırhanenin sorumlusu hafızam yanıltmıyorsa Fatma Hanım idi. Pembe beyaz tenli, temiz pak, kibar, sevecen, olgun bir hanımdı. Dikiş de dikerdi. Fabrikada önlük giyme mecburiyeti vardı.

Teknik ekip bölüm şefleri tertemiz, ütülü eczacı önlüğü giyerlerdi. İşçiler görevlerine göre tertemiz, ütülü beyaz önlük giyerlerdi. Daima bone takarlardı. İdari yönetim ve personel ise kıyafet yönetmeliğine göre uygun kıyafette olurdu. Yemekten sonra güzel havalarda bahçede yürüyüş yapardık. Bahçede bir küçük binada tanzim satışı andıran bir market vardı. Ön bahçemizin çiçekleri çok bakımlıydı. Zaten fotoğraflarımıza da yansımış. Fotoğraflarımızı Bay Belman çekerdi. Görmüş geçirmiş, kültürlü, eski Beyoğlu eşrafındandı. Bana zaman zaman nasihatler verirdi. Bahçede bazen döner pilavlı özel gün etkinliği yapılırdı. Genel Müdürlük'te iken Levent fabrikaya arabalarla gittiğimizi hatırlıyorum. Uzun uzun masalar hazırlanmıştı. Bahçedeki davetlerden birinde Nur Camat Hanım simultane tercümanlık yapmıştı. Yıllar içinde Nur Hanım ile Sandoz, Divan ve Koç Holding'deki ofisimde çok güzel sohbetler yaptık. "Türk Bilim ve İş Dünyasının Gelişimine Nur Camat'ın Ardından" makalemi de kaleme aldım, yayınladım.

Sabah ve akşam personel otobüs servisleri vardı. Teşvikiye'de oturduğumuzda hamile oluncaya kadar yani iki yıl servisle gidip geldim. Ersin ile ele ele sabah Beşiktaş Deniz Müzesi'nin önüne gelirdik. Ben otobüse binince o da vapurla Üsküdar'a geçerdi. Bir sabah yine sevisin geçeceği zamana yakın Deniz Müzesi'nin önüne geldik. O an yaz saat/kış saati uygulamasına geçildiğini gülerek anladık. Bir saatten fazla vaktimiz vardı. Biz de vapura bindik, çayımızı içtik, deniz havası aldık ve tekrar Deniz Müzesi'nin önüne geldik. Güzel bir sabahtı. İstanbul sakindi. Hamileliğimin üçüncü ayında Ersin, ikinci el, kırmızı Fransız bir Ford aldı ve her sabah beni işe bıraktı. Kaportası kalın, çok sağlam ve içi geniş, rahat bir araçtı.

Yemekhanemiz aydınlık, düzenli, tertemizdi. Oturma düzeni olarak bir ayırım yoktu. Müdürler ve çalışanlar bir arada yemek yer, sohbet ederlerdi. Sabah 7.45'te vazife başında olduğumuz için yanılmıyorsam 10.30 gibi odalarımıza çay ve günlük poğaça ya da sandviç servisi yapılırdı. Poğaçalar gibi yemeklerimiz lezzetliydi. Çorbaları, püreleri, köfteleri, salata ve tatlıları özenliydi. Ben en çok etli kabak dolmasını, peynirli böreğini severdim. Sandoz Fabrika'da öğle tatillerimizde nice kıymetli iş arkadaşımızla tatlı tatlı sohbetler yapardık.

Optalidon Halit

Levent Fabrika'da bir de "Optalidon Halit"imiz vardı. Sabahları çöplerimizi toplayan, ufak tefek, kırmızı yanaklı, esprili, mahallenin muhtarı gibi bir tipti. Çöpün çokluğuna, azlığına göre fazla çalışıp, çalışmadığımızı kendince değerlendirir, kendini de yarı-eczacı olarak görürdü mahallesinde. Bir gün bahçesindeki tavuklara hastalık gelmiş. Halit Efendi de Optalidon vermiş tavuklarına. Tabii tavukların hepsi ölmüş. O günden sonra adı "Optalidon Halit" kalmış.

Optalidon'un pembe yuvarlak kutusu pek zarifti. Bahriye anneannem çok güzel, sakin ve neşeli bir kadındı. Cumhuriyet Baloları'nda Çarliston dansını öğrenmişti ve çok güzel icra ederdi. Bacaklarının çapraz hareketini, steplerini takip dahi edemezdik. Nar çiçeği renginde ruju, pudrası, küçük leylak kolonya şişesi, çanta aynası, küçük bozuk para çantası, mendili, yaz ise yelpazesi, yazlık eldiveni, nane şekeri ve pembe Optalidon kutusu daima çantasında olurdu. Yazlık eldiven ve şemsiye âdeti sanırım o nesil ile bitti. Eşi ilk sinemacılardan olduğu için sinema, tiyatro, müzikalleri, kantoları pek severdi. Optalidon kutusunu açıp, içindeki dönen mekanizma hoşuna giderdi.

Ersin, stüdyodaki arşivinden buldu, elimizdeki örneğin fotoğrafını çektim cep telefonumla, Optalidon reklamı olan eczane poşeti ile. Bu poşet de Ersin'in 14-15 yaşlarından kalma imiş. İçine oyuncak arabalarının mekanizmalarını koyup saklamış. Yani elli yıllık. Babam da Calcium Sandoz metal yuvarlak kutuları çivi kutusu yapardı. Calcium Sandoz'un tadını pek severim, köpürmesini de. Bir de portakal şeklinde ve renginde plastik kumbara hafızamda Ca-C Sandoz 1000. Günümüzde Sandoz ile ilgili nice ürün efemera ya da mezatlarda.

*

"Kocataş Yalısı Anılarım" kitabında geçen Optalidon

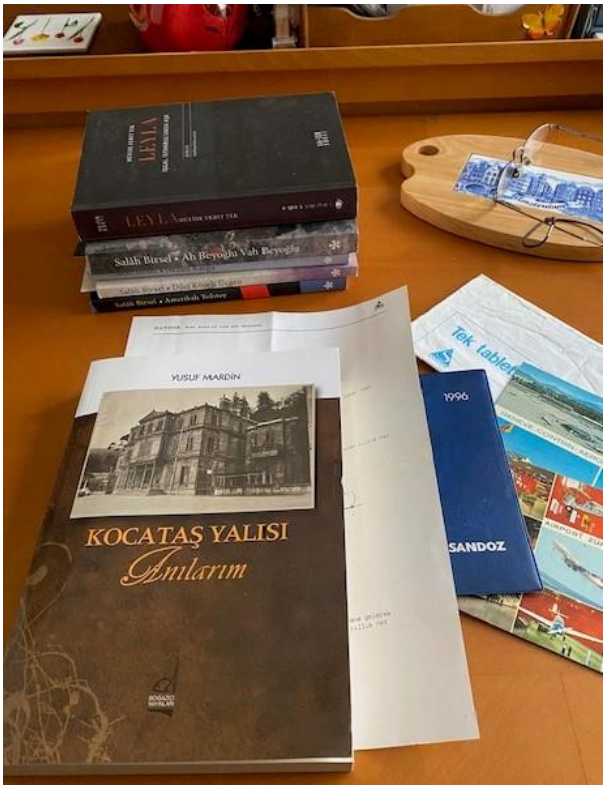

"Katman Katman Suadiye Çatalçeşme"yi kaleme alıyorum Ahmet Cevdet Paşa'dan Salâh Birsel'e, Fikret Kızılok"a. Ve Feriha Sanerk Hanım gibi nice kıymetli yaşanmışlık. Salih Bozok Bey Büyüğümüz'e de sözümü tutarak yalıyı dahil ettim.

"Ahmet Cevdet Paşa'dan acaba Yusuf Mardin Bey bahsetmiş olabilir mi?" diye düşündüm. Başladım okumaya, Salâh Bey'in kitapları, Müfide Ferit Tek Hanım'ın kitabını da. Eksik olmasın Utku yine getirmişti kitapları. Salâh Birsel Bey'in çok önemli bir özelliğini keşfettim. Yazımda da ifade ettim. Şimdilik sürpriz olsun. Kitap içi sürprizlere bayılıyorum. Yusuf Mardin Bey öyle güzel anlatmış ki dedesi Necmeddin Kocataş Bey'le olan Optalidon anısını. Malum Necmeddin Bey, bizim Nâzım Paşa'mızdan sonraki Adliye Nazırı.

Vehbi Bey'in ilk kadın müdiresi Afife Hoca'dan yadigâr dolabın içindeki evrakları da tekrar gözden geçirdiğimde bir de ne bulayım? Sandoz yadigârları. O! Müthiş sevinç bende. Şimdi Suadiye yazıma ara verip, "Dr. Güzin Poffet-Tamaç'ın Ardından Sandoz Türkiye Anılarım" makalemi düzenleyeceğim.

Hem bu yadigârları hem de Yusuf Mardin Bey'in paragrafını monte edip RE Books Arts'a revize edilmiş haliyle kayıt edeceğim. Yusuf Bey malum Ebül'ulâ Hoca'nın oğlu. Adı geçen kıymetli hukukçular bizim hukukumuzun da pirleri."

14 Ağustos'ta böyle sürpriz bir gelişme olunca fotoğrafla birlikte yukarıdaki yazımı kayda aldım. Şimdi Yusuf Mardin Bey'in yazmış olduğu "Kocataş Yalısı Anılarım" kitabının 115'inci sayfasındaki Optalidon anısını kaydediyorum. Yusuf Bey, 1936'da RC'den mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne giderken dedesi Necmeddin Kocataş, torununu Şirketihayriye'de de görevlendiriyor. Anlaşılan Yusuf Bey'in Optalidon anısı Fuat Mirel'in Sandoz mümessili olduğu döneme denk geliyor.

"Büyükbabam Şirketihayriye'nin Yönetim Kurulu Başkanı sıfatıyla Kurulun toplandığı Salı günleri Buick arabasıyla şehre inerdi. O gün Ninem, annem ya da teyzelerimden biri kendisine eşlik ederdi. "Araba boş gitmesin" zihniyeti vardı. Ama şayet o gün Ninem ya da teyzelerim şehre inmeyecekse, o zaman Büyükbabam beni beraberinde götürürdü. Kendisi son derece ilaç meraklısı, âdetâ hastasıydı. Yeleğinin her cebinde ayrı bir ilaç bulunurdu. Üst cepte Optalidon, alt cepte mülâyemet vermesi için bir laxative, bir başka cebinde asprin, vitamin tabletleri rengârenk yuvarlaklarıyla kendisi için teşbih taşımak zevkini verirdi. Bir gün beni otomobile aldığı sırada, başımın ağrısından şikâyet ettiğimi duyunca cebinden bir tablet çıkartarak, susuz filân zorla yutturdu. Meğerse dalgınlıkla Optalidon yutturmuş. Üstüme bir gevşeklik geldi; az kalsın İdare Meclisi zabıtlarını okuyamayacaktım." Kocataş Yalısı Anılarım", Yusuf Mardin

***

Sandoz ve Benim Levent'im… İstanbul'umdan…

Fotoğrafları taradığımda Erol Berkay da gözüme çarptı. Kısa bir süre Erol bizimle çalıştı. Prof. Dr. Feyyaz Berkay'ın oğlu idi ve küçüklüğümüzden beri hem Levent'ten hem de yazlıktan komşumuzdu. Feyyaz amca çok kıymetli beyin cerrahımız idi. Yazlıktan yan komşumuzdu. Eşi Melba teyze Amerikalı idi. Çok güzel Türkçe konuşurdu. Çok mütevazı idi. Sarışın, sakin, tevekkel, olayları olduğu gibi kabul eden, olgun bir hali vardı. 1968'de taşındığımız yazlığımız, mevki olarak da çok güzeldi.

" '70-71 yazı, İstanbul'daki en uç nokta yusyuvarlak camekânlı Ömür Tesisi. Arabası olanlar yoğurt yemeğe gidiyor, ya da düğün, nişan! Oradan sonra hiçbir şey yok gibi. Biraz Avcılar sahilde, sahil evler, Çekmece'de bir motel ve birkaç ev. Belki de dünyanın en güzel coğrafik estetiklerinden biri; Mimar Sinan köprüsü, sağı göl, solu deniz. Buradan geçerken; her taraf çiçekler, sandallar, üstü açık siyah beyaz faytonlar, yaylılarla hayal ederim, Sinan'ın ruhunu şad ederek ve diğer tüm eserlerini düşleyerek. O bir dâhiydi. Sonra Kumburgaz, girişinde Zeki Müren'in yalısı, kışlık evi de İç Levent'teydi. Levent'teki Bayan Kahkaha'nın bahçeli evi de güzeldi. Türkan Şoray'ın evi de. Spor Yazarları Lokali de hoşuma giderdi Akatlar'a doğru. Yazlıkta önümüz deniz, arkamız tarlalarla doğaldı. Tarlaların arasındaki dar bir köy yolu boyunca incecik bir dere akmaktaydı, tertemizdi. Kurbağaların sesleri çok hoşuma giderdi… Uçsuz bucaksız incecik kum, "şerbet, şerbet" dedikleri pırıl pırıl, sığ bir deniz ve kıvrım kıvrım koylar.

Başınızı çeviriyorsunuz tepelere ayçiçeği tarlaları, biraz da ağaçlar. Süt çiftliklerinden, taze süt almak için sabah erkenden kalkıp, elinde bir kapla, ayçiçeği tarlalarının arasında geçerek yürüyorsunuz, mis gibi. Tavuk çiftlikleri… Karpuz, kavun, domates traktörleri geçerken, kokusu yayılıyor. Elinize domatesi alıyorsunuz, avucunuzdan kokusu geçmiyor. Elektrik henüz kesintili veriliyor, su da öyle. Gelincikler açmış öbek öbek yamaçlarda, gel beni topla diyor. Deniz, yazlık, yüzmek, midye toplamak, ikmale kalmadan yaz tatili, rahatlatıcı kavramlar, değil mi? Bikiniler ve bikini üstüne giyilecek aynı renk ve desende takım kısa denizlikler, annelere mayolar, hasır şapkalar, çantalar, tokyolar, güneş gözlükleri, kot pantolon, boncuk aksesuarları dikilebilen elde dikiliyor, işleniyor ya da yurt dışından getirtiliyor veya getiriliyor. Plaklar da öyle. Disko denilen şey nedir disiplinli bir aile için? Yazlıkta bir yazlık disko, şimdiki tabirle "çakma disko", henüz genç kızlığa adım atıyorum. Yazlık da hep birbirini tanıyan aileler ve gençler, çocuklardan ibaret. Bütün gün deniz kenarı, kum heykeller, suları aka aka şeftali, kavun, karpuz yemek gibi hoşlukta bir deniz kenarı. Akşamüstleri anneannelerimiz ya da annelerimizin puf böreği, çiğ börek, ıspanaklı börek veya krepleri… Bu lezzetleri yapıp bizi çağırıyorlar. Ben genelde ayranla yerim. Hâlâ da günde bir-iki bardak ayran içerim.

Annem çok güzel krep yapardı. Babamın arkadaşı, Prof. Dr. Burhan Aytuğ'un eşi rahmetli Claude teyzem bile "Böylesi Paris'te olmaz" derdi. Fakülteye yazın çıkılmadığı günler olurdu, o günlerde bazen babam "Faik Beğendi" yapardı. Babamın özellikli güzel yaptığı yemekler vardı. Damak tadı da atalarında geçen genlerle gelişmiş olduğu için yemekten anlardı. Gece diskoya gidilecek, fakat nasıl? Anneler önceden babalara tiyo vermiş. Babalar zaten plan yapmışlar. Düşünce şu; bizim çocuklar tamam da ya başka çocuklar da oraya giderse? Orayı kim işletiyor, ne içiriyorlar? Gibi akla gelmeyen birçok soru! Sanırsınız Nato'ya girilecek. Hep bu böyle olmuştur, hâlâ da öyle idi ya, neyse! Hepimiz şık bir şekilde ve daha çok beyaz; diskoda parlar ya fosforlu gibi, işte öyle! Siteden bir grup halinde gidildi. Bizden büyük iki abiye kızlar emanetiz. Bir saat sonra ne oldu dersiniz? Anne ve babalar o yuvarlak yazlık diskonun dışından, bazı aralıklardan bize bakıyorlar! İşte böyle bir yaz! Yazlığın arka tarafı olduğu gibi ayçiçeği tarlası, hâlâ ayçiçeklerini çok severim. Süt ve tavuk çiftlikleri vardı. Bamya tarlaları… Açık sinemalar. Hamit'in Çay Bahçesi… Sabah erkenden süt almaya gidiyoruz. Anneannem bamya topluyor. Bazen ebegümeci de toplardı. Kahvaltı sonrası denize iniyoruz. Pırıl pırıl bir deniz… Komşumuz ki Hüsrev Gerede'den de alt komşumuzdu Allah gani gani rahmet eylesin Hadiye Hanım teyzenin eşi, bir iş adamıydı Hulusi Bey amca. "Şerbet gibi" derdi deniz için. Hadiye Hanım teyze de kışın Ramazan'da kaloriferin borusuna tıklatırdı sahurda, bizden bir ayak sesi duymazsa. Anneannem hemen kalkar börekleri ısıtmaya başlardı. Üzüm hoşafı da meşhurdu. Ben de oruç tutmasam bile kalkar, elimi yüzümü yıkar sofraya eşlik eder ve sonrasında dersimi çalışırdım. Dönelim 1968-70'li yıllarındaki Kumburgaz'a. Yanımızda Sancak Tül'in bahçe içinde büyükçe bir evi vardı. Sonra damadı Tamer Yiğit oldu. Sahilde, kumdaki muhabbetlerde roman gibi gerçek öyküler dinledim. Yan dairede **Prof. Dr. Feyyaz Berkay**, eşi Melba teyze ve çocukları (Meral, Nural ve ikizler Nur ve Erol) otururdu. Melba teyze çok iyi bir insandı. Balkondan balkona dostluk güzeldi. Kızı Nural da arkadaşımdı. Kışın 2. Levent'te otururlardı. Biz de o yıllarda 1. Levent'e taşınmıştık. Zira moda idi. Kışlık ve yazlık komşularımız birbirinden değerli, hali vakti yerinde, kültürlü, güngörmüş kişilerdi." Yazlıkta Çocukluğum, RE Books Arts

2. Levent'te babamın hocalarından **Ord. Prof. Dr. Asaf Irmak** ailesi ile birlikte otururlardı. Eşi Dorothy Hanım'dı. Babam çok saygı duyardı Asaf Hoca'ya. Dorothy Hanım'ın da çeviriler yaptığından, kitabından bahsederdi, İngilizce kaleme aldıklarında "Dorothy bir okusun" dermiş ara sıra.

"İstanbul Üniversitesi'nde modern ormancılık eğitim ve öğretiminin temel taşlarından biri olan, bir gayret ve himmet sahibinin bilimsel hayatının özetidir. Laboratuvarların olmadığı, araç olarak at arabası ve binek olarak atın, gereç olarak kazma-küreğin ve basit birkaç aletin bulunduğu bir dönemde ıssız ve sahipsiz Bahçeköy'de eski süvari alayı kışlasından Orman Fakültesi'ne dönüştürülmüş olan "sarmaşıklı bina"da yatıp, Alman hocaların verdiği derslere tercümanlık yapmak, kuruluş halindeki fakültenin işlerine omuz vermek ve bütün bu işlerin arasında bir doçentlik tezi hazırlamak çalışkan, çetin iradeli vatan evlatlarının başarabileceği işlerdendir. Bütün bu işlerin arasında Orman Fakültesi Dergisi'nin temelini atmak ve 1951-56 yılları arasında Yazı İşleri Direktörlüğünü üstlenmek de Asaf Bey Hoca'ya düşmüştür. Asaf Bey Hoca'mın bilim alanındaki görüşü gelişimcidir. Bilimde ve hayatta evolüsyonun doğru yol olduğunu, revalüasyonun bilime uygulanmaması gerektiğini sık sık dile getirmiştir. Yetiştiği cağda Nazizm'in Almanya'da, komünizmin Rusya'da bilim alanına ihtilalci (revolusyoner) dogmatik müdahaleleri ve Nazizm'den kaçan Alman profesörlerinin İstanbul Üniversitesi'nde görev almaları Asaf Bey Hoca'yı etkilemiştir. Orman ekosisteminde eldeki imkânlar ve bilgiler ile yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular, ekosistemdeki olayların ancak bir bölümünü açıklayabilir. Bilmediğimiz, çözemediğimiz olayları, sebep-sonuç ilişkilerini ancak elimizdeki laboratuvar imkânları geliştikçe, bilgimizin ufku genişledikçe ögrenebiliriz. Bilgimizin ufkunun genişlemesi orman ekosistemindeki olayların tümünü kavradığımız, gerçeği ögrendiğimiz anlamına gelmez. Sonsuz sayıda ilişkilerin ve etkileşimlerin bulunduğu orman ekosisteminde ögrenmenin ve bilgi üretmenin sınırı imkânlarımızın çok ötelerindedir. Böyle bir araştırma-öğrenme-bilgi üretme-üretilen bilgiyi deneme ve bilgiyi devamlı yenileme süreci akılcı bir gelişimciliktir. Hoca bu sebeple bilimde hür düşünceyi savunmuştur. Hoca Toprak timi ve Ekoloji konusunda bilinmeyenlerin, bilinenlerden çok olduğunu bizzat yaptığı araştırmalarla ögrenmiş bir bilim mensubudur.

Bu sebeple bir araştırma sonucunun, elde edildiği yöredeki ekolojik özelliklerin etkisi altında geçerli olabileceğini, başka bir yöreye yaygınlaştırılması için ihtiyatlı davranmak gerektiğine dikkati çekmiştir.",

"Asaf Bey Hoca tabiata hayran bir insandır. Evinin küçücük bahçesinde pek çok bitki yetiştirmiştir. Bahçe hem bakımlı hem de doğal görünümlü olacaktır. Böyle bir bahçeyi Hoca'mın istediği düzende tutabilmek pek az bahçıvanın harcıdır. Bahçe sadece ağaçlardan, çiçekli çalılardan, çiçeklerden ve otlardan oluşan bir dünya değildir. Buraya çok çeşitli kuşlar gelir, yuva yapar, yavru büyütür. Asaf Bey Hoca dürbünü elinde o kuşları seyreder ve hepsini tanır. Önceleri sulu boya resim yapan Hoca, son yıllarda resim yapmayı bıraktı. Ama Hoca; derin kültürü, tabiat sevgisi ve bahçesinin etkisi ile şiiri bırakmadı. Hece vezni ile veya serbest vezin ile yazdığı şiirlerini ziyaretine gittiğimde okurdu. Hoca'mın şiirlerinde hecenin beş şairinin ve daha çok Rıza Tevfik'in lirizmini ve ahengini hissetmişimdir, ama Hoca'nın şiirini dinlerken hep Eşref'in bir beytini hatırlamışımdır.",

"Asaf Bey Hoca varlıklı bir ailenin çocuğu değildi. Hiçbir zaman da zengin olmadı. Devletin ona verdiği ile yetinmeğe çalıştı. Oğlunu tahsil için İngiltere'ye gönderirken eski Rumeli aile terbiyesinden gelen alışkanlıkla söylediği sözü genç babalara duyurmak gerekir: "Benim hanım, hamamım, varlığım yok ki oğluma bırakayım. Ona bırakabileceğim en büyük servet bir meslek sahibi olmasını sağlamaktır."

Kanaatkârdır. Bir gün öğle yemeği zamanı usulü bozup odasına girmek zorunda kaldığımda gözüm yemek yediği masasına ilişmişti. Hemen fark etti ve "Gençliğimde param yoktu, şimdi de sağlığım bunları yememe müsait" dedi. Asaf Bey Hoca neşeli, şakacı ve nazik bir kişiliğe sahiptir. Öğrencileri derslerinde onu bu özellikleri ile severlerdi. Ders verdiği sınıfta öğrencilerin ilgisinin kaybolduğunu hissettiğinde, onları azarlamazdı. Ortama uygun bir fıkra anlatır veya şaka yaparak dikkatleri üzerine toplar, sonra da "yorgunluğunuz geçti mi?" diye sorardı. Haşarılık eden öğrenciler bu çok ince azarlama ile kendilerine çeki düzen verip dersi dinlemeğe yönelirlerdi. Hoca'nın bu kişiliği, araştırmacılığı, bilim adamlığı dolayısı ile kendisine duyulan saygıyı aynı zamanda sevgiye dönüştürmüştür. Fakültemizde ve ormancılık mesleğinde Hoca hep bu duygu ile anılmıştır ve anılmaktadır."

Hecenin beş şâiri: Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozan soy ve Yusuf Ziya Ortaç'tır.

(Rıza Tevfik: Dr. Rıza Tevfik Bölükbaşı.)

"Mutlaka ol nur-ı lahutiye varmak isteyen

Musikiden, şi'rden şehbale malik olmalı."

(Lahuti: Tanrı âlemine, şehbal: Kuş kanadının uzun tüyü.)

O günkü yemeği, yoğurt, taze soğan ve iki tane zeytinyağlı biber dolmasıydı.", "Ders vermeğe gitmeden önce Hoca ciddi bir hazırlık yapardı. "Dershane bir sahnedir. Hoca da o sahnedeki artisttir." sözü hocanın derslerine ve öğrencilerine verdiği önemi gösteren bir sözdür. Hoca kendisinden bilgi isteyen herkese bildiğini karşılıksız sunmağa çalışmıştır. Bilgisinin karşılığında maddi bir kazanç beklememiştir. Aksine zamanla bilgisini yenilemek ihtiyacını duyduğu için devamlı bir okuma-öğrenme çabası içindedir. Asaf Bey Hoca; eski bildikleri ile yeni öğrendiklerini birleştiren, yeni yorumlar getiren, kendisine güvenen ve bilgisine güvenilen bir hoca tipidir. Hoca bütün bu engin bilgisine rağmen sessiz ve mütevazıdır. Asaf Bey Hoca bilimsel çalışmaların görüşülmesinde karşıt görüşleri tarafsızlıkla dinler ve kendi fikrini söylerken kişinin değil, doğru fikrin tarafını tutardı.

Doğru bildiğini söylemek konusunda ısrarlıydı. Ancak doğru bildiğini söylerken karşısındakini incitmemeğe gayret gösterirdi. Hoca'nın bu üslubu tartışmaların bilimsel seviyede kalmasını ve kişisel çekişmelere dönüşmemesini sağlamıştır.

Doktora ve doçentlik tezlerimizde, araştırmalarımızda elde ettiğimiz sonuçlara saygılı olan Asaf Bey Hoca, bilimsel seviyedeki tartışmalarda hiçbir zaman emredici veya kendi fikirlerini dikte ettirici olmamıştır. Çalışma arkadaşlarının bilim namusuna güvenmiş ve elde edilen sonuçların yorumlarının yapılmasında yardımcı olmuştur. Hoca'nın bu tutumu önce öğrencileri, sonra çalışma arkadaşları olan Toprak İlmi ve Ekoloji Kursusu (sonradan Anabilim Dalı) mensuplarına kendi bilimsel kişiliklerini kazanma fırsatını vermiştir. Onun bu tutumu çok ilginç bir sonuç yaratmıştır.

Hiç kimse Asaf Bey Hoca'yı taklit etmek yoluna girmemiştir. Kürsünün bütün mensupları kendi kimlik ve kişilikleri ile bilim âleminde yerlerini almışlardır. Birçok şeyin önceden birileri tarafından da bulunduğu, bilindiği, söylendiği veya yazıldığı bilim tarihinde yeniliklerin ancak hür düşünceli bilim mensupları tarafından sağlanabileceğine inanmış olan Asaf Bey Hocamızı 90. yaşında Farabi'nin hür düşünce hakkındaki sözleri ile selamlıyoruz!

"Doğru düşünen ve düşündüğünü yapmak iradesine sahip olan insan hürdür.

Hem doğru düşünmekten, hem iradeden mahrum ise hellimidir (hayvandır).

Doğru düşünüp de iradesi yok ise o köledir.

İlim ve Felsefe ile meşgul kimselerden bazıları kölelikte öteki insanlardan geri kalmazlar. Bunların bilgilerinden fayda gelmeyeceği gibi, kendileri de ilim erbabı için utanç sebebi olurlar.", Farabi (870-950)", "Ord. Prof. Dr. Asaf Irmak 90 Yaşında" yazısından, Prof. Dr. M. Doğan Kantarcı, 28.02.1996

Doğan amca ile hemen her gün yazışır, sohbetler ederiz, beni nice konuda bilgilendirdiği için kendisine teşekkürü bir borç bilirim.

2. Levent'te yine çok kıymetli bir bilim adamımız otururdu. **Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil**. Ölüm haberi bir kor gibi düşmüştü 1979'da. Ne kadar korku içinde yaşıyorduk o dönem. "Hocalar mimlenmiş" konuşmaları ile yüreğimiz ağzımızdaydı. Babam kapıyı kimseye açmamamızı tembih etmiş, apartman görevlimizi de uyarmıştı. Ne kadar kıymetli bilim adamları, gazeteciler, büyükelçiler en verimli çağlarında… **Uğur Mumcu, Abdi İpekçi, Onat Kutlar, Turan Dursun, Necip Hablemitoğlu, Ahmet Taner Kışlalı, Bahriye Üçok, Çetin Emeç gibi…** Burada şehit arkeolog arkadaşım **Metin Akyurt'u** da hüzünle anmadan edemeyeceğim.

"Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı Sebil köyünde doğdu. Annesi Meryem Hanım, babası Kıbrıslı Palabıyıkoğullarından köy öğretmeni olan Ali Rauf Tütengil'dir. Dördü erkek biri kız olmak üzere beş kardeşin en büyüğüdür. İlkokulu Ulaş köyünde okudu. Tarsus'ta başladığı ortaöğrenimini parasız yatılılık sınavını kazandığı İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nde bitirdi. (1940). Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak 1944'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü ve 1958'de aynı üniversitenin İktisat Fakültesi'ni bitirdi. 1944-1953 yılları arasında Antalya ve Diyarbakır Liselerinde felsefe, Kepirtepe ve Aksu Köy Enstitülerinde de meslek dersi öğretmeni olarak görev yaptı. 1950-1951 eğitim - öğretim yılını, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, mesleki incelemelerde bulunmak üzere gönderildiği Fransa'da geçirdi. Burada doktora çalışmalarına başladı.

Paris izlenimlerini Varlık dergisinde yayımladı. 1951 yılında Türkiye'ye dönüp Aksu Köy Enstitüsü'nde görevine devam etti. 1952 yılında o yıl aynı okula meslek dersleri öğretmeni olarak atanan Şükriye Hanım ile evlendi. Bu evliliğinden iki çocuğu oldu. 1953'te İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne sosyoloji asistanı olarak tayin edildi. 1956'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde savunduğu "Montesquieu'nün Siyasi ve İktisadi Fikirleri" adlı doktora tezi ile Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü'ne (1957) değer bulundu. 1960 yılında "İçtimaî ve İktisadî Bakımdan Türkiye'nin Karayolları" adlı çalışmasıyla doçent oldu. On yıl sonra profesörlük unvanı aldı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Gazetecilik Enstitüsü, Harp Akademisi ve Hacettepe Üniversitesi'nde dersler verdi. 1962-1963 eğitim öğretim yılında İngiltere'de, British Museum'da yaptığı çalışma sırasında Dr. Rıza Nur'un elyazması kitaplarını ve Ziya Gökalp'ın Londra'da yayımlanan ilk yazısını bularak kamuoyuna tanıttı. Üniversite yıllarında Cahit Tanyol ile beraber İstanbul'da Değirmen (12 sayı, 1942-1944) adlı bir dergi çıkardı. 1953'te de Diyarbakır'da öğretmenlik yaparken Çizgi adlı fikir-sanat dergisini çıkardı. Türk Dil Kurumu, UNESCO Türkiye Temsilciliği, Türk Sosyal Bilimler, Türkiye Harsî ve İçtimaî Araştırmalar Derneği gibi kurumlarda üyeliklerde bulundu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsü Başkanı olan Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, 7 Aralık 1979 sabahı, üniversiteye gitmek için İç Levent otobüs durağına doğru yürürken teröristler tarafından silahlı saldırıya uğradı ve öldürüldü. Öldüğünde 58 yaşındaydı. Cenazesi Zincilikuyu Mezarlığı'na defnedildi. Mezar taşına kendi yazısından şu alıntıya yer verildi: "Dünyamızı güzelleştirmeye bakalım. Can dostların ölümünden sonra yaşamanın bedeli, dünyamızı güzelleştirme doğrultusundaki çabalardadır."

İlk yazısı 1942 yılında Mersin'de yayımlanan Bağ dergisinde yer alan Cavit Orhan Tütengil; Değirmen, Çizgi, Yenilik, Yeni Ufuklar, Türk Dili, Milliyet Sanat, Sosyoloji Dergisi ve Cumhuriyet gibi süreli yayınlarda hikâye ve yazılarını yayımlamayı sürdürmüştür. Cahit Tanyol ile çıkardıkları Değirmen dergisinde "Cavit Orhan Öz" imzasını kullanmıştır. Temel ilgi alanı "Gelişme Sosyolojisi" olan Tütengil, sosyoloji üzerine çok sayıda araştırma, inceleme kitabı yayımlamıştır. ***Tütengil'e göre, Türkiye, bir geçiş ülkesidir. Bu geçişte pusula ise Atatürk'ün düşünceleridir. Atatürk'ün gençlere öğütleri arasında yer alan "benim yapmak istediklerimi tamamlayınız" sözü onun için özel bir yere sahip olmuştur.*** *Yaklaşık on yıla varan öğretmenliği sırasında, eğitim sorunlarına sadece kuramsal değil, pratik düzeyde de öneriler getirmiştir. Yabancı ve Türk düşünürler üzerine monografiler hazırlamıştır. Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak Tütengil'in 1953 yılından başlayarak Atatürk ve Cumhuriyet Türkiyesi üzerine yazıp yayımladığı makalelerle yanıtları ve onlara eklenen belgesel yazıları kapsamaktadır. Denemelerini Ağrı Dağındaki Horoz (1968) ve Temeldeki Çatlak Temeldeki Çatlak (1975) adlı kitaplarında toplamıştır. Kaynak: İsa Koyuncu'nun Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğünden alınmıştır.*

Ziya Gökalp Bibliyografyası (1945) Köy Enstitüsü Üzerine Düşünceler (1948) Prens Sabahattin (1954) Diyarbakır Basın Tarihi Üzerine Notlar: Gazetelerde Dergiler (1954) Ziya Gökalp Üzerine Notlar (1956) Montesquieu'nün Siyasi ve İktisadi Fikirleri (1956) İçtimai ve İktisadî Bakımdan Türkiye'nin Karayolları (1961) Gazete ve Dergileri İnceleme Metodu (1961) Türkiye'de Bölge Basını ve Diyarbakır Gazeteciliği (1962) Az Gelişmiş Ülkelerin Toplumsal Yapısı (1966)
Ord. Prof. Dr. G. Kessler'in Sosyoloji Tarihimizdeki Yeri ve Türkiye'deki Yayınlarından Bibliyografyası (1964) Doktor Rıza Nur Üzerine Üç Yazı, Yankılar Belgeler (1965) Az Gelişmiş Ülkelerin Toplumsal Yapısı (1966) Taşra Gazeteciliği (1966) Adapazarı'na Göç ve Çalışma Hayatına İntibak Araştırması (1968) Ağrı Dağındaki Horoz (1968),

Türkiye'de Köy Sorunu 1969) Az Gelişmenin Sosyolojisi (1970) Halkının Mümeyyiz Vasıfları (1970) Az Gelişmiş Ülkeler ve Gelişme İktisadı Konularındaki Türkçe Kitaplar ve Yazılar Bibliyografyası (1971) Mustafa Kemal Çizgisi (1975) Temeldeki Çatlak (1975) Fındıkoğlu Üzerine Notlar (1976) Prens Lûtfullah Dosyası (1977) 100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları (1977) Montesquieu: Siyaset ve İktisat Açısından Bir Yaklaşım (1977) Bunalımlar Türkiye'si ve Aşılamayan Dönemeçler (1979) Olaylar - Yayınları – Haberler (1979) Ülken Üzerine Notlar (1979) 1927 Yılında Türkiye (1980) Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak (1981) Yeni Osmanlılar'dan Bu Yana İngiltere'de Türk Gazeteciliği 1867-1967 (1985) Atatürk'ün Milliyetçilik Anlayışı (2010) Memleket Saat Ayarı (2010)" https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cavit-orhan-tutengil-anma-gunu.pdf

Muhtar Katırcıoğlu Bey'in evini Sandoz'da çalışırken Semiha Hanım ile birlikte ziyaret ettiğimizi hatırlıyorum. Bir süre Shell'de reklam bölümünde çalışmış diye hafızamda. Manajans o zamanlar meşhurdu, reklam sektörü de gelişmekte idi. 2. Levent'te bahçe içinde güzel bir evdi. Sanırım haritaları inceledik. 1990'ların sonlarında kendisini Ersin ile birlikte iki kez ziyaret ettik. Telefon ile bize gün verdi. Eşi Julia Hanım da evdeydi. Çok kibar bir hanımdı. Babamın yaşlarındaydı Muhtar Bey. Genlerinden gelen vakur hâli, ağdalı bir konuşma tonu vardı. Mahmut Muhtar Paşa'nın oğlu olduğunu anımsıyorum. Sanırım Oxford'ta okuduğu için mi, eşinden dolayı mı tam analiz edemeyeceğim, ama daha evin kapısından içeri girdiğimde "İngiltere" demiştim içimden. İngilizlerin de bazı güzel evlerinin ilk girişleri camekânlı olur. Evin içindeki koku da öyle idi. Satın aldığımız iki kıymetli eser, o günlerden bizlere yadigâr. Bir müze-kütüphane gibi bir evdi. Kültür yansıyordu. Oğlu Hüseyin Katırcıoğlu, iyi eğitimli, çok kıymetli uluslararası bir tiyatro sanatçımızdı. Ne yazık ki çok genç yaşta elim bir iş kazasında hayatını kaybetti.

"Mahmut Muhtar Paşa, Soyadı Kanunu sonrasında Mahmut Muhtar Katırcıoğlu, İzmir Valiliği, Bahriye Nazırlığı ve diğer çeşitli devlet görevlerinde bulunmuş, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri devlet adamıdır. 93 Harbi Doğu Cephesi komutanı ve sadrazam Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın oğludur. 1866'da İstanbul'da doğdu. Galatasaray Sultanisinden mezun olduktan sonra, 1886'da Harbiye'ye girdi daha sonra Almanya'ya gönderilerek 1888'de Metz Harbiyesi'ni bitirdi. Teğmen olarak Prusya Ordusu'nda görev aldı. İstanbul'a döndüğünde Harbiye'de Erkanı Harbiye'nin Görevleri dersini okuttu. 1897 Yunan Harbinde Albay rütbesiyle Veletsin, Çatalca ve Dömeke Savaşlarında bulundu, 1900 yıllarında Fransız Büyük Manevralarında Osmanlı Devleti'ni ve orduyu temsil etti. Aynı yıl Piyade dairesi İkinci Başkanlığı'na getirildi. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanında sonra birinci ferik rütbesi ile Hassa Ordusu Birinci Fıkra Komutanlığına tayin edildi ve 31 Mart Ayaklanması'nın bastırılmasında başarılar gösterdi. 17 Eylül 1909 tarihinde İzmir Valiliği'ne atandı. 2 Ekim 1910 tarihinde Bahriye Nazırlığına getirilerek valilik görevinden ayrıldı, İbrahim Hakkı Paşa kabinesiyle birlikte nazırlık görevinden de ayrıldı. 1912 ortalarında babası Gazi Ahmet Muhtar Paşa kabinesinde tekrar Bahriye Nazırlığı'na getirildi. Balkan Harbinde Trakya Şark Ordusu'nun sağ taraf 3. Ordu Komutanlığında bulundu, yaralandığı için istifa etmek zorunda kaldı. 1913'te Berlin Büyükelçiliği'ne tayin edildi. 1917 yılında bütün görevlerinden istifa ederek İskenderiye'de dinlenmeye çekildi. Mahmut Muhtar Paşa 1935 yılında Napoli'ye giderken yolda öldü. Bibliyografya: Ruzname-i Harp, Maziye Bir Nazar (1925), Acı Bir Hatıra, La Turquie, L'Allemagne, Evenements d'Orient, Balkan Savaşı: 3. Kolordu ve 2. Şark Ordusunun Muharebeleri (1979), Mahmut Muhtar Paşanın Üçüncü Kolordunun ve İkinci Şark Ordusunun Muharebatı Adlı Kitabından (1969), Rumeli'yi Neden Kaybettik (2007)" Oktay Aras Kitaplığı

Sanayi Bölgesi Olarak Levent

Levent Fabrika'nın arka yerleşim yeri olan Gültepe'de irili ufaklı seramik atölyeleri olurdu, güzel havalarda, öğle tatilinde nadiren de olsa gider, pek güzel ve hâlâ kullandığımız ya da arşivimizde olan seramik orijinal ürünler alırdık. **Gorbon-Işıl Seramik** de oradaydı o yıllarda diye hafızamda. Arşivimize o gözle bakıp, taramalıyım. Annemle Teşvikiye'deki Gorbon-Işıl mağazasına giderdik. Gorbon Sanat'a bayılırdık Ersin ile. Her biri birbirinden güzeldi. Ersin, Bağdat Caddesi üzerindeki bazı binaların panolarını beğendiğini ve Gorbon Sanat'ın Feneryolu'nda bir sanat galerisi olduğunu söyledi.

AKM'nin içindeki Gorbon seramiklere de bayılırdım. Heybeliada'da kaldığımız yaz, Senatoryum'un plajından denize girerdik. Liman Lokantası, Karaköy Yolcu Salonu'nu annemle babam zevkle anlatırlar, Rebii ve Prof. Dr. Bedii Gorbon kardeşlerden bahsederlerdi saygı ile. Bedii Gorbon Hoca özellikle kanser konusunda tıp tarihimizde. Rebii Gorbon çok kıymetli bir mimarımız.

Mimar Rebii Gorbon ve Prof. Dr. Kemal Ahmet Arû

Aklıma "Rebii Gorbon ile Levent ve Sandoz Fabrika birden neden geldi?" diye düşündüm. Galatasaray kürekçileri arasında arşivimde olan Rebii Gorbon Galatasaray Lisesi'nden okuldaşı, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi dekanı Prof. Dr. Kemal Ahmet Arû (Levent: Başarılmış Bir Cumhuriyet Projesi) ile 1. Levent mahallesi ve 4. Levent toplu konutlarını tasarlamışlar. Rebii ve Bedii Gorbon ile Kemal Ahmet Arû Hoca'yı başlı başına kaleme almak gerek. Gerçi "GSL Resim Atelyesi ve Marangozhanesi ile Nurettin Bekiroğlu" eniştemizi, o dönemde adı geçen hoca ve öğrencilerini detaylı kaleme almaya çalışmaktayım, M. Memboury'nin yansımaları ile. Arşivime kayıtlı Rebii Gorbon dosyalardan birini kısaca paylaşmak isterim:

"1909 yılında Üsküdar'da doğan Rebii Gorbon 1928'de Galatasaray Lisesi'nden mezun olur (MSGSÜ Personel Dairesi Başkanlığı Arşivi). Lise mezuniyetinin ardından eğitim amacıyla gittiği ve kısa bir süre kaldığı Fransa'da tanıştığı Süheyl Ünver'in etkisiyle Türk çini sanatına ve seramiğe dair ilk izlenimlerini edinir (A. Kadıoğlu, kişisel görüşme, 18 Haziran 2019; Erbay Aslıtürk, 2015, 80-81). Türkiye'ye dönerek Güzel Sanatlar Akademisi'nde mimarlık eğitimine başlayan Gorbon'un öğrencilik yılları, Akademi'nin Beaux-Arts geleneği etkisindeki mimarlık eğitiminin Ernst Egli öncülüğünde radikal biçimde değiştiği ve modernist eksene kaydığı bir dönemdir. Bu yeni sistemde eğitim alan Gorbon gibi yeni kuşak mimarlar, sonraki dönemde Türkiye'de modernist mimari dilin uygulama ve eğitim alanındaki temsilcileri olurlar. Yeni eğitim programının hedeflediği modernist dilin etkisi Gorbon'un mimari üretimlerinde açıkça görülür.", "Gorbon'un mimari üretimleri, her proje özelinde farklılaşmakla birlikte, tekil veya birbiriyle kesişen tasarım ve uygulama pratiklerini barındırmaktadır. Tek aile evlerinin yanı sıra apartmanlar ve toplu konut projeleri, mimarın tasarımları içinde ciddi bir orana sahiptir. Kadıköy Mühürdar kira evi (1935), Suadiye B. Yusuf Evi (1937), Kalamış Cemil Filmer Evi (1938), Anadoluhisarı'nda ev (1938), Feneryolu Gorbon Evi (1940'lar), Mecidiyeköy Gorbon Evi (1952), Güzelce Bedii Gorbon ve Rebii Gorbon evleri (1960'lar) mimarın kendisi, ailesi veya çeşitli işverenler için tasarladığı ve kontrolörlüğünü üstlendiği tek aile evleri arasındayken; Talimhane Doğu Apartmanı (1940) ve Topağacı Çelebi Apartmanı (1950'ler), Türkiye Emlak ve Kredi Bankası'nın Mecidiyeköy Banka Evleri (1947), **Levent Mahallesi (1. etap-1950),** Koşuyolu Mahallesi (1. etap-1951) mimarın tasarım ve/veya kontrolörlük görevlerini üstlendiği apartman ve toplu konut projeleridir. Kadıköy Elektrik Evi (1937), Heybeliada Sanatoryumu Dr. Tevfik İsmail Gökçe Pavyonu (1946) ve Florence Nightingale Hemşire Okulu (1964) Gorbon'un tasarladığı ve proje kontrolörlüğünü üstlendiği farklı ölçek ve işlevli diğer yapılardır. Gorbon'un mimari üretimlerinde konut projelerinin yoğunluğu, Tanyeli'nin (1998, 238) mimarın müşterisini ağırlıklı olarak kamu ve bir ölçüde üst düzey bürokratlar olarak tariflediği, Türkiye'nin 1950'ler öncesindeki mimarlık ortamıyla ilişkili düşünülmelidir. Gorbon'un mimari üretimleri, yapı üretim ortamında aktif olan diğer aktörlerle kurulan çeşitli ilişki ve ortaklıklarla gerçekleşir. Bu mimari etkinliklerde profesyonel bir ilişki ağının yanı sıra özellikle konut projelerinde kişisel ilişkilere odaklı bir iş yapma biçimi görülür. Bu noktada, özellikle öne çıkan birkaç kurum ve aktör vardır. Bunlardan ilki, Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara Atatürk Lisesi, İstanbul Limanı Yolcu Salonu ve Heybeliada Sanatoryumu gibi yapıları inşa eden, dönemin önde gelen inşaat şirketlerinden Haymil'dir (5). Gorbon, Doğu Apartmanı projesinde Akademi mezunlarından Mustafa Can ile birlikte çalışır. 1980'li yıllara kadar Türkiye'deki toplu konut üretiminin başat aktörlerinden olan Türkiye Emlak ve Kredi Bankası ile bir dönem yakın ilişkileri olduğu bilinen Gorbon, bankanın İstanbul'daki erken tarihli uygulamaları arasındaki Mecidiyeköy projesi ile kentsel tasarım uygulamalarını da içeren Levent ve Koşuyolu mahallelerinin ilk etaplarında Kemal Ahmet Arû ile birlikte yer alır; ayrıca dört yıl boyunca bankanın konut inşaatı bölümünün organizasyonunu ve müşavirliğini üstlenir (6).

Gorbon ve Arû, aynı zamanda Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümünde ilk defa şehircilik dersi ve seminerinin başladığı bir aralıkta eğitim alan iki isimdir. Gorbon'un uygulama süreçlerinde görev aldığı Dolmabahçe Stadyumu ve Philips ofis ve fabrika yapılarının mimarları Gorbon'un Galatasaray Lisesi'nden arkadaşı **Şinasi Şahingiray** ve ortağı **Fazıl Aysu** ikilisidir.

Gorbon ayrıca, kurucular meclisi üyesi olduğu Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Vakfı'na ait Hemşire Okulu'nu tasarlar ve şantiye organizasyonunu yürütür (MSGSÜ Personel Dairesi Başkanlığı Arşivi). Gorbon, Fenerbahçe Stadyumu düzenlemesi (1935), Ankara Atatürk Lisesi (1938), Dolmabahçe (Mithatpaşa) Stadyumu (1947), Türk Philips A.Ş. Gümüşsuyu Büro ve Mağaza Binası (1955), Türk Philips A.Ş. Levent Radyo Fabrikası (1956), Türk Philips A.Ş. İzmit Ampul Fabrikası (1967) gibi yapıların uygulama süreçlerinde görev alır. Ayrıca, 1950'lerin ortalarından itibaren bir dizi ilaç fabrikasının inşasını üstlenir (MSGSÜ Personel Dairesi Başkanlığı Arşivi). Bu yapılardan Bakırköy **Dr. A. Wander Ciba Müstahzarat Fabrikası A.Ş. (1957, 1967) ve Levent Sandoz İlaç Sanayi Fabrikası (1959, 1965-80) mimarın müteahhitliğini üstlendiği yapılar** arasındayken, Topkapı'daki Birleşik Alman İlaçları Fabrikası (1954) özelindeki etkinliği net olarak tespit edilememiştir. Yükleniciliğini üstlendiği Düzce Yaprak Tütün Bakım Evi (1953) mimarın ağırlıklı olarak İstanbul odaklı mimari etkinlikleri dışında kalan az sayıdaki yapı arasındadır. Gorbon'un 1950'li yılların sonundan başlayarak yükleniciliğini yaptığı bir dizi endüstriyel yapıdan bir diğeri ise Bomonti Bira Fabrikası kompleksi bünyesinde inşa edilen Soğuk Depo Tesisleridir (MSGSÜ Personel Dairesi Başkanlığı Arşivi)", "Sanatsal seramiğin uluslararası ölçekte popüler hale gelişi ve mimaride kullanımının yaygınlaşması ise bu dönemde yaşanan gelişmelerin farklı bir boyutudur. Gorbon Seramik, Eczacıbaşı ve Çanakkale Seramik gibi şirketler seramik sanatı ve tasarımına yatırım yaparak, seramik endüstrisini Türkiye'nin en önemli yerli endüstrilerinden biri haline getirir. Endüstriyel ve sanatsal seramik tasarımı, seramik sanatçılarının seramik sanayisi şirketlerince desteklenmesiyle popüler ve özgün bir üretim alanı halini alır (Güven ve Karakuş, 2016). **1950'lerde uluslararası gelişmelerle koşut biçimde, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sadi Diren, Füreya Koral, Erdoğan Ersen, Attila Galatalı, Alev Ebuzziya ve Jale Yılmabaşar gibi sanatçıların çalışmaları ve araştırmaları Türkiye'de modern seramik sanatının gelişiminde etkili olur.**", "Rebii Gorbon: Mimarlık Ve Seramik Arasında Bir Kariyer", Canse Yüzer, Gül Cephanecigil

Şinasi Şahingiray ve ortağı Fazıl Aysu

Yazımı kaleme alırken Aysu soyadını okuduğumda 1996'dan itibaren Divan'dan iş arkadaşım, dostumuz Demir Aysu aklıma gelince "Demir Bey, Fazıl Aysu babanız mı?" diye sordum. "Fazıl Aysu amcamdı. Rahmetli babam da yüksek mimardı. Gorbon-Işıl projesinde beraber de çalışmışlardı. Fazıl amcam biliyorsunuzdur belki Ali Sami Yen, İnönü statları ve Spor Sergi Sarayı, daha onlarcasının mimarı idi. TBMM'nde de katkısı vardı. Fahir Aysu bir dönem Jak Kamhi'nin de mimarlarındandı. Dedem Ermenekli Saffet/Savfet Efendi İslam dersiamlarından. Baki Aktar en yakın aile dostumuzdu. O dönem herkes ne kadar değerliymiş değil mi Rengigül Hanım?" Kısaca cevabı böyle idi Demir Bey'in.

Sandoz'da olduğu gibi Koç Holding camiamızda da ülkesine hizmet etmiş değerli ailelerin yetiştirdiği kişilerle çalıştım. Firma İK profili açısından bu detayları yazmaktayım.

"Fazlı Aysu, 1931'de İstanbul Erkek Lisesi'ni, 1936'da Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nü bitirdi. Mimar Ginter'le Yıldız Sarayı Şale Köşkü restorasyon ve dekorasyonu; Seyfi Arkan'la Florya Atatürk Evi dekorasyonu ve Sedad Hakkı Eldem'le Yalova Termal Oteli dekorasyonu işlerini yaptı. Çeşitli okul projeleri ve Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi projesinde görev aldı.

Daha sonra Tekel inşaat bürosunda büro şefi olarak çeşitli tütün bakım evi, yönetim binası ve Tekirdağ Şarap Fabrikası (daha sonra Rakı Fabrikası oldu) projelerinin hazırlanmasında, Bursa Yenişehir ve Safranbolu Bağlar yöresi imar planlarının hazırlanmasında görev aldı. 1939'dan sonra İnönü Stadyumu (İtalyan mimar Vietti Violi ile), Spor ve Sergi Sarayı (bugün Lütfi Kırdar Kongre Salonu), Galatasaray Ali Sami Yen Stadyumu (mimar Şinasi Şahingiray ile), Fatih Karagümrük Stadı, Beykoz Spor Kulübü, Taksim Tenis Kulübü ve kortları, Sümerbank Sergi Binası (s. Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu) projelerini gerçekleştirdi. 1949'dan sonra Şinasi Şahingiray'la birlikte Ayaspaşa'daki Philips Merkez Binası ve Levent Radyo Fabrikası'nın mimari projelerini gerçekleştirdi. Yanan Güzel Sanatlar Akademisi'nin yenilenme işini, Taşlıtarla'da (Gaziosmanpaşa) 250 göçmen evinin yapımı, Bakırköy Kız Enstitüsü, Dolmabahçe Sarayı'na ait Bağodaları Binası (b. MSÜ Konservatuvarı), Galata'da Arşimidis Hanı, Eten Havlu Fabrikası, Ankara Ulus'ta İş Bankası tören katı restorasyon ve dekorasyonu, Zeynep Kamil Hastanesi Çocuk Pavyonu ve Kilyos Büyük Oteli (1960 Devrimi'nden sonra yarım bırakıldı) işlerini üstlendi. Yine bu yıllarda Köy Enstitüleri, İstanbul Adliye Binası, Galata Yolcu Salonu Binası, Açık Hava Tiyatrosu, Harbiye Radyo Binası ve Prof. Ernst Egli ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Binaları proje yarışmalarına katıldı, dereceler aldı. 1960 yılından sonra Hürriyet gazetesinin iki binasının eklerini, Günaydın gazetesi binası ve ekini, Harbiye Başak Sigorta ve Ziraat Bankası şubesini (Utarit İzgi ve arkadaşları ile), Polonezköy'de Haldun Simavi Evi'ni, Kanlıca ve Gönen'de iki sağlık evi ve çeşitli özel binalar yaptı. 70'li yıllarda, dört yıl süreyle, Özel Cağaloğlu Mimarlık ve Mühendislik Yüksek Okulu'yla Akademi'ye bağlı Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulu'nda bölüm başkanlığı, yapı ve mimari tasarım hocalığı görevlerinde bulundu." https://www.arkiv.com.tr/mimar/fazil-aysu/25586

Rebii Gorbon ile adı geçen kıymetli mimarlarımızı ve seramik sanatçılarımızı başlı başına kaleme almam gerektiğini düşünüyorum. Arşivimdeki **İsviçreli "Le Corbusier Gözüyle Türk Mimarlık ve Şehirciliği"** kitabına atıfta da bulunarak. Estetik mimari değeri yüksek evlerde yaşayan, okullarda okuyan, iş yerlerinde çalışanların motivasyonu yüksek olur, estetik bakış açıları gelişir. Bu önemli bir konu çalışma hayatı için, onun için üzerinde duruyorum.

Hafızamdaki ve Anılarımdaki Levent'ten Kısa Bir Kesit

Sandoz'da çalıştığım yıllarda Büyükdere Caddesi üzerindeki Levent bugünkü Levent değildi. Hafızamdaki, anılarımdaki Levent'i aktarmak isterim, gelecek kuşaklara kent kültürü ve dokusu açısından sosyo-ekonomik bir faydam olabilir düşüncesiyle.

Levent Nispetiye Caddesi'ndeki evimize 1968 yılında Hüsrev Gerede Caddesi'ndeki evimizden taşındığımızda babaannem: "1950'lerin başında Levent'ten bir ev almıştım. Müşterilerim "Nevzat Hanım, Levent'e kurtlar iniyor, biz oraya gelemeyiz" dediklerinde satın aldığım bahçeli müstakil evi geri verdim ve bu apartmanı aldım. Siz de şimdi Levent'e gidiyorsunuz, her zaman vesait olmaz, pişman olmayın" demişti. 1940'ların başlarından itibaren terzihane sahibi, yanında 8 genç terzi çalıştıran bir vergi mükellefiydi. Ihlamur Dere Caddesi üzerinde 4 katlı, cumbalı bir apartmanı vardı. Sahibi olduğu moda evini belgeleriyle, fotoğraflarla kaleme aldım. Mecidiyeköy'deki Likör Fabrikası'ndan sonrası dutlukmuş babamın anlattıklarından kayda geçirdiğim. 1968'de Levent'e taşındığımızda Nişantaşı'ndan son otobüs akşam 19.00'da idi. Bazı günler geç okul çıkışımda annem tedirgin olduğu için apartman görevlimizi durağa gönderirdi ya da babamla birlikte karşılardı. Müthiş kar olurdu kışın, Uludağ gibi ve Çamlıca'dan da Levent'ten de kar aynı zamanda kalkardı. 1. Levent çarşıda güzel bir yazlık sinema vardı.

Bahriye anneannem bize Levent Namlı'dan İskender ısmarlar sonra sinemaya götürürdü. Levent Namlı, şimdiki yerinde değildi, bir arkada postaneye çıkan merdivenler vardır, oradaki apartmanın altındaydı. Namlı'nın şimdiki yerinde manav vardı, karşısında da Kız Bakkal. Anneannemin klasikleri vardı. Beyoğlu'nda su muhallebisi yedikten sonra tiyatro ya da sinemaya gidilirdi. Babam da bizi Abdullah Lokantası'na götürürdü zaman zaman. Osmanlı Bankası gibi bankalara da uğrardık ikimiz, dedemden kalma tahviller vardı. Bazıları arşivimde. Bir de tiyatro sonrasında Lale işkembecisine götürürdü. Zeki Alasya Metin Akpınar'ın Devekuşu Kabare tiyatrosundaki masalardan izlerdik temsilleri, içeceklerimizle. Çok şıktı izleyiciler. Tiyatrolar ve sinemalardaki fuayeler de çok şık olurdu. Parfüm kokardı. Annem şapkasız, minik dürbünsüz gitmezdi. Annemle Beyoğlu'na çıktığımızda, babaannemden itibaren neredeyse dost oldukları kumaşçılar, iplikçiler, düğmeciler sohbetlerle, ikramlarla teker teker incelenirdi ve Rebul Eczanesi'ne mutlaka uğranırdı. Bir de İnci profeterol tabii, klasiklerdendi. Ne lezzet! Arkadaşlarımla bazen Bab Cafeteria'ya giderdik. Güzeldi. Nişantaşı'na çıkılır, Beşiktaş'a inilirdi. Köprü olmadığı için Beşiktaş'tan vapurla karşıya geçilirdi.

Levent Çarşı'da babamın fakülteden arkadaşı Prof. Dr. Tolgay Odabaşı amcanın eşi Bilge ablanın eczanesi vardı ve üst katında da otururlardı. O evde daha önce Aziz Nesin oturmuş. Arşivimde yazısı, görselleri var. İstanbul Üniversitesi'nin hocaları, özellikle de orman fakültesi hocaları Levent'te otururdu. Nedeni dış duraktan (şimdi metro durağı oldu) fakültenin servisi geçerdi. Prof. Dr. Nihat Balcı, Prof. Dr. Hayri Bayraktaroğlu, Prof. Dr. Muzaffer Selik, Prof. Dr. Besalet Pamay o zamanlar babam gibi doçent olan Prof. Dr. Turan Tank ile birlikte dönerlerdi, ayrılırken de yarı bellerine kadar eğilerek selam verirlerdi şapkalarını çıkartarak. Fikret Saatçioğlu da Levent'te otururmuş. Sanatçıların çoğunu da görürdük. Ara sıra çok kibar bir bey ağır ağır yürürken, evimizin camından babam "Orhan Arıburnu, çok kıymetli bir yönetmendir" derdi.

Şişli'den dönerken Ali Sami Yen Stadı'nın önünden geçerken ne kadar güzeldi Likör Fabrikası'nın binası. Bizden önceki nesil bahçesinde çeşitli meyve ağaçlarının olduğunu, mis gibi koktuğunu söylerdi. Ne üst geçit vardı çocukluğumuz, gençliğimizde ne bu kadar kalabalık. Yazlıktan arkadaşlarımızın bazılarının müstakil evleri vardı Likör'ün arka tarafında, çok kibar ailelerdi. Likör Fabrikası'ndan muzlu likörü pek severdi Çarliston dansını en iyi icra edenlerden biri anneannem Bahriye Hanım. Onun Çarliston dansı ve heyecanı izlenebilsin isterdim. O yol üzerinde Baylan Fabrikası'ndan da çikolata kokuları gelirdi... Likör şişeleri de birer sanat eseriydi. Biraz daha Levent'e doğru Kapris pastanesi vardı... Bir de Levent Kırca'nın tiyatrosu vardı, Hodri Meydan Kültür Merkezi. Babam götürürdü. Pek güzel olurdu temsilleri. Gülriz Sururi'nın oynadığı "Kaldırım Serçesi" oyunu da muhteşem bir performanstı. Edith Piaf'ı izliyormuş gibiydik.

Ve tabii Puro-Fay'ın küçücük binasının üstündeki sevimli işareti ile Etiler Nispetiye Caddesi'ndeki Fecri Ebcioğlu Sokak'a varırdık. Fecri, camdan bakardı son zamanlarında... Tiyatro ve sinema sanatçımız Nevzat Okçugil de bizim sokakta otururdu, yönetmen kardeşi Cevat amca gibi. Eşi Afro teyze İtalyan'dı. Okçugil kardeşler Türk sinemasına çok hizmetleri olmuştur. Bir o kadar da mütevazı idiler, yaşamları, kıyafetleri, konuşmaları. Çok kültürlüydüler. Ailece görüşürdük. Afro teyze ile İtalyanca mektuplar üzerinde çalışırdım. Önder Somer de ailesiyle birlikte hem kışlık hem de yazlık komşumuzdu. Çok beyefendi bir insandı.

Levent'in çarşısından müstakil evlere doğru Köy Çocuklarını Yetiştirme Yurdu vardı. Annem de bir arkadaşı ile yardımda bulunurdu zaman zaman. Yurdun yatak, döşek vs. eksiği olurdu.

"Yıl 1967, okullar kapanmış, sanırım en heyecanlı grup, okul yaşamı devam edip etmeyeceği belirsiz ilkokul mezunlarıydı. Bunlardan biri de bendim. Ortaokula devam olasılığım belirsiz, hatta imkânsızdı. Tek bildiğim öğretmenlik mesleği sınavında yedeklerde kalmış, kaydolma şansım olamazdı. Aldığım eğitim, sınav için yetersizdi. Bu nedenle gizli gizli, kimseye göstermeden ağlıyordum. Durumu gören annem beni şehirdeki akşam sanat okuluna kaydettirdi fakat biliyordum ki okula gidip gelmem olanaksızdı. Köyümüz şehre çok uzak olmamakla birlikte ulaşım güçtü. Çaresizlik içinde kıvranıyordum. Bingöl'ün Kiğı ilçesinin Kara Polat Köyü'nde dokuz kız kardeşlerden en büyüğü, diğeri de yedi kardeşten biri olan iki kız çocuğu Şehrican ve Nafiye ilkokulu bitirmişlerdi. Issız ve tehlike çemberi içerisinde olan bu köyde ilkokuldan başka okuma şansları olmayan bu kızlar umutsuzluk içerisindeydiler ve bir gelecek hayal edemiyorlardı. O güne kadar birkaç erkek çocuğundan başka kimse okumak için köyden çıkmamıştı. Tokat, Turhal, Zile İlçesi… Aynı ilkokuldan mezun olan Zülfiye ve Nevin, ilçede okul bulunmasına rağmen maddi nedenlerle okuma şansına nail değillerdi. Okumalarına imkân yoktu.

Afyon, Dinar, Yapağlı Köyü… O yıl okulu bitiren iki kız çocuğu Sultan ve Vahide… Bulundukları köyde o güne kadar erkek çocukları dışında okuyan olmamıştı. Okumayı akıllarından geçiremiyorlardı. Bunlar ve benzeri ortaokul şartları olmayan pek çok köyden her yıl öğretmen Kazım Taymaz, kendi olanaklarıyla, okuma arzusu olan çocukları İstanbul'a, **Levent'teki "Köy Çocuklarını Yükseltme Yurdu"**na getiriyordu. Yurda sığmayanları kendi evinde barındırarak okumalarını sağlıyordu. Bu yurda her yıl öğrenci seçme işlemini Öğretmen Kazım Taymaz bizzat kendi, Anadolu'yu dolaşarak yapıyordu. İmkânları kısıtlı olmasından dolayı okuyamayan ama bunu arzu eden erkek çocuklarını buluyor ve onları eğitimle buluşturuyordu. Kazım Taymaz kimdi? 1925 Düzce doğumlu olan Kazım Taymaz, İstanbul, Bolu ve Düzce'de eğitim görevlerinde bulunmuştur. Kazım Hoca; 1952 yılında göreve başladığında, genç olmasına rağmen bir gerçeğin farkına varmıştı. Zekî ve üstün yetenekli birçok köy çocuğu, ilkokulu bitiriyor, fakat daha ileri gidemiyordu. Bunun nedeni, ekonomik ve geleneksel tutumlardı. Bazı aileler ve çevreler, kızlarının okumasını, o kadar da gerekli görmüyorlardı. Erkekler için ise, iki engel vardı. Birincisi; ekonomik imkânsızlıktı. İkincisi; çocuk çalışarak, ailesine yardımda bulunmak ve babasının işini hafifletmek durumundaydı. Eğitimci M. Kazım Taymaz, köy çocuklarına yaptığı hizmet ve çalışmalar nedeniyle; 1969 yılında "Yılın Öğretmeni", 2000 yılında "Türkiye Fair Ödülü", 2007 yılında TBMM tarafından "Üstün Hizmet Ödülü" ile ödüllendirildi. 1964-1980 yıllarında İstanbul'da Seza Üçer ve başka hemşerileriyle birlikte oluşturdukları "Köy Çocuklarını Yükseltme Derneği" ve "Köy Çocuklarını Eğitme Derneği" bünyesindeki çalışmalarıyla birçok gencin öğrenim görmesini sağlamıştır. Geçirdiği beyin kanaması sonucu 06 Kasım 2010 tarihinde Düzce'de hayatını kaybetti. Bu yurt ve dernekler 2002 yılında vakıf haline getirildi.

Yıl 1967. Bu sistemi bilen ve derneğe destek veren bir grup Türk-Amerikan üniversiteli kadın, erkek çocuklarına sağlanan bu olanaklardan kız çocuklarının da faydalanması gerektiği düşüncesiyle harekete geçti; Müjgan, Gülen, İnci, Sevim, Yüksel, Zülal ve Nemika Hanımlar, ellerini sevgi ve büyük bir istekle taşın altına koydular.

O dönemde kızların evlerinden alınıp İstanbul'a getirilmesini ancak Kazım Hoca sağlayabilirdi. Türkiye'nin bilinmeyen, yolu ya da ulaşımı olmayan köyler Kazım Hoca'yı çok iyi tanır, ona güvenirlerdi. Hatta o yörelerin eşkıyaları bile bilirdi onu. Bu yedi kadın, Kazım Hoca'ya "Bize de okutmak üzere Anadolu'dan kız çocukları bul." dediler. Memnuniyetle yola koyulan Kazım Taymaz yedi farklı köyden yedi kız çocuğu buldu ve onlara getirdi. Levent'teki erkekler yurdunun tam karşısında bulunan bir çatı katını kiraladılar ve içini bu kızlar için hazırladılar. Yakın bir akrabalarını sorumlu müdür ve abla olarak atadılar. Akşamları etütler için Kazım Hoca'nın mimar kızı Zuhal Taymaz yardımcı oluyor, üniversite öğrencisi olan Şerife Demirbilek de hem orada barınıyor hem de bizlerin derslerine yardımcı oluyordu. Kazım Hoca, okuma aşkıyla yanan ancak eğitimi hayal bile edemeyen kız çocuklarının köylerine giderek yurdun adresini vermek ve belirlenen tarihte o adreste olmalarını söylemek yeterli oldu. Bu şekilde 7 kızın eğitim süreci, okulların açılmasından birkaç gün önce bu binada başladı. Bu olay o dönemde, bizler için bir mucize, Kazım Hoca için kendisine bir kez daha duyulan güvenin katlanmış kanıtı, aileler için de bulunmaz bir nimetti. Altmışlı yıllarda, 11, 12 yaşındaki kız çocukları okuma fırsatı buluyor, aileler Kazım Hoca'ya duydukları güvenle çocuklarını hiç bilmedikleri ve görmedikleri bir yere, okumak için gönderiyorlardı. Pek çok güzel duygunun da ilkiydi.

Öncü yedi kadın, o dönmelerin çok tanınmış ailelerinin üyeleri idiler. Hiçbir zaman isimlerinin açıklanmasını istemediler. Bu olağanüstü olay, "Yedi köyün yedi kızı" olarak Hürriyet Gazetesi'ne manşet olmuştu. Hiçbiri, maddi ve manevi her türlü güçlerini ortaya koymalarına rağmen kimliklerini açıklamadılar, reklam yapmak istemediler. Maddi manevi her türlü güçlerini ortaya koydular. Tüm giyim, yiyecek, sağlık ve okul masraflarımızı karşıladılar. Okul eğitimimizin yanı sıra, kültür ve sosyal gelişimimize gönülden ve sevgiyle katkıda bulundular. Yeri geldi, kendi aile ve çocuklarından önde tuttular. Bizleri en güzel şartlarda ortaokuldan mezun ettikleri gibi, liseye devamımızı sağladılar. Her birimizi eğitim kurumlarına yerleştirdiler. Amiral Bristol Sağlık Koleji sınavına gönderdiler. Ve 3 arkadaş bu okulu kazanarak hemşire olduk. Değerli Hocamız Gülsevim Çeviker işte o zaman hayatımıza girdi. Diğer ikisi öğretmen oldular, iki arkadaşımız da lise eğitimlerini ailelerinin yanında sürdürdüler. Bizden sonra bu olanağı üç dönem daha sürdürdükten sonra görevlerini sonlandırdılar. Hayatımızı değiştiren, aydınlatan ve bizleri topluma kazandıran bu değerli kadınlara teşekkür etme fırsatımız olamadı. Sadece arkalarından hep duacı olabildik. "Bize teşekkür etmenize gerek yok, bizim için bir şey yapmak istiyorsanız, sizler de başkalarına yardım edin" derlerdi. Ben şahsen hep onu yapmaya çalıştım. Onlar bize, karşılıksız vermeyi, saygıyı, sevgiyi ve mutluluğu öğrettiler. Nurlar içinde yatsınlar, mekânları cennet olsun.

Ayşe Sarıalp'i de mezuniyetimiz sonrasında, dil eğitimlerimiz sırasında tanıdık. Amiral Bristol hayatımdaki en büyük ikinci şanstı. Dört yıllık gerçekten özel şartlarda eğitilmiş hemşirelerden biri olarak Amerikan Hastanesi'nde işe başladım. Pek çok ilklerin öncüsü olan bu kurumda benim de pek çok katkılarım oldu. İlk Özel Yoğun Bakım Ünitesi'nin açıldığı kurum Amerikan Hastanesi idi ve ben bu ekipte yer aldım. Türkiye'de hemşirenin hemşireyi eğittiği ilk "Yoğun Bakım Hemşireliği" kurslarının koordinatörlüğünü yaptım ve 1980'li yıllarda yüzlerce hemşireyi eğittik. Bu kursların bütçelerini Dr. Winkler ile yaptık ve finansörümüz hep Koç Vakfı oldu. Ve hayatımıza Sayın Semahat Arsel girdi. Bir diğer mucize de meslektaşlarım adına buydu. Mesleği her yönüyle aydınlatan Sayın Arsel, mesleğimizin en büyük destekçisi oldu.

Türkiye'deki hemşirelik mesleği bugünkü eğitim ve bilgi yönünden bulunduğu noktaya gelmiş olmasında rolü çok büyüktür. Ben de eğitim ve meslek hayatımda, almış olduğum feyz ve destekleri değerlendirmeye çalıştım. Mesleğimde hep iyi olamaya çalıştım ve elimden geleni yaptım. Türk Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği'nin kurucu başkanlığı, Amiral Bristol Mezunları Dernek Başkanlığı, pek çok dernek kuruluş ve yönetim kurulu görevleri, parti kuruluş ve milletvekili adaylığı gibi pek çok aktivitede yer aldım. Mesleğimi ve bilgilerimi paylaşmaya çalıştım ve hâlâ çalışmaktayım. Bana harcanan emeğin karşılığını vermeye çalıştım. Kendimden başarılı olmuş ve eğitime ve mesleğe, insanlığa katkıda bulunabilmiş biri olarak biraz uzun bahsettim. Bunun nedeni de eğer bu değerli kadınlar ve Kazım Taymaz bizleri görüyorlarsa, gurur duymalarını istememden kaynaklanıyor. Çabalarının bir nebze de olsa boşa gitmediğini görmelerinden mutluluk duyacağım.", Ayşe Pişkin ile Röportaj – "İsimsiz Eğitim Kahramanları" Rengigül Ural, Güncel Kadın Dergisi

Bu röportajımızda adı geçen Gülsevim Çeviker Hanım'ı, Dr. Winkler'i, Doktor Bey ile tanıdım. Semahat Hanım ile devam etti iletişimimiz. Gülsevim Hanım ile dost olduk. Bana dostluğumla ilgili çok güzel yazılar yazdı, onur duydum. "Amiral Bristol Hemşirelik" kitabını yazdı, Semahat Hanım yayınladı. Çok güzel bir davet ile tanıtıldı kitap.

Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı'nın "Beşiktaş Yerel Tarih Projesi" ilçenin 23 mahallesini ve 150 yıllık tarihini kapsayan projeye beni dahil ettiklerinde uzun uzun detaylı yazılı aktardım, videomu da çektiler. Konuyu dağıtmadan Sandoz fabrikalar bölgesine geçmek daha yerinde olur.

Büyükdere Caddesi 1. Levent'ten 4. Levent İETT Durağı'na kadar fabrikalar vardı. Müstakil evlerin olduğu bölgeye biz İç Levent derdik. Fabrikaların olduğu yere de Dış Levent, 4. Levent ve bir de Yeni Levent derdik. Hatırladığım fabrika binaları: Apa Ofset. Mimari yapısı hoşuma giderdi. Eczacıbaşı, Roche, Fako, Deva, Philips, Renault-Mais, Tekfen, Squibb. Sandoz yönetici araçları Renault'dan alınırdı. Birkaç yıl kullanıldıktan sonra çalışanlardan isteyen olursa çalışanlara öncelik verilerek satılırdı.

Tekfen'den Feyyaz Berker, Nihat Gökyiğit, Necati Akçağlılar ile iletişim halinde idik. Arlet Özaltin Hanım o günden dostumdur. Nihat Bey amca babamın dostuydu. Hayrettin (Karaca) amcanın ve Nihat (Gökyiğit) amcanın ağaç ve doğa tutkuları ile TEMA kuruldu. Sandoz'dan Koç'a geçtiğimde Semahat Hanım ile ilk dış toplantımızı 4. Levent'teki Tema ofisinde yapmıştık. Hayrettin amca ile Nihat Bey amca hem şaşırmış hem de mutlu olmuşlardı. Hayrettin amca ve eşi Sevim teyze ile ailece görüşürdük. Düğünüme de katılmışlardı. Sevim teyze anneme "sırdaşım" derdi. Tabii toplantıda "amca" demek olmaz. Tema'nın daveti Altunizade Koç Allianz'da olmuştu. Sakıp Bey de katılmıştı. Kapıda misafirlerimizi karşılarken, "Burada bizleri karşıladığınıza göre emek vermişsiniz" diye elimi sıkmıştı. İmzalı kitabı arşivimde. Toplantı fotoğraflarında Semahat Hanım ile annem, babam ve diğer kıymetli konuklar o dönemi yansıtıyor. Koç Allianz harika bir bina idi. İçinde sergiler, davetler, müzik dinletileri, konferanslar olurdu, katılırdık.

Nezahat Gökyiğit Botanik Parkı'nı kurdu Nihat Bey amca, babamın vefatından sonra da bir tören düzenledi.

"Faik Yaltırık Köşesi: Arboretum Adası'nda, Mini Kaya Bahçesi'nin bitişiğindeki alan, bitki dünyasının duayenlerinden Prof. Dr. Faik Yaltırık anısına düzenlenmiştir. Alanda, ona ithaf edilen bitkiler ile kendisinin betimlediği bitkilerden oluşan koleksiyon yer almaktadır."

Törene dostlarını, dostlarımızı davet etti. Bu törene Semiha Hanım ile Melih Fereli dostumuz da katıldılar. Mutlu olduk. Nihat Bey amcayı ne yazık ki bu yılın başında kaybettik, kendisi hakkında bir nekroloji yazmakta idim, maalesef depremlerle sarsıldı ülkemiz, sonra da Güzin Hanım'ı kaybettik, ama yazmaya devam etmekteyim ve bitince yayınlayacağım.

Fako'nun içini hiç görmedim, ama her nedense Jale Yılmabaşar dostumuz çağrışım yaptı. Jale Hanım, çok kıymetli ve ülkemizi çok güzel temsil etmiş bir sanatçımız. Hem güzel bir kadın hem de güler yüzlü, neşe ve enerji veren bir insan. Kadirşinas, zarif. Çok güzel anılarımız var. Arşivimdeki hediye ettiği armağan ve kitaplarını taradığımda, 2018 yılında imzaladığı kitabını sayfa sayfa tekrar inceledim. Divan Oteli'ndeki panosunun fotoğrafı Ersin'in arşivinde idi, kitapta yer alıyor. Divan Oteli yıkılıp yenilenirken Jale Hanım'ın Divan Pub'da duran panosu dikkatlice söküldü, saklandı ve yenilenen otelimizin duvarına monte edildi. Jale Hanım'ın çok güzel bir panosu da Vakko'nun Merter'deki fabrikasındaydı. Nakkaştepe'ye geçerken o panoyu itina ile taşımışlar.

Bay Vitali bambaşka bir insandı. 1999 yılı bir kış günüydü. Ersin beyaz Golf arabasını değiştirmek istiyordu. Görsel zevkine ve kesemize uygun bir araç bulmuş, telefon etti. "Vakko'dan bir Suziki jeep satılıkmış. Bankadaki paramız yetiyor, ama vadesini de bozdurmak istemiyorum. Bir tanıdığın var mı, biraz beklerler mi?" diye konuştuk. Telefonu tam kapattım, daha düşünmeye fırsatım olmadı Divan'daki ofisimin kapısının önünde Allah rahmet eylesin Bay Vitali belirmesin mi? "A! Bay Vitali" dedim. İnsan şaşırıyor! Tebessümle odama buyur ettim. Koltuğa oturmadan önce; "Neden şaşırdınız?" diye sordu. Ben de kapıda belirdiğinde telefonda eşimin olduğunu, Vakko'dan bir ilanda satılık orijinal bir jeep okuyup, beğendiğini, almak istediğini, vade gününü beklerler mi acaba, bir tanıdığın var mı, diye sorduğunu söyleyince. Tebessüm etti. "Yabancı değilsiniz, tabii beklerler" dedi ve hemen müdürüne telefon edip, talimatı verdi. Kendisine teşekkür ettim. Üzerimde bordo, pek görülmedik, özgün dokuma İskoç şalım vardı, Anne & Adam Thomsons'un hediyesi. İlgisini çekti ve beğendiğini söyledi, inceledi. "Modelini alayım, çocuklara yaptırtayım" diye gözleri parladı. Birlikte tebessüm ettik. Mutlu oldum tabii. Biraz oturdu, sohbet ettik. Sohbet ederken arkamdaki nişlerin bir katında duran Haydar dedemden yadigâr kahve fincanına gözü takıldı. Bay Vitali ile sohbetimiz daha çok onun sorularına cevabım ile idi. "Hangi gazeteleri alıyorsunuz ofise, okuyorsunuz?" diye sorduğunda "Hepsini" dedim. Güldü. "Zekice! Bu makama bu cevap yakışır. Tebrik ederim" dedi. Kendisini kapının dışına kadar geçirdim. O dönem Vakko'nun hem Merter'deki fabrikası hem de Beyoğlu'ndaki o güzel, kültür ve estetik yansıtan mağazası duruyordu. Gerçi şimdi de Cadde'deki güzel evde zaman zaman o tadı yakalayabiliyor, eskilerden bir çalışan var ise anılarımızı bazen tazeleyebiliyoruz. Vakko'dan o defa ceket, eşarp değil araba almış olduk. Böyle ilginç anılarla doludur hayat. O nesli arıyorum.

Jale Yılmabaşar Hanım'ın kitabında, 34. sayfada "Fako İlaç Fabrikası 1970" başlığı ile iç merdivenlerinin arkasındaki harika panosunun fotoğrafları var. Sandoz Fabrika'da böyle bir pano aklıma nakşetmemiş, ama merdivenlerinin estetik kıvrımları benzerdi.

Sandoz'un o giriş katı pek hoşuma giderdi. Ana kapıdan girişte sağ köşede şık ve sade bir oturma grubu olurdu. Masanın üzerinde bazen Sandoz dergileri dururdu.

Bir misafir geldiğinde nadiren de olsa aşağıya iner o koltuklarda otururduk, bazen de hava soğuksa bazı müdürlerimiz yemek sonrası sohbet ederlerdi, ama daha çok Ziya Bey'in ofisinde toplanırlardı.

Bedri Rahmi Eyüboğlu. Eren Eyüboğlu. Nurullah Berk. Ferruh Başağa. Sabri Berkel. Ercüment Kalmık. Jale Yılmabaşar.

Bazı sabahlar 4. Levent'in çarşısından geçip beni bırakırdı fabrikaya Ersin, sonra Utku'yu yuvaya bırakırdı. 4. Levent'in çarşısının alt katları iş yerleri idi. Gülsevim Hanım'ın eşi de kıymetli bir eczacı idi, Şamilgil Eczanesi'nin sahibiydi. Bir keresinde bir ilaç lazım oldu sanırım, birlikte gitmiştik. Binalar estetik yapılardır.

Rebii Gordon ve Kemal Arû hocaların çağdaş mimarisi yansımış o döneme. Bir de binaların bazılarındaki seramik panolar çok hoşumuza giderdi. Çok kıymetli sanatçılarımıza ait olduğunu öğrendim Erol Kuntsal Bey'in yazısından ve **"İstanbul'un Açık Hava Müzesi Olarak Bilinen 4. Levent Mahallesi Mozaikleri** – Korunması Gereken Eserler Oldular" başlıklı Oneido'nun haberinden. Arşivimde B+ Sayı: Sonbahar '15/25 dergisi ve nice Beşiktaş kitabı var.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu, Nurullah Berk, Ferruh Başağa, Sabri Berkel, Ercüment Kalmık. Sabri Berkel'in kitabını Semahat Hanım hediye etmişti RE Books Arts'ın sanatçılar bölümüne kayıtlı.

Bu bölgede Neyir Triko da varmış, ama fabrikasını hatırlamıyorum. Nişantaşı'nın köşesinde idi mağazası ve annemle birlikte sıkça giderdik. Çok kaliteli triko yaparlardı. Karaca da öyle idi. Hayrettin amca anneme bir kart çıkartmıştı, Levent'te Pelit Pastanesi'nin olduğu yerde şık bir mağazası ve kibar, saygılı bir yöneticisi vardı, indirimli pek güzel kıyafetler alırdık.

O zaman Akmerkez, Zorlu ve şimdiki Tower adı verilen binalar, alış veriş merkezleri yoktu. Maslak tarafına doğru Harp Akademileri ve subay lojmanları vardı. Bir arkadaşımız otururdu, yürüyerek giderdik.

Levent'ten Etiler'e bazen bizim Boğaziçi Üniversitesi'nde de yürüyerek giderdik, ama daha çok arabayla. Maslak'a doğru Yeşil Kundura vardı, sonrasında Pabetland açılmıştı. Çok güzeldi. Giyim, ev eşyası, dekorasyon zevkliydi. Pabetlad'den Ersin'in tarçın kışlık paltosu, London Fog, Façonable, Burberry ile yarışabilir. Arka tarafında kocaman bir oyuncak mağazası vardı, Utku bayılırdı. Pabetlad ile her nedense aklıma Lerzan Öke Hanım geldi. Pabetland Cafe Galeri'de bir sergi açmıştı. Çok hoştu. Kıymetli bir sanatçımızdır.

Mimar Prof. Dr. Hamdi Şensoy

Sandoz ile adı geçen önemli bir mimarımızdan daha bahsetmek istiyorum: Prof. Dr. Hamdi Şensoy. Prof. Dr. Sedat Hakkı Eldem'in asistanı. Müthiş bir şey Sedat Hakkı'nın asistanı olmak. Hamdi Hoca, ödüllü bir mimar, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanlığı da yapmış. Mimarlık Vakfı kurucu üyesi. Başlıca yapıtlarından biri: **Türkan Şoray İş Merkezi, 1971. Sandoz Wander İlaç Fabrikası Genel Müdürlük Binası İç Mekân Düzenlemesi, 1972.**

Estetik binalarda, kıymetli mimarların ve sanatçıların yansımaları ile çalışmak bana her zaman mutluluk vermiştir.

Sandoz Büyükdere Caddesi'nin Arkası Gültepe Nasıldı?

Ümit Beyazoğlu'nun YKY'ndan çıkan "Uzun İnce Yolcular 37 Portre Yaşantı" kitabında hem Gültepe hem Sandoz hem de benim çalıştığım dönemden aşina olduğum iki isim de geçiyor. Kitabın portrelerinden biri Nebile Teker.

"Nebile Teker fışır fışır şifon, cam göbeği mavi süper mini eteğiyle Gültepe sokaklarında. 1960'lı yıllarda İstanbul'a eklenmiş bir gecekondu semti burası. O şimdilerde Gültepe'de yaşıyor, Gültepe Oteli'nde kalıyor. Otel sahibinin himmetiyle; eski bir hayranı, gençliğinde resimlerini toplarmış, âşıkmış ona. Ancak şimdi ve bu şartlar altında bir araya gelebilmişler. Nebile Hanım'ı yolda gören durup bir daha bakıyor. Elinde bir zamanlar zarif olduğu belli bir el çantası ve bir poşet... İkisi de tıklım tıklım dolu, çeşitli "evraklar": kartvizitler, davetiyeler, telefon numaraları, stüdyo adresleri yazılı kırpıntılar, gazete kesikleri, menajer isimleri, Paris'ten, Berlin'den yırtık pırtık kartpostallar...
Nebile Teker sokaklarda kendi halinde dolaşıyor. O geçerken insanlar dükkânlardan çıkıyor, çocuklar peşine takılıyor. O, kocaman çerçeveli güneş gözlüğünden dışarı fırlayan takma kirpiklerini kırpıştıra kırpıştıra; bir karış topuklularını tıkırdata tıkırdata; küfürlere, ıslıklara, alkışlara, türlü sataşmalara aldırmadan, kimsesiz ve mağrur yürüyor. O bir zamanlar düşleri süsleyen bir vamptı. İlk kez 1943'te kurulan Ses Opereti'nde Avni Dilligil, Renan Fosforoğlu, Halide Pişkin, Hulusi Kentmen, Turgut Boralı ile sahneye çıkmıştı. 1940'ların sonuna doğru sinemaya geçti. Sonsuz Acı, Yuvamı Yıkamazsın adlı filmlerle halkın beğenisini kazanmıştı. 1950'lerde moda olan tarihi kurdelelerde casuslarla düşüp kalkan veya Bizanslı bir yosmayı canlandıran kötü kadın rollerine yakıştırıldı. 1960'lara gelindiğinde, Yeşilçam'ın Muzaffer Tema, Feridun Çölgeçen, Ayhan Işık, Kemal Horulu (sonradan porno yönetmeni oldu, Derin Gırtlak adlı filmi klasikler arasına girdi. Kaynak: Metin Erksan), Özel Türkbaş, (eşi) Ayhan Batu, Necla Ateş gibileri şanslarını Hollywood'ta denemek üzere Yeni Dünya'ya yelken açmışlardı. Bunların arasında Nebile Teker de vardı. Hepsi tek tek kürkçü dükkânına döndüler. Nebile Teker de tutunamayanlar arasındaydı. Ama dönüşü muhteşem oldu. Arkadaşları ona henüz yeni açılmış bulunan Hilton'da şamatalı bir hoş geldin partisi verdiler. Yeşilçam'ın para babaları, jönleri, rejisörleri o gece Nebile Teker'i yakın markaja alıp Hollywood maceralarını dinlediler. Bu renkli dönüşün rüzgârıyla peş peşe filmler çekti. Bunlardan Gönlüm Yaralı ve Duvaksız Gelin'le eski süksesine yeniden kavuştu. Yeşilçam 1970'lerde porno dalgasına teslim olmuştu. Birçok artist bu dalgaya bulaşmadan kabuğuna çekildi. Nebile Teker de böylece sinemadan tamamen uzaklaştı. Sinemanın içine düştüğü bu halden tiksiniyordu. Artık kapısında Cadillac'lar nöbet beklemiyordu. Ardı arkası kesilmeyen "teklifler" de artık bir tuhaflaşmıştı. Ondan, anlı şanlı Nebile Teker'den iç çamaşırı modelliği yapmasını rica ediyorlardı. O "iğrenç" bulduğu bu teklifleri elinin tersiyle itti. "Bugünler de geçer" diye diye, en verimli çağında kendini kızağa çekti. Aylak geçen yıllarda hazırdan yiyip gezdi, tozdu.
Avrupa'da ayak basmadık ülke bırakmadı. Batılı ünlü yönetmenler, aktörlerle arkadaşlıklar kurdu. Ara sıra Türkiye'ye uğrayıp piyasayı kolaçan ediyordu. Porno salgını geçmiş, yeni kuşak sinemacılar boy atmaya başlamıştı. Tiyatro kökenli sinemacıların yüzüne bakan kalmamıştı. Bu hengamede Cahide Sonku gibi Nebile Teker de unutuldu. Bunlardan kimileri -mesela Emine Adalet Pee, mesela Mümtaz Ener- Darülaceze'ye sığındılar, orada kimsesiz öldüler.

Daha şanssızları ise İstanbul sokaklarında beş parasız ve güvencesiz çile doldurmaya devam ediyorlar. Nebile Teker bu ibretlik vefasızlığın canlı örneğidir. 13 yaşında sahneye çıkmıştı. 1962'ye kadar aralıksız çalıştı. Yaklaşık 25 yıl sahnede kaldı. Ama şimdi bir emekli maaşından bile yoksun. Onun yaşamı boyunca iki büyük inadı oldu. Birincisi, sinemaya dair. O "topuklu ayakkabısından şampanya içilen" kadınlar kuşağından biri olarak daima yakın alaka bekledi. Ama Yeşilçam öyle kaba ve unutkan olmuştu ki, bırakın Nebile Teker'e rol vermeyi, içlerinden dilenecek kadar düşmüşlerine sadaka bile vermiyordu. İkinci büyük inadı erkeklerle ilgiliydi. Yaşamı boyunca hiçbir erkeğe ait olmadı. Kimse onu avucunun içine alamıyordu. Ne para, ne pul, ne iltifat Nebile Teker'in kalbine işliyordu. Üç kez evlenmeyi denedi. Koca adaylarından ikisinin zamansız ölümüyle fırsatı kaçırdı. Üçüncü aday tıpkı masallardaki gibi bir Arap prensiydi. Onunla Avrupa' da tanışmıştı. Ama "sebebini açıklayamadığı" bir neden yüzünden birleşemediler. Bu ayrılıktan sonra erkeklere karşı daha da temkinli olmuştu. Zerre kadar güveni yoktu hiçbirine. Zamanla neyi var neyi yoksa savruldu gitti avucundan. Lüks apartmanlardan Beyoğlu otellerine indi. Şimdi ancak abonman biletiyle bindiği belediye otobüsleriyle dolaşabiliyor. Belki eskisi gibi günde üç kat elbise değiştiremiyor, ama üstü başı yine de tiril tiril. Devrinin giyim kuşam modası hâlâ onun favorisi. Saçları sanki Duvaksız Gelin'in setinden henüz çıkmış gibi. Süper minisi Gönlüm Yaralı filminden. Takıları da öyle. Tek fark çantasında. Sokak çocuklarından çekiştire çekiştire orası burası yırtılmış, eskimiş. İçi tıklım tıklım dolu. Miladı dolmuş mukaveleler, kartvizitler, davetiyeler, beş haneli telefon numaralı, mazi olmuş stüdyo adresleri, yazılı kırpıntılar, gazete kesikleri, menajer isimleri, Paris'ten, Berlin'den yırtık-pırtık kartpostallar.

Gültepe'ye Dikilen İlk Gecekondu ve Sandoz'da Bir Grev Girişimi

Ömrünün son demlerinde Nebile Teker'e mekân olan Gültepe gecekondu mahallesi, varlığını burada ilk kez tesis kuran Sandoz ilaç fabrikasına borçlu. Birkaç yıl önce Sandoz kapandı, Novartis adını alarak sermaye ve sahip değiştirdi. Sandoz 1969'da kuruluşunun 10. yıldönümü nedeniyle yayımladığı kitapta, Gültepe'ye nasıl yerleştiklerini ve işçilerin burada ilk gecekonduları nasıl kurduklarını şöyle anlatılıyor:

"O zamanlar Sandoz binası burada tekti. Arkamız bataklıktı. Bir tuğla harmanı vardı yalnızca. Çok pis kokuyordu. Belediye otobüslerinin buraya seferi de yoktu. İşte bu tuğla harmanının olduğu yere bizim işçiler gecekondu yapmaya başladı. Derken hemşehriler, aynı köylüler filan mahalle oldular. Nihayet Gültepe! İşçilere o zamanın parasıyla iki bin lira avans verebiliyorduk. Normalde bir işçi ayda 300-400 lira maaş alıyordu. Bu iyi bir maaştı. Avansı çeken fabrikanın hemen arkasına bir oda yapıyordu. Sandoz işçileri bir bakıma Gültepe'nin çekirdeğidir. Üç işçimiz vardı: biri 'gravüle' ustası Sinoplu Kazım Uysal, tablet ustası Sivaslı Salim Koç ve Burhan Rona, bu sonuncusu doğma büyüme İstanbulluydu. Üçü de avans aldı. Burhan Rona bu parayla bakın neler yaptı: buzdolabı aldı, çamaşır makinesi aldı, teyp-pikap, şu aldı bu aldı, sonra da fabrikanın en güzel kızı Mari (Rona) ile evlendi. Kazım'la Salim ise Gültepe'nin ilk gecekondularını Kazım Uysal yaptılar. İkisi de 1959'dan beri, yani kuruluşumuzdan beri Sandoz'daydı.

Geldik 1970'e, sendikal faaliyetler başladı. Deva'da, Eczacıbaşı'nda sendika vardı, bizde henüz yok. Bir sabah bana geldiler. Herkes işi bıraktı, kantinde toplandılar. Grev mi ne yapacaklarmış?! Ooo, ne âlâ, pekiyi n'apacağız şimdi? Hep bir ağızdan konuşuyorlar. Bu böyle olmaz. İçinizden bir delegasyon seçin, konuşalım dedik, kabul ettiler, delegasyon geldi; üç kişi, elebaşı da bu Burhan Rona. Konuşmalar başladı. Sendika DİSK Atom-İş, adamlar resmen Dev-Genç'li. Hiç beğenmedik. Bu arada gayet enteresan bir şey, Burhan Rona konuşuyordu; vallahi hiçbir şeyim yok. Salih Koç'un evi var, Kazım Uysal'ın evi var, benim bir şeyim yok diye. Gösterdiği sebebe, yaptığı mukayeseye bak! Geçelim, gittiler, arkalarından bu işe bir çare bulmamız lazım. Bunlarla olmaz. Başka bir sendika: Mesela Petrol İş! Birazcık daha yumuşak, ama hiç olmazsa içlerinde anarşist yok. O zamanlar Petrol-İş'in başında İsmail Topkar vardı, onunla kontak kurduk, bir şekilde sendikayı değiştirdik."

2004 yılındaki baskıda "gravüle ustası" yazılmış. Sanırım "granüle" olacak.

Evet, Gültepe ve Levent ile Büyükdere Caddesi anlatıldığı gibi sanki bir nehirdir, sağ kıyısı başka, sol kıyısı başka.

"Levent'in güneybatısında, Büyükdere Caddesi'ne göre karşısında, Zincirlikuyu mezarlığı, daha sonra cadde boyunca sıralanan Roche, Eczacıbaşı, Philips, Renault-Mais, Deva, Fako, Sandoz vb fabrika ve tesisleri, İETT Levent Otobüs Deposu ve Sanayi Mahallesi vardır. Bu hattın gerisinde kuruluş tarihi açısında ilk Gültepe olan Kuştepe, Çeliktepe, Harmantepe, Ortabayır gibi bir zamanların ünlü gecekondu mahalleleri yer alır. Güneyde, 1965 sonrasında kurulmaya başlanan ve günümüzde çeşitli lüks apartman ve sitelerle Ortaköy sırtlarını bütünüyle kaplamış olan Nispetiye Mahallesi; semtin doğusunda da Akat Mahallesi vardır.", "Levent Mahallesi, adını, Osmanlı döneminde, 18. yy'da bu yörede bulunan Levent Çiftliği'nden almıştır. 18. yy'da da hemen hemen bugünkü güzergâhını takip eden Büyükdere yolunun doğusundaki geniş arazi I. Abdülhamid (hd 1774-1789) tarafından Kapta-ı Deryâ Hasan Paşa'ya irat olarak verilmiş, o da burada bahçeler, binalar, kasırlar yaptırmış ve buraya deniz levendlerinden meydana getirdiği bir muhafız bölüğü yerleştirmiştir. III. Selim döneminde (1789-1807) padişahın bu civarda en fazla uğradığı yerlerden olduğu bilinen Levent Çiftliği, bir yandan Baltalimanı, Tarabya, Büyükdere, Belgrad Köyü ve Beşiktaş, öte taraftan Kâğıthane, Haliç, Okmeydanı'na ulaşmak için bir kavşak noktası niteliğinde de görülmektedir. Fransız bilim adamı hekim ve gezgin Oliver, 1790'larda İstanbul'u anlattığı seyahatnamesinde Levent Çiftliği'nde Avrupa usulü tüfek ve kasatura yapan bir imalathanenin varlığından söz eder. Ayrıca geniş arazi üzerinde pek çok güzel yapı olduğunu, modern eğitim ve donanımlı 1.200 bostancıdan kurulu bir piyade kıtası ile topçu ve süvari birlikleri olarak toplam 4.000 kişilik bir askerî birlik bulunduğunu anlatır." Dünden Bugüne Beşiktaş, Beşiktaş Belediyesi Başkanlığı, 1998.

O zamanki Belediye Başkanı Ayfer Atay'dı. İl Meclis üyesi dedem Eyüp Yaltırık'a çok saygısı vardı. Kitabın yazarları arasında babam ve tanıdığım arkadaşları; Prof. Dr. Semavi Eyice (Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları İstanbul Bölge Kurulu'ndan), Çelik Gülersoy (babamın orta okuldan arkadaşı) ile kıymetli akademisyenler emek vermişler.

Fabrika Yemekhanemiz. Toplantılar. Özel Gün Davetleri

Yemekhanemizde toplantılar olurdu. Çalışanları bilgilendirici. **Acar Baltaş**'ın konuşmaları çok etkileyici idi. Zaten "Stresle Başa Çıkma" kitabı arşivimde. Henüz profesör olmamıştı, doçentti ve Levent'te bize yakın otururlardı. **Prof. Dr. Özdemir İlter** çocuk hekimliği üzerine konuşma yapmıştı. **Ediz Hun**'u karşıladığımı ve birlikte öğle yemeği yediğimizi hatırlıyorum. Babamın dostuydu, Nihat (Gökyiğit) Bey amcanın özel davetlerinde de beraber olduk ve babamdan iyilikler bahsetmişti. Çevre konusunda bir konuşma yapmıştı. Ayrıca hijyen, ilaç etkileşimleri konusunda slaytlarla eğitim verilirdi.

İsviçre Ticaret Odası bağlantılı olarak **Silviya Yelten Hanım** ziyarete gelirdi Güzin Hanım'a. Çok kibar, zarif bir hanımdı. Sade giyimi, muntazam saç kesimi, bilgili ve görgülü idi. Bu hâli beni pek etkilerdi. Eşi Muammer Bey vefat ettiğinde Dragos'ta eşinin adına bir koru yaptırdı. Dragos'taki evimize gidip gelirken kendisini iyiliklerle anarım. O zamanlar Dragos'un önünden yol geçmemişti. Sevgi Hanım'ın ve Semahat Hanım'ın da evleri vardı. Nüsret Bey'den Dragos günlerini çok dinledim.

İsviçre'nin özel günlerinde yemekhanemizde geleneksel İsviçre fondü gecesi tertip ederdi Silviya Hanım. Mutfağa geçer, bizim aşçılarımıza gösterirdi. Toprak kabın içini iyice sarımsakla ovaladıktan sonra özel getirdikleri peynirler yerleştirilirdi. Bana da öğretmişti püf noktalarını. Fondü toprak kapları çok hoşuma giderdi. Bir tanesi o günlerden yadigâr. Bir çeşit brandy olan Kirsch ile birlikte nefis olurdu. Kısa Kirsch kadehinin içine bir tane de saplı "cherry" koyardı. Masaları, masa örtülerini hep birlikte özenle düzenlerdik. Erimiş peynire bayılırım zaten. Bu özelliğimi bildiği için Güzin Hanım, veda partimde peynir bıçak seti hediye etmişti, saklıyorum. Güzin Hanım, gümüş ve gümüş kaplama severdi.

Yılbaşı ve özel günlerde hindi ve iç pilav yerdik. Güzel pişerdi. Bayram ya da yılbaşı, yıldönümü günlerinde Güzin Hanım, Nafiz Bey'e talimat verirdi, tüm çalışanlara büyükçe koliler hazırlattırırdı. Bazen Sandoz üçgen amblemli, beyaz üzerine mavi çizgi ile S damgalı bir ürün olurdu. Bir Kütahya Porselen kayık tabak o günlerden yadigâr.

Kayık servis tabağının içinde hindi ve diğer ürünler olduğu hafızamda. Bazen de çek verirlerdi, büyük bir kuruluş ile anlaşılırdı. Evimizin ihtiyacını alırdık.

İlk işe girdiğimde Sandoz'un 25. yıldönümü idi. Henüz 6 aylık deneme sürecinde idim. Annemin diktiği pembe keten tayyörüm ile fotoğraflarımız var. Hidiv Kasrı'nda, Çamlıca'da hoşça bir gün geçirmiştik. Güzin Hanım, işçi erkek çalışanlarımızdan birini yanıma göndermiş. Yürüyüş yapıyoruz. Yanıma geldi, o anda konu ne ise güzel güzel sohbet ettik. Ben her düzeydeki çalışan ile konusuna göre konuşurum doğal olarak. Öyle alıştım, ailemden öyle terbiye aldım. Birkaç gün sonra beni Güzin Hanım odasına çağırdı. İşlerimizi yaptık. "Oturun" dedi. "Yıldönümümüzdeki hâl ve gidişinizden, her düzeydeki çalışanımızla konuşmanızdan memnun oldum. İşleri de çabuk öğreniyorsunuz. Asil kadroya geçiyorsunuz" dedikten sonra "Yeni evlisiniz. Ne zaman çocuk yapmayı düşünüyorsunuz?" diye sordu. Ben de "İki sene sonra düşünebiliriz" diye cevap verdim ve sözümde durdum. Ailemi, nerede oturduğumu, eğitimlerimi, önceki işimi zaten biliyordu, ama "Sandoz'daki yapıya uyum sağlayacak mı" sınavını bu şekilde geçmiş olduğumu anladım. Bu anımı tebessümle anarım aklıma geldikçe. Güzin Hanım, Cem'i (Demiroğlu) Bey'i, ailesini de tanırdı. Utku evlendiğinde İstanbul'daki düğüne katılamamışlardı, ama sonrasında telefon edip ziyaretime, kıymetli hediyeleri ile geldi. Divan Pub'ta Güzin Hanım ile uzunca, tatlı tatlı sohbet ederek bir öğle yemeği yedik. O sohbetten hafızamda.

Sandozlu Bir Anne Olmak

1986 yılında oğlum Utku'yu Lamaze method ile dünyaya getirdim. Boğaziçi'nden sınıf arkadaşım Janet Kavak bir kitap yollamıştı Amerika'dan. Bu kitabı Sandoz'un bahçesinde yemek sonrası bankta oturup, okurdum. Yürüyüşler yapardım. Dr. Altan Demirdere o zaman Beşiktaş'taki Genel Müdürlük'te Marketing'de idi. Sanırım Erman Bey ve Jutta Hanım o tarihlerde yurt dışında idiler. Bay Miloviç ve Bay Pavlo'nun, Taner İper'in de Genel Müdürlük'te olduklarını anımsıyorum. Altan Bey, bana **Prof. Dr. Turgay Atasü**'yü tavsiye etmişti. Turgay Hoca o zamanlar "altın eller" diye anılıyordu. Üstelik de Teşvikiye'de idi muayenehanesi, bizim evimize çok yakındı.

Çocuğumun da doğduğum hastane gibi Amiral Bristol (V.K.V. Amerikan Hastanesi) Hastanesi'nde doğmasını arzu ediyordum. Turgay Hoca'nın alt katında **Prof. Dr. Özdemir İlter** Hoca'nın da muayenehanesi vardı. Her iki değerli hocamızın ardından da bir nekroloji kaleme almaktayım. Sonraki çocuk doktorumuz da **Prof. Dr. Necla Akçakaya** oldu ve Sandoz'un Swissôtel'deki davetinde eşi ile birlikte sohbetler yaptık. Sandoz fotoğraflarımızı tararken anılar bir film şeridi gibi geçti. Fotoğraf önemli bir belge.

Bir anne olarak çalışma hayatıma devam etmek, özellikle çocuk küçükken ve çocukluktan gençliğe adım atarken pek de kolay olduğu söylenemez. Küçükken çocuk hastalıkları kaçınılmaz bir gerçek. Bu açıdan Sandoz, ailemiz için bir şanstı. İlaç sektörünün içinde olunca en iyi hekime, doğru ilaç ve vitamine, ülkemizde bulunamayan immun sistemi kuvvetlendirici şuruplara kolay erişebilmek bir avantaj hiç kuşkusuz. Bir vitamin ya da şurup ihtiyacımızda İsviçre merkezden gelen, merkeze giden yöneticilerimizin çok iyiliklerini gördük. Çocuk işin içine girince yanında oyuncak, çikolata gibi mutluluk verici sürprizler ile de zor zamanlarda sevinmiştik. Çok duyarlı, çalışkan, efendi, görmüş geçirmiş kıymetli mühendislerimiz vardı. Bir tanesi Amerika'ya Disneyland'e gitmişti eşi ile. Dönüşte Mickey şapkasının üstüne "Utku" adını yazdırmışlar. Müthiş bir sürpriz olmuştu. Çocuklu çalışan kadına eş, anne, baba desteği de önemli. Ersin ve benim de tıbbi tetkiklerimiz oluyordu tabii. Aklıma kulak burun boğaz doktorumuz geldi. Teşvikiye'de idi muayenehanesi ve hep birlikte gidiyorduk, yürüyerek. **Prof. Dr. Cengiz Yağız**. Kıymetli bir hekimdi, Swissôtel'de bahçede verdiğimiz bir yaz davetinde sohbet de etmiştik. Denize, denizaltına merakı vardı. Sanırım o yıllarda Mürefte'ye gidiyorlardı ailece.

Bir diğer kıymetli hocamız da **Prof. Dr. Bedrettin Pars** idi. Muhammet Kemaloğlu'nun "Bursa/Hüdâvendigâr Vilayeti'nin Tanınmış Siması Bedreddin Mahmut Bey – Pars Bey ve Pars Bey Ailesi" araştırma yazısı arşivimde. Bedrettin Hoca'nın antetli biyopsi raporu gibi evraklar Salt Galata arşivinde. Benim de arşivimde anılarıyla kayıt altında.

Diğer bir kıymetli hekimimiz **Prof. Dr. Neşe Hattat** idi. Göz mütehassısı. Çok kibar bir doktordu. Prof. Dr. Nafi Oruç ve Doç. Dr. Ümit İnce, Dr. Tahir Dağ gibi kıymetli hekimlerimizin kontrolünden geçtik. Dr. Pakize İ. Tarzi Laboratuarı, Odyovest Tanı Merkezi, Dr. Osmanoğlu Kliniği de hayatımızdaydı. Fotoğraflar gibi imzalı, kaşeli evraklar da önemli belgeler.

Prof. Dr. Agop Katogyan Hoca'dan randevu almak hayli zordu o zamanlar, o kadar çok hastası vardı, ama ben asistanına kuzenim için telefon ettiğimde beni kırmadı. Birlikte birkaç kez muayenehanesine gittik. Saniyesi yoktu diyebilirim. Çok hasta iyileştirdi. Ruhu şad olsun.

"**Sandoz ve Çocuk**" denilince **Mehmet Türkyılmaz**'ı anmadan edemeyeceğim. Birlikte çalıştığımız yıllarda çok iyiliklerini, desteğini gördüm. Telefon defteri yazarken gerek Güzin Hanım, gerekse Mehmet Bey bana bazı önemli kişileri not ettirmişlerdi. Bunlardan biri Sandoz'un ilk mümessili Fuat Mirel Bey idi. Kendisine saygı duyulurdu. Nadiren de olsa ara sıra telefon ederdi. Kibar ve yarı-resmî bir ses tonu vardı. İlk görüşmemizde kendisini tanıtmış, kim olduğumu sormuştu. Güzin Hanım İsviçre'de ya da bir toplantıda ise ya not alırdım ya da Mehmet Bey'i isterse hemen görüşmeyi sağlardım.

İstanbul Dârül-fununu Eczacı Mektebi'nin 1920 mezunlarından Fuat Mirel'in, Türk Eczacılık Tarihi ile ilgili araştırma ve tezlerde adı geçiyor, arşivimde.

Mehmet Bey, Güzin Hanım'a pek çok konuda yardımcı idi. Kimya mühendisi idi. Eşi de Yeni Levent Lisesi'nde öğretmendi. O zamanlar Garanti Koza'da otururlardı. Çocukların beslenmesine, eğitimine çok önem verirdi. Hamile olduğumu anladığında bana çok ihtimam gösterdi.

Doğum iznimden sonra Güzin Hanım, süt izinlerimi bebeğe göre düzenlememi tavsiye etti. Haftanın beş günü saat dört gibi işten çıktım, dokuz ay süt verdim. Güzin Hanım'ın bebek gümüş su bardağı hediyesi yadigâr olarak durmakta. Doğum iznimden sonra, bir Pazartesi günü Mehmet Bey, elinde koca bir beyaz bidonla içeri girdi. "Yöresel pazara gittim, size pekmez aldım. Süt yapar. Süt verirken de göğsünüzü üşütmeyin çocuğa gaz yapmasın. Ben çocuklarımı tek ineğin sütü ile büyüttüm" dedi. Böyle tavsiye ve jestleri doğaldı, babacandı. Güzin Hanım da "Bebeği ana sütü ile besleme sürecinde kadınlarda daha çok da koltuk altı ve göğüs bölgesinde koku olabileceği için her sabah duş alamasanız bile yarım üst beden hijyeninize de çok dikkat etmelisiniz" diye tavsiyelerde bulunurdu.

Bir yaz Sandoz fabrika tatilde idi. Annem ve babam yurt dışında sempozyumdalardı. Biz yazlıktaydık Utku ile. Ersin iş günü olduğu için stüdyosuna gitmişti. Denizden geldik, Utku'ya mamasını yedirdim ve öğle uykusuna yattık. Bir süre sonra kapı çaldı. Bir de baktım ki şoförümüz. Şaşırdım tabii. "İsviçre'den dört kişilik teknik ekip geliyormuş. Mehmet Bey, çocuğu da sizi de alıp getirmemi söyledi" dedi. Tebessümle "Daha yeni mamasını yedi ve uykuda. Hazırlanalım, ama yol uzun, yediğini çıkartabilir" dedim. Levent'e geldiğimizde dediğim çıktı, şoförümüz arabanın içini iyice temizledi. Eşyaları taşıdı. İşimizin başına geçtik. Mehmet Bey pek sevindi, gülerek teşekkür etti. O zamanlar iletişim kısıtlı. Kışlık evlerimizde, Ersin'in stüdyoda sadece sabit telefon var. Çok sonraları araç telefonu icat oldu. Sonra cep telefonu, internet, bilgisayar hayatımıza girdi. Elektrikli daktilo, hafızalı daktilo müthiş bir yenilikti. Maaşlarımız elden imza karşılığı verilirdi. Bankacılık da muhasebe birimleri de teknoloji ile tanışmamışlardı.

Sandoz ile Yatırım Yapmayı Öğrenmek

Yine bir gün Mehmet Bey, "Bodrum Gündoğan'da yazlık yapılıyormuş, bazı arkadaşlar topraktan giriyorlarmış. İsterseniz siz de girin" diye beni yatırıma teşvik etti. Kendisi yatırımı severdi. Biz de Mehmet Bey'in sözünü dinleyip böyle nice doğru yatırımlar yapmaya gayret ettik. O süreçte babam, arkadaşı Prof. Dr. Metin (Sözen) amcanın da dahil olduğu Şile Dostlar 51 Evleri'ne beni de üye yaptı. Hem Bodrum hem de Şile'ye her ay muntazam paramızı ödeyip ev sahibi olduk, sonra onları daha akıllıca değerlendirdik.

Sandoz'daki bazı yöneticilerimiz Yeniköy'deki Sandoz Sitesi'nden gelip giderlerdi. Güzel bir site olduğunu dile getirirlerdi. Sonraları Erenköy'de de benzer bir site inşaatına başlanmıştı. Bir de Bağaz'da Sandoz Yalısı vardır, ama bizim firma ile bir bağını hatırlamıyorum. Boğaz'daki Sandoz Yalısı'nın Sandoz firmasına ait olup olmadığını da Turgay Tuna Bey dostumuz sormuştu geçenlerde beni aradığında. Turgay Bey'in hazırladığı "Deniz Fenerinin Işığında Yeşilköy Ayastefanos" kitabının son sayfalarındaki bir fotoğrafta Güzin Hanım ve Doktor Bey'i gördüğümde tebessüm etmiştim.

Kitaplıktaki kitaplarım her bağlamda benim için değerli. O fotoğrafın içinde Asım Kocabıyık Bey de var tabii. Eşi Nurhan Hanım da. Asım Bey'in "90'a Yaklaşırken" kitabını eksik olmasın Nihal (Alptekin) Hanım benim için imzalatmıştı. Perili Köşk'te de asistanlar grubumuzu ağırlamıştı. Utku'nun da ilk iş deneyimi Borusan Holding'dir. Aynı karede Hayrettin (Karaca) amca ve eşi Sevim teyze de yer almış. Güzel bir fotoğraf. Kitaplar da tıpkı tablolar gibi faydalı bir yatırım, bence.

Barbaros Bulvarı'ndaki Genel Müdürlük ofisimizde Erman Bey ile çalışırken, Erman Bey de doğru yatırım yapan bir yöneticimdi ve kendisi de bana destek olur, fikir verirdi. Yeni bir ev alırken özelliklerini sorar, değerlendirme yapar, "Gidin bir bakın" diye izin verirdi. Döndüğümde detayları öğrenirdi. Korukent'teki evimizi aldığımızda Jutta Hanım da Erman Bey de pek sevinmişlerdi.

Bir gün Mehmet Bey bizi kurucularından olduğu Plaspen fabrikasına götürdü. Gezdirdi. Plaspen'in bizim Uyumkent'teki evlerin pimapenlerini yapmış olduğunu yıllar sonra Mehmet Bey'den öğrendim. Uyumkent'i almamıza vesile ise Genel Müdürlük'te Doktor Bey ile çalıştığım yıllar Mali Müşavirimiz **Ahmet Bayrak** idi. Çok muhterem, işinin ehli bir büyüğümüzdü. Doktor Bey'in iki değerli asistanı o zamanlar Sandoz'dan ayrılmıştı. Biri Lidia Ogritch, diğeri Nilüfer Tanrıöver'di. Karşı masama otururdu Ahmet Bey, çalışırdı. Sohbet ederdi. "Uyumkent'in kurucularındanım, babana söyle güzel bir ev alın, sonra bana dua edersiniz, çok kıymetli profesörler var sitemizde" dedi. Ahmet Bey'in sözünü dinledik.
O süreçte annem maalesef kanser teşhisi ile iki ameliyat geçirmişti. Altan Bey eksik olmasın yine doktor tavsiye etmişti. **Doç. Dr. Macit Arvas**, çok kıymetli bir doktorumuzdu ve uzun yıllar annem ve babamla görüştüler. Erman Bey bana eksik olmasın dört hafta izin verdi. Semiha Hanım destek oldu. Jutta Hanım'ın zarafetine her zaman hayranımdır. Konuşması, gözlerinin içinin gülüşü, sakinliği, olgunluğu ile Jutta Hanım bambaşkadır. Annemi hastanede ziyarete geldi. Babam kendisini saygıyla karşıladı. Fransız usulü elini öptü. Propagandist arkadaşlarımız her gün hastaneye uğradılar. Altan Bey "Kan isteyecekseniz benden isteyeceksiniz" dedi.

Utku o zamanlar yuvaya gidiyordu. Utku'nun doğum gününde Doktor Bey'den iki saatliğine izin rica etmiştim. "Benim arabayla gidin, gelin" demişti. Ne kadar sevinmiştim. Hemen Divan'dan pastasını alarak gitmiştik Ayışı Anaokulu'na, kurucusu Ayşim İncesulu Topuzlu o günlerden beri dostumuzdur. Cüneyt Arkın'ın evi idi sanırım. İç Levent'te. Utku ne kadar sevinmişti. "Üç dilde konuşan araba" diye aklına yer etmişti Doktor Bey'in arabası. Doktor Bey'e teşekkür ettiğimde bana içtenlikle "İşiniz dışında çocuğunuzla mümkün olduğunca fazla zaman geçirin." demişti, çocuklarının küçüklük günlerini hatırlayarak. Duygulanmıştım.

"Sandoz ve Çocuk" konusunda Sevgili Jutta Hanım'ı da anmadan geçemeyeceğim. Erman Bey ile Genel Müdürlük'te çalıştığımız zamanlar bazen işlerimiz çok yoğun olurdu ve geçlere kadar çalışırdık. Ersin, yuvadan annemle babamın evine servisle bırakılan Utku'yu almak için stüdyosundan Levent'e gider, annem ve babamla yemek yer, sohbet ederler ve Utku'yu alıp Barbaros Bulvarı'ndaki Sandoz Binası'nın önüne gelirler, güvenlikteki arkadaşlarımız telefon ile haber verirlerdi. Ben de işlerimi toparlayıp, Erman Bey'den izin alarak, aşağı iner, birlikte Hüsrev Gerede'deki evimize giderdik.

Sonra Korukent'teki evimizi aldığımızda Utku daha büyümüştü ve servisle eve geliyor, kapıyı açıp, içeri giriyor ve bana ya da babasına telefonla haber veriyordu. Pek kolay bir devremdi diyemem, ama bazen Jutta Hanım arayarak "Erman, çocuğu küçük, geçlere kalmayın" derdi ve ofisimizi ziyaret ettiğinde kendi çalışma hayatını, küçük çocukla pek de kolay olmadığını anlatırdı, zarafet ve halden anlayan insani duygular ile. Erman Bey de hak verirdi tabii.

Burada bir önemli noktaya da değinmek isterim; Erman Bey ailesi ile yazlarını Darka'da geçirdiği için Perşembe akşamından Darka'ya gider, Salı sabahı dönerdi. Ben de kendisi gibi yaz tatilimi Uyumkent'te yapardım ve **Prof. Dr. Kenan Binak** Bey amca, eşi Yurdum teyze gibi kıymetli komşularımızdan "Üniversite gibi, ne güzel bir iş yeri" diye övgüler alırdım. Kenan Bey amcanın, Necati Sırmacı ve Işık Başar hocalar ile birlikte yazdıkları "Pratik Kardiyoloji" kitabını Sandoz 1991'de yayınlamıştı. Kenan Bey amca "An"lar ve Anılar kitabını babama imzalayarak hediye etmişti, arşivimde. Prof. Dr. Kenan Binak, çok kıymetli bir tıp doktoru, bilim adamımızdı. Halide Edip Hanım, nikâh şahitleri olmuş. "Kerim Usta'nın Oğlu" romanında Kenan Bey amcayı kurgulamış. TJK'da da yönetimde idi ve at yarışlarındaki davetlere annemle babamı davet ederdi. O nesli çok arıyorum, çok.

Evet, Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu ile çalıştığım dönemde üniversiteye yazın haftanın iki günü çıkardık, Salı ve Perşembe, babam da fakülteye o günlerde çıkardı. Bu sistem yaz aylarında faydalı bir sistem zira hem işlerinizi takip ediyorsunuz, hem de tatil yapıyorsunuz. Uzun tatil dönüşlerinde ise işler birikmiş oluyor ve tatile de bünye ve ruhen alışılmış oluyor. Onun için özellikle çocuk küçükken ve yazlık İstanbul'a yakınsa pek faydalı bir sistem. En rahat yaz dönemimi Cem'i Bey ve Erman Bey ile yaşadım diyebilirim 1980'den itibarenki çalışma hayatım boyunca. Her yöneticinin bir çalışma şekli oluyor, uyum sağlayınca ahenkli ve uzun çalışılıyor.

Sandoz Türkiye işte böyle güzelliklerle doludur.

Doktor Bey'in şoförü vardı, ama araba kullanmayı severdi tıpkı Nüsret Bey gibi. Nüsret Bey'in de şoförü vardı, ama araba kullanmayı pek severdi. Bir gün Semahat Hanım ile arabadayız, Divan'dan Nispetiye'ye evlerimize gidiyoruz, önümüzde bir de baktık ki Nüsret Bey, Çankaya Apartmanı'ndaki ofisinden çıkmış, şoförü Hasan Bey yanında oturuyor. Semahat Hanım, Nüsret Bey'e el sallıyor, ben tebessüm ediyorum.

"Araba, Nüsret Bey, Doktor Bey" ifadelerimle, anılarımda birden **Arnold Hornfeld** canlandı. Bay Hornfeld çok zarif bir beyefendiydi. İnce, uzun boylu, çok sade ve kibar konuşan, saygılı, ölçülü, bilgili görgülü, zeki bakışları, zarif tebessümü ile ince esprileri olan bir iş adamıydı. Bir gün Nüsret Bey'in arabasında arka koltukta yan yana oturduk. Nüsret Bey çoğunlukla ön koltukta, şoförünün yanında otururdu. Doktor Bey'den itibaren tanışıklığımız kısaca konu olmuştu. Siemens'in tarihçesi kitabında Nüsret Bey ve Bay Hornfeld doğal olarak geçmekte. Siemens firmasını küçüklüğümden beri severim. Çalıştığım süre içerinde Dr. Tacke ve ailesi, Siemens'in genel müdürleri, genel müdür asistanları, Siemens ve Simko'ya emek veren yöneticiler ve aileleri (Aykut Güsar, Necati Nişli gibi), sanat ve kültüre destekleri ("Burcu Bükem Kuru ile UNESCO 2023 – Maria Callas'ın Doğumunun 100. Yılı" röportajımda geçen Burcu, Siemens bursu ile İtalya'da okudu ve çok başarılı bir soprano oldu) ile kıymetli bir müessesedir.

Doktor Bey ile Bay Hornfeld'in adları "Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi" gibi çeşitli akademik çalışmalarda geçiyor.

Semahat – Dr. Nüsret Arsel, Dr. Güzin – Edgar Poffet ile çalışmak yani eşlerle çalışmak güzel ve özel bir his. Prof. Dr. Cemi'i Demiroğlu ve Nurten Hanım gibi. Babamın yaşıtlarıydılar. Erman – Jutta Atasoy da annemin dönemiydiler. Sanırım ben bilim dünyasının içine doğmuş bir çocuk olarak iş dünyasındaki tüm kıymetli büyüklerimle babamın akademik dostlarıymış gibi empati kurdum.

Bilim, kültür-sanat ile el ele iş dünyasındaki sinerji güzel işlerin çıkmasına vesile oluyor aslında.

Bizim Teşvikiye'de oturduğumuz yıllarda Güzin Hanım ile Doktor Bey de Teşvikiye'de otururlardı. Nadiren evlerine gittiğimi anımsıyorum. O yıllarda kızları Ayşe Hanım ve oğulları İsmail Bey yurt dışında okurlardı. Ara sıra fabrikaya annelerini ziyarete gelirlerdi. Çok kibar gençlerdi. Bir keresinde Ayşe Hanım, annesinin odasında beklerken Güzin Hanım'ın boş not defterinin bazı sayfalarına annesine olan sevgisini dile getiren kısa notlar yazmıştı. Çok etkilenmiştim. Güzin Hanım'ın kız kardeşi Suzan Hanım da Teşvikiye'de otururdu diye aklımda. Kibar bir hanımdı, eşi Cevdet İmer'di ve sanırım işyerinin adı Yılbak'tı ve Barbaros Bulvarı'nda idi, ara sıra görüşür, konuşurduk. Güzin Hanım'ın Teşvikiye'si Hüsrev Gerede Gözüm Apartmanı sınırında biterdi.

Sandoz'un 30. yılında 5. yılımı doldurmuştum.

Yine güzel, ferah bir mekânda (Çubuklu olabilir) yemeklerimiz yendi. Kıymetli, zarif sanatçımız Erol Evgin sahne aldı.

Sahnede "Doktor Poffet gibi bir piyano virtüözünün karşısında musiki icra etmek beni heyecanlandırıyor" gibi bir konuşma yapmıştı, o kibar ve saygılı sahne duruşuyla ve çok güzel bir konser vermişti.

Doktor Bey'in ilk gençlik hayalinin, İsviçre'de alt katında eczanesi, üst katında piyanolu bir evi olduğunu bir sohbet sırasında öğrenmiş, çok da hoşuma gitmişti, ama iyi ki Güzin Hanım ile yolları kesişmiş de bize güzel örnek oldular. Hem konservatuar hem de eczacılık eğitimi aldığını öğrendiğimden beri hayranlık duyarım. Müthiş bir yetenek diye düşünürüm. Dil yeteneği gibi.

Doktor Bey'den 5. Hizmet yılı ödülümü Sandoz'un 30. Yılı'nda almıştım.
Erman Bey'den de 10. Hizmet ödülümü aldım.

İyi ki fotoğraflarımıza Doktor Bey'in ve Erman Bey'in yüz ifadeleri de yansımış. Bu açıdan çok mutluyum.

Sandoz'da hizmet yılları beşer beşer gidiyordu. Koç'ta onar onar gider.
Semahat Hanım'dan da 10. ve 20. Hizmet ödüllerimi aldım.

Divan'da ve Koç Holding'de gerçekleşen her biri birbirinden güzel, duygulu törenlerdi. Arşivimizde çeşitli belgeleriyle kayıtlı.

Güzin Hanım ve Doktor Bey emekli olduktan sonra Anadolu yakasında havuzlu, güzel bir siteye geçtiler. Havuz başında, evlerinin içinde davetler verdiler. Biz de o tarihlerde Korukent'teki evimize geçmiştik. İlk arabamız kırmızı Fransız Ford'u satmıştı Ersin. Beyaz Volkswagen Golf araba almıştı tiyatro sanatçımız Levent Tülek'ten. O dönem Peker Açıkalın, Nilüfer Açıkalın ile sitcom yapıyorlardı televizyonda, gülüyorduk, bir ara bizim Hüsrev Gerede'deki evimizin alt katında kiracı idiler. Yarış aracı gibi rektifiyeli olduğu için kısa bir süre kullandı Ersin. Güzin Hanım'ın davetinden sonra otoparkta Altan Bey bizi güldürdü yine. Kendisinde de golf vardı. Yan yana duruyordu tesadüfen. "Benim araba senin arabayı öper abicim" dedi Ersin'e. O gün bu gündür Ersin için Altan Bey, "Öper Abicim"dir. İnsana neşe veren bir yapısı vardır Altan Bey'in ve çok hatırşinastır. İsviçre, Macaristan, Rusya nereye gitse davet eder, her doğum günümü hatırlar. Başardıklarından dolayı da gurur duyuyoruz tabii. Ailesi de kıymetli bir ailedir.

Semahat Hanım ile çalışırken Cumartesi günleri de işimiz gereği çalıştığımız için Güzin Hanım'ın her davetine icabet edemesek de bir zaman dilimi yaratmaya gayret ettik Ersin ile. Evleri çok zevkli döşenmiştir. Yemekleri lezizdir. Özellikle kuru fasulye yemeği. Sofra takımları özenle seçilmiştir. İki yandan kulplu porselen çorba kâselerine bayılmıştım. Bir yaş gününde sevgili kızları Ayşe Hanım da bizi ağırlamıştı zarafetle, kendisinin "cooking for pleasure"larını mutlulukla tattık.

Güzin Hanım ve Doktor Bey'in mobilya seçimleri de sanat eseri seçimleri de çok zevklidir.

Sandoz Fabrika'dan Genel Müdürlük'e geçtiğimizde, Güzin Hanım'ın odasındaki kitaplığı, dolapları **Hayık Simit** yapmıştı. Hayık usta birinci sınıf mobilyacıydı. Ağaç kalitesi, çizimi, çekmecelerin rayları, kulplar, tüm detaylar çok özenliydi. Zevk alarak da anlatırdı.

Çekmeceyi açar, bırakır. Çekmece kendiliğinden yağ gibi gider, kapanırdı. Semahat Hanım ile çalıştığımda da Hayık usta Divan'ın, Semahat Hanım'ın odasındaki koltukları yapmıştı. Rahmetli oldu. Eşi Sonya Hanım da son derece zarif, kibar konuşan, çok güzel bir hanımdı. Nefis greyfurt ve portakal reçeli yapardı. Özel seçerdi. Yazları adaya giderler, kışları Kurtuluş'ta otururlar. Kızları da zarifti. Hayık ustadan Kalust Ser usta el aldı. Mobilya önemlidir. Pera Palas'ın karşısında bizim evlendiğimiz yıllarda çok kaliteli mobilya yapan bir mobilyacımız vardı, Bay Karaca. Atatürk'e de mobilya yapmış ilk gençliğinde, ustasıyla. Hulusi Kentmen'e benzerdi. Görmüş geçirmiş bir İstanbullu idi. Bize nasihatlerde bulunur, sonra "Bu da benim hediyem olsun" diyerek bir çift koltuk hediye ederdi. O nesil bambaşka idi.

Reçel konusundan aklıma Güzin Hanım'ın Osmanlı çileği seçimi geldi. Yıldız'da Yıldız Market, kaliteli ve nadir bulunan ürünler getirirdi. Osmanlı çileği reçeli yaptırtırdı. Sandoz Genel Müdürlük binasına yakındı. Bazen Tahta Saray'da yemek yerdik. Bazen de kafeteryada tost yerdik. Bir yer vardı Barbaros Bulvarı'nda, güzel yaparlardı. Doktor Bey de ara sıra yerdi, çift kaşarlı tost, ama eski kaşardan. Doktor Bey Türk yemeklerini pek severdi. Özellikle baklava diye aklımda. Bazen nescafe içen arkadaşlarımıza "Cânım Türk kahvesi var, nescafe içiyorsunuz" derdi tebessümle. Doktor Bey çok haklı. Bazen bir odada hem klima çalışıyor hem cam açıksa, odadaki arkadaşı uyarırdı. Yine çok haklı Doktor Bey. Doktor Bey'in ofisindeki masasının üzerinde Güzin Hanım'ın çok güzel ve zarif bir gençlik fotoğrafı çerçeve içinde dururdu. Hoşuma giderdi. Çalışma hayatım boyunca Ersin ve Utku'nun fotoğrafları çalışma masalarımda durdu, şimdiki gibi. Doktor Bey, bazen Güzin Hanım'a sürpriz yapardı. Güzin Hanım fabrikadaki odasında yokken, masasına bir tablet çikolata bırakırdı. Bana da parmağı ile tebessümle "sus" işareti yapardı ve gizlenirdi. Güzin Hanım masasına geçerken çikolatayı görünce şaşırırdı daha soru sormadan Doktor Bey gizlendiği yerden çıkardı. Böyle güzel jestleri çok hoşuma giderdi Doktor Bey'in.

Jutta Hanım ile Erman Bey o zamanlar Moda'da oturuyorlardı. Jutta Hanım, beni ve annemi Moda'daki evinde ağırladı. Ne kadar zarif bir evdi. Bir öğlen bizi Da Mario'ya götürdü. Çok hoş sohbetler yaptık. Bir öğlen de ben davet ettim annemle Jutta Hanım'ı. Azize Taylan Hanım o zamanlar çok güzel bir kafe işletiyordu Hisar'da, yeni açılmıştı, Cafe Du Levant öncesi. İçi çok şık döşenmişti. Üst üste bavullar bir köşede duruyordu ve bana İngiltere'deki günlerimi hatırlatmıştı. Zevkliydi Azize Hanım. Böyle nice güzel anımız var Jutta Hanım, Ebru ve Erman Bey ile. Ebru'nun düğünü de çok güzel oldu Büyük Esma Sultan'da, zaten çok güzel, zarif bir genç kızdı. Sandoz'dan dostlarımızı gördük, mutlu olduk. Yaşar Kemal, Ersin'e beni övmüş konuşmaları sırasında, mutlu bir mahcubiyet duymuştum. "Yaşar Kemal Kitaplarındaki Faik Yaltırık Teşhisleri"ni kaleme almıştım, babamın vefatından sonra çeşitli törenler düzenlenmişti. Konuşmaları kayda almıştım. Halkın sevgisi de cenaze törenlerinde belli olur. Yaşar Kemal öyle bir sevgi seli ile uğurlandı. Mustafa V. Koç gibi. Mustafa Bey bir iş adamıydı, ama halk onu çok sevmişti. Saygı duyduğum çok kıymetli bir büyüğümüzdür Yaşar Kemal. Değerli kitapları arşivimde. Utku'ya bir kitabını imzalamıştı, Divan'da Semiha Hanım ile birlikte zaman zaman rastlaşır, sohbet ederdik.

Utku'nun İstanbul'daki düğününe Jutta Hanım ile Erman Bey çok yoğun programlarına rağmen zarafetle katılarak bizleri mutlu etmişlerdi, Semiha Hanım, Beyhan ve Aydın (Güneş), Emel ve Özkan (Coruk) ve çocukları gibi.

Aydın ve Beyhan, Sandoz'da tanışıp evlendiler. Aydın yıllar sonra benim gibi Koç'a geçti, Opet'te yönetici oldu. Düğünde Canan (Ediboğlu) Hanım ile karşılaşmış, Shell'deki eski güzel günleri yad etmişler. Böyle birçok eski dostlar buluşmuştu Utku ve Hazal'ın İstanbul'daki düğününde.

Jutta Atasoy Hanım ve Silvia Yelten Hanım gibi zarif bir hanımefendi daha tanıdım: Prof. Judith Uluğ.

Barbaros Bulvarı'ndaki ofisimizde tanıştık. Bir müzik bursu ile ilgiliydi. Dostluğumuz ilerledi. Utku'nun müzik yeteneğinden konuşunca evine davet etti. Topağacı'nda çok güzel bir dairede oturuyorlardı. Biz de Hüsrev Gerede'deki evimizdeydik o zamanlar. Yürüye yürüye gittik. Utku'yu Cumartesi sabahları Ihlamur Kasrı'nın resim kurslarına götürüyordum. Doğa ve tarihin içinde resim yapmak güzeldir. Biz veliler de çaylarımızı içerek sohbet ediyorduk. Ihlamur Kasrı'ndan sonra Judith Hanım'a gittik. O kadar zarifti ki Utku gelecek diye hayvancıklı bisküvileri salondaki orta sehpasına yerleştirmiş. "Kakaolu süt mü içersin?" diye sordu. Sohbet etti. Parmaklarını, kulağını, sesini oyun gibi test etti. Bize yol gösterdi. Ne ilginç ki Semahat Hanım ile çalışmaya başladım, bir de baktım ki Holding'de eşi Tunç Bey yönetici. Her davette, Semahat Hanım'a geldiğinde bana candan sarıldı, gözlerinin içi parlayarak, tatlı tatlı kısa sohbetler yaptık.
Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'in öğrencisi de olduğumu öğrendiğinde Sevgi Gönül Hanım, beni Sadberk Hanım Müzesi protokol listesine dahil ettirmişti. Judith Hanım ile olduğu gibi Güzin Hanım, Doktor Bey ile de sergi açılışlarında karşılaştık. Müzede yanıma bir arkadaşımız gelir "Semahat Hanım sizi çağırıyor" derdi. Ben de Semahat Hanım'a doğru giderken göz göze gelirdik. Gözlerle anlaşmak çok önemlidir iş ve ev hayatında. Güzin Hanım ile Doktor Bey'i işaret ederdi Semahat Hanım. Ben de hemen "Hoş geldiniz" diyerek yanlarına giderdim ve sohbet ederdik. "Kadim Çağlardan İzler" sergisinde Ersin bizleri fotoğraflamıştı. Sadberk Hanım Müzesi'ni Ömer Bey'e bırakmıştı Sevgi Hanım. Afrodisias gibi. Geyre Vakfı Afrodisias'ın ilk açılışı o kadar güzel olmuştu ki. İngiliz Garden Party gibi özenliydi organizasyon, kıyafetler, ikramlar, bilgilendirme. Setur'dan Üstün Özbey özveriyle çalışmıştı. Güzin Hanım ve Doktor Bey de o davetteydiler.

Çalıştığımız Kurumlardan Bir Seçki

Sandoz'da uçak biletlerimiz için Setur ile çalışırdık, pastalarımız, toplantılarımız için bisküvilerimizi Divan'dan alırdık. Sevim Hanım'a telefon ederdik. Çok güzel pasta seçimleri, yılbaşı paketleme zevki vardı. Doktor Bey'in bir doğum gününde çikolataya bandırılmış bir salkım üzüm dekorlu kanyaklı çikolatalı pasta enfesti. Sevim Hanım ile Divan'da beş yıl kendisiyle çalıştım. Divan'da bir zamanlar Orhan Kutbay ve Orhan Başdoğan vardı. Her ikisi de çok muhterem, görmüş geçirmiş insanlardı.

Swissôtel açılınca Mr. Speck, Haluk Özdoğan, Cantekin Temizer ile de çalışmaya başladık. Haluk Bey de yıllar sonra Divan Oteli müdürü oldu, ahenk içinde çalıştık. Zarif ve saygılı, bilgili, kıymetli bir otelcidir. Swissôtel'in davetleri de çok şık olurdu. Pastanesindeki tahta kutu içindeki turtası, apfelstrudel'i, pralinleri pek lezizdi. Sabah kahvaltıları, büfesi çok özenliydi. Octoberfest'i dillere destandı. Şadırvan'daki havuz ve kanun taksimi ile dört kişilik Türk musikisi, yemekleri de bambaşka lezzetlerdi. Roof'u ve restoranları hem şık hem de leziz yemekleri vardır. Nefis bir pilavı vardı ve yıllarca Ersin ile evde de yaptık.

İKSV – İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı

İKSV kurulduğundan beri Sandoz işbirliği içindeydi. 1993'te Melih Fereli İKSV'ye katıldı ve dostluğumuzun temelleri o günlerden atıldı. Davetlerde **Şakir Eczacıbaşı** Bey'in gözlerindeki ışıltıyı unutamam. Swissôtel'deki davetlerimizde de Güzin Hanım'ı ya da Erman Bey'i bulamaz ise yanıma gelirdi. Çok muhterem bir insandı. Fotoğrafçılığı da fotoğraf tarihimizdeki yerini almıştır, arşivimde eserleri. **Nejat Eczacıbaşı** Bey'in AKM'deki bir açılışta, üst kattaki merdivenlerin başında duruşunu ve misafirlerin, bizlerin ellerimizi tek tek sıkarak "hoş geldiniz" demesini Ersin de ben de unutamayız. İlk sinemacılardan dedem Haydar Bey de böyle karşılarmış ve geçirirmiş izleyicileri. Bambaşka bir nesildi, o nesil. Beyhan Eczacıbaşı Hanım da fevkalade kibar bir hanımefendi idi. Konuşması, hâli tavrı, giyimi. Güzin Hanım, fabrikadaki odasından bazen ayakta durarak dışarıya bakardı. Eski Levent'i anlatırdı. "Burası patika yoldu. Nejat Bey bazen at üstünde gelirdi" demişti.

5. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali 18-29 Mayıs 1993

Sandoz üyeler arasında. Şeref kurulu ve kurucular, üyeler ile yönetim, danışmanlar birbirinden değerli.

"Bu yıl gündeme getirdiğimiz ve sürdürmeyi amaçladığımız yeni bir uygulama "**Bir Ülke Bir Tiyatro**" başlığı altında değişik kültürlerin değişik tiyatrolarından örnekler sergilemek. Günümüzde; kültürleri kendi karakterleri içinde global bir açıdan irdelemek, kültürlerarası değişimi gerçekleştirmek ve kültürlerde karşılıklı etkileşim/e yeni arayışlara yönelmek hem birbirini tamamlayan hem de farklılıklar taşıyan akımlar." Dikmen Gürün Uçarer

“12. Uluslararası İstanbul Film Festivali biterken sinema izleyicilerine 5. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali'nin 18 Mayıs 1993'te perdelerini açacağını müjdeleyen el ilanları dağıtılıyordu. İstanbul'da uluslararası bir tiyatro etkinliğinin yirmi yılı aşan bir süre içinde gelişip yerkinleşen İstanbul Festivali'nin bağımsız bir uzantısı olarak beş yıldır gerçekleştirilebilmesi şimdiden bir sürekliliğin ve kurumlaşmanın kanıtı olarak değerlendirilmelidir. İstanbul gibi kavimler kapısı diyebileceğimiz ve tarihsel birikimiyle dünyanın sayılı kültür ve sanat merkezlerinden biri olma iddiasını taşıyan bir kentte uluslararası bir tiyatro festivalinin işlevi ne olabilir? Bilindiği gibi hızla değişen dünyada da bir geçiş dönemine giren ülkemizde de yalnız siyasal, toplumsal ve ekonomik kurumlar değil, tiyatro ve sinema gibi kültürel ve sanatsal etkinlikler de yeniden sorgulanmakta, tartışılmakta ve değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, özellikle tiyatronun ülkemizde ciddi bir bunalım geçirdiği, yeterince yaygınlaşamadığı, çağdaşlaşamadığı gibi görüşler ileri sürülmektedir. Oysa daha sınırlı da olsa, zaman zaman gerek ödenekli tiyatrolarda, gerekse özel ve amatör toplulukların çalışmalarında bunun tersi bir değerlendirmeyi haklı gösterecek başarıları da yadsıyamayız. Bu konuda bir fikir birliğinden çok, bir önyargılar kargaşası yaşandığı böylece ortaya çıkmış oluyor. Sanıyorum, yaşadığımız ülkede, yaşadığımız kentte düzenlenen uluslararası festivaller ya da benzer etkinlikler bizim kendi ulusal ve yerel yaratma çabalarımızı daha geniş bir açıdan, daha nesnel bir gözle değerlendirme olanağı sağlar.” Prof. Cevat Çapan

“1992'nin bir sonbahar akşamıydı. Varşova'daydı... Heyecandan yerimde duramıyordum. Biraz sonra, yıllardır adını duyduğum, çalışmalarını yabancı kitaplardan, dergilerden izlediğim Polonyalı yönetmen, tiyatro adamı Vişnievski'nin bir eserini ilk kez görecektim... Tiyatroda yerimi aldım. Salonun ışıkları karardı. Sahne aydınlandı. Ve o andan sonra... o andan sonra... gözlerim kamaştı... kulaklarım kamaştı... yüreğim kamaştı... Oyun başladı... başladı ve... bitti! A, a! Bir saat ne çabuk geçti! Dakikalar, birbirinden ışıltılı anlar ne zaman, nereye uçtu! (Yanıtı biliyorum: Hiç silinmeyecek biçimde belleğime ve yüreğime gömüldüler.) Hayır, hayır, böyle yazılmamalı bu yazı. Baştan başlıyorum: Vişnievski'nin, Tolstoy'un ünlü eseri "Atın Öyküsü"nden yola çıkarak (yalnızca yola çıkarak) sahnelediği oyunun adı "Kamaşma". Hani gözünüze doğrudan doğruya ışık tutulursa, beyazın gerisinde bir sürü rengarenk yıldızların yanıp söndüğünü görür, gözleriniz kamaşır; ya da duygu bombardımanına uğrayınca yüreğiniz bunlara bir çeki düzen veremez, pır pır eder ya... İşte öyle "Kamaşma". Tolstoy'un öyküsü, despot bir prensin hizmetindeki atın en "parlak" günlerinden, yaşlandığı, artık "işe yaramadığı" yaşlılık günlerine uzanan yaşam evrelerini dile getiriyordu. Atlar aracılığıyla insanoğlunun yeryüzündeki serüvenini anlatıyordu. Vişnievski, "acımasız" bir müzik eşliğinde, bir sirk ortamına yerleştirdiği oyununda, bu serüveni (insanoğlunun toplumsal bir bireysel yaşam serüvenini) çarpıcı bir gösteriye dönüştürüyor. Yeryüzü dediğimiz bu arena, bu sirk, bu dönme dolap, bu çark, bu sahnede "atlar" (yani insanlar, yani oyuncular, dansçılar, akrobatlar, maketler, mankenler, aksesuarlar) bir saat boyunca göze görünmeyen bir Tanrı'nın/yöneticinin/şu ya da bu sistemin/bildik ya da bilmedik baskıların elinde oyuncak olmuş, sonsuz bir devinim içindeler: Dörtnala koşuyorlar, şaha kalkıyorlar, tırısa geçiyorlar, sömürülüyorlar, sömürüyorlar, yarışıyorlar, sırtlarında her an şaklayacak kamçının tehdidi, daha hızlı, daha hızlı koşuyorlar, önlerine uzatılacak yemin, sırtlarını sıvazlayacak bir elin özlemiyle evcilleşiyorlar... Doğuyorlar, ilk adımlar, ilk sevinçler, ilk düş kırıklıkları, yaşam çarkında, iş güç, çalışma, her geçen gün yaşlılığa biraz daha yaklaşma ve ölüyorlar... İşte atların hayatı...

Ve biz, biz ölümlü seyirciler, o arenada, o sirkte, o dönme dolapta bir kez daha insanoğlunun engellenemez yaşam trajedisine ve komedisine tanık oluyoruz. Müzik, koreografı, oyunculuk, sahneye koyuş, ışık, kostüm, aksesuar ve renkler, hepsi bir bütün bu oyunda. Biri ötekinin ayrılmaz parçası. Tümü bir araya gelip aynı dili oluşturuyor. Ama bu dil Lehçe değil. Sözcükler yok, seslerin müziğin ritmine katılışı var. Bu dil devinim ve ritm dili... Bu dil görselliğin dili... Bu dil hızı hiç kesilmeyen, oyunu sürekli kamçılayan, yakanızı hiç bırakmayan müziğin dili... Bu dil gözlerden ve kulaklardan geçerek birbirinden çarpıcı imgeler oluşturarak belleklere ve yüreklere yerleşen bir dil... Bu dil tiyatro dili. Oyun sona erdiğinde, soluk soluğa kaldığımızı anımsıyorum. Dünyanın kırk kadar ülkesinden gelmiş tiyatro eleştirmenleri kulağımızdan hâlâ çıkıp gitmeyen o müzikle, sahnedeki "resmâ geçit"in şaşmaz dakikliği ve disipliniyle ("timing" ustalığıyla), olağanüstü hızlı ritmin etkisiyle soluk soluğaydık. Oyun ne zaman başladı, ne zaman bitti diye soruyorduk birbirimize, kamaşan gözlerimizi kırpıştırarak ve yüreklerimizdeki çarpıntıyı dindirmeye çalışarak ...” Zeynep Oral, “Yalnız Gözleri Değil, Yürekleri de Kamaştıran Bir Oyun” katalog içinde geçen yazısından.

Bu katalog nice açıdan kıymetli bir katalog.

Başbakan: Süleyman Demirel, Kültür Bakanı: Fikri Sağlar.
Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Nejat Eczacıbaşı. Başkan Yardımcıları: Barlas Kuntay ve Onat Kutlar. Onat Kutlar’ın adı Asli Üyeler’de, İcra Kurulu’nda da geçiyor.

Denetim Kurulu: Alber Bilen, Çelik Arsel. Çelik Bey, Nüsret Bey’in erkek kardeşi. Eşi Şeyma Hanım da zarif bir hanımefendidir. Değerli bir ailedir, 1996’dan itibaren tanıdığım.
Genel Müdür: Melih Fereli. Ful (Duran) Hanım asistanı. O gün bugündür kıymetli dostlarımızdır.

Onat Kutlar’ı saygıyla yad etmeliyim. Ne acıdır ki bir buçuk yıl sonra… Hayatın neler getireceği bilinemiyor… Onca eğitim, kültür, azimle uğraşma…

“Onat Kutlar (Alanya, 25 Ocak 1936 – İstanbul, 11 Ocak 1995) Gaziantepli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi, ilk ve orta öğrenimini Gaziantep’te tamamladı (1955). İlk şiiri henüz on dört yaşındayken “Küçük Dergi”de (1950), ilk öyküsü “Volan Kayışı” “Seçilmiş Hikâyeler” dergisinde yayımlandı (1955). İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık bölümünde bir yıl okuduktan sonra İÜ Hukuk Fakültesi’ne devam etti, eğitiminin son yılında mezun olmayı beklemeden felsefe eğitimi için Paris’e gitti. Sorbonne Üniversitesi’nde felsefe bölümüne bir süre devam etti (1961-62). Arkadaşlarıyla birlikte a Dergisi’ni çıkardı (1956-60). İlk kitabı “İshak”la 1960 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü’nü aldı. “Doğan Kardeş” dergisinde Yazı İşleri Müdürü olarak çalıştı (1963-65). Kurucuları arasında yer aldığı Türk Sinematek Derneği’ni (1965-76) ve “Yeni Sinema” dergisini (1967-70) yönetti. Kültür Bakanlığı’na bağlı İstanbul Film Yapım ve Gösterim Merkezi’ni kurdu ve iki yıl yönetti (1978-79). İstanbul Film Festivali’nin kurucularından biri olarak festivalin düzenleme kurulu ile İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı’nın (İKSV) Yönetim ve İcra Kurulu üyeliğini yaptı (1982-1995). 1985’te 35. Berlin Film Festivali uluslararası jürisinde Türkiye’yi temsil etti.

Ömer Kavur ile “Yusuf ile Kenan” (1979), Ali Özgentürk ile “Hazal” (1979), Atıf Yılmaz ile (Zeyyat Selimoğlu’nun “Deprem” adlı öyküsünden, Ayşe Şasa ile birlikte) “Deli Kan” (1981), Erden Kıral ile “Hakkâri’de Bir Mevsim” (1982) filmlerinin senaryolarını yazdı. 1960’tan sonra aralıklarla “Meydan”, “Yeni Sinema”, “Milliyet Sanat”, “Papirüs”, “Hürriyet Gösteri” dergilerinde yazdığı sinema yazılarından bazılarını “Sinema Bir Şenliktir”de topladı. Sinematek’teki çalışmalarından dolayı 1975 yılında Polonya’dan kültür nişanı, 1994 yılında da Fransa’dan Chevalier de L’Ordre des Arts et des Lettres nişanı verildi. **30 Aralık 1994’te The Marmara otelinin pastanesine konulan bombanın patlamasıyla ağır yaralandı, on iki gün yaşam mücadelesi verdikten sonra 11 Ocak 1995’te yaşamını yitirdi.** 1996’dan bu yana İstanbul Film Festivali’nde anısına özel bir ödül verilmektedir.**”** https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/onat-kutlar

“Yaşamın Gerçeği Uydurmanın Sınırlarını Aşıyor Ellerin dert görmesin Uğur Mumcu!”, "Sakıncalı Piyade"yi yazdığın için, eline sağlık, ağzına sağlık, canına sağlık... Kendi yazdıklarıma gülemem. Ama senin yazılarını gülerek okudum. Acı acı gülrnek deyimi vardır ya, işte öyle, acı acı güldüm. Bir yazında anlattığın olayın sonunda, tıpkı halkımızın ağzıyla "Güler misin, ağlar mısın?" diyorsun. Yazılarını okurken, içimde, gülmekle ağlamak arası bir burukluk duydum. Üstelik, otuz yıl önceleri, askeri mahkemeler ve sıkıyönetim mahkemeleri önünde yargılanışlarımı da anımsadım. Hemen hemen aynı şeyierdi başımıza gelenler. Yalnız, arada otuz yıllık zorunlu bir takvim ilerlemesi olduğu için, bizi yargılayanlar çok daha serttiler, katıydılar. Örneğin, sıkıyönetim mahkemesinde bir sanığı bir avukatın savunabilmesi için, buna sıkıyönetim komutanının izin vermesi gerekirdi. Sıkıyönetim Komutaniarına avukat beğendirmek zordu. Bu yüzden avukatlar, sıkıyönetim sanıklarının avukatlığını almak istemezlerdi. Seksen yaşındaki babam, avukat yazıhanelerini kapı kapı dolaşıp beni savunacak avukatı boşuboşuna aramıştı. O gün bu gün, gönüllü bile olsalar, siyasal davalarımla avukat tutmak istemem. Aradan geçen otuz yılda, hiç olmazsa, cellatlar da gülümsemesini öğrenmişler. Gülümsemek, bu bir insanlık belirtisidir! Başımızdan öyle olaylar geçer ki, o durumlarda Anlatsan, kimse inanmaz! deriz. 12 Mart sonrası, pekçok namuslu aydının, yurtseverlerimizin başından anlatsan, kimse incrrımaz denilecek olağanüstü olaylar geçti. Sen, anlatsan kimsenin inanmayacağı başından geçmiş olayları, bütün doğruluğuyla, her okuyanı inandıracak biçimde yazmışsın. Alabildiğine yalınlıkla ve söyleşi havasında yazdığın için kolaylık ve rahatlıkla okunan bu anlatılarda hem olağanlık, hem de olağanüstülük var. Olağandır; çünkü bu olaylar ya da benzerleri herkesin başına gelmiştir, gelmeyenlerin başına da gelebilir. Olağanüstüdür; çünkü bunlar mantık dışı, akıl dışı, saçmalık sınırlarını bile aşan zırtapozluklardır. Daha da kötüsü, bu zırtapozlukları, koşullanmış kafalar Türkiye'nin yararına sanarak yapmışlardır. Yaşamın katı gerçeği, bütün uydurmaların sınırını aşar. Insanoğlu öyle katı gerçekler yaşar ki, bunları yaşamadan uydurmanın olanağı yoktur. Işte bu yüzden yaşanmış kimi olaylar, anlatınca kimsenin inanmayacağı denli gerçekten daha gerçektirler. Oysa ülkemizin insanları, 62 yaşımın aklımın erdiği yarım yüzyılı içinde sürekli olarak, aniatılsa kimsenin inanmayacağı, inanamayacağı olayları yaşamışlardır, yaşamaktadırlar. Uğur Mumcu'nun "Sakınca/ı Piyade"sinde gülmece, yaşamın kendi gerçeğinde varolunca daha somutlaşarak ortaya çıkıyor; daha da etkili oluyor. Örneğin, "Bir hukuk doçentinin ishal oluşu, Anayasa Mahkemesi İçtihat Kararlarına geçti." denilse bu bir gülmecedir ama, soyuttur ve geneldir; bu yüzden de etkin olmaz.

Ama, adıyla sanıyla bildirilen bir hukuk doçentinin, askeri mahkemesinin huzurunda, kendini, ishal olduğu için, gizli örgütün toplantısını dikkatle izleyemediğini, çünkü sık sık helaya gitmek zorunda kaldığını söyleyerek savunmaya kalkışı, sonra da savunmanın Resmi Gazete'de yayınlanışı, gülmecenin en somut örneğidir. Anlatılan olayı okurken, bir güldürü sahnesi seyreder gibi biz de yaşar ve o güldürüye katılırız. Bence, "Sakıncalı Piyade"nin gülceme olarak başarısı, yaşanmış olaylardaki gülmeceyi somutlaştırmış olmasıdır. Bu bakımdan "Sakıncalı Piyade", yakın geçmişimizin en yağlı-kara lekesi olan 12 Mart'ın ıcığını cıcığını çıkaran belgesel bir yapıttır. Halkımız ötedenberi gülmeceyi, işine yarar bir aygıt olarak kullanmıştır. Nasıl açar denilen aygıtla kilit açılıyorsa, nasıl bıçak denilen aygıtla ekmek kesiliyorsa, gülmece denilen aygıtla da halkımız çıkmazlarına çıkar yol bulmakta, karmaşık sorunlarını çözümlemektedir. Kısacası gülmece, üretim toplumlarının ve üretmen sınıfların işine yarayan bir aygıttır. "Sakınca/ı Piyade" nasıl mı işimize yarayacak?. Onun yararları pekçok... Ama en başta, faşizme özenenieri yıldırması, umutsuzluğa düşürmesidir. Çünkü, faşist özençlileri, dikta heveslileri, ellerine geçen fırsatlarda nice zart zurt ederlerse etsinler, sonunda, "Sakıncalı Piyade"de olduğu gibi, alay edileceklerini, maskara olacaklarını, ister istemez anlayacaklar, korkacaklardır. Faşizme geçit yok! Bu geçidi tıkayacak en iyi engel, faşizmin alay konusu hırtlıklarını ortaya koymaktır. Bizi acılı acılı güldürdün, düşündürdün, sağol Uğur Mumcu!" **Aziz Nesin**", Ankara Sanat Tiyatrosu/ Ankara Art Theatre, **"Sakıncalı Piyade", Uğur Mumcu**, Yöneten/Dırected By **Rutkay Aziz**, Metin Balay, Müzik/Music **Timur Selçuk**, Koreografı/Choreography Mehmet Yalız, Şarkı Sözü/Lyrics **Çiğdem Talu**.

Uğur Mumcu'yu saygıyla yad etmeliyim. Kitabı arşivimde.
Ne acıdır ki bu festivalin olduğu yıl… Hayatın neler getireceği bilinemiyor… Onca eğitim, kültür, azimle uğraşma… **"24 Ocak 1993. Pazar günü arabasına yerleştirilen bomba ile öldürüldü."** https://www.umag.org.tr/tr/ugur-mumcu/8/ugur-mumcunun-hayati

"22 Ağustos'ta Kırşehir'de doğdu. Tapu kadastro memuru Hakkı Şinasi Bey ile Nadire Hanımın dört çocuğunun üçüncüsü.
1949 – 54. Ankara Ulus'taki Devrim İlkokulunda başladığı ilköğrenimini Bahçelievler'deki Ulubatlı Hasan İlkokulunda tamamladı.
1957 – 61. Ankara Cumhuriyet Ortaokulunu ve Ankara Deneme Lisesini bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine girdi.
1962. Yazmaya öğrencilik yıllarında başladı. Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanan "Türk Sosyalizmi" başlıklı makalesiyle Yunus Nadi Ödülünü aldı.
1963. Fakültede Öğrenci Derneği Başkanı seçildi.
1965. Hukuk Fakültesini bitirdi ve Cemal Reşit Eyüpoğlu'nun yanında bir süre avukatlık yaptı.
1965 – 66. 18 Haziran 1965'te "Biz Anayasayı Savunuyoruz. Ya Siz?" başlıklı makalesiyle Yön Dergisinde yazmaya başladı. 27 Mayıs Devriminin özgürlükçü ortamında "İnsanlar sadece konuştuklarından değil sustuklarından da sorumludurlar" diyerek Doğan Avcıoğlu'nun yönetimindeki Yön Dergisinde yazdığı makalelerle bir yandan Mustafa Kemal Atatürk'ün ilke ve devrimlerini, tam bağımsız bir Türkiye'yi savundu.
1967. 30 Haziran'da "Kitap Toplatmak Anayasaya Aykırıdır" başlıklı yazısıyla Kim Dergisinde yazmaya başladı.18 Ağustos'ta "Anayasa Mahkemesine Saldıranlara: Anayasaya Saygı" başlıklı yazısıyla Akşam Gazetesinde incelemeleri yayımlanmaya başladı.

1968. Dil öğrenmek için İngiltere'ye gitti. Yazılarına oradan devam etti. 25 Şubat'ta Akşam Gazetesindeki inceleme yazılarının sonuncusu yayımlandı.1 Mart'ta Kim Dergisindeki son yazısı, Londra'dan yolladığı "Yeter Artık Beyler" oldu. 25 Mart'tan itibaren aralıklarla Türk Solu Dergisinde yazmaya başladı.
1969. 31 Ocak'ta Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Kürsüsü Profesörü Tahsin Bekir Balta'nın asistanı oldu. 15 Temmuz'dan sonra incelemeleri, Milliyet Gazetesinde yayımlanmaya başladı. Asistan olduktan sonra, 13 Kasım'da Ankara Barosu Levhasından kaydını sildirerek avukatlığı bıraktı.
1969 – 71. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nde yazıları yayımlandı.
1970. Ant Dergisi ile Cumhuriyet Gazetesinde makale ve incelemeleri yayımlandı. 24 Mart'tan itibaren Devrim Dergisinde yazmaya başladı.
1971. 12 Mart'ta gerçekleşen darbenin aydınlara yönelik baskıcı tutumundan o da payına düşeni aldı. 17 Mayıs'ta gözaltına alındı. Ayrıntı "Kitaplarımı İsterim". Bir ay sonra serbest bırakıldı.
12 Temmuz'da Ortam'da yazıları yayımlanmaya başladı. Dergi, 29 Kasım'da çıkan sayısından sonra kanun dışı baskıları protesto etmek amacıyla yayın hayatına son verdi. 27 Ekim'de Devrim Dergisine son kez yazdı.Askerliğini yapmaya hazırlandığı sırada, orduya hakaret etme savıyla tutuklandı. Pek çok aydınla birlikte, Mamak Askeri Cezaevinde bir yıla yakın kalan Uğur Mumcu, açılan davada 7 yıl hapse mahkûm edildi ancak, kararın Yargıtay'ca bozulmasının ardından serbest bırakıldı.
1972. 10 Ekim'de serbest bırakılmasının ardından hemen askere alındı.
1973. Tuzla Piyade Okulunda 10 Ocak'a kadar süren üç aylık eğitimden sonra, okul yönetimi tarafından "kötü hal ve düşünce sahibi" diye suçlanarak "er" çıkarıldı ve Patnos'a yollandı.
1974. 31 Ocak'ta askerliğini sakıncalı piyade eri olarak, Ağrı'nın Patnos ilçesinde tamamladı. Bu yaşadıklarını "Evet, evet ne olursa olsun, ben Patnos dağlarında halk çocuklarıyla er olarak askerlik yapmayı, emekli olduktan sonra siyasal iktidarın uzattığı yönetim kurullarında, on binlerce lira para alan orgeneral olmaya değişmem!" diyerek, yedek subaylık hakkı ve aylıkları için sadece maddi tazminat isteğiyle açtığı davayı kazandı ve yedek subaylık hakkını elde etti. Askerlikten sonra üniversitedeki görevinden ayrıldı ve gazeteciliğe profesyonel olarak, 25 Şubat'ta Yeni Ortam Gazetesinde "Anarşist!.." başlıklı yazısıyla başladı. Yazılarında, hem sorunları dile getirdi hem de hukuka aykırı ve yasadışı uygulamaların üstüne gitti. "Tek bir tahrikçi ajan adı veremezsiniz" diyen Demirel'e "Bir Hikâyemiz Var" başlıklı yazısında, onlarca provokatörün adını belgeleriyle açıklayarak, tüm antilaik, antidemokratik oluşumları uygulamalarıyla belgeledi.
1975. 12 Mart'ta "Ayrılırken" başlıklı yazısıyla Yeni Ortam Gazetesinden ayrıldı.
18 Mart'ta "Denklem" yazısıyla Cumhuriyet Gazetesindeki 'Gözlem' başlıklı köşesinde düzenli olarak yazmaya başladı. Aynı zamanda da Anka Ajansında çalışmaktaydı.
Nisan ayında 12 Mart dönemini sergilediği makalelerinden oluşan Suçlular ve Güçlüler kitabı yayımlandı. Ekim ayında, Anka Ajansında çalışırken Altan Öymen'le birlikte hazırladıkları, Süleyman Demirel'in yeğeni Yahya Demirel'in hayali mobilya ihracatını konu edinen, Mobilya Dosyası adlı kitap yayımlandı. Böylece "hayali ihracat" kavramı kamuoyunun gündemine girmiş oldu.
1976. Mayıs ayında Güldal Homan ile nişanlandı. 19 Temmuz'da evlendiler.
1977. Anka Ajansından ayrılarak Cumhuriyet Gazetesinin kadrolu yazarı oldu.
Terörün toplumu korkuya, karamsarlığa ittiği günlerde, kalemiyle teröre karşı durdu. Taksim'deki 1 Mayıs katliamının ardından, bu olayı ve bu tür olayları irdeleyen yazılar yazdı. Mayıs ayında oğlu Özgür dünyaya geldi.

Sakıncalı Piyade ve Bir Pulsuz Dilekçe kitapları yayımlandı.
1978. 12 Mart döneminde yaşadıkları, gülmece ustaları için bulunmaz bir malzemeydi. Kendisi de yazı ve konuşmalarında gülmece öğelerini sık sık kullanırdı. Bu dönemi anlattığı Sakıncalı Piyade adlı yapıtını, Rutkay Aziz ile birlikte, tiyatroya uyarladı. Sakıncalı Piyade Tiyatro ilk olarak Ankara Sanat Tiyatrosu'nca (AST) sahneye kondu ve700 kez sahnelendi. Aralık'ta, siyasal yaşamda adı duyulan, belli dönemlere damgasını vurmuş birçok ünlünün yaşam öykülerini, siyasal geçmişlerini, bir güldürü zenginliğiyle anlattığı kitabı Büyüklerimiz yayımlandı.
1979. Terörün yeniden tırmandığı, gencecik insanların sokak ortasında kurşunlandığı, kahvelere, evlere bombaların atıldığı bir ortamda, tarihin boş yere tekrar etmesini önlemek ve ders alınmasını sağlamak amacıyla, 12 Mart öncesi ve sonrası gençlik liderlerinin yaşadıklarını kendi ağızlarından yansıttığı ve silahlı eylemlerle bir yere varılamayacağına dikkat çektiği kitabı Çıkmaz Sokak Temmuz ayında yayımlandı.
1980. 1980'li yıllar başlarken 70'li ve 60'lı yılları da incelediği, yenilmeyen gücün, halkın örgütlü gücü olduğunu anlattığı yazıları Tüfek İcat Oldu başlığı altında Şubat ayında yayımlandı. 12 Eylül darbesi oldu. "Bundan Sonra".
12 Eylül'ü gerçekleştiren generaller tarafından partilerin, birçok kitle örgütünün kapatılması gibi sorunların yaşandığı bu dönemi ve uygulamalarını eleştirdi.
"Terörsüz Özgürlük"
1981. Kendi deyişiyle, "..terörün silah kaçaklığıyla ilgisini ortaya koymak ve kamuoyunu bu konuda uyarmak..." için yazdığı Silah Kaçakçılığı ve Terör adlı inceleme kitabı Mart ayında yayımlandı. 13 Mayıs'ta Mehmet Ali Ağca, Papayı öldürme girişiminde bulundu. "Yine Ağca" . Daha önce 1979 yılında Abdi İpekçi'nin katili olarak yakalanan Ağca üzerine çalışma ve araştırmalar yapmıştı, Papa olayı sonrasında irdemelerini yoğunlaştırdı.
Haziran ayında kızı Özge doğdu. "Bu kitap ile yalnızca, parlamento çalışmalarını engelleyen, kürsülerde yurt ve dünya sorunlarının özgürce konuşulmasını engelleyen sorumsuz bir azınlığın sergilediği çirkinlikler eleştiri konusu yapılmıştır." dediği Söz Meclis'ten İçeri'nin ilk baskısı Ekim ayında yapıldı.
1982. Ağca Dosyası kitabının ardından Kasım'da Terörsüz Özgürlük adlı makale derlemesi yayımlandı. Barış Derneği kapatıldı. Yöneticileri ve üyeleri 141. ve 142. maddelerden suçlanarak tutuklandı. Barış Derneği Davası, 12 Eylül döneminde, Türk aydınlarına karşı topluma göz dağı vermek için açılmış bir davaydı. Mumcu pek çok yazısında bu konuyu ele aldı.
1983. Genel seçimler yapıldı. Birçok politikacının yasaklı olduğu bu dönemde, ekonomik ve toplumsal çarpıklıkları, hukuk dışı uygulamaları gözönüne seren araştırmalar yaptı. Şubat'ta Ağca ile cezaevinde röportaj yaptı. Bu röportajın NBC'de yayımlanmasını isteyen NBC yöneticilerine, hazırladığı röportajı o sırada kapalı olan gazetesi Cumhuriyet'ten başka bir yerde yayımlamayı düşünmediğini söyledi.
1984. Mart ayında, ülkedeki olumsuzlukların dile getirildiği, yazar Aziz Nesin öncülüğünde bir grup tarafından Cumhurbaşkanlığı ve TBMM Başkanlığına sunulan ancak, Kenan Evren'in imzalayanları "vatan hainliği" ile suçlayarak dava açtığı "Aydınlar dilekçesi"nin hazırlanmasına katıldı. Sakıncasız adlı oyunu yazdı. Basındaki yozlaşmanın ve döneklerin sergilendiği, 12 Eylül döneminde aydınlara yapılan işkencelerin anlatıldığı oyun, 3 Nisan - 7 Mayıs tarihleri arasında İstanbul Hodri Meydan Kültür Merkezi'nde ve 10 - 27 Mayıs tarihleri arasında da Ankara Sanat Evi'nde sahnelendi. Uzun ve yorucu bir araştırmanın ürünü olan Papa-Mafya-Ağca kitabı Haziran ayında yayımlandı.
1985. Haziran'da Liberal Çiftlik ve Devrimci Demokrat adlı kitapları yayımlandı.

Roma'ya gitti. Papa davasında uzman tanık olarak bilgisine başvuruldu.
1986. Mehmet Ali Aybar'la Türkiye İşçi Partisi (TİP) olgusu ve Marksizm üzerine yaptığı Aybar ile Söyleşi kitabı Temmuz ayında yayımlandı.
1987. Şubat'ta, yakın tarihimize ışık tutacağını düşünerek, 27 Mayısçılardan Osman Köksal'ın anı ve mektuplarına yer verdiği kitabı İnkılap Mektupları yayımlandı.
Milliyet Gazetesinden Örsan Öymen ile birlikte, Federal Almanya'da, eski Adana Müftüsü Cemalettin Kaplan ile cemaati önünde görüştü. Bu görüşme, 10 Şubat'ta Cumhuriyet Gazetesinde yayımlandı. Mayıs ayında araştırmacı gazetecilik açısından büyük bir başarı kabul edilen Rabıta ve Kasım'da da 12 Eylül Adaleti adlı kitapları yayımlandı.
1988. Ağustos ayında Eski Türkiye İşçi Partisi (TİP) Başkanı Behice Boran'la yaptığı söyleşiyi içeren "Bir Uzun Yürüyüş" yayımlandı. Yine Ağustos ayında, günümüzde de etkinliğini hiç yitirmediği görülen üçlü arasındaki ilişkileri belgeleriyle anlatan yazılarından derlediği Tarikat-Siyaset-Ticaret adlı kitabı yayımlandı.
1989. Özal hükümeti döneminde Milli Savunma Bakanlığına getirilen Ercan Vuralhan, Dışişleri Bakanlığı İdari ve Mali İşler Daire Başkan Yardımcısı iken, diplomatlar ve dış görevdeki personelin güvenliğini sağlamak için aldırılan zırhlı araçlar konusundaki yolsuzluklar üzerine yazılar yazdı.
1990. "Yakın tarihimizin pek aydınlanmayan bir bölümünü oluşturuyor.." diye düşündüğü 40'lı yılların siyasal çerçevesini çizmek ve koşullarını yansıtmak amacıyla yaptığı araştırma çalışmalarını 40'ların Cadı Kazanı adlı kitabında topladı. Ağustos'ta da diğer bir kitabı Kâzım Karabekir Anlatıyor yayımlandı.
1991. Temmuz ayında en önemli araştırmalarından biri olan Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925 yayımlandı. 6 Kasım'da onaylamadığı gelişmeler üzerine, 80 arkadaşı ile birlikte, Cumhuriyet Gazetesinden ayrıldı.
1992. 1 Şubat - 3 Mayıs tarihleri arasında Milliyet Gazetesi'nde yazdı. Buradaki yazılarında Kürt sorununu sıklıkla gündeme getirirken yurtdışındaki PKK yayınlarını yakından izledi. 3 Mayıs'ta Milliyet Gazetesindeki son yazısı "Gazeteci" ydi.
Şubat ayında, ilk kez yayımlanan belgelerin yer aldığı Gazi Paşa'ya Suikast adlı kitabı basıldı. 7 Mayıs'ta Cumhuriyet Gazetesi'nde yapılan yönetim değişikliği üzerine yeniden Gazetesine döndü. Hizbullah, PKK ve kontrgerilla konularını irdeleyen makaleler yazdı. "Hizbulkontra!.."
1993. 13 Ocak'ta İstanbul'da Harp Akademilerinde gazetecilik üzerine bir konferans verdi. Konuşma metni için Gazetecilik. Öldürülmeden önce, PKK ile Kürt sorunu birbirinden ayırdığı bir bakış açısıyla, konu üzerinde çalışmalar yapmaktaydı. Detaylı bilgi için son çalışması: Kürt Dosyası. Son yazısı ise "Zeyilname" olmuştur.
24 Ocak 1993. Pazar günü arabasına yerleştirilen bomba ile öldürüldü."

Katalogta ilginç bir detay daha var: Tunçel Kurtiz ve "Şeyh Bedreddin Destanı". Tuncel Kurtiz yönetmiş, müziğini Hans Tschırıtsch ile birlikte yapmış ve oyunda da yer almış.

"(Avusturya / Austria)"
"Tunçel Kurtiz Ve Grubu, Tunçel Kurtız And His Group
"Şeyh Bedreddin Destanı" Günümüz için Bir Ayin / "The Epos of Sheikh Bedreddin" A Ritual For Today, Nazım Hikmet"

“İnsanlığın düşünce tarihinde, genel olarak denilebilir ki, en verimli gelişmeler farklı düşünce tarzlarının birbirleriyle çakışması sonucu oluşmuştur. Bu farklı düşünce tarzlarının kökeni, insanlık kültürünün değişik anlanlarından veya değişik dönemlerinden, değişik kültürel çevrelerinden veya değişik dini geleneklerinden kaynaklanabilir. Farklı düşünce tarzlannın gerçek etkileşim sağlayabilecek kadar birbirleriyle çakışması, yani en azından birbirleriyle bağdaşmalan sürekliliği gerçekleşirse, işte o zaman umut edilebilinir ki, yeni ve ilginç gelişmeler süregelsin.” Werner Heisenberg

“Fizikte, gözlemleyen ve gözlenilen nesne arasındaki çizginin belirlenemeyeceğini kanıtlayan büyük bir bilginin sözleri; Bedreddin'in de "ben" ve "sen" ve "Allah" arasındaki ayrımı görmediği gibi. 15. yy.'ın başlarında, heryerde sosyal bunalımların ve din felsefesi alanında reformların oluştuğu, Osmanlı döneminde köylülerden oluşan halk yaklanmasının öncülüğünü yaptı, Seyh Bedreddin ve mürideri komün anlayışı içerisinde, tüm insanların kardeşçe yaşamlarını, tüm canlıların eşitliğini ve küçük Asya Tipi üretim Tarzı'nı benimsediler. Amaçlarına ulaşabilmek için Müslümanlar, Hıristiyanlar, Yahudiler ve diğerleri bir araya gelip, kendiliğinden oluşan bilinçlenmeyle özgürlük için savaştılar. Ekonomik, politik, dinsel, kültürel ve bireysel bütünsellik için! Tuncel Kurtiz bu gelenekten yola çıkarak, Nazım Hikmet'in "Şeyh Bedrettin Destanı'nı" sahneledi. Öykü kendine öz ritimlerle iki dilde anlatılıyor. Türkçe bölümünü Tuncel Kurtiz, Almanca bölümünü Heike Brinkmann oynuyor. Bu ikiliye Avusturyalı sanatçılardan oluşan bir grup eşlik ediyor. Bu ülkede yaşayan, kendi seslerinin duyulmasında ısrar eden, diyalog arayışı içinde olan insanlar. Hiçbir ulusun global problemlere duyarsız kalamayacağı çağda Heisenberg'in alıntısını kendi özdeyişimiz ve istemimize göre yükseltiyoruz. Birbirlerine saygınlığı olan kültürlerin aralarında diyalog olmazsa – birbirlerine eşit insanlar arasında olduğu gibi – gelecekteki problemler, ne ulusal ne de global çözümlenebilir. Biz bu süreci hızlandırmak istiyoruz. Tabii ki sadece ufak bir adım bu. Belki de bir başlangıç... Nazım Hikmet'in deyimiyle: "Yaşamak, bir ağaç gibi, tek ve hür ve bir orman gibi, kardeşçesine ... " Nasıl bir orman çeşitli bitkilerden oluşuyorsa, toplumda değişik kültür, dil, ritim, dış görünüm, din, karakter ve canlılıktan oluşur. Müzikte buna çokseslilik denilir. Yeryüzünde Özgürlük ve Barış! 1420 yılında Şeyh Bedreddin ve taraftarları idam edildiler. Bugün güçlüler ve hükmedenler bizi desteklediler. Ve şimdi umut ediyoruz ki, onlar da - tüm seyircilerimiz gibi – bize gerçekten kulak verirler. (Oyunun program broşüründen alıntı)”

Her biri birbirinden kıymetli kurul üyeleri, Sandoz gibi sanat destekçileri, sanatçılar, izleyiciler…

Basın danışmanımız Ertuğrul Zorlutuna idi.

Ertuğrul Bey de ailesi ile Teşvikiye Kalıpsız’da otururdu. Güzin Hanım ve Dr. Poffet de kendisine değer verirdi. Poffetler için mazbut olmak, aileye değer vermek önemli idi. Zarif insanlardan hoşlanırlardı. İşini bilecek, işini titizlikle yapacak, yarı-resmî ilişkiler içinde olacak. Ketum olmak da bu özelliklerin başında idi. Tabii erkekler takım elbise, tıraşlı (sakalsız) hanımlar daha çok tayyörlü... Ertuğrul Bey bu şablona uygun bir insandı. Basın haberlerindeki süzgeci akılcı kullanırdı. Sohbeti tatlı idi. 1985 yılında Ayşegül Hanım ile evlendi. Sheraton Oteli’nde öğle saatlerinde. Hafızam beni yanıltmıyorsa şahitliğini Sakıp Sabancı Bey yaptı. Fevkâlade esprili, zarif, sade ve şık bir nikâh töreni idi, Avrupa standartlarında.

Ertuğrul Bey'in yaradılıştan ve aileden gelen genlerindeki olgunluk, sakinlik ve ölçülü neşe nikâha da yansımıştı. Pasta kesimi ve şampanya ikramı ile aklımda yer eden, beğendiğim bir nikâh merasimi idi diyebilirim. 1996 yılına kadar Ertuğrul Bey ile aynı çatı altında çalıştık. Ertuğrul Bey, Koç Holding'e geçince beni zaman zaman aradı ve irtibatımız kesilmedi. Yıllarca gerek İKSV, gerek İstanbul Modern, Bienaller gibi davetlerde hep Ertuğrul Bey ile karşılaştık. Bazen uzun, bazen kısa tatlı sohbetler bazen de dertleşmeler yaptık. Bunlardan bir tanesi de 2016 yılındaki "TGC Burhan Felek Basın Hizmet Ödülleri" daveti idi. 70 yaşından gün alan ve meslekte 50 yılını tamamlayan 21 usta gazeteciye "Şeyhül Muharririn Burhan Felek" adına konulmuş olan "Basın Hizmet Ödülleri" takdim edildi. Ertuğrul Bey de davetliler arasında idi, Can Kıraç Bey gibi. İstanbul Üniversitesi'ndeki görevimden itibaren babama ve bana sevgi saygı besleyen Metin Özyıldırım ki ben kendisine Metin abi derim, bir gün telefon açtı. O telaştı tipik sesi ile "Kardeşim bekliyorum." diye tatlı tatlı konuşunca tabii ki Ersin ile birlikte davete icabet ettik. Davette bir güzel sürpriz bizi beklemekteydi. Sevgili dostumuz (Koç Holding ile tanışmış olduğum) Ali Baransel de ödül almaya gelmişti. Sevgili eşi, kıymetli dostum (hemen her gün yazıştığım) Elvan Hanım (Fikret Otyam'ın kızıdır) ve sevgili oğlu Ali ile. Mutluluğumuz katmerlendi. Metin abiye ödülünü Can Kıraç Bey takdim etti.

Mesul müdürü Çetin Emeç olan Hayat Dergisi, Kasım 1973, sayı 47, sayfa 23'te Koray Güney, Ertuğrul Zorlutuna, Semra Karaibrahimgil'in hazırladığı yazının başlığı: "Cumhuriyet Devrinin Altın Adamları". Babamın bir fotoğrafının altında "Araştırmalarıyla Sanayinin Hizmetinde Prof. Dr. Faik Yaltırık" yazılmış. TÜBİTAK'ın 50. Yılı'nda ödül alan bilim adamlarından biri idi. "Yerli akçaağaç türlerinden endüstride faydalanmak" konusunda yaptığı araştırma ile ödül almıştı. Aslında Ertuğrul Bey, benden önce babamı tanımış. Kendisi ile Sandoz yayınları, dergileri, sergiler, Sandoz logo çalışması gibi çalışmalarda bulunduk.

Sandoz Türkiye'nin 30. Kuruluş Yılı için "logotype" yarışması düzenlendi.

Öncesinde toplantılar yapıldı. Bir kurul belirlendi. Kurulda Güzin Hanım ve Ertuğrul Bey ile Prof. Dr. Muhteşem Giray, Prof. Dr. Namık Bayık, Prof. D. Mustafa Aslıer, Yrd. Doç. Dr. Abdullah Taşçı vardı. Şartname ve ödüller belirlendi. Grafik sanatçıları, tasarımcıları, sanatçılara duyuruldu. Katılımcılardan eserler geldikçe Güzin Hanım'ın odasındaki dolapta açmamak koşuluyla saklamıştım. Sonra kurul değerlendirmişti.

Prof. Dr. Muhteşem Giray ile babam, Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları İstanbul Bölge Kurulu'nda aynı komitede idiler. Dosyaları arşivimde.

Sandoz Halkla İlişkiler Bölümü ve Protokol İşleri

Nuri Özkul Bey de protokol işlerinden sorumluydu. İnce, uzun boylu, kibardı. Anlattığına göre babası doktormuş ve fakirlerden hiç para almazmış. Haliç'ten denize girdiği günleri anlatırdı. Sevgi Gönül Hanım gibi protokol listesindeki kişilere Sandoz prestij kitaplarını elden götürürdü. Tülin Lale Erol'un "**Türkiye'de İlaç Sanayinde Beş Örnek Araştırmayla Halkla İlişkiler**" yüksek lisans tezine Güzin Hanım'dan onay alarak yardımcı olmuştu.

Tez danışmanı Prof. Dr. Niyazi Öktem. Eczacıbaşı, Roche, Fako, Sandoz, Deva. Tez o devre, ilaç sanayinde PR konusuna bir veri niteliğinde ve arşivimde. Eczacıbaşı'nda Bilgin Peremeci vardı. Zaman zaman görüşürdük. Güler yüzlü, saygılı, bilgili, kıymetli bir gazeteciydi. 1990 tarihli tezin içindeki Sandoz:

"D) SANDOZ

1- Sandoz'un Kuruluşu ve Genel Özellikler: Sandoz Türkiye'de 1930'da ithalatçı firma olarak kurulan "Kimya Ticaret ve Sanayii" tarafından tanıtılmıştır. 1955 - 1965 yılları arasında Türkiye'de ilaç sanayii hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu tarihlerden evvel ilaç sanayii büyük ölçüde ithalat ile karşılanmaktadır. Türkiye'nin karşılaştığı döviz darboğazı karşısında, dışarıdan aldığı malların yerli üretimini gerçekleştirmek amacı ile, yabancı sermayenin Türkiye'ye gelişini sağlamak için 1954 yılında 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası çıkarılmıştır. Bu yasanın verdiği güvence ile 1956 yılında Mirel Ltd.Şti. Sandoz-Basel'le birlikte bir prodüksiyon şirket olarak kuruldu ve adı geçen yasadan faydalanarak gelişmiştir. 1956 yılında Levent'te bugün hâlâ üretimde bulunduğu fabrikanın temelleri atılmıştır. Bu tarihte Sandoz'un şirketteki hissesi % 20 idi ve sermayesi 1.000.000 TL. idi. 1959 yılında fabrika ilk ürünü olan Cedilanid, Bellafolin, Felamin ve Optalidon müstahzarlarını üretmeye başlamıştır. 1963 yılında müstahzar adedi 14'e ulaşmış ve sermayesi de 4.000.000 TL. sına çıkmıştır. Ayrıca Sandoz'un hissesi %80'e ulaşmış, Mirel Ltd. Şti. 'nin hissesi ise % 20 olmuştur. 1963 yılında üretim yönünden en büyük özelliği katı formların yanında sıvı formlar ünitesinin de fabrika bünyesinde yer almasıdır. 1964 yılında firmanın adı "Sandoz Sanayi Ltd. Şti." olarak değiştirilmiş ve yeniden sermaye artırımı ile sermayesi 10.000.000 TL. sına çıkarılmıştır. Bu arada arsa ve bina tamamen Sandoz'un oldu ve İstanbul Sandoz bütünü ile bir filyal oldu. Bundan başka 1964 yılına kadar Sandoz - Basel ile sürdürülen kalite kontrol işlemi bu tarihten sonra firma bünyesinde kurulan kalite kontrol laboratuvarı tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 1965 yılında laboratuvar bünyesinde bir hammadde üretim kısmı oluşturulmuş ve ilk olarak Ergotamin imal edilmiştir. 1966 yılında ham maddelerin analitik kontrolleri ve 1967 yılında da ampullerin kontrollerinin gerekli olan tavşan bakım ve üretim istasyonu tesis edilmiştir. 1972 yılında Wander firmasının statüsünde yapılan değişiklikte Wander müstahzarları da tümü ile Sandoz ailesine katılmıştır. Tarım ve Tohum: Sandoz 1940'lardan beri bitkileri koruyucu maddeler üretmektedir. Tüm dünyadaki değişik iklim kuşaklarına yayılmış tarım araştırma merkezleri vardır. Buna ilaveten Birleşik Amerika ve Hollanda firmalarının da katılması ile günümüzün Sandoz'u kaliteli tohumlar üreten dünyanın önemli kuruluşları arasındadır. Sandoz bu yöndeki araştırmalarından Türkiye'nin de yararlanmasını temin için 1986 yılında B. Amerika'nın Northrup King ve Hollanda'nın Sluis and Groot firmalarının geliştirdiği tohumları Türkiye'de üretmeye başlamıştır. 1986 y1l1nda firmanın adı değiştirilerek "Sandoz Ürünleri Ldt. Şti. İlaç, Gıda, Kimya ve Tohum Sanayii" olmuştur. 1989 yılı başında İstanbul, Sefaköy'de bulunan Plasticolor firması da Sandoz'un bünyesine katılmıştır. Bu suretle kimya dalında da bünye içinde üretime başlanmıştır. Böylece 4. Levent-İstanbul'da ilaç üretimi ile başlayan Sandoz bugün gene aynı ilaç ünitesinin yanında İzmir'deki tarım ilaçları, Sefaköy'deki plastik üretimi, Çorlu ve Karacabey'deki tohum ıslah istasyonları ile hemen hemen Türkiye'nin her bölgesinde çalışmaktadır.

2~ Sandoz'da Halkla İlişkiler: a) Halkla İlişkiler Bölümü'nün Kuruluşu ve Amaçları: Sandoz'da Halkla İlişkiler Bölümü 1972 yılında kurulmuştur. Halkla ilişkiler bölümünün kurulması, üst yönetimden gelen istek üzerine olmuştur. Tanıtımdaki eksikliği gören yönetim, halkla ilişkiler bölümünün kurulması gerektiğine kanaat getirmiştir. Sandoz'un kurulduğu 1959 yılında halkla ilişkiler kavramı henüz Türkiye'de yoktu. Halkla ilişkiler bölümü, Sandoz'un kuruluşundan tam 13 yıl sonra faaliyete girmiştir. Amacı Sandoz'u tanıtmak, toplumda Sandoz ismini yaygın hale getirmek ve olumlu imajlar vermektir. Günümüzde şirketlerde büyük oranda bir holdingleşme söz konusudur. Bu nedenle sadece bir şirket değil, toplu şirketler birliği olarak holdingler tanınmaktadır. Bunun sonucu tanıtım genellikle holding ismi olarak yapılmaktadır. Sandoz da çeşitli birimlerden oluşan şirketlerden oluşmuş bir holdingdir. Bu nedenle halkla ilişkiler çalışmaları yapılırken, sadece ilaç şirketi olarak değil, genel olarak Sandoz ismi yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Hedef kitle olarak da tüm kamuoyu alınmıştır.

b) Çalışma Düzeni: Sandoz'da Halkla İlişkiler Müdürü Aydın Akbıyık'tır. Halkla İlişkiler Müdürü'ne bağlı olarak iki uzman çalışmaktadır. Halkla İlişkiler Müdürü de Genel Müdür Başyardımcısı'na bağlıdır. Genel Müdür Başyardımcısı aynı zamanda Endüstriyel İlişkiler Müdürlüğü görevini de yürütmektedir. Halkla ilişkiler çalışmaları için plan yapılırken, yukarıda saydığımız 4 kişi bir komite oluşturmaktadırlar. Organizasyon çalışmaları hep birlikte yapılmaktadır. Yapılan planlar uzun vadede üç yıl, kısa vadede ise bir yıllıktır. Bir yıllık plan üzerinde pek değişiklik yapılmamaktadır. Fakat uzun vadeli planda zaman zaman değişiklikler yapılabilmektedir. Yapılan plan bir hafta gibi bir zamanda tartışılarak, son hâlini almaktadır. Genel Müdüre onaylatıldıktan sonra da yürürlüğe konmaktadır. Halkla ilişkiler müdürüne bağlı uzmanların görev alanları farklıdır. Uzmanlardan biri ayrıca bir gazetede çalışmaktadır. Bu uzman daha çok basınla ilişkileri düzenlemektedir. Sandoz için yapılan faaliyetlerin, Sandoz'un gerekli gördüğü basın bültenlerinin gazetelerde yayınlanmasını organize etmektedir. Ayrıca tüm matbaa işleri de bu uzmanın görevidir. Basılacak yayınların, kitapların seçimi ve organizasyonu, gerekli kişi ve kurumlarla kurulacak ilişkilerden gazeteci uzman sorumludur. Diğer halkla ilişkiler uzmanı ise, daha çok protokol etkinlikleri adını verebileceğimiz sergi, konser, kokteyl v.b. çalışmaları organize etmektedir. Bu uzmanın da asıl mesleği gazeteciliktir. Ancak 1973 yılından beri Sandoz'un halkla ilişkiler bölümünde görev yapmaktadır. c) Yapılan Etkinlikler: Yapılan çalışmalar iç ve dış halkla ilişkiler çalışmaları olarak ikiye ayrılmaktadır.

1) İç Halkla ilişkiler çalışmaları: Bu çalışmalar personele yönelik çalışmalardır. Kısaca şöyle sıralayabiliriz: Yayınlar: On yılda bir Sandoz Yıllığı çıkarılmaktadır. Burada Sandoz ve çalışanları ile ilgili tanıtıcı yazılar yer almaktadır. Sandoz'u tanıtan broşürler bastırılmaktadır. Bunlar personele dağıtılarak Sandoz'un en son durumuna ait bilgiler verilmektedir. Yine "Sandoz Gazete" adlı üç aylık bir gazete personel için çıkartılmaktadır. Bu gazetede bazı pratik bilgilerin yanı sıra, Sandoz'da meydana gelen olaylar, yapılan faaliyetler hakkında haberler yer almaktadır. Resim Yarışmaları: Personelin 6-12 yaş grubu çocukları arasında yılda bir kez resim yarışması düzenlenmektedir. Sandoz'un bahçesinde düzenlenen bu yarışmaya Güzel Sanatlar Akademisi'nden öğretmenler jüri olarak getirilmektedir. Yarışma sonunda derecelerine göre çocuklara çeşitli hediyeler verilmektedir. Spor Faaliyetleri: Sandoz personeli arasında futbol turnuvaları düzenlenmekte, birinci olan takım, diğer şirketlerle düzenlenen turnuvalara katılma hakkı kazanmaktadır.

Diğerleri: Sandoz, personeline tiyatro mevsiminde, önceden belirtilen süreler içerisinde tiyatro bileti sağlamaktadır. Şirketin kuruluş yıldönümlerinde yemekler düzenlenmektedir. Bu yemeklerde çalışan personelin üst yönetim ile yakınlaşması sağlanmaya çalışılmaktadır.

2) Diğer halkla ilişkiler çalışmaları: Sandoz Bülteni: Bu dergi üç ayda bir yayınlanmaktadır. 5000 adet bastırılan dergide yayınlanacak konular, komite tarafından kararlaştırılmaktadır. Derginin içeriği genellikle tıbbi ve kültürel konulardan oluşmaktadır. Bu derginin bir bölümü doktorlara gönderilmekte, bir bölümü ise üniversitelere, kütüphanelere ve müzelere gönderilmektedir. Böylece Sandoz Bülteni sırf doktorlar tarafından değil, çok farklı gruplar tarafından da okunmaktadır. Sandoz Kültür Yayınları: Bu dizi yayınlar, her sene bir kitap basmak suretiyle devam ettirilmektedir. Kitapların konusu daha çok tarih, sanat, edebiyat gibi konuları içermektedir. Belli bir konuda araştırma yaparak bunu kaleme almış, fakat maddi imkânsızlıklardan dolayı yayınlatamamış yazarların eserleri bu dizide tüm maddi yükü Sandoz'a ait olmak üzere basılmaktadır. Bu işin organizasyonunu basınla ilişkilerden sorumlu uzmanlar üstlenmiştir. Bu diziden bazı eserleri şöyle sıralayabiliriz; Batı Anadolu Uygarlığı - İlhan Akşit, Mavi Yolculuk - İlhan Akşit, Küpeler Tülay Ergil, Güneş Saatleri Wolfang Meyer. Genç Yetenekleri Tanıtılması: Konservatuarlara gidilerek, oradaki öğretmenlerle görüşülerek, yetenekli gençler öğrenilmekte ve bunlara konser verme imkânı sağlanmaktadır. Tüm maddi sorumluluk ve organizasyon Sandoz'a aittir. Bu çalışmalardan protokol görevlisi uzman sorumludur. Ayrıca sadece konservatuarlara gidilerek değil, basın da takip edilerek yetenekli gençler ortaya çıkarılmaktadır. Böylece hem sanat dünyasına yeni isimler kazandırılmakta, hem sanatçılara fırsat verilmekte ve hem de Sandoz ismi tanıtılmaktadır. İstanbul Kültür Festivali'ne ve Sanata Katkı: Sandoz, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı ile işbirliği sağlayarak, İstanbul Festivali'ne getirilen bir sanatçının tüm masraflarını karşılamaktadır. O sanatçının konserleri, "Sandoz Kültür Etkinlikleri" adı altında sunulmaktadır. Ayrıca İstanbul Festivali dışında yurdumuzun başka yörelerinde de bu tip konser organizasyonları Sandoz tarafından yapılmaktadır. Sergiler: Resim dalında başarılı olan ve sergi açmak isteyen sanatçılara sergi imkânı sağlanmaktadır. Sergiler daha çok Sandoz'un Beşiktaş binasının alt katındaki Sandoz galerisinde açılmaktadır. Bu sergiler tüm halka açıktır. Sergilerin açılışlarına birçok ünlü yazar, sanatçı, gazeteci katılmaktadır. Açılışlarda kokteyller düzenlenmektedir. Paneller: Her ilaç şirketinde olan doktorlara yönelik paneller Sandoz'da da yapılmaktadır. Fakat Sandoz'un panelleri Sandoz'un dışında, otellerde organize edilmektedir. Bu paneller tıp dünyası ile ilgili bilgiler verirken, Sandoz ilaçlarını da tanıtmaktadır. Doktorlar branşlarına göre bu panellere çağırılmaktadırlar. d) Değerlendirme çalışmaları: Sandoz'da yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesi için sadece gözlem yoluna başvurulmaktadır. Daha çok sanat ve kültür etkinlikleri yapan Sandoz, bu etkinliklere katılım oranına göre etkinliğin devam edip etmemesine karar vermektedir. Ayrıca basında çıkan haberler ve yorumlar da takip edilmektedir."

Evet, 1990'larda Sandoz'da Halkla İlişkiler kısaca tezde aktarılanlar gibiydi.

"**Türkiye'de halkla ilişkiler eğitimi tarihi oldukça yenidir.** İlk halkla ilişkiler dersi 1965 yılında Ankara Üniversitesi'nde Basın Yayın Yüksekokulu'nun kurulması ile verilmiştir. Halkla ilişkiler eğitimi veren 32 halkla ilişkiler bölümünün büyük bir çoğunluğu,

1992 yılında çıkan bir kanun ile Basın Yayın Yüksekokulları'nın İletişim Fakültesi'ne dönüştürülmesinden sonra açılmıştır (Tuncer, 2009). O tarihe kadar halkla ilişkiler eğitimi, Basın Yayın Yüksekokulları bünyesinde gelişmiştir. Günümüzde halkla ilişkiler lisans ve yüksek lisans programları, iki istisna dışında, iletişim fakülteleri altında örgütlenmiştir ve eğitimleri iletişim bilimleri ağırlıklıdır. Buna rağmen alanın duayenlerinden Metin Kazancı (2007), Türkiye'de halkla ilişkiler eğitiminin Basın Yayın Yüksekokullarında gelişmesini halkla ilişkiler eğitimi için bir engel olarak değerlendirmekte; halkla ilişkiler eğitiminin Basın Yayın Yüksekokullarında sıkıştığını, başka alanlara sıçrayamadığını, akademik ilerleme kaydedemediğini belirtmektedir. Kazancı'nın eleştirisi bu noktada bizim önerimizden farklılaşmakta, iletişim eğitiminde toplum bilimleri ve yönetim bilimlerinin daha fazla yer alması gerektiğini savunmaktadır." Halkla İlişkiler Eğitimi Üzerine Bir Eleştiri", Seçil Deren Van het Hof - M. Umut Tuncer

Genel Müdürlük'teki ofisimize geçtiğimizde Serap Canbulat da bize dahil oldu. Psikoloji eğitimli, gencecik, çalışkan, sabırlı, saygılı bir arkadaşımızdı. Serap, Semiha Hanım ile Novartis'te de çalışmaya devam etti. Sandoz Yayınları'nda, sergi ve organizasyonlarda onun da emeği vardır künyede adı geçmese de. Aslında kitap, dergi gibi yayınların künyelerinde "yazı kurulu", "katkıda bulunanlar" olmalı diye düşünüyorum. Eski yayınlarda bazen yayın tarihi bile olmuyordu. ISBN de sonradan yayın hayatımıza girdi.

Bir danışmanımız da Dr. Hüsamettin Canöztürk idi. Adını hatırlayamayınca Altan Bey'in kurduğu Sandoz whatsapp grubumuzdan eksik olmasın Selahattin Tablı, Nilüfer Tanrıöver, Dursun Alemdar bana yardımcı oldular.

Güzin Hanım, Hüsamettin Bey ile beni vazifelendirir Halkla İlişkiler Derneği'nin bazen sabah kahvaltılı, bazen konferanslı toplantılarına gönderirdi ve kendisini, Sandoz'u temsil etmemizi isterdi. **Hüsamettin Bey'in bir fotoğrafı var arşivimde, yanında Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu, onun yanında Prof. Dr. Fikri Şenocak.** Florence Nightingale'in kuruluş aşamasına da tanıklık etmiştim. Fikri Hoca ile Hüsamettin Bey İstanbul Tabip Odası başkanlığı yapmışlardır. Hüsamettin Bey'in kayınpederi emekli vali Rüştü Ülken, eşinin ağabeyi de Roma Üniversitesi'ndeki Türk Haftası'ndaki heyetimizde olan **Prof. Dr. Yüksel Ülken** Hoca, kıymetli hocalarımızdandı.

Çok Zevkliydi Güzin Hanım

Sanırım 30. yılımızdı. Büyük bir davet için protokol listesindeki davetlilerimize üzerinde Sandoz logosu olan gümüş ilaç kutusu hediye edilmesi kararlaştırıldı. İçine de baharat karanfiller koymayı düşündü Güzin Hanım. Miktara göre karanfiller alındı. Güzin Hanım'ın odasındaki masaya serildi bir kısmı. Nasıl güzel bir koku size anlatamam. Mis gibi karanfil kokuyor oda. Çok hoşuma gitmişti. Çamaşırhanemizin sorumlusu Fatma Hanım'a da beyaz keten güpür dantel küçük torbalar diktirdi. Çok zevkliydi Güzin Hanım ve detaylar üzerinde özenle çalışırdı, en iyi olana kadar. Bu güzel gümüş ilaç kutusu yadigâr durmakta. Bana da ara sıra İsviçre dönüşü mendil hediye ederdi. Zurich mendil, dantel kâğıt mendillik koleksiyonumda duruyor anılarıyla.

Gümüşçümüz Cap Gümüş firmasıydı. Nişantaşı'nda şık bir dükkândı. Verda (Karamanyan) Hanım, zarif, zevkli, güleç yüzlü, saygılı bir genç hanımdı. Gümüşlerin altındaki Cap mührünü gördükçe aklıma anılarımız gelir. Lacivert bez torbaları da pek sağlamdı, hâlâ durur, gümüşleriyle. Çiçekçimiz de Topağacı'nda idi. İncimiz Çiçekliği. Çok zevkli aranjman yaparlardı, kalitelidir. Kaligrafi yazılarını, davetiye, zarf, sertifika yazılarını Beşiktaş Barbaros Bulvarı'nın alt kısmında Grafotek Ltd. şirketine yazdırırdık. Sahibi Hüseyin Tepeli idi, akademiden arkadaşı ve eşi Nilgün Hanım ile çalışan çok kibar, saygılı, işinde itinalı kişilerdi.

Disiplinli ve çalışkan yöneticiler olmaları bir yana; gerek Güzin Hanım'ın gerekse Doktor Bey'in ve yöneticilerin iş ve özel hayat ile ilgili öğütlerini uygulamak, bana başarı getirdi.

Güzin Hanım; "*Evlendikten, çocuk sahibi olduktan sonra da şiir yazmaya devam edin.*", "*Eşinizi tek başına, samimi de olsanız, bir hanım arkadaşınızla mümkün olduğunca uzun, yalnız hele hiç bırakmayın.*" derdi.

Dr. Poffet ise "*İş yerinde başarılı olmak istiyorsanız, iş arkadaşlarınızla evlerde samimi görüşmeyin.*", "*Çocuğunuzla çok sevecen vakit geçirin, oyunlar oynayın.*" diye öğüt verir gibi de değil, sohbet arasında, vurgulayarak ifade ederdi.

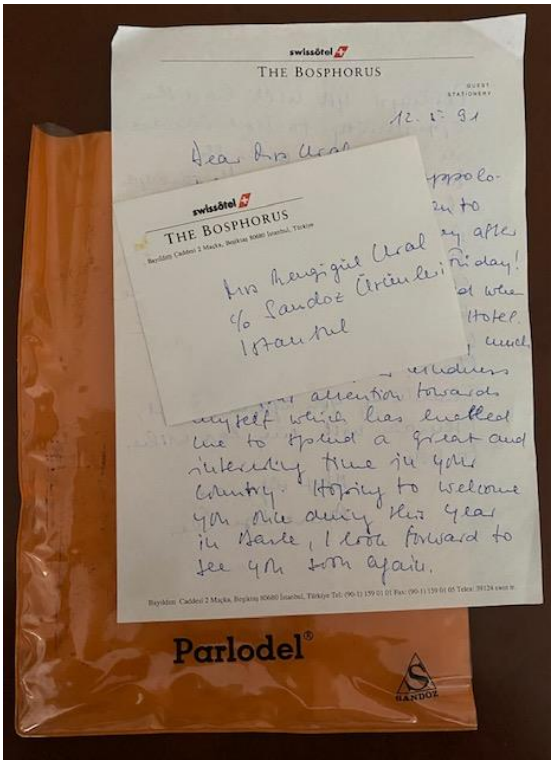

Sandoz Teknik Grup Direktörü Mehmet Türkyılmaz ise "*Paranızın üçte ikisini tasarruf edin, geri kalanını harcayın, gençken yatırım yapın, ev alın.*" diyerek teşvik eder ve bizim ev almamızı, kooperatiflere üye olmamızı öğütlerdi.

Vural Barkın ise önce Fransızcasını söyler, sonra Türkçe; "*Dünyanın en güzel kadını ancak sahip olduklarını verebilir.*" derdi muzipçe gülerek. "*Teşbihte hata olmaz, elimdeki bilgi bu kadar.*" manasındaydı sözü.

Baha Demirok, öğütlerle, bana ilkokuldan başladığı eğitimlerini, anılarındaki Galatasaray Lisesi ile eczacılık günlerini anlatırdı. Hayat ile ilgili tavsiyeler verirdi. Eczacılıktaki botaniğe meraklıydı. "par alliance" akrabalığı olan Şengör halıcılığı ilk defa kendisinden duymuştum. Erken aramızdan ayrıldı. Hastalığı sırasında Bakırköy'deki evlerini ziyarete gitmiştik.

Sandoz'un kıymetli çalışanları ve danışmanları ile aile bağlarını kısaca anlatmamdaki temel neden firma profilini ve o dönemi yansıtmak ve kendimce bir zaman dilimine ışık tutmak.

Sandoz'da bir dönem **Şenes Erzik** Bey çalışmış. Birkaç kez telefonda kendisiyle konuşmuştuk. Erman Bey de takdirle bahsederdi. "1996 yılında TFF Genel Kurulu tarafından seçilen Türkiye Futbol Federasyonun ilk ve tek Onursal Başkanıdır. Türk futboluna damga vurmuş en önemli şahsiyetlerden biri. Avrupa ve Dünya futbolunun da önde gelen yöneticilerinden..." diye anılıyor. İnsan gurur duyuyor tabii. Ben de gerek Boğaziçi Üniversiteli gerekse de Sandozlu büyüğüm olarak gurur duyuyorum. Şenes Erzik sadece Sandoz, Roche gibi saygın dünya markalarında ya da UNİCEF'te çalışsa idi adı spor tarihine geçemezdi. Simon Kuper'in dediği gibi "Futbol Sadece ve Asla Futbol Değildir". Spor, özellikle de futbol toplumun dinamiği müthiş bir sosyolojik güç.

Sanat da öyle. Bir zaman dilimi Melih Kibar da Fako'da çalışmış diye aklımda kalmıştı. "Çoban Yıldızı" arşivimden kontrol ettim. Melih Kibar biyografisi; İstanbul Özel Alman Lisesi İdare Derneği tarafından, okulun 150. yıl kutlamaları çerçevesinde, bir arşiv çalışması olarak gerçekleştirilmiş. Yavuz Hakan Tok tarafından kaleme alınmış, projeyi de Serhat Hacıpaşalıoğlu üstlenmiş.

***

Şimdi Sandoz'un kültür, sanat ve bilime katkılarına, arşivimdeki belge, fotoğraflar ve anılarım ile geçmek isterim.

Sandoz Sanat Galerisi

Doktor Bey'in asistanlarından Lidia, yıllarca Sandoz'da çalıştı, adı Sandoz Sanat Galerisi'nde 1985 yılında açtığı sergi davetiyesinin mezat satışı ile geçiyor. Lidia vitray da çalışmıştı, çerçeve içindeki kurutulmuş kelebek örnekleri de pek güzeldir. Hayatın içindeki sanatı seviyorum.

Genel Müdürlük'te Finans Direktörümüz Mahmut Erdoğan'dı. Çok muhterem bir yönetici idi. Mütevazı idi. Sakindi. Eşi Sühendan Hanım, zarif ve gözlerinin içi gülen, pozitif bir kadındı. **İkebana** sanatına ilgi duymaktaydı. Bir sergi ile ikebana sanatını sergilemek arzu ediyordu. Bana rica etti, "Babanıza danışsak, fakülteye birlikte çıksak" diye. Babama danıştım. "Fakülteden canlı dal verilmez. Kuru dalları toplatalım" dedi. Özel şoförle fakülteye gittik, babamın toplattırdığı kuru dalları arabaya koyduk.
Sühendan Hanım çok mutlu olmuştu, babamla sohbet ettiler, kendisine teşekkür etti. Bana da teşekkür etti tabii. Ne zaman ikebana görsem rahmetli Sühendan Hanım'ı anarım. Kıymetli bir ailedir. Çok ilginçtir ki Semahat Hanım ile çalışmaya başladıktan yıllar sonra Sühendan Hanım'ın erkek kardeşi Ümit Taftalı, Suna Kıraç Hanım'ın temsilcisi oldu. Suna Hanım'ın hastalık süreci çok hüzünlüydü.

Sergiler ile ilgili fotoğraflarımı tararken, "kimler, hangi isimler aklıma gelir" diye düşünürken birden **Prof. Dr. Gündüz Gedikoğlu** hoca ile telefon konuşmalarımızı hatırladım.

"**Bizim Lösemili Çocuklar Vakfı**" yararına bir sergi açılmıştı Sandoz Sanat Galerisi'nde. Vakıf Başkanı Gündüz Hoca idi. Salt Araştırma arşivine almış, Fügen Leman'ın resim sergisi açılış kokteyli davetiyesi, 14 Ekim 1993.

Her sergi neşeli olamayabiliyor. Bir diğeri de **Kas Hastalıkları Derneği** yararına karma sergi idi. 1994 ve 1995 yıllarında. Çok değişik yaşam öyküleri dinlemiştim sergi açılışı ve sürecinde. Özellikle de **Aydan Çelen**'den. Hayat mücadelesinden, sanat ile hayata olan bağından çok etkilenmiştim.

Devrim Erbil, Hüseyin Avni Öztopçu, Cevat Demir gibi kıymetli sanatçılar eserleri ile katılmıştı. Devrim Erbil'in çok güzel, büyük ebattaki bir çalışması Sandoz Genel Müdürlük Toplantı Odası'nda idi. Devrim Erbil'in tablolarındaki mavi tonlar ile Rebii Gorbon'ın seramiklerine yansıyan mavi tonlarda benzerlik gözlemlemekteyim ve tabii kızıl tarçınî tonlar da. Rebii Bey'in İznik çinilerini incelediğini biliyorum. Acaba Devrim Hoca da İznik çinilerinden etkilenmiş mi diye düşünmeden kendimi alamadım.

Erman (Atasoy) Bey ve Jutta Hanım yazları İznik'teki evlerinde kalırlardı ve çok da memnundular İznik'ten. İznik kültürüne, çiniciliğine Erman Bey çok kıymet verirdi.

Aynı yıl **Ressamlar Derneği Karma Sergisi** gerçekleşmişti.

Mahmure Özçelik'in resim sergisinin açılış davetiyesinin üzerinde Sandoz'un 30 kuruluş yılı logosu da var ki kıymetli bir sergi davetiyesi. Mezatta açık artırma ile satışa sunulmuş. Biz o zamanlar bunu düşünemezdik tabii.

Zaman zaman **Raffi Portakal** gelirdi, belki sergi öncesi. Doktor Bey ile bizim kattaki tabloları da incelemiş ve bilgi vermişti Raffi Bey. Konusunun hayattaki uzmanlarındandır. Çok da güzel dergi çıkartırlardı, arşivimde saklıyorum.

Bir sergimize **Türkan Şoray** katılmıştı. Çok zarifti. Bilgili, kibar bir avukatı vardı. Vassaf Arım Bey. Ara sıra görüşülürdü. O dönemlerin birinde, Uyumkent'teki yazlığımıza yakın olduğu için zaman zaman Silivri Klassis Otel'e giderdik. Yeni açılmıştı. Çok güzeldi konumu, dekoru, havuzu, bahçelerinin peyzajı, ikramları. 19 Ağustos 1989'da Türkan Şoray, Klassis Otel'de film çeviriyordu. Yine çok zarifti. Kızı Yağmur, Utku ile akrandı ve bahçede oynadılar, çocuk konuşmaları yaptılar. Bir mürebbiyesi vardı Yağmur ile ilgilenen, çocuklar oynarlarken uzaktan izlerdi, Türkan Hanım da aralarda kızına bakardı ne yapıyor diye. Ersin fotoğraflarını çekmişti güzel güzel oyun oynayan Utku ile Yağmur'un, arşivimizde.

Güzin Hanım ile Doktor Bey'in yazlık evleri de o dönemde Silivri'de idi. Yaz başlangıcında ev açılır, derlenir, toparlanır, bahçelere bakılırdı. Bahçede davet verirlerdi. Sonraki yıllar her yer gibi o güzelim âsude sahil de kalabalıklaştı, sâkinler, sâkinlerin profili de değişti. Güzin Hanım, İstanbul'un düzenli bir şekilde gelişmesini ister ve zaman zaman üzülerek dile getirirdi.

Güzel bir **Ebru Sergisi** olduğu hafızamda, fotoğraflarda. Ersin, annemle Utku'yu sergiye getirmiş ve fotoğraflamıştı. Çok güzel bir sergiydi. Gerçi erbu zanaatini yapmayı öğrenemedim, hayli meşakkatli olduğunu biliyorum. Erman Bey eksik olmasın telefon ile arayıp, sanatçımızın adını bana yazdırdı. Şive Baturer. Çok telâşeli, yoğun bir ânımdı, umarım yanlış yazmamışımdır.

Hasan Kavruk, Tülin Kiper, Özer Aktaş gibi sanatçılar da aklıma geliverenlerden. Tülin Hanım ile sohbetler ettiğimizi hatırlıyorum. **İsa Çelik** gibi fotoğraf sanatçılarının sergilerini de anımsıyorum, **İsviçreli sanatç**ılar gibi. **Çocuk Kitapları Şenliği** afişi de mezatta satışa sunulmuş. Çok da güzel bir afiş.

UNICEF'e destek olurduk. Sandoz Sergi alanında kart satışları gerçekleştirirdik. Alanor Olalı Hanım ile irtibat halindeydik ve başında da dururdu. Roma Üniversitesi'ndeki Türk Haftası'ndan itibaren tanıdığım, dost olduğumuz ilk Kültür Bakanımız **Talat Halman** ile de tabii. Semahat Hanım ile çalışmaya başladığımda bir de baktım ki Talat Hoca, Semahat Hanım'a "Semahat abla" diyor. Mutlu olmuştum. Sonra yine çok ilginç ki "Utku, Bilkent'te okurken, onu Talat'a emanet ettik" dedi Semahat Hanım, benim emekliliğim onuruna vermiş olduğu yemekte. Hayat gerçekten çok ilginç. Talat Halman'ın İstanbul Üniversitesi Bülteni Yazı İşleri Müdürü iken bana ve rektör Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu'na teşekkür yazısı arşivimde. Yıllar içindeki dostluğumuz, kıymetli ailesindeki akranlarım Sema Al, Defne Halman ile arkadaşlığım, Utku'ya mezuniyet diplomasını verirken fotoğrafları değerli belgeler. Talat Halman çok kıymetli, saygın bir büyüğümüzdür, yeri doldurulamaz.

UNICEF'in çocuk oyunu kartları; dünya çocukları vardı. Büyük karton afişi de pek güzeldi. Utku ile akşamları ya da hafta sonları katıla katıla güler ve dünya çocuklarına isimler takardık. Utku kendince çocuk tiyatrosu kurardı. Harbiye Muhsin Ertuğrul'daki çocuk tiyatrolarının neredeyse tümüne gitmeye çalışırdık. CRR, AKM'deki Sihirli Flüt, Uyuyan Güzel gibi klasik müzik, bale ve sinemalardaki çocuk filmlerine, çocuk parklarına, adalara, tatillere giderdik. Ersin ile birlikte gittikleri çocuk tiyatrosu dönüşü, Ersin Utku'nun sesini arabada teybe alır, sonra dinler tekrar tekrar gülerdik. O zamanlar **Zürich Oda Orkestrası sanat yönetmeni** olan **Howard Griffiths**'in çocuk konserleri çok etkileyici idi. Eşi Semra Hanım Türk ve İngiltere'de okurken tanışmışlar. Öyküleri biraz Güzin Hanım ile Doktor Bey'in öyküsüne benziyor. Ya da Utku'nun kayındeperi Jelle van het Hof ile Aliye Hanım gibi. Çocuklara klasik müziği sevdirmek amacını güdüyor. Çok neşeli ve bilinçli bir müzik eğitmeni olduğu izlenimini almıştım. Pozitif. Benzer hisleri André Rieu konserinde aldım yıllar sonra. Böyle nice kıymetli sanatçıyı izleme fırsatımız oldu ailece. Fazıl Say, Fahir Atakoğlu, Genco Ercal - Sertap Erener… West Side Story gibi nice…

Ara Güler'in "Bitmeyen Röportaj İstanbul" kitapçığı arşivimde.

"İstanbul'un fotoğrafçısını ararsanız, bu tanıma uyan tek kişi var sanırım yeryüzünde: Ara Güler", "Sergide Samih Rifat'ın 1994 yılında Ara Güler'in "Bitmeyen Röportaj: İstanbul" başlıklı sergisinin kataloğu için yazdığı önsöz; bu serginin kataloğu, katalog maketi ve broşürü de yer alıyor.

Samih Rifat kaleme aldığı önsözde Ara Güler'in İstanbul için önemini şu şekilde ifade ediyor: "…İstanbul'a gelince, bu çok eskilerden beri yoğun biçimde fotoğraflanan kenti, yerli yabancı bir sürü fotoğrafçının yapıtları arasında bulmak olası. Ama Sudek gibi, Atget gibi, Brassai ya da Izis gibi, bu kentle neredeyse özdeşleşen, onun örgensel bir parçası haline gelen, giderek onu simgeleyen, yaşamı boyunca onu delice bir tutkuyla ve bir ozanın duyarlığı, bir romancının gözlem gücüyle fotoğraflayan bir fotoğrafçıyı, İstanbul'un fotoğrafçısını ararsanız, bu tanıma uyan tek kişi var sanırım yeryüzünde: Ara Güler." https://www.mimarizm.com/etkinlikler/sergiler/ara-guler-muzesi-nde-2022-yilinin-ilk-sergisi-muhtelif-istanbul_133268

Kapağın arkasındaki yazı: **"T.C. Kültür Bakanlığı'nca düzenlenen İstanbul yılı etkinlikleri kapsamında, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı ile Sandoz A.Ş. işbirliği sonucu, 8-30 Nisan tarihleri arasında Sandoz Sanat Galerisi'nde açılan sergi kataloğudur**."

Ara Güler'in değişik kitapları arşivimde. Kendisini çeşitli vesilelerle tanıdım. Ahmet Güvenç'in annesi ile evliydi. Utku, Gülen Andak - Ahmet Güvenç Sanat Merkezi'ne gidiyordu. Bir makalemde uzunca anlattım. Ara Bey ile çeşitli sergilerde, davetlerde, etkinliklerde karşılaştık. Rahmetli Mustafa Koç Bey'in Safari Fotoğraf Sergisi'nde sohbet de ettik. Kıymetli, öncü bir fotoğrafçımızdır. Ersin'den, kayınpederimden dolayı fotoğrafçılık ile ilgili arşivim hayli hacimli. Semahat Hanım ve Nüsret Bey de Ersin'e fotoğraf ile ilgili kitap, dergi, takvim hediye ettiler, arşivimizde.

Sergileri düşünürken aklıma birden Doktor Bey'in Cumalıkızık, Safranbolu ile ilgili etkileyici sözleri geldi. Sedat Tosunoğlu'nun "**Bir Hüzün Cumalıkız**", 1 Mayıs 1992 fotoğraf albümünü Orhanlar matbaası basmış. Orhan Şuşut'a 5.5.1992'de imzalamış, 2. el satışta. Mezatı da yapılmış. Hacer Yılmaz, Sedat Tosunoğlu ile bir röportaj yapmış. Prof. Dr. Tosunoğlu Kabataş Lisesi'nden sonra İ.Ü. Eczacılık Fakültesi'ni bitirmiş ve Analitik Kimya Anabilim dalında akademik kariyerine devam ederken fotoğrafla ilgilenmeye başlamış, birçok sergiye katılmış, fotoğrafları çeşitli yayınlarda yer almış, ödüller kazanmış. Söyleşide Cumalıkızık'tan şöyle bahsediyor: "Cumalıkızık Köyü'nü ilk kez 1986 yılında gördüm. Tarihsel dokusu, yok olan kestane ağaçları ve bu ağaçlardan elde edilen kerestelerle ahşap kısımları tamamlanmış taş evler, arada yaşayan –özellikle yaşlılar- eski değerlere duyarlı insanlar ve kaybolmakta olan 100 tanesi harap halde 350 kadar eski ev… Bütün bunlar beni çok etkiledi ve 1990-1992 arası yoğun bir tempoda bu köydeki çalışmalarımı sürdürdüm. Sonunda "Bir Hüzün Cumalıkızık" adlı albüm ve sergi ortaya çıktı.

Bu köyde yapılmış en kapsamlı çalışmaydı. Sergiyi köyde ve birkaç büyük şehirde açtım. Bir süre sonra Amerika'dan büyük bir yayınevinden maddi olanak sağlamış bir bayandan tüm Türkiye'yi kapsayan bir çalışma teklifi aldım. O sıralar Doçentlik başvurusu nedeniyle fakültedeki işlerim oldukça yoğundu; bu nedenle teklifi geri çevirmek zorunda kaldım. Öğretim üyeliğini ve fotoğrafı hep aynı sevgiyle birlikte yürütmeye çalıştım. Bu nedenle de bazı güzel teklifleri reddetmek zorunda kaldım."

Tıpkı Cumalıkızık'ı hatırladığım gibi birden aklıma **Adolf Wölfli** geldi. O günlere konsantre oldukça hatıralar, isimler, çağrışımlar ortaya çıkıveriyor. İnsan beyni çok komplike bir oranımız ve belki de dünyanın en küçük, ama en büyük kütüphanesi. Doktor Bey, Yıldırım Aktuna, Erman Bey gözümün önüne geldi Wölfi ile. Çok ilginç bir kapağı vardı. Kırmızı üzerinde minik bir palyaço resmi gibi. Bu sergi sanırım İstanbul'da olmamıştı. Arşivimden paylaşmak isterim.

Yıldırım Aktuna Sağlık Bakanı idi ve bazı davetlerimize de icabet ettiğini hatırlıyorum **İmren Aykut** Hanım gibi. İmren Hanım ile Güzin Hanım'ın bir fotoğrafı var, ben de Güzin Hanım'ın yanındayım, pür dikkat ve ciddiyetle.

Adolf Wölfli (1864 -1930)

"SANART '92- Uluslararası Sanat Etkinlikleri - International Art – Events
Wölfli Vakfı Koleksiyonundan seçilmiş 30 desen, Kunstmuseum Bern, İsviçre
Zafer Çarşısı Galerisi, Ankara, 17.91.92 — 14.10.92

"Uzun yıllar boyunca şizofreninin rahatsızlıklarını çekmiş olan olağanüstü sanatçı Adolf Wolfli'nin eserlerinden oluşan serginin kataloğuna bu kısa önsözü yazma olanağını bulduğum için büyük mutluluk duyuyorum. Wölfli'nin psikiyatri tedavisi altında bulunduğu otuz beş yıl boyunca doktoru tarafından çok dikkatle belgelenmiş olan özel durumu, tıp dünyasının dikkatini: ruhsal hastalıkların sanatsal yaratıcılık üzerindeki etkisine çeken ilk örneklerden biri olmuştur. Türkiye'de ruhsal rahatsızlıkları bulunan hastaların tedavisinin yapıldığı kurumlarda da "Wölfli'ye benzer örneklere rastlanmış, ancak bu örneklerin pek azı sanat dünyasında ilgi uyandırmıştır. Bugün, ülkemizde sağlık hizmetlerindeki gelişmeye koşut olarak, bu alana verilen önem de artmaktadır. Wölfli'nin ölümünden bu yana geçen altmış iki yıl boyunca tıbbi tedavi yöntemleri büyük bir hızla gelişmiş ve ruhsal rahatsızlıkları bulunan hastalar hakkındaki bilgilerimiz artmıştır. Ancak, "dehâ" olarak adlandırabileceğimiz üst düzeyde yaratıcılık yeteneği ve dürtüleri hâlâ gizemliliğini korumaktadır. Adolf Wölfli'nin eserleri hem tıp ve sanat uzmanlarının hem de halkın yaratma sürecini daha iyi anlamasına katkıda bulunacaktır. SANART '92 Derneği'ni böylesine özel bir sergiyi Türk izleyicisine sunduğu için kutlamak ve serginin Ankara'ya gelmesine katkıda bulunan kuruluşlara teşekkür etmek istiyorum."
Dr. Yıldırım Aktuna, T.C. Sağlık Bakanı.

"Sanat ve akıl hastalığı ne birbirini dışlar, ne de birbirinin önkoşuludur. Daha başka bir şekilde söylemek gerekirse; akıl hastası sanatından söz edilemez. Ancak akıl hastası kişiler sanat yaratabilirler. Ne var ki, şizofreni ve sanat alanları birbirlerine yaklaşmışlardır.
Şizofren bir hasta için sanatsal bir objenin son görünüşü çok önemli değildir; eserin son halini belirlemede katkıda bulunacak eskizler yapmaz.

Onu yönlendiren iç tavırlar ve davranış sürecidir ve istediği yani, onu en son etkileyen "şeylerin durumunu" kâğıda dökünce, bütünü "bitirmeden" durur. Benzer eğilimler çağdaş sanatta da görülüyor. Sanatsal olmayan gerçekler sanat için malzeme olabiliyor ve hareketler, kavramlar ve durumlar bile daha geniş bir sanat kavramında birleştiriliyorlar."
Theodor Spoerri, Psikiyatr, (Documenta 5 kataloğu, 1972)

"ANART '92. Derneği 1991 başlarında, Türkiye'deki görsel sanatları tanıtma ve destekleme amacıyla kurulduğunda, ilk önemli çalışmasının Ekim 1992'de Ankara'da uluslararası bir sempozyum ve "kimlik—sınırsallık—mekân" adı altında geniş çapta sanat etkinlikleri olması kararlaştırılmıştı. İsviçre'den bir katkı olasılığı düşünüldüğünde bir "art brut" sanatçısının eserlerini sergilemek fikri derhal ağırlık kazandı. Lozan'da böyle sanatçılara ayrılmış eşsiz bir müze vardır. lean Dubuffet koleksiyonu ile 1945 yılında başlatılmış bu müze, 1975'de halka açılmıştır. Bundan başka, akli durumundan dolayı dünyadan kopuk bir sanatçının eserlerini sergilemek marjinalliğin neredeyse mükemmel bir örneğini oluşturduğundan, etkinliğin tematiğine de her bakımdan uygun görülmüştür.
Musée'de l'Art Brut'ün direktörü Michel Thévoz, SANART '92'nin, dikkatini Adolf Wölfli üstünde yoğunlaştırmasını önerdi. Bern Sanat Müzesi'ne bağlı Wölfli Vakfı sanatçının tüm eserlerini toplamış, vakıf yöneticisi Dr. Elka Spoerri, Avrupa ve ABD'de birkaç Wölfli sergisi düzenlemiş bulunuyor. Ankara'daki sergi de Dr. Spoerri'nin destek ve yardımları ve İsviçre Güzel Sanatlar Vakfı Pro Helvetia'nın cömert katkısı sayesinde gerçekleştirilebilmiştir. Ayrıca bu kataloğa önsöz yazmayı kabul eden **Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi eski yöneticisi ve T.C. Sağlık Bakanı Psikiyatrist Dr. Yıldırım Aktuna'ya ve son olarak da değerli destekleriyle bu sergiye olanak sağlayan Sandoz A.G.'ye, Sandoz Ürünleri A.Ş. Genel Müdürü Dr. Edgar Poffet'ye ve şirketin Farma Bölümü Başkanı Erman Atasoy'a teşekkür ederiz.**

1864'de Bern yakınlarında doğan Wölfli, yetimdi ve zor ve yoksul bir çocukluk geçirdi. 1895'de Waldau akıl hastanesine şizofreni tanısıyla kapatılmadan önce çiftlik işçisi olarak çalışıyordu. Bu zamandan 1930'da ölümüne kadar akıl hastanesindeki hücresinden çıkmadı ve hastaneye kapatılmasından dört yıl sonra kendine özgü eşsiz fantezi ağını örmeye başladı. Otuz beş yıl içinde 25,000 sayfadan fazla düzyazı ve çoğu üçüncü hamur kâğıda kurşun kalem ve kuru boya ile yapılmış ve sonra kendi eliyle kitaplar halinde ciltlenmiş 3,000 kadar desen meydana getirdi. Wölfli'nin iç dünyası, hayali seyahatleri, müzikal kompozisyonları, şiiri, harita ve peyzajları, felsefi anlatıları, bilimsel ve mali antlaşmaları ve süpernatürel savaşları, birleştiren ve büyüleyici, gizemli, ince ve zengin bir form ve süsleme diliyle gerçekleştirilmiş eksiksiz bir kozmos oluşturmuştu. 1921'de psikiyatr Walter Morgenthaler, Wölfli'nin eserleri üstüne devrim yaratacak güçte bir monografi yazdı. Sanatçıyı birkaç yıl tedavi ettikten sonra "**Ein Geisteskranker als Künstler**" (Bir Akıl Hastasının Sanatçı Sıfatı) başlığıyla yazdığı monografisinde akli rahatsızlığın yaratma sürecindeki etkilerini irdeledi. Bu kitap uzmanlar için büyük ilgi kaynağı olduysa da, Wölfli'nin evreni, ancak 1972'de İsviçre'li sanat tarihçisi ve müzeci Harald Szeemann'ın, Documenta 5'in "Kişisel Mitolojiler" bölümünde Wölfli'nin yapıtlarını sergilemesinden sonra sanat izleyicilerine ulaşabildi. Harald Szeemann'ın SANART '92 Sempozyumu'na katılmayı kabul etmesi, Wölfli'nin özellikle seçilmiş bir grup deseninin Ankara'da sergilenmesi için bir neden daha oluşturmuştur. Adolf Wölfli'nin sezgici nitelikteki eserleri, üstün plastik kalitesi, iç dünyasının zenginlik ve çeşitliliği, sanatçı olarak durumu, onun "dışarıda" olmanın en belirgin örneği olarak tanımlanmasına neden oluyor.

Bu tanım da, "**art brut**" tanımı gibi, Wölfli'nin eserlerinin evrenselliği ve zamandışılığı önyargısız incelendiğinde, fazla kısıtlayıcı ve yetersiz kalıyor.

Öne sürülen temel sorular: Akıl hastası olan bir kişi sanatçı olarak nitelendirilebilir mi? Wölfli acaba akli dengesi bozuk bir sanatçı mıydı? Anlattıklarının hemen tümü dış dünyadan kopuk olan tam anlamıyla bir marjinalin eserlerinin geçerliliği ve önemi ne olabilir? İnzivanın kesinlikle istemli mi olması gerekir? "Dışarısı" nedir? "İçerisi" nedir? SANART '92 Sempozyumu'na katılanlar bu konuyu ve başka birçok konuyu tartışma fırsatı bulacaklar. Sergiyi gezenler ise, yalnızca çağımızın tartışılmaz önemde bir sanatçısının eserlerinin belirgin bir bölümünün estetik ve yaratıcılık kalitesini takdir etme fırsatı bulmayacaklar, bir adım daha ileri gidecekler. Şair Rainer Maria Rilke'nin yetmiş yıl önce, Freud hayranı ve izleyicisi psikiyatr Lou Andreas-Salome'ye Morgenthaler'in monografisini okuduktan sonra yazdığı gibi,"...Wölfli vak'ası bir gün bize, yaratıcılığın kaynağı konusunda yeni ve derin bir anlayış kazandıracaktır..." Benoit]unod, Müsteşar, İsviçre Büyükelçiliği, SANART '92 Koordinatörü

"Uzun yıllardır Sandoz, merkezi sinir sistemi ile ilgili çeşitli hastalıkların ve buna bağlı mental bozuklukların tedavisinde kullanılan ilaçların araştırma ve geliştirilmelerinde yoğun çaba göstermektedir. 1940'lı yılların sonunda Sandoz, yaşlı hastalardaki hafif ve orta şiddetli demansı tedavisinde kullanılan ve bu hastaların mental fonksiyonlarını geliştiren Hydergine'i piyasaya vermiştir. 1950'lerde nöroleptik bir ajan olan Melleril ve Mellerettes ağır mental ve emosyonel bozuklukların tedavisinde tıbbın hizmetine sunulmuştur. Yine aynı yıllarda, merkezi sinir sistemi hastalıklarının tedavisinde Sandoz tarafından bir başka ürün daha geliştirilmiştir. Leponex/Clozaril. Tedaviye dirençli şizofrenide son derece etkin bir ilaç olan Leponex, bu alanda yeni ufuklar açmıştır. Ancak, günümüzde 30'u aşkın ülkede tıbbın hizmetinde bulunan Leponex'in agranülositoz (kanda akyuvarların azalması sonucu vücudun enfeksiyonlara karşı dirençsiz kalması) adı verilen önemli bir yan etkisi vardır. Dolayısı ile ilacın kullanımı, zorunlu tutulan düzenli kan sayımları eşliğinde yapılmakta ve böylece agranülositoz riskine karşı önlem alınmaktadır. » Tüm bunlara ek olarak Sandoz'da, şizofreni, anksiyete ve Alzheimer hastalığında yeni ve daha etkin ilaçlar geliştirmek için geniş araştırma programları devam etmektedir."

Türkiye'de Sandoz 35. Yıl Sandoz Dergisi, sayfa 24 ve 25'teki sergiler**:**

"Değerlerimize Sahip Çıkalım" Nevin Tollu Resim Sergisi, 24 Kasım – 10 Aralık 1994
"Doğayı kendi penceremden sunmaya çalıştım. İnana değil insanî olana yöneldim" diyor sanatçımız.

İsa Çelik Gözüyle Bilim, Sanat, Kültür İnsanları Fotoğraf Sergisi
10. İFSAK Fotoğraf Günleri etkinlikleri içerisinde 8 -20 Kasım 1994 günleri arasında gerçekleşmiş. İsa Çelik "Sanat, bilim, kültür insanları çekmeye 1963 yılında başladım. İlk çektiğim portre fotoğrafı Âşık Veysel'in, son çektiğim portre fotoğrafı ise Şükran Kurdakul'un. Biz hepimiz Dostoyevski'den, Tolstoy'dan, Van Gogh'dan gıdalanmışızdır. Bizim beslenme kaynaklarımız bilim, sanat ve kültür insanlarıdır. Ben Socrates'in benim dedem olduğunu düşünüyorum. Nazım'ın da, Sabahattin Âli'nin de, Cahit Arf'ın da" diyerek duygularını dile getirmiş.

Onan Ailesi'nden Resim Sergisi
Saim Onan. Necla Onan. Levent Onan, Sergülen Dervişoğlu Onan.
15 Aralık 1994 – 2 Ocak 1995 tarihleri arasında gerçekleşmiş. İlk defa aile boyu sergi açmaktan çok mutlu olduğunu dile getirmiş Saim Onan.

Sandoz Sanat Galerisi'nin sergilerinin kronolojik bir dökümü yapılıp, basıldı mı bilemiyorum, ama böyle bir çalışma yapılsa Sandoz Türkiye'nin sanata katkısının bir göstergesi olması bir yana, bir döneme sanat açısından ışık tutar. Tabii bu çalışmanın yanı sıra Sandoz Bülteni ve sonrasında Sandoz Dergisi adını alan yayınlarımız, yayınlandığından itibaren kronolojik detaylı envanteri yapılsa kültür, sanat, bilime hizmete örnek bir çalışma olabilir.

Sandoz Bülteni – Sandoz Dergisi

Üç ayda bir yayınlanan Sandoz Dergisi'nin her kapağı birer sanat eseri gibi güzel, orijinal, özgün. Her sayısında çok kıymetli makaleler barındırıyor. Aklıma geliveren Güzin Hanım'ın da saygı duyduğu Çiçek Derman, **Uğur Derman**. Ne kadar kibar, görmüş geçirmiş insanlardı. **Çiçek Derman** Hanım **Rikkat Kunt**'u yazmıştı Sandoz Bülteni'ne. Hem Çiçek Hanım kıymetli hem Rikkat Hanım.

Gülbin Mesera; "Türk Tezhip ve Minyatür Sanatı"nı kaleme almıştı.

Zeynep İnankur, Nazan Ölçer, Rengin Dramur Hanımlar ile Sandoz'da görüşmüştük. **Bedreddin Pars, Metin Sözen, Nurhan Atasoy** gibi nice kıymetli konusunun uzmanı kişiler Sandoz Bülteni'ne yazılarıyla katkıda bulundular.

Nurhan Hoca'nın yazısını İstanbul Üniversitesi Bülteni'nde yayınlamıştım. Arşivimde.
Ord. Prof. Dr. Anna Masala ile birlikte koordinasyonunu üstlendiğim Roma Üniversitesi'ne Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu ve eşi Nuran Hanım, Prof. Dr. Nüsret Ekin, Prof. Dr. Sahir Erman ve Gül Hanım ile oğulları, Prof. Dr. Afif Erzen, Prof. Dr. Esat Çam, Prof. Dr. Yüksel Ülken, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ ile birlikte gitmiştik. Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, Talat Halman, Çinuçen Tanrıkorur, Sabiha Tansuğ, Elif ve Bedi Aran konuklarımızdı. Roma'da birlikte gelinlik kumaşı seçmiştik. "Gül'e aldım, sana da alalım" dedi ve bizi Vatikan'da gezdirip, bilgilendirdikten sonra gelinlik mağazalarına, kumaşçılarına gittik. Dantel üzerine ovaryumu gelin telleri ile beyaz gelin çiçek petalleri aplike edilmiş çok güzel bir kumaş aldırmıştı bana Nurhan Hoca.

Sandoz Bülteni ve kitaplarında da yer aldı yazılarıyla Nurhan Hoca. Eserleri arşivimde. Koç Holding'in kültür yayınlarında da yer aldı. Toplantılarda görüştük. Koç Ailesi'nin bir toplantısında Nurhan Hoca'nın benimle içten konuşmasına şahit olan Rahmi Bey "Gelinlik kumaşı neden ülkemizden almadınız?" diye espri ile sormuştu. Nurhan Hoca da "Türkiye'de yoktu" diye cevap vermişti. Gerçekten de yoktu, şimdilerde ülkemizde böyle kumaşlar dokunuyorsa mutlu olurum. 1983'te yani 40 yıl önce Mayıs ayında evlendiğimizde dantel eldiven yoktu. "İbrahim Paşa" kitabında da babama teşekkür etmişti Nurhan Hoca. O zaman doçentti.

Rengin Bütün Dramur'u İstanbul Üniversitesi Bülteni dolayısıyla tanımıştım. Sandoz'da da tatlı tatlı sohbet ettik. Eczacılık tarihi, eski eczaneler, hekimbaşı bahçeleri konusunda çok kıymetli çalışmaları vardı ve eski köklü bir aileye mensuptu. Ağır ağır, yumuşak ve ağdalı, çok saygılı konuşma dili, üslubu vardı, kıyafetleri, oturuşu gibi.
İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi idi.
"**Yıldız Sarayı eczanesi ve Yıldız Sarayı Askeri Hastanesi**" konusunda bir makalesi çıkmıştı Sandoz Bülteni'nde. Arşivimde. Babamın "Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe ve Koruları Egzotik Ağaç ve Çalıları" kitabına atıfla Yıldız Sarayı Şehzade Köşkleri bahçelerinin özellikleri konusunu ile birleştirsem diye düşünürüm. Bir de arşivimden Diren Çakılcı'nın "Abdülhamid'in Hayvan Merakı"nı eklesem bir bütünlük kazanabilir.

Türkiye'de Sandoz 35. Yıl Sandoz Dergisi'nin kapağı **Ecovision**. 1994/4. Önsöz'ünü **Erman Atasoy** yazmış. Üçüncü paragraf:

"İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Botaniği Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Faik Yaltırık "Tarihi ve Anıtsal Nitelikte Ağaç ve Ormanlarımız" başlıklı makalesinde yurdumuzun dünyanın en zengin flora merkezlerinden biri olduğuna dikkat çekiyor.

"Anadolu'nun değişik yörelerinde, yine de kimi mistik, kimi folklorik, kimi tarihsel, kimi de salt kesilip taşınmasındaki güçlükler nedeniyle zarar görmeden günümüze kadar gelebilmiş çok sayıda anıt ağaç ve orman parçaları mevcuttur" diyen Prof. Yaltırık, bu doğal zenginliğin korunmasına ilişkin çalışmalar konusunda bizleri bilgilendiriyor.

Bu makalede doğa ve kültür değerlerimizin giderek hırpalandığı dünyamızda anıtsal nitelikte tek ağaç veya orman parçalarının korunmasının ve gelecek kuşaklar için saklanmasının önemini vurguluyor."

Bu bülteni hazırlarken Semiha Hanım "Yazıya babanın yazısı olarak değil değerli bir bilim adamının yazısı olarak bakacaksın" diye uyarıda ve tavsiyede bulunmuştu.

Şansıma bir bakınız lütfen: Miss Bates, Miss Adwinckle, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, Prof. Dr. Emre Kongar, Prof. Dr. Hasan Işın Dener, Prof. Dr. Behlül Üsdiken gibi nice kıymetli hocalardan ders aldığım gibi Semiha Baban, Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu, Prof. Dr. Fikri Şenocak, Prof. Dr. Akın İlkin, Dr. Güzin Poffet, Dr. Edgar Poffet, Erman Atasoy, Semahat Arsel, Dr. Nüsret Arsel gibi kıymetli büyüklerimden de ne kadar değerli bilgiler ile donanmışım.

Ahilik geleneğine atıfta bulunursam: Ustalarım demem gerek.

Gerçi Semiha Hanım bir keresinde bana "Boynuz kulağı geçti" demişti, ama bu sözünü beni yüreklendirmek için söylediğinin bilincindeyim. Hayatımdaki aile büyüklerim, babam, hocalarım, iş hayatımdaki ustalarımdan öğrendiklerimi yansıtabiliyorsam gelecek kuşaklara ne mutlu bana.

Sandoz Yayınları

Sandoz Yayınları kültür, sanat, tıp, eczacılık, çevre, eğitim gibi çeşitlilik gösteriyor. Arşivimdeki kitaplar ve kısa anılarım ile başlayayım.

İlk seneler büyüklerimin "eski terbiye" dediği tarzda iki matbaacı ile çalışırdık. Birisi daha ince uzun, diğer daha cüsseli iki ortaktı. Bilgili, kültürlü, saygılı matbaacılardandılar. Yazarlar, konular seçilir, tashihler yapılır, "Önsöz" yazılır, kitap biter, dağıtım olur. Takdirler gelmeye başlayınca mutlu olurduk. Uzun ve meşakkatli bir süreç tabii.

Bazen Güzin Hanım matbaacı beylerle, sanırım cüsseli olan beyin adı Orhan Bey'di - ikisinin de adı Orhan idi muhtemelen- ekibimizi İstinye'de yol üzerindeki yeni açılmış olan **Süreyya Lokantası**'na götürürdü. Doğan Uzun Bey, Süreyya'da bizleri çok güzel ağırladı. Mekân eski ve vakur bir tarzda döşenmişti. Masa örtüleri, servis takımları sanki Cumhuriyet'in ilk yıllarını anımsatıyordu. Babam, annem ve anneannem sevdiği için Beyoğlu'ndaki Hacı Abdullah Efendi Lokantası'na götürürdü bizi, küçüklüğümde, ilk gençlik yıllarımda. Öyle bir dokusu vardı. Güzin Hanım, eski Ankara'yı, Karpiç ve Süreyya'yı anlatmıştı. Yemekleri birbirinden lezzetliydi. Uzun köy turşularına bayılmıştım. Güzin Hanım sevdiğimi görünce tekrar istetti. O lezzetleri günümüzde bulmak pek kolay değil. Hem o kıymetli insanlar yok hem de o malzemeler yok ne yazık ki. Matbaacı Beyler, birkaç gün sonra bizlere teşekkür kartı ile Baylan çikolata üzerine şık kurdeleyle bağlanmış viski ile teşekkür ettiler. Sadece Güzin Hanım'a da teşekkür edebilirlerdi, ama beni de sevip, saymışlar anlaşılan. Süreyya'nın tarihçesi arşivimde. Süreyya benzeri bir diğer mekân da Mısır Çarşısı içindeki **Pandelli** idi. Pek hoşuma giderdi, Topkapı Sarayı'nın içindeki **Konyalı Lokantası** gibi.

Erdem Buri'den etkilenen kıymetli sanatçımız Tülay German'ın Burçak Tarlası'nı pek beğenerek dinlerim. İlk Süreyya'da sahneye çıkmış, ailesinden gizli.

“1935 yılında İstanbul'da doğdu. Dört yaşında şarkı söylemeye başladı. Söylediği ilk parça, Yesari Asım'ın "Gurbet elde kimsesizim, buna sebep yâr oldu" şarkısı oldu. İlkokuldayken, Ankara Radyosu'nda Ayşe Abla'nın (Neriman Hızır) cumartesi akşamları çocuklar için yaptığı "Çocuk Saati" programlarında Schubert'in "Serenat"ını ve "Ihlamur Ağacı"nı Türkçe sözlerle Tarık Bulut'un piyanosu eşliğinde söyledi. Ferdi Statser'den piyano dersleri aldı. 1956 yılında Üsküdar Amerikan Kız Koleji'ni bitirdi. 1957 yılında İstanbul Radyosu'nda Hulki Saner'in hazırladığı ve sunduğu "Melodi Kervanı" programında yer alan ilk Türk şarkıcı oldu. Aleksandr Zamboğlu Gitar Dörtlüsü eşliğinde söylediği "Love Me Tender" şarkısının plağı, Amerikan Haberler Merkezi Radyo kısmı şefi olan Sadık Hıtay tarafından yapılmıştı. Sahneye ilk olarak, ailesinden gizli, Ankara'da **"Süreyya"**da çıktı. 1960-1962 yıllarında caz şarkıcısı olarak isim yaptı. İstanbul Radyosu'nda Salim Ağırbaş Beşlisi'nin haftalık programında caz şarkıları söyledi. 1962 yılında, Erdem Buri'nin yabancı dildeki şarkıları Türkçe sözlerle söyleme, Türk Halk Müziği parçalarını melodik ve ritmik yapılarını bozmadan çokseslendirme ve batı enstrümanları eşliğinde icra etme, Türk müziğinden hareketle yeni besteler yapma ve Türkçe sözlerle söyleme gibi tasarılarını gerçekleştirmesini sağladı. Aynı yıl, Buri'nin yazdığı Türkçe sözlerle "Mutlu Günler" ve "Ninni" ile Buri'nin hem sözünü hem de müziğini yazdığı "Senin Şarkını Söylüyorum" parçasını Odeon firması için plağa okudu. 1964'te Milli Orkestra ile katıldığı Balkan Melodileri Festivali'nde eleştirmenlerin en beğendiği şarkıcı seçilip Arena dergisine kapak oldu ve "çoksesli" Türk Popüler Müziği'nin ilk "hit"i kabul edilen *Burçak Tarlası* plağını doldurdu. 1966 yılı başında plak yapmak üzere Paris'e gitti. Fransızca on plak doldurdu. Gerek Fransa'da, gerek Belçika'da, Almanya'da, Polonya'da, Tunus'ta, Fas'ta, Hollanda'da ve Brezilya'da radyo ve televizyon programları yaptı, konserler verdi, çeşitli festivallere katıldı. İlhan Mimaroğlu'nun kendisi için yazdığı *Tract* albümünü ABD'de çıkardı. Fransa'da Türkçe olarak yaptığı albüm, Charles Cros Akademisi 1981 Plak Büyük Ödülü'nü aldı. Son doldurduğu albüm *Nâzım Hikmet'e Saygı* adını taşıyor. 1987 yılında, Hollanda'da verdiği bir konserle sahneye veda etti. 1998'de dünya piyasasına çıkan derleme albümü *The Songs of Poets* (Şairlerin Şarkısı), 1999'da *Yunus'tan Nâzım'a* adıyla Kalan Müzik tarafından CD ve kaset olarak Türkiye'de piyasaya çıkarıldı. Bilgi Yayınevi’nden 1996’da yayımlanan *Erdemli Yıllar*'dan sonra, anılarını topladığı *Düşmemiş Bir Uçağın Kara Kutusu* kitabı 2001'de Çınar Yayınları'ndan çıktı. German halen Paris’te yaşamakta.” https://caz.iksv.org/tr/yasam-boyu-basari-odulleri/tulay-german

Türkiye’nin Tarih Hazineleri Sandoz Yayınları: Mavi Yolculuk Akdeniz Kıyı Uygarlığı

Arkeolog **İlhan Akşit** yazmış. Fotoğraflar **Sami Güner**. Grafik Dizayn H. Aydoğan Acarer üstlenmiş. Ali Rıza Baskan Güzel Sanatlar Matbaası’nda basılmış.
Doktor Bey bir Önsöz yazmış. “**Bu yıl sizlere ülkemizde büyük eksikliği duyulan Akdeniz Kıyı Uygarlıkları adlı eseri hazırladık**” ifadeleri ile başlıyor. Önsöz’den İlhan Akşit’in o zamanlar Millî Saraylar Müdürü olduğu anlaşılıyor.

“**İlhan Akşit**. 30 yılı aşkın bir süredir kültür ve turizm alanında ülkemizi tanıtıcı birçok esere imza atmış bulunan yazarımız İlhan Akşit, 10 Eylül 1940 tarihinde Denizli'nin Bekilli ilçesinde doğmuştur. İlk ve orta öğretimini Denizli'de tamamladıktan sonra 1965 yılında Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Arkeoloji Bölümü'nü bitirmiştir. 1966 yılında Aphrodisias kazılarında Bakanlık Temsilcisi olarak görev yapmış, 1968 yılında Çanakkale Müzesi Müdürlüğü'ne atanmıştır.

Bu görevi sırasında bugün yerli yabancı bütün ziyaretçilerin Troya gezisi sırasında hayranlıkla seyrettikleri Truva Atı'nı aslına uygun olarak yaptırmıştır. Anadolu'da din kültüründe büyük önem taşıyan Gülpınar'daki Chryse-Apollon Tapınağı'nda 1973 - 1978 yılları arasında kazı yaparak, bu tapınağın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çanakkale ve civarından büyük bir emekle topladığı eserlerle 1973 yılında Şehitler Anıtı altındaki Harp Müzesi'ni kurmuştur. Yine aynı yılda Çamyayla Köyü'nde Mustafa Kemal'in 19. Tümen Karargâhı olarak kullandığı evi, Ankara'dan getirilen eşyaları ile müze olarak düzenlemiştir. 1976 yılında Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'ne atanan yazarımız Akşit, 1978 tarihinde TBMM Milli Saraylar Müdürlüğü görevine getirilmiştir. Bu görevi sırasında, ziyarete kapalı olan Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı ve Küçüksu Kasrı'nı yeniden düzenleyerek turizme açmıştır. 1982 yılında Türkiye'nin tarihsel ve kültürel birikimini tanıtmayı amaçlayan Akşit Yayıncılık'ı kurarak yayın hayatına atılan yazarın, başlıcaları "Mimar Sinan, Hayatı, Eserleri ve Banileri", "Antik Kentler Türkiye", "İstanbul Sarayları, Köşkleri, Kasırları ve Yalıları", "Osmanlı İmparatorluğu", "Üç İmparatorluğun Başkenti İstanbul", "Antik Uygarlıklar ve Türkiye'nin Hazineleri", "Topkapı Sarayı", "Mustafa Kemal Atatürk", "Hititler", "Batı Anadolu Uygarlığı", "Efes", "Işık Ülkesi Lykia", "Kapadokya", "Pamukkale", "Antalya", "Kariye Müzesi", "Ayasofya", "Uygarlıklar Ülkesi Türkiye", "Ege'nin İki Yakasının Öyküsü-Mitoloji", "Mavi Yolculuk", "Karadeniz-Yeşile Yolculuk", "Tarihin Taşa Yazıldığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu" ve "Akdeniz Uygarlıkları (Kilikia, Lykia, Pamphylia)" olmak üzere Türkçe ve yabancı dillerde yayınlanmış kitapları bulunmakta olup, bugüne kadar birçok dergide turizm ile ilgili makaleleri yayınlanmıştır.”
https://www.aksityayincilik.com/ilhan-aksit-164-tr

“**Sami Güner** 1915’de Priştine’de doğdu. İstanbul Lisesi’nden mezun olduktan sonra okuduğu Hukuk Fakültesi’ni bırakarak 25 yıl Merkez Bankası’nda çalıştı ve 1961’de kendi isteği ile emekliye ayrıldı. Çok genç yaşlarda başladığı fotoğraf çalışmalarını tüm yaşamı boyunca sürdürdü. Fotoğrafın her dalıyla ilgilenmiş olup, aynı zamanda stüdyo ışıklandırması, film yıkama ve baskı işlerinde de ustalaşarak Türkiye’de ilk renkli fotoğraf çekimini gerçekleştirenler arasında da yer almıştır. Romantizmini ve duygusallığını katarak güzele erişmek, esrarlı güzellikleri yakalamak için 40 yılını Anadolu topraklarında harcayan sanatçı, fotoğrafçılığın ülke düzeyinde yayılması, sevilmesi ve gelişmesine çok büyük bir katkı sağlamıştır. Fotoğrafları ve fotoğraflarından yararlanılarak yapılan afişler yurt içi ve yurt dışında birçok kez ödül aldı. Güner, Türk turizmine katkıları nedeniyle 1981’de 100. Yıl Armağanı, 1983’te Cumhurbaşkanlığı Takdirnamesiyle ödüllendirildi. Fotoğraflarından oluşan afişleri, yurt içinde ve uluslararası müsabakalarda altın ve gümüş ödüller kazanarak, çeşitli başarılara da imza atmıştır. 1982’de Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (bugünkü Mimar Sinan Üniversitesi) Fotoğraf Enstitüsü ile İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği’nin (İFSAK) onur üyeliğine seçilen Sami Güner, aynı zamanda Japon Fotoğraf Derneği’nin de üyesidir ve Fotoğraf Sanatı Derneği’nin (FOTOGEN) ilk başkanıdır. 1986’da Uluslararası Fotoğraf Sanatı Federasyonu’nun (FIAP) ES FIAP (Üstün Katkıda Bulunmuş Sanatçı) ünvanına layık görülmüştür. Türkiye’nin doğal güzelliklerini, sanat ve tarih zenginliklerini konu alan elli dolayında kitabın fotoğraflarını çeken Güner, yurt dışı gezilerindeki fotoğraf çalışmalarını da Türkiye’de sergilemiştir. 1987’de Türk Tanıtma Vakfı’nın (TÜTAV) Türkiye’yi Dünyaya Tanıtanlar adlı ödülüne, 1989’da da Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü’ne layık görülmüştür. 1991’de Çin Fotoğrafçılar Birliği’nin Shangai’da düzenlediği ve 43 ülkeden 2500 fotoğrafçının 12.500 eserle katıldığı, Milletlerarası Fotoğraf Yarışması’nda “Ağrı Dağı’nda Hayat” fotoğrafıyla birinci olmuştur.”,

Fuat Güner: "Kendisiyle ilgili bir sürü ilginç anım var. Örneğin bir tanesi; Alanya Kalesi'nin surlarına çıkıp, bir surun üzerinden diğerine çılgın gibi atlamasıydı. Üstelik elinde çantalarla… Bana da atla demişti; niye atlayacağım ki. Üstelik atlarken havada, daha iyi açı var diyerek fotoğraf çektiğini de hatırlıyorum. Bir de babam fotoğrafı çekmeden satardı. 'Görüyor musun, bak çatlamış toprak' der, farklı açılardan birçok fotoğrafını çekerdi. 'Ben bunu sattım' derdi. 'Nereye sattın?' diye sorardım: '**Eczacıbaşı'na sattım; çatlamış, kurumuş damarlar; ilaç için çok uygun bir kompozisyon**' derdi. Bir çukura girer, makineyi kurar ve bana koş kuşları kovala derdi. Çukurun içinde bir saat beklerdi. Sonunda kuş gelirdi ve babam deklanşöre basardı. Daima dia film kullanırdı. Pozometrenin gösterdiği değerin bir altını, bir de üstünü çekerdi. İşini sağlama alırdı. Ben de babama yardım ederdim. Film yıkarken yanında bulunurdum. Metrelik, büyük baskılar yapardık birlikte. Çektiğim fotoğraflara hep konuşurdu. Hiç beğenmezdi. Her akşam gelir, tek tek fotoğrafların camlarını açar ve onları temizlerdi. Bu arada bana coğrafyayı, Osmanlı Tarihi'ni detayıyla öğreten babamdır. Bir şey sorardım, bunu bilmek için baştan başlamak lazım derdi. İnanılmaz geriye gider, şecereler çıkarır ve saatlerce bana anlatırdı. Her şeyi ezbere bilirdi. Babam, güzel yaşadı. Türkiye aşığıydı. **Dünyadaki en güzel ülke Türkiye derdi.** Babam kimseyi kırmaz, davet edildiği her yere giderdi. İnsanlara, fotoğrafın sanat olmasının yanında, bundan para kazanılacağını da gösterdi. Yoğun iş yapmasına rağmen, laboratuvar ya da matbaa açayım gibi bir derdi olmadı. Ticari fotoğrafı çekerken, dört katını da kendine sanat fotoğrafı olarak çekerdi. Sami Güner, bir evladın görmek istediği bir babadır. Çünkü despot, otoriter bir baba tipi değildi. Eğitimimize çok önem verirdi. İşini gücünü bırakıp bizimle ilgilenen, ders çalıştıran, yurtsever, Atatürkçü, milliyetçi bir insandı. Canını verecek kadar yurdunu severdi. Azimli ve çalışkan bir fotoğraf ustasıydı". https://kontrastdergi.com/deniz-korasli-sami-guner-45-sayi/

"Türkiye'nin en eski matbaalarından olan **Güzel Sanatlar Matbaası**, 79 yıldır ilklere imza atarak çalışmalarını sürdürmektedir. İlk Milli Piyango bileti, ilk Cumhuriyet pulu, ilk hisse senedi baskıları, ilk renk ayırım cihazı gibi başarılarına, Sappi Yılın Matbaası yarışması "Genel Kategori Avrupa Birinciliğini" de eklemiştir. Matbaamızın kurucusu olan Ali Rıza Baskan, Viyana'da matbaacılık eğitimi gördükten sonra, Devlet Matbaası'nda Fen Müdürü olarak çalışmıştır. Daha sonra banknot basım teknikleri eğitimi için tekrar Viyana'ya giden Baskan, Merkez Bankası Banknot Matbaası'nın oluşumu için de görev almıştır. Türkiye'ye ofset tekniğini getiren kişi olarak bilinen Ali Rıza Baskan 1942 yılında Ankara'da Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş. adıyla kendi şirketini kurmuştur. Şirket 1967 yılında Ergun Baskan yönetiminde İstanbul Cağaloğlu ve daha sonra da İstanbul Yenibosna tesislerini inşa etmiştir. Ergun Baskan'ın yönetiminde önemli teknolojik atılımlar yapan matbaa, bugün ailenin üçüncü kuşağı olan Namık Baskan tarafından yönetilmektedir." https://www.gs.com.tr/hakkimizda

Birçok yönden kıymetli, nadir bir kitap. Sandoz'a başladığımda yayınlanmış, yayın tarihi kitapta yazmıyor. O zamanlar İSBN de yok, belki de zorunlu değil.

Türkiye'nin Tarih Hazineleri Batı Anadolu Uygarlığı
Yazan: Arkeolog İlhan Akşit, T.B.M.M. Millî Saraylar Müdürü. Fotoğraflar: Ersin Alok – Şemsi Güner. İstanbul 1980. Fatih Yayınevi Matbaası.

Bu kitap, Sandoz İlaç Sanayii Ltd. Şirketinin Bir Kültür Hizmetidir.

“Biz Sandoz İlaç Sanayii Ltd. Şti. olarak, bu tür çalışmaların daimî destekçisi olmayı prensip edindik. “Batı Anadolu Uygarlığı” adlı kitabımızda yer almasını arzu ettik. Ülkemiz uygarlıkları hakkında az sayıda bulunan eserlere bir yenisinin katılmasına katkımız olabildiyse ne mutlu bize” Dr. Edgar Poffet’nin Önsöz’ünden.

Türkiye’nin Tarih Hazineleri Orta Anadolu Uygarlığı Sandoz Yayınları No: 2 Hititler
Yazan: Arkeolog İlhan Akşit, T.B.M.M. Millî Saraylar Müdürü. Fotoğraflar: Sami Güner – Şemsi Güner. 1981’de Tekin Ofset basmış.
Kapak ayrıntısı: 1834’te Charles Texier’in yaptığı Yazılıkaya gravürü.

Bu kitap, Sandoz İlaç Sanayii Ltd. Şirketinin Bir Kültür Hizmetidir.

Doktor Bey’in Önsöz’ü “Anadolu uygarlıklarının birer birer incelenmesini onurlu bir görev bilerek giriştiğimiz çabalarımızın ikinci ürünü olan “Anadolu Uygarlığı” kitabımızı sizlere sunmanın mutluluğunu taşıyoruz.” ifadeleri ile başlıyor. Üçüncü paragraf şöyle: “**Bu eserin Atatürk’ün doğumunun yüzüncü yılına tesadüf etmesi bize ayrı bir mutluluk vermektedir**.”

10. sayfada “Oturan tanrıça heykeli Çatalhöyük. Neolilik çağ. 21 cm. (Ana Med. Müz)” açıklaması ile karşı sayfada fotoğrafı var.

A.Ü. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi’nde Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal’ın öğrencileri olarak sınıfımız 20 kişi idi. Yabancı dil puanı ile kazanmıştık bu bölümü, 1975’te. Bizi Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne götürürlerdi. Çizim yapardık. Sınıf arkadaşlarımdan biri de Nilgün Pirinçcioğlu idi. Yıllar sonra, 1987 olabilir, Betûl Mardin ile birlikte İmaj Halkla İlişkiler’i kurdular. Canan Bengiserp ile birlikte Güzin Hanım’ın odasında ağırladığımı hatırlıyorum. Betûl Hanım’ı İstanbul Üniversitesi Halkla İlişkiler Müdür Yardımcı iken Semiha (Baban) Hanım tanıştırmıştı, Semahat Hanım ile devam etti. Sandoz’un Swissôtel’deki davetlerimizde Betûl Hanım ile çalışırdık. UNICEF sergilerimize de gelirdi. Tabii Koç davetlerinde de tatlı sohbetler yaptık. 1995’de IPRA’nın başkanı oldu. Annemin babaannesi Rengigül Hanım’dan dolayı aile tarihimizde yer alan 31 Mart Vakası’nda görevi başında öldürülen Adliye Nazırı Nazım Paşa’mızdan sonraki nazır, Betûl Hanım’ın büyükbabası Necmeddin Molla, Adliye Nazırı ve Kastamonu mebusu.

Betûl Hanım, İmaj’dan önce Alaeddin Asna ile A&B’yi kurdu ki bu ülkemizde PR konusunda bir ilktir, ama uzun ömürlü olamadı bildiğim kadarıyla. A&B ile de kısa bir süre çalıştık. Alaeddin Asna tabii ki kıymetli bir duayen. Koç Holding’in de bir süre Halkla İlişkiler Müdürü olmuş. Ancak, dili bazen keskin olurdu. Bir projemizle ilgili çalışmalar sonrasında Güzin Hanım’a projeyi uzunca bir mektupla iade etmişti. Bana hitaben yazılmadığı için bir kopya almadım, ama “Kurumsal bir firmada yönetici olmak ile kendi firmasını kurmak, çalışanların maaşlarını ödemekle mükellef olmanın sorumluluğu” üzerine bir yazı idi. Ders niteliğindeki yazısını zaman zaman aklıma geldiğinde irdelerim. Her ay muntazam maaş almak ve kurumsal firmanın kurallarına göre başarı elde etmek için çalışmak ile kendi bilgi ve kapitaline göre bir firma kurup, yanındaki çalışanlara her ay ücretlerini verebilmek, geçinebilmek, firmasını ayakta tutabilmek çok farklı tabii.

Sandoz gerçekten bir okuldu bana.

Hititler kitabımızdaki Şemsi Güner kimdir dersek: "Okurlarımız bilir, Atlas'ın ilk sayılarından itibaren, bizim Şemsi Abi dediğimiz Şemsi Güner'in fotoğrafları yayımlanıyordu. Şemsi Abi'nin ömrü Magma'yı görmeye yetmedi. Ama öncülerimizden ve ustalarımızdan Şemsi Güner'in sergisi bizde sevinç yarattı. Biz dergidekiler, hepimiz, Şemsi Abi derdik ona. Aklına estiği zaman dergiye gelir, aklına estiği zaman arar, bizi gülmekten kırıp geçirir, sonra da ayrılırdı. Bir gün, bir daha dönmemek üzere ayrıldı. Bu son ayrılışı da beni arayan oğlundan öğrenmiştim. Onun mütevazılığı, 60 yılı aşkın Anadolu'nun her yanını adım adım gezmesine rağmen bir an bile yorulma emaresi göstermemesiydi bizi etkileyen. Teneffüse çıkmış çocuk heyecanıyla bizimle konuları konuşması, önermesi, fotoğraflarını bize getirmesi, bir fotoğrafı bir de bizim o fotoğrafa nasıl baktığımızı dikkatle izlemesi hiç aklımdan gitmez. Anadolu'nun usta fotoğrafçılarından biriydi, öncümüzdü ama bizim için bir farkı vardı; onu tanıyorduk, yakın dostumuzdu. Arayıp soruyor, akranımız gibi oyun oynuyorduk. Bize ilham verdi, yol gösterdi, hal ve gidiş öğretti Şemsi Abi. Şemsi Güner'in, 1 Ekim'de açılacak sergisi için İstanbul Fotoğraf Müzesi'nin gönderdiği bültende şöyle deniyordu: "Türkiye'nin usta fotoğrafçılarından Şemsi Güner'in çok değerli arşivi uzun zamandır gün yüzüne çıkmayı bekliyordu." Şemsi Abi hayattayken de arşivinin akıbetini bizimle konuşurdu. Şimdi gün ışığına çıkıyor, gözü arkada kalmadı." https://magmadergisi.com/eski-fotograflar/semsi-guner-anadolu-yu-anlatan-fotografci

Babam Atlas'ın yayın kurulunda idi. Her biri birbirinden değerli süreli yayınlar arşivimde. Şemsi Güner Bey de nur içinde yatsın. Ülkemize konusunda hizmet etmiş.

Türkiye'nin Tarih Hazineleri Sandoz Yayınları No: 3 İstanbul
Yazan: Arkeolog İlhan Akşit, T.B.M.M. Millî Saraylar Müdürü.
Fotoğraflar: Sami Güner – Şemsi Güner – Yılmaz Dinç. Grafik: H. Aydoğan Acarer.
Baskı: Ali Rıza Baskan Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş.

Bu kitap, Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılında Sandoz'un Bir Kültür Hizmetidir.

"Sandoz olarak büyük bir kıvançla her yıl Türk kültür hizmetine sunduğumuz Anadolu Uygarlıkları dizimizi bu kez, Atamızın 100. Yılında, O'nun aziz hatırası için, çok sevdiği İstanbul'u tanıtan bir kıta ile sürdürmeyi uygun bulduk" Dr. Edgar Poffet, Önsöz'den.

Sandoz Yayınları No: 5 Küpeler İstanbul Arkeoloji Müzeleri Küpeler Kataloğu / Earrings - The Earring Cataloque of the Istanbul Archaeological Museum
Yazan: Tülay Ergil
Fotoğraflar: Sami Güner – Tülay Ergil
Baskı: Ali Rıza Baskan Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş. 1983

"Uluslararası bir olay olan ve bu yıl Mayıs ayında İstanbul'da açılacak "Anadolu Uygarlıkları Sergisi" vesilesiyle biz de henüz gün yüzüne çıkmamış bir kültür hazinesini tanıtmak istiyoruz. İstanbul Arkeoloji Müzesi depolarında bulunan ve şimdiye kadar sergilenmemiş olan Yunan (Arkaik – Klasik), Yunan (Hellenistik), Roma ve Bizans gibi çeşitli dönemlere ait küpeler, değerli Sanat Tarihçisi Tülay Ergil'in hazırladığı bu katalogla ilk defa dünyaya tanıtılmaktadır.

Türkiye dışındaki sanatçı ve bilim adamlarını yararlanması için Türkçe ve İngilizce hazırlanmıştır. Hem bu kataloğun yayınlanmasını sağlamak ve hem de Arkeoloji Müzesi Sevenler Derneği'ne bu kataloğun satışı ile yararlı çalışmalar yapabilmeleri için maddi imkân yaratmaktan mutluyuz." Dr. Edgar Poffet

Sandoz Yayınları No: 6 Orkidelerimiz Türkiye'nin Orkideleri
Yazan: Dr. Eczacı Ekrem Sezik, Parmakognozi Profesörü
Baskı: Ali Rıza Baskan Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş.

"Elinizde bulunan Sandoz Yayınlarının altıncısı ise değişik bir konuyu, Türkiye'nin orkidelerini incelemektedir. Ancak bu kitabımızın da Anadolu'yu tanıtmak ve güzelliklerini ortaya koymak biçiminde tanımlayabileceğimiz ana amacımızın bir parçası olduğunu söyleyebiliriz. Orkide denince genellikle, çiçekçilerde görülen ve çok pahalı olduğu bilinen bir yabancı kökenli çiçek akla gelir. Türkiye'de yetişen orkidelerin ise çoğumuz farkında bile değiliz. Prof. Dr. Ekren Sezik büyük bir titizlikle ve tükenmez bir çabayla biriktirdiği fotoğraf ve dialarıyla arşivlenen, uzun yıllardan beri sürdürdüğü bilimsel çalışmalarını, bu yayınımız aracılığı ile Türk ve dünya bilim ve kültür yaşamına sunmaktadır." Dr. Edgar Poffet

Sandoz Yayınları No: 7 İstanbul'daki Güneş Saatleri
Yazan: Wolfgang Meyer
Baskı: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., 1985

Bu kitap ile Sandoz Yayınları'na emeklerim başlamıştı.

"Anadolu ve İstanbul'daki çeşitli uygarlıklardan günümüze kalan kültür mirasımızı yıllık kitaplarımızla okuyucularımızın dikkatlerine sunmaya devam ediyoruz. Sandoz Kültür Yayınlarının yedincisi olan bu yılki kitabımız, "İstanbul'daki Güneş Saatleri"ne ayrılmış bulunuyor. Kitabımızda, İstanbul'da bulunan güneş saatlerini tanıtırken, bir döneme adını yazdırmış Meyer Ailesi ve özellikle son ferdi olan Wolfgang Meyer'i de tekrar hatıralarımıza çıkarmayı bir borç bildik. Sultan II. Abdülhamid'in saatçibaşısı olarak Yıldız Sarayı'na gelen büyükbaba Johann Meyer'den sonra, baba Emil Meyer bu sanatı devam ettirmiş ve nihayet 1909 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Wolfgang Meyer de ailenin son ferdi olarak geleneği sürdürmüştür. Birinci Dünya Savaşı sırasındaki kısa bir süre dışında İstanbul'da yaşayan W. Meyer bir dönem boyunca adının özdeşleştiği saatçilik sanatı yanında, fahri olarak Topkapı Sarayındaki tarihi saatlerin tamiri ve kataloğunun hazırlanmasında da çalışmıştır. Daha sonra Güneş Saatleri ile de ilgilenen W. Meyer bunların üzerindeki çalışmalarının not ve fotoğraflarını bir dosyada toplamıştır. Meyer'in ölümünden sonra bu notların yayınlanmasını arzu eden Bn. Meyer, böylece Sandoz yayınlarının yedincisinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
W. Meyer'in Güneş Saatleri dosyasının yayına hazırlanması, İstanbul'da bulunanların ayrılıp fotoğrafların seçimi ve gerekli çizimler, Almanca metnin Türkçe 'ye çevrilmesi dışında tümüyle Bay Heinz Klautke tarafından yapılmıştır. Bu nedenle, Wolfgang Meyer'in bu kıymetli araştırmasının, Kültür Yayınlarımız arasında çıkmasına izin veren Bn. Meyer'e ve hiçbir maddi karşılık olmaksızın sırf yazarın hatırasını canlı tutmanın verdiği manevi hazla çok titiz ve sabırlı bir çalışma sonucu bu kitabımıza olanak sağlayan Bay Klautke'ye burada en içten teşekkürlerimizi sunarız." Dr. Edgar Poffet

Bu yazımı yazarken, 21 Haziran sabahı araştırmacı, eğitmen Zehra Esra Balkan Hanım telefonla arayarak "**Güneş Saatleri**" kitabımızın ilham olduğunu ve "İstanbul Astronomi Turizm Rotası" projesine dahil ettiğini söyleyerek, teşekkür etti. Mailime de çalışmalarını gönderdi. Daha önce de birkaç kez görüşmelerimiz olmuştu.

"Sevgili Hocam,
Bu yolculukta bana ışık oldunuz çok teşekkür ederim.
En kalbi saygı ve sevgilerimle, Z. Esra Balkan"

"Değerli Hocam,
Ekte sizinle ***3. Uluslararası Coğrafya Kongresi sözlü bildiri sunum ile ilgili olarak "İstanbul Astronomi Turizm"*** *başlıklı bildiri özetini de sevinçle paylaşmak isterim.*
Teşekkür ederek,
En içten saygı ve sevgilerimle, Z. Esra Balkan"

Çok mutlu oldum tabii. İki açıdan memnun oldum:

1. Sandoz "Güneş Saatleri" kitabımızın işin içinde olduğundan.
2. Turizm mesleğimin içinde yer almasından.

Kendisi ile en uygun zamanda bir röportaj yapacağımın sözünü verdim. Güzin Hanım yaşasaydı eminim kendisi de çok mutlu olurdu. 1985 yılında çıkarttığımız prestij kitabımızdan eğitici bir projede faydalanılması ne kadar sevindirici. Hiçbir emek boşa gitmez!

Sandoz Yayınları No: 8 Spor Beslenme Randıman
Yazan: Dr. Peter Konopka
Baskı: Orhanlar Matbaası, 1985
Bu kitabımızı kimin çevirdiğini bilemiyorum.

"Türk Kültür ve Sporunun gelişmesine bir katkıda bulunabilmek amacı ile yayınlanmıştır."
Sandoz İlaç Sanayii LTD. Şti.

Yazar hakkında en son sayfada (225) şöyle bir bilgi var: "Tıp doktoru olan Peter Konapka 1940 yılında Steinadler'de doğmuştur. Erlangen, Tübingen ve Münih Üniversitelerinde tahsilini tamamlamış ve Devlet sınavlarından sonra Prof. Dr. W. Rudolph'un yanında "İnsan kalbinin gaz ve madde metabolizmasına Noradrenalin'in etkisi" konusunda doktora yapmıştır. Bundan sonra 3 yıl Münih Üniversitesi Patoloji Enstitüsünde Prof. Dr. Büngeler'in yanında asistan olarak çalışmıştır. 1971'den beri de Prof. Dr. D. Renner'in yanında Ansburg Hastaneleri II. Tıp Kliniğinde çalışmıştır. 1976'dan beri de baştabiplik görevini üstlenmiştir. Yazar, başlangıçtan beri "İnsanların sağlıklı olabilmeleri için, sağlıklı beslenmeleri ve spor yapmaları gerektiği konusuna eğilmiştir. Bunun için sayısız tıp – spor aktiviteleri geliştirmiştir. 1972'den beri de Alman Bisikletçileri Cemiyeti, Millî Sokak ve Arazi Bisiklet yarışçıları topluluklarının koruyucu doktorluğunu yapmaktadır. Augsburg Atletizm Merkezi Koruyucu Hekimliği görevini de üstlenmiştir. Augsburg Futbol Takımının II. Lige yükselmesi sırasında da bu kulübün Tıbbi Müşaviri idi. Moskova Olimpiyatlarında Olimpiyat Doktoru olarak görev alması düşünülmüştür.

Birçok spor dallarının şampiyon atletleriyle ilgili olduğundan bunların beslenme konuları ile de yakın ilişkisi olmuştur. 1976 yılında ilk yayınladığı kitap "Sporcu Bugün Doğru Olarak Nasıl Beslenmelidir" çok çabuk tükenmiştir. Bugün de senior sınıfında büyük bir hevesle yarışmaktadır. 1979 yılında yaşıtları klasında schwable şampiyonu olmuştur."

Sandoz Yayınları No: 9 Topkapı Sarayı'nda Padişah Evi (Harem)
Yazan: Yüksek Mimar Mualla Anhegger – Eyüboğlu
Baskı: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., 1986

"Türk kültür ve sanatıyla ilgili zengin mirasımızın bilinmeyen ya da az bilinen taraflarını gün ışığına çıkarmak için devam eden çalışmalarımıza bu yıl "Topkapı Sarayı'nda Padişah Evi (Harem)" adlı eserle bir halka daha ekliyoruz. Topkapı Sarayı, özellikle -Harem Dairesi- Osmanlı padişahlarının yaşam biçimini ve özelliklerini yansıtabilen tek mimari kalıntıdır. Osmanlı İmparatorluğu saray mimarisinin özgün örneği olan bu sarayda harem dairesinin onarımında uzun yıllar sorumlu olarak çalışan Yüksek Mimar Mualla Anhegger-Eyüboğlu'nun bu konudaki derin bilgisini ve gözlemlerini kamuoyuna sunmak istedik. Yalnız Türk-Osmanlı kültürüne aşina olanlar değil, bütün dünyanın ilgisini çeken Saray haremi ve harem hayatının daha iyi tanınmasına bu kitapla katkıda bulunacağımıza inanıyoruz. Yazarın yıllarını verdiği haremin onarım çalışmaları sırasında ve aşama aşama çekmiş olduğu fotoğraflarıyla da süslediği eser aynı zamanda bu konuda araştırma yapmak isteyenlere kaynak olacaktır. Hayli uzun ve yorucu bir çalışma ile bu eseri Türk kültür ve sanat hayatına kazandıran sanatsever insan, değerli Yüksek Mimar Mualla Anhegger-Eyüboğlu'na ve eşine sonsuz şükranlarımızı sunarız. Bütün Sandoz Kültür Yayınları'nda olduğu gibi, bu eserin de basımında gösterdikleri özenden dolayı Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş. ve çalışanlarına da teşekkürü bir borç biliriz." Dr. Edgar Poffet

Mualla Anhegger-Eyüboğlu'ndan bahsetmek isterim. Güzin Hanım, Mualla Hanım'ın "Topkapı Sarayı Harem Dairesi Onarımları" konusunda verdiği konferanslarından birinde etkilenir ve bunların bir kitap haline getirilmesi için teşvik eder. **Güzin Hanım'ın bu akılcı yönü çok kuvvetliydi. Bir konuyu ciddiyetle dinler, not alır ve görüş bildirirdi.** Bu kitabımızın çalışmalarına başladığımızda bir gün Ertuğrul (Zorlutuna) Bey, Mualla Hanım'ı Beyoğlu'ndaki evini ziyaret sonrası, Levent Fabrika'daki ofisimize geldi ve Mualla Hanım ile Robert Bey'den, müze evlerinden ne kadar etkilendiğinden bahsetti. Sonraki günlerde Mualla Hanım ile Robert Bey'i Levent Fabrika'daki ofisimize getirdi. Hayatımda çok etkilendiğim bir çift idi diyebilirim. Mualla Hanım'ın gözlerindeki ışıltı, Robert Bey'in gözlerindeki ışıltı, kıyafetleri, Mualla Hanım'ın etkileyici takıları, ses tonları, bilgileri, mütevazı oluşları kelimelerle ifade edilemez. Çok ama çok güzel, zevk aldığım, hayran olduğum bir dönem geçirmiştim.

"Hitit Güneşi" belgeselini de Ankara'da Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın öğrencisi olduğum arkeoloji eğitimim sırasında izlemiştim. Mazhar Şevket İpşiroğlu ve Sabahattin Eyüboğlu tarafından hazırlanmış. O günlerden yadigâr, çok sevdiğim bir Hitit Güneş Kursu'm Sandoz'daki ofisimde arkamdaki cam kenarında dururdu. İlgisini çekmişti Mualla Hanım'ın. Sohbeti çok tatlıydı. Saray Süpürgesi'ne benzer bir gümüş takısı vardı, benzeri annemden bana yadigârdır, küpeleriyle. Mercanlarını hatırlıyorum. Kırmızı ve pembe mercanları severim, annemden yadigârlar arasında. Güzin Hanım'ın da çok şık güzel bir kırmızı mercan çiçek buketi broşu vardı diye hafızamda, inci kolyesi gibi. İnciyi de severim.

Ord. Prof. Dr. Anna Masala da doğal takı severdi. Gümüşü altınla kıyaslayarak asil bulurdu ve "ayın ışığını yansıtıyor" derdi.

"Köy Enstitüleri yüzünden adımızı komüniste çıkardılar.
Mevlevi şeyhleriyle dostluğumuzdan dolayı gericiye.
Her boyaya boyandık anlayacağın. Hepsine de gülüp geçtik.
Sabahattin Ağabeyimin dediği gibi, bizden memleketi sevmek...
Gerisi boş..."

-Mualla Eyuboğlu Anhegger-, "Hitit Güneşi" kitap tanıtımındaki ifadeler ile "Türkiye'ye Aşk Mektuplarım"daki Ord. Prof. Dr. Anna Masala'nın ifadeleri ne kadar da benzer:

"*Sağcı arkadaşlarımla "Tuna Nehri akmam diyor"u, solcu arkadaşlarımla "Pir Sultan Abdal" söylüyorduk. Bütün Türk müziği hoşuma gidiyordu. Itri Dede'yi, Beethoven gibi görürüm. Mehter marşlarını da çok beğenirim. Birisine kızdığım zaman Köroğlu'nun sözleriyle alçak sesle; "Benden selâm olsun Bolu Bey'ine!" diye geçer içimden."* Rengigül e-kitabı s. 911/994

Doğan Apartmanı'na bir kez tashihleri takdim etmek için gittiğimi hatırlıyorum. Evin içi müthiş etkileyici idi. Gerçi Doğan Apartmanı'nın adı hüzün verir bana. Mualla Hanım'ın yaşam öyküsü, aile bağları çok kıymetlidir. Ağabeyi Selahattin Eyüboğlu'nun "Köy Enstitüleri Üzerine" ve "Yunus Emre" kitapları arşivimde. Diğer ağabeyi Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Karadut, Şiirler ve Resimler (1940-1948) de arşivimde.

Sanat ile ilgili katalog ve kitaplarımızın içinde de tabii. Ersin de Divan Oteli envanterine aldığımız kıymetli duvar panosunu hatırlattı. Gerçekten de Bedri Rahmi'nin şiirleri çizimlerine, çizimleri şiirlerine yansıyor. Robert Bey'in de Mualla Hanım'ın da yaşam öyküleri çok ilginçtir ve o devri anlatır irdelendiğinde.

Sandoz telefon defterimi de saklıyorum. A'nın 4. sayfasında el yazımla şöyle kayıtlı:
Anhagger Mualla, Robert 244 64 60, 249 79 46
Serdar Ekrem Sok. Doğan Apt. B Blok No.24

İstanbul Üniversitesi'nin uluslararası konferans, sempozyumları çerçevesince yapılan "kent kültür ve tarihi"nde mutlaka bir Topkapı Sarayı ziyaretimiz olurdu. Mualla Hanım bir sempozyumumuzda fahrî rehberlik yapmıştı. Daha o zamanlar iş hayatıma başlamamıştım. Kıymetli hocalarımızdan Prof. Dr. Muazzez İlmiye Çığ'ın değerli eşi Kemal Çığ Bey de müzede çalışmaktaydı.

Topkapı Sarayı ile ilk tanışmam çok eskilere, neredeyse ilk çocukluk yıllarıma gider. Babam sinema ve tiyatrolara çok meraklıydı. Nedeni ise babaannemin moda evi iki yazlık sinemayı birden görürmüş. Bir gece birinin yarısını, diğer gece başka birinin diğer yarısını seyrederlermiş. Babaannem yabancı filmlerden model çıkartırmış. Evini de öyle estetik döşemişti, çoğu bende yadigâr. Halamı ve annemi sâdece sinema, tiyatrolara değil setlere de götürürmüş babam. Yıllarca kendilerinden Melina Mercouri, Peter Ustinov, Maxmillian Schell'i duydum. Vâlideçeşme'deki setler de dillere destandı. Sanatçıya saygı duyarlardı.

İstanbul'da "Topkapi" filmi çevrilirken halam Nevin Kutluer ve annem Güler Yaltırık'ın fotoğrafı var fotoğraf albümümüzde, heyecanla anlatırlardı. Topkapı Sarayı anılarımla, fotoğraf ve kitaplar arşivime kayıtlı, Sandoz Yayınları gibi.

Türkiye'nin Tarih Hazineleri Sandoz Yayınları No: 10 Mimar Sinan
Yazan: Ulya Vogt-Göknil
Dokümantasyon ve Çizimler: Sema Miller-Çamurdan
Fotoğraflar ve Layout (Kitabı düzenleyen): Eduad Widmer
Baskı: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., 1987

"Hayatı ve eserleri hakkında belgelere dayanarak bilgi sahibi olduğumuz nadir ustalardan, Mimar Sinan'ın önümüzdeki yıl 400. ölüm yıldönümüdür. Türk mimari sanatının doruk noktası Mimar Sinan uzun yaşamında cami, medrese, han, köprü gibi sayısız eserler meydana getirmiştir. Hatta onun, İran seferi sırasında Van gölünü geçmek için gemiler bile yaptığı bilinir. Osmanlı İmparatorluğunun en parlak döneminin bu yıldız sanatkârının bütün eserlerini bir kitapta ele almak elbette mümkün değildir.

Biz bu kültür yayınımızda Sinan'ın sadece camilerini konu aldık. Yalnız bizim değil, dünya kültür ve mimarisinin ortak mirası olan bu eserler ve yaratıcısı önümüzdeki yıl bütün dünyada anılacaktır. Bu çalışmalarda biz de Sandoz Kültür Yayınları olarak yerimizi almak için bir Mimar Sinan ve Mimari Sanatı uzmanı olan Sanat Tarihçisi Dr. Ulya Vogt-Göknil'in bu eserini sanat, kültür ve mimari dünyasına sunmak istedik. Uzun yıllardır İsviçre'de yaşayan yazarın, bir İsviçreli olan Eduard Widmer'in çektiği özellikle siyah-beyaz fotoğraflarla süslenen bu kitabını 10. yıl kültür yayınımız olarak sunmaktan büyük bir haz duyuyoruz. Çok titiz, sabırlı ve dikkatli çalışmalarıyla bu eseri bize kazandıran Dr. Ulya Vogt-Göknil'e, fotoğrafları büyük bir ustalıkla çeken Eduard Widmer'e eserin yazılmasında yardımcı olan yazarın kız kardeşi Nazan İpşiroğlu'na, özellikle planların çizim ve düzeltilmesinde çaba harcayan Sema Miller-Çamurdan'a sonsuz teşekkürlerimizi sunarız. Büyük sanatkârın eserlerinin tanıtımında ona layık bir kitabın ortaya çıkmasını sağlayan Güzel Sanatlar Matbaası A. Ş. ve çalışanlarına ayrıca teşekkürü bir borç biliriz." Dr. Edgar Poffet

Yine çok kıymetli bir aile ile tanıştırıyor bizi Sandoz yayınlarımız. Zürih'te doktorasını yapan Dr. Ulya Vogt-Göknil, Freiburg Yüksek Müzik Okulu'nda eğitim gören Nazan İpşiroğlu'nun ablası. Nazan İpşiroğlu, Prof. Dr. Mazhar Şevket İpşiroğlu'nun eşi. Her ikisi de 147'likler diye anılıyor Sabahattin Eyüboğlu gibi. Sabahattin Eyüboğlu Adalet Cimcoz ile Maya Sanat Galerisi'ni kuruyor, ama uzun ömürlü olamıyor. Sabahattin Eyüboğlu ve Mazhar Şevket İpşiroğlu İ.Ü. Film Merkezi'ni kuruyorlar. Prof. Dr. Macit Gökberk ve Aziz Albek ile birlikte pek çok belgesel çekiyorlar sanat tarihi konusunda. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğündeki vazifemden dolayı Aziz Albek ile de çalışmalarımız olmuştu. Çok kıymetli bir yönetmendir, eşi Suzan Hanım da çok kibar ve çalışkan bir hanımefendi idi, çevirileri de kıymetlidir. Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu Suzan Hanım ile de çalışırdı. O dönem Oktay Ekşi'nin eşi Prof. Dr. Aysel Ekşi bizim Mediko Sosyal'in müdürüydü, çok güzel ilişkiler içinde çalışmaktaydık. Prof. Dr. Mazhar Şevket İpşiroğlu, Yıldız Moran'ın dayısı. İlk kadın fotoğrafçılarımızdan Yıldız Hanım, Özdemir Asaf'ın ikinci eşi.

Tabloya geniş perspektiften bakarsak hem kıymetli insanları hem devrin içinde bulunduğu sosyo-politik yönlerini irdeleyebiliriz. Seniha Bedri Göknil (Arduman) Hanım ve Bedri Nedim Göknil Bey, Ulya Hanım ile Nazan Hanım'ın anne ve babası.

"Türk edebiyatının liyakat sahibi en yetkin çevirmenlerinden olan, **Seniha Bedri Göknil**; İstanbul'un tanınmış ailelerinden, dindar bir aristokrat olan, Nafıa Nazırı (Bayındırılık Bakanı) ve Sadâret Müsteşarı (Başbakan yardımcısı) Giritli Ziya Bey ve pek muhterem eşleri, Dilistan Hanımefendinin, kızları olarak 1901 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Yaşadığı dönemlerin en popüler okullarından biri olan, Dame de Sion'u büyük bir başarıyla bitirdi.

Ailesinin verdiği çok derin ve köklü maddi mânevi eğitimin dışında, okuldan aldığı yabancı dil eğitimini de, gönlünde yatan edebiyat aşkıyla birleştirince, tadına doyulmaz eşsiz çeviriler meydana geldi. 1920'li yıllardan başlayarak 1960'lı yıllara kadar devam eden çalışmalarında; Friedrich Schiller, Henrik Ibsen, Peter Weiss, Ludwig Fulda, Gustav Freytag, Edmund Morris, Hermann Sudermann, Gerhardt Hauptmann, William Shakespeare ve büyük Alman düşünürü Goethe gibi, birçok dünyaca ünlü yazarın klasikleşmiş eserlerini dilimize çevirdi. Yıllarca Türk edebiyatına nitelikli çeviriler kazandıran Seniha Bedri Göknil; Türk ve dünya edebiyatına değerli katkılarından, özellikle de Goethe'nin, Faust adlı eserini çevirmekte gösterdiği ustalık ve başarıdan dolayı, 1933 yılında Goethe Nişanı aldı.

Çok değerli tiyatro üstadımız Muhsin Ertuğrul ile kardeş yakınlığı içerisinde geçen uzun ve samimi dostlukları içerisinde, çevirileriyle Türk Tiyatrosuna da birçok yapıtlar kazandıran, Seniha Bedri Göknil; Edmund Morris'in "Tahta Çanaklar", Gerhardt Hauptman'ın "Yedi Köyün Zeynebi", Peter Weiss'in "Mara" ve Ludwig Fulda'nın "Yanardağı" gibi daha birçok tanınmış tiyatro oyunlarını da büyük bir ustalıkla dilimize çevirdi. Tiyatro sevenler bu oyunları hâlâ büyük bir beğeni ile izlemektedir. Edebiyat dünyamızın güzel, hırslı ve başarılı, his ve gönül dünyamızın, ince ruhlu, zarif, nâdide bir Hanımefendisi olan Seniha Bedri Göknil; sınırları yurt dışına taşan şöhretini, başarılı edebi çalışmalarını, hiçbir zaman mânevi değerlerin üzerinde tutmamıştır. Popülizme heves etmeyen, gösterişsiz, mütevazı, Hz. Mevlânâ âşık"ı faziletli bir Hanımefendi olarak, kendinden sonraki genç nesillere çok önemli bir rehber ve idol olmuştur. "https://semazen.net/seniha-bedri-goknil/

Ulya Vogt-Göknil, çok kibar ve sade bir kadındı. Kitabın tanıtım kokteyli Haseki Hamamı'nda yapılmıştı. Haseki Hamamı yeni onarılmıştı. Mimar Sinan'ın ölümünün 400. yılında pek çok etkinlikler olduğunu hatırlıyorum.

"Simgelerin felsefesine vâkıf olan üstat Mimar Sinan, botaniği nerede kullanmış? Hamamda. Türk hamamlarımız birer sanat şahaseri. Osmanlı dönemi yabancı gezginlerin de bu gözünden kaçmamış. Etkileşim ile Osmanlı toprakları dışına çıkmış. Büyük Britanya'ya varmış! 1959 yılında İstanbul'daki Atatürk Arboretumu'nun (Canlı Ağaç Müzesi) kuruluşunda Parisli botanikçi Camille Guinet, babama; "Mimar Sinan, iyi bir botanikçiymiş. "Boynu Bükük Lâle"yi işlemiş. Lâle, sâdece döllenince boynunu büker." demiş." https://www.rebooksandarts.com/makale/marka-olma-yolunda-surdurulebilir-basari-ya-ornek-mimar-sinan-ii--bolum

Sandoz Yayınları No: 11 Sanat Tarihinde Doğudan Batıya
Ünal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri
Baskı: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., 1989

"Sandoz Kültür Yayınları serimizde bu defa da bir Türk bilim adamını, genç yaşta kaybettiğimiz sanat tarihi uzmanı; Doç. Dr. Ünsal Yücel anısına 1987 yılında yapılan seminerde incelenen 15 bilimsel makaleyi Türk bilim ve sanat dünyasına sunmaktan mutluyuz. Şimdiye kadar Türk Kültür ve Sanat ile ilgili bir konuyu uzmanının incelemesinden verdiğimiz yayınlarımız arasına böylece ilk kez değerli bilim ve sanat adamlarımızdan oluşan bir grubun yazılarını toplayan bu eseri katıyoruz. Bu bildirilerin bir kitap halinde yayınlanmasında öncülük yapan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Nurhan Atasoy'a yayının gerçekleşmesinde titiz ve sabırlı çalışmalarıyla yardımcı olan İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Araştırma Görevlileri; Uşun Tükel ve Zühre İndirkaş'a sonsuz teşekkürlerimizi sunarız. Her zaman olduğu gibi yayınlarımızın kaliteli basımını sağlayan Ergun Baskan ve yönetimindeki Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş. çalışanlarına da ayrıca teşekkürü bir borç biliriz." Dr. Edgar Poffet

Hüsamettin Aksu: İslâm Kılıçları ve Kılıç Ustaları
Ara Altun: İznik Araştırmaları
Oktay Aslanapa: Kubbet el-Sahra'da Osmanlı Devri Tamirleri
Nurhan Atasoy: Türk Minyatürlerinden Üç Günlük Hayat Sahnesi
A. Engin Beksaç: Moche İkonografyasında Basamaklı Motifler
Filiz Çağman: Saray Nakkaşhanesinin Yeri Üzerine Düşünceler
Yıldız Demiriz: Türk Sanatında ve Batıda Çiçek Ressamlığı
Zeynep İnankur: Pre-Raphaelite Kardeşliği
Gül İrepoğlu: Zeki Faik İzer ve Estetiği
Bânu Mahir: İslamda Resim Sözcüğünün Belirlediği Tasvir Geleneği
Sema Ögel: İstanbul'da 19. Yüzyılın Sekizgen Camileri
Günsel Renda: 1911 Turquerie Sergisi Üzerine
Svak Soucek: İç Asya'da Yurt ve Türkiye'deki Yurt
M. Baha Tanman: İstanbul Kasımpaşa'daki Piyale Paşa Külliyesinin Medresesi ve Tekkesi İçin Bir Restitüsyon Denemesi
Uşun Tükel: Batı Resminde Mutfak Sahneleri ve İçindeki Anlam Dönüşümü
Şerare Yetkin: Destari Mustafa Paşa Türbesi'ndeki Boyalı Lahitler

Her biri birbirinden değerli akademisyenlerin içinde **Prof. Dr. Yıldız Demiriz** teyze ve ailesinden bahsetmek istiyorum bu defa. Ağabeyi Prof. Dr. Hüsnü Demiriz babamın sevdiği, saydığı hem meslektaşı hem de dostuydu ve ben kendimi bildim bileli ailece görüşürdük. Eşi Ümran teyze ile annem de iyi anlaşırlardı. Fevkalade zarif, çalışkan, mütevazı insanlardı. Hüsnü amcanın babasını hiç görmedim, vefat etmişti, ama soyadları demirin izini sürenden gelmekteydi. Demiryollarının mühendisi bir iş adamıydı. Hüsnü amca ile ilk karşılaşmam Edinburgh'ta olmuştu, ben ilkokula yeni başlamıştım, Güzel bir fotoğrafımız var. Sonra Ümran teyze ile Mete (Prof. Dr.) de kısa bir süre kaldılar. British Council'ın lokalinde "Ağabeyin mi?" diye sorarlardı. Mete benim çocukluk arkadaşım oldu. Çok akıllı ve hayalleri geniş, yetenekli idi. İstanbul'a döndüğümüzde Gümüşsuyu'ndaki evlerindeki odasında masanın üzerinde çok güzel bir oyuncak trenleri, rayları, istasyonları ile demiryolu oyunu kurmuştu.

Bana da anlatırdı, masal gibi ya da çocuk tiyatrosu izler gibi hoşuma giderdi. Bir de kendi yaptığı kuklaları vardı. Kuklalarına hayat verirdi, çok hoşuma giderdi. Hüsnü amca da severdi, yaşlandığında bile çizgi filmleri izlemeyi severdi. Bazen yazın Caddebostan'daki evlerine giderdik. İlk gidişimizde Hüsnü amcanın annesi ile de tanışmıştım o güzelim bahçede. Emre abi de vardı. Edinburgh'tan dostlarımız Thomson ailesi bizi ziyarete gelmişlerdi, birlikte gitmiştik, denize girmiştik. İstanbul o zamanlar az nüfuslu idi. Hüsnü amcanın baba ve annesinden kalan bu mülklerde kardeşler oturuyorlardı. Evlerimizde buluştuğumuzda, Hüsnü amca ve babamın ekskürsiyonlarda çektikleri slaytları, ikramlardan sonra izletirlerdi. Yani gözümüz, kulağımız o günlerden itibaren botanik, orman botaniği ile doldu.

Babam bazen beni Fen Fakültesi Botanik Enstitüsü'ne götürürdü. "Uluslararası Balkan Flora ve Vejetasyonu Sorunları Sempozyumu"nda görev aldım ve benim üniversite staj raporlarımdandır. Başkanı Prof. Dr. Hüsnü Demiriz idi, babam sempozyum komitesindeydi. Ümran teyzeyle çok güzel dans ederlerdi. Yıllar böyle güzelliklerle, yurt içi ve yurt dışındaki kongreler, sohbetlerle geçti. Önce Hüsnü amcayı, sonra Ümran teyzeyi, daha sonra da Yıldız teyzeyi kaybettik, babam ve annem gibi. Mete İstanbul'a geldiğinde, beni ziyaret ettiğinde sohbetler yaptık, eski günleri yad ettik. Hüsnü amcanın babama imzalayarak hediye ettiği kitapları, yazıları arşivimde, birlikte fotoğrafları var, benimle de tabii. Ümran teyzenin benim saçlarımı şefkatle okşamasını unutamam. O da benim gibi Nişantaşılı idi. Yıldız teyzenin kitapları da arşivimde, RE Books Arts'a kayıtlı, bazılarını halasının vefatında geldiğinde Mete hediye etmişti.

Demiriz Ailesi'nin satın almış olduğu Caddebostan'daki Ragıp Paşa'nın kızı Tevhide Hanım için yaptırdığı köşkte bir zaman dilimi Vehbi (Koç) Bey ailesiyle birlikte kirada oturmuşlar, fotoğrafları var. Dr. Müfit Ekdal'ın kitaplarında da geçer tarihçesi.

Sandoz Kültür Yayınları No: 12 Devletin Evi Saray
Yazan: Metin Sözen
Sanat Yönetmeni: Ersü Pekin, Koordinatör: Ertuğrul Zorlutuna
Grafik Uygulama: Grapho Yayın Tanıtım
İngilizce Özet Çeviri: Virginia Taylor-Saçlıoğlu
Baskı: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., Cilt: Barın Ciltevi, 1990

"Dünyada son yıllarda en büyük sorun, doğal ve kültürel varlıkların korunması, zenginleştirilerek geleceğe aktarılması. Günümüz insanı, yok olan, kimlik değiştiren bu köklü değerlerin tekrar yerine konamayacağı bilinciyle, hızla yeni önlemler alınmasını istiyor. Kaçınılmaz olarak doğal ve kültürel varlıklardan sonuna kadar yararlanmanın yollarını arıyor. Çok yönlü özelliklerin yoğunlaştığı böylesi ortamlarda gelişen, sorunlar büyüdükçe önemleri daha da iyi anlaşılmaya başlanan mimarlık ürünleri arasında, başta yeşil çevreleriyle birlikte saray, köşk ve kasırlar gelmektedir. Ülkemizde ise, 1984 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tarafsız önderliğinde düzenlenen Milli Saraylar Sempozyumu'nun ardından alınan kararlar doğrultusunda başlatılan çok yönlü köklü girişimlerin ilk örneklerinin verilmeye başlanması, bu konuya yeni bir boyut kazandırmış bulunuyor. Yeni düşüncelerin gelişmesine neden olan bu tür yapıların, nasıl büyük olanakları geçmişten günümüze aktardığı da artık daha somut görülebiliyor.

Son yıllarda özellikle insan-çevre, kültürel miras-süreklilik-ulusal kimlik ilişkisi konusunda yapılan tartışmalara verilebilecek somut örneklerin başında da saray, köşk ve kasırlar gelmektedir.

Bu örnekler, mimarlık ve çevre değerleri açısından olduğu kadar, kentsel kimliğin açıklığa kavuşmasına neden olacak tartışmalara da ilginç ipuçları vermektedir. Çünkü bir toplumun yüzlerce yıl içinde ne tür bir yönetim biçimi geliştirdiği, bunu ne gibi ögeleri kullanarak kentsel boyuta aktardığı, zamanla gelişen isteklere uygun olarak hangi noktalarda değişikliğe uğrattığı, bir bakıma böylesi yapılarla somut biçimde sergilenme olanağı bulmaktadır.

Gerçekten uzun Osmanlı yönetimi boyunca İstanbul'da sultanların Topkapı Sarayı'ndan Dolmabahçe Sarayı'na taşınmalarına kadar geçen sürede, sanat ve mimarlık alanındaki değişme ve gelişmeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun çok yönlü değerlendirilmesine neden olacak önemde verileri içermektedir.

Bu nedenle, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından başlatılan köklü çalışmaların ışığında yapılan araştırma ve uygulamalara, **kuruluşumuzun 30. Yılında** biz de, bütünü görebilmek üzere böyle bir genel yayınla katılıyorum" Dr. Edgar Poffet, Önsöz'den

Babamın Kabataş Erkek Lisesi'nden arkadaşı, dostu Metin amca ile bu sayıda tanımıştım Ersü Pekin Bey'i. Sonra Semahat Hanım'ın, Divan'ın kitap çalışmalarında hayli işbirliği halinde olduk. Eşi Arzu Hanım da çalışmalara dahil oldu. Ahenk içinde çalıştık. "Eskimeyen Tatlar" kitabı çalışmasında, Ayşe Sümer Hanım koordinatörümüzdü. Ayhan Şahenk Vakfı'nın çıkartmış olduğu "Kapadokya" kitabını 1999'da imzalayarak bana hediye etmişti. Editörü Metin Sözen. Her açıdan benim için kıymetli bir kitaptır. Kardeşi Gürol Sözen Bey'in de İş Bankası Yayınları'ndan çıkan "Bulutların Altındaki Uygarlık Anadolu" kitabı arşivimde.

Sandoz Kültür Yayınları No: 13 Heinrich Schliemann Kazı Raporları ve Mektuplarından Seçme Parçalarla TROYA

Yayına Hazırlayan: Ufuk Esin - Çeviriler: H. Gönül Egeli, Nilgün Dede, Nur B. Atlı
Baskı: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., 1991
ISBN 975 95545-1-8

"Yıllardan beri ülkemizin tarih, kültür ve sanat zenginliklerini sergilemeyi amaçlayan, değerli eserler yoluyla toplumumuza ışık tutmaya çalışan firmamız bu kez de Troya antik kentini tüm dünyaya tanıtan Heinrich Schliemann'ın raporları ve mektupları yoluyla yeni bir adım atıyor. Bunca yıl karanlıkta kalmış olan bilim adamı Schliemann'ı kendi kazı günlükleri, mektupları yoluyla gün ışığına çıkartmanın ve ölümünün yüzüncü yılında onu tanıtan ilk Türkçe kitabı yayınlamanın hazzını sizlerle birlikte yaşamanın mutluluğu içindeyiz. Bilindiği gibi Troya'ya ilk kazmayı 1868 yılında vuran Heinrich Schliemann, uzun yıllar aynı bölgede çalışıp bu eşsiz tarih ve kültür hazinesini gömülü kaldığı yerden çıkartmayı başardı. Ancak daha sonra bu hazinenin bazı bölümlerini yurt dışına taşıyarak bitmeyen tartışmalara neden oldu.

Bütün bu bilinen ve bilinmeyen gerçekler, yaşadığı olayların etkileri, ortaya çıkarttığı değerli hazinelerin heyecanı ve bilim adamı yapısı, başladığı ve sonunda geldiği nokta kendi kaleminden, gönderdiği mektuplar yoluyla daha da iyi anlaşılacak kanısındayız." Dr. Edgar Poffet, "Önsöz'den

Prof. Dr. Ufuk Esin ile telefonda da konuştuğum aklımda. Kalbindeki rahatsızlıktan dolayı o günlerde Levent Fabrikaya gelemeyeceğini söylemişti ve adresini vermişti. Tashihleri Bebek'teki evine göndermiştim. "Hep mi Bebek'te otururdu bilemiyorum?" diye düşündüm sonra Feyzi Âti'de de okuduğunu öğrendiğimde eski Bebekli olduğu kanaatine vardım.

"Tarihe Karışan Boğaziçi Liseleri (Feyzi Âtî)"

"Arnavutköy ile Bebek yolu arasında Boğaz'ın en güzel yeri olan Akıntıburnu'nda Beşiktaş'ın en tanınmış özel okullarından biri olan Boğaziçi Liseleri vardı. Eski Boğaziçi Liseleri, 1921'de Feyzi Âtî Numune mektebi adı altında kuruldu. Okulun kurucusu Galip Azmi Sandalcı idi. Mektep 1921 yılından sonra gelişti. Fakat ilk yıl okulun 234 öğrencisi varken, ikinci yılda öğrenci sayısı 320'ye çıktı. 5 Şubat 1930'da yandı. Buna rağmen 1931'de Arnavutköy'de "Çifte Saraylar" denilen binalarına taşındı. 14 Aralık 1935'te "Boğaziçi Liseleri" adını aldı. Lise kısa bir zaman sonra (ilk, orta, lise kısımlar ile) büyük bir okul haline geldi. Okul 1935-1945'te Bebek'te ilkokul kısmına sahip olan İstanbul'un en sayılı okullarından biri oldu. Boğaziçi Liselerinin iyi bir kurum olmasında, müdür Hıfzı Tevfik'in rolü büyüktür. O çok değerli bir edebiyat öğretmeni idi. Şâirdi de. 1949'da İbrahim Alâeddin'in ölümünden sonra Hürriyet Gazetesi'nde yazdı. Hıfzı Tevfik daha 1931'de okulda bir öğrenci örgütü kurdu. Her yıl Ekim ayında öğrenci seçimleri yapılırdı. Bu seçimler, okula ayrı bir renk verir, bütün okulun açık oyu ile okulun en sevilen son sınıf öğrencilerinden bir "ağabey" cemiyet başkanı seçilirdi. Boğaziçi Öğrenci Cemiyeti, 7 kişilik bir örgüt idi. Ayrıca her sınıftan seçilen (üçlük başkanları) birleşerek "okul disiplin kurulu"nu meydana getirirlerdi. Bu nedenle Boğaziçi Liseleri Öğrenci Cemiyeti Başkanlarının okulun hayatında büyük yerleri vardı. Okulda, anma günleri düzenlenirdi. Büyük Atatürk'ün ölümü sırasında okula çağrılan konuk sanatçılar arasında Abdülhâk Hâmid, Y. Kemâl, Nafiz, Mükrimin Halil ve başkaları bulunurdu.

Okulun ilk kurulduğu 1921 yılındaki kadrosu şöyle idi: Hıfzı Tevfik, Nihat Sami Banarlı, Nihal Adsız, Fuad Arslan, Hikmet Turhan Dağlıoğlu - Edebiyat; Hüseyin Naili Kubalı, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Yunus Kâzım Koni – Felsefe; Şeref Par, Hüsniye Çuhasar, Muammer Helvaşi, Doğan Akman – Riyaziye; Sâmih Nafiz Tansu, Nâfiz Danışman – Tarih; Lütfi Ârif Kanber, Şemsettin Güneş - Biyoloji; Kasım Bayçın, Abdülkadir İdil – Kimya; Burhan Ersan, Tacettin Örs – Fizik; Media Kayra, Suat Aycan, N. Danışman- Coğrafya; Mr. Elliot, Daniş Ünsal – İngilizce; Sabri Anday, Nurettin Sevin, Suut Kemal Yetkin, Edip Ayel – Fransızca; Hayri Çizel, Vahra Cerciyan – Yazı; Muhiddin Sadak – Müzik; Kudret Sandalcı – Yurttaşlık Bilgisi: Hamdi Sever, Meseddet Sever – B. Eğitim; Veyner – Almanca dersleri okuturlardı. Fahir Giritlioğlu, Aziz Çankırılı, Reşat Sarıbaş, Abdullah Bey Muallim Muavinlikleri yapıyorlardı. 3 yılı bulan öğretim süresince, Boğaziçi Liseleri'nde binlerce öğrenci yetişti.

Bunlar arasında Haldun Simavi, Sabri Kiraz, Cihat Arman, Zeki Müren, Kadir Has, Orhan Öztrak, Mithat Fenmen, Şefik Fenmen, Eyüp Sabri, Prof. Dr. Sedat Alp, Sadun ve Feridun Altuna, Can ve Sadık Eliyeşil, Nihat Akçan, Hayrettin Karaca, Ömer Göncü, Necati Kütükçü Boğaziçi Liseleri okullarının kapandığı tarihten beri her yıl Nisan ayında Bebek Belediye Gazinosu'nda toplanarak eski talebelik günlerini anarlar. Bugün Boğaziçi okulları diye bir okul yoktur. Çünkü okul binası olarak kullanılan Çifte Saraylar adlı binaları Boğaziçi saha yolunun genişletilmesi sırasında yıkılmıştır." Cumhuriyetin 50. Yılında Her Yönü ile İlçemiz Beşiktaş, K. Ekrem Uykucu, - Zinnur Fenmen Güvenç ile Lamia Refik Fenmen ve Ailesi - Röportaj Rengigül Yaltırık Ural

Ufuk Esin Hoca'nın kibardı ifadeleri, kendisi gibi. "**Bebek Badem Ezmecisi**'nde de görüşmüş müydük?" diye düşündüm, belki de. İsviçre'den misafirlerimiz geldiğinde ya da yönetim kurulu toplantılarında Bebek Badem Ezmesi alırdım. Sahibi Sevim Hanım çok kibar, sade, bilgili bir hanımdı. Bir de güzel ve hayli yaş almış kedisi vardı. Sevim Hanım olmadığında yine çok kibar kendisinden daha genç ve daha uzun boylu bir hanım ilgilenirdi. Gerçek badem ezmesinin nasıl zorlukla yapıldığını Sevim Hanım da bir gün anlatmıştı. Babam ve annemle de giderdik, 70'li yıllardan itibaren. Kahverengi kutusundan fıstıklı ezme ve badem ezmesinin dizilişi pek güzel olurdu ve nefis kokardı, daima bir adet ikram ederlerdi. Yuvarlak tavan lambasının aynısı bizim evde sofada asılıydı, yadigâr duruyor.

"**Ufuk Esin**, 1933 yılının 11 Ekim'inde İzmir'de doğmuş, ancak tüm yaşamını İstanbul'da, Boğaz'ın Bebek semtinde geçirmişti. İlkokulu Arnavutköy'de, 25. İlkokulda, orta eğitimini Boğaziçi Lisesinde (eski adıyla Feyziati), lise eğitimini ise Özel Sankt Georg Avusturya Lisesi'nde tamamlamıştır. Avusturya Lisesi'nin Fen Bölümünden mezun olmuş, olgunluk sınavını ise Galatasaray Lisesinde Edebiyat Bölümünde vermişti. Arkeoloji yaşamı boyunca sosyal bilimler ile fen bilimlerine eşit mesafede durması, tüm çalışmalarında fen bilimsel yöntemleri yoğunlukla kullanması, yeni analiz yöntemlerini yakından takip etmesindeki ana motivasyon, büyük olasılıkla bundan kaynaklanıyordu. Ufuk Hoca'nın liseden mezun olduktan sonra arkeolojiyi seçmesinde ne gibi etkenlerin rol oynadığını bilemiyoruz. Ancak İstanbul Üniversitesinde arkeoloji okuma kararından sonra Prehistorya'yı tercih etmedeki temel nedeninin daha sonra doktora hocası olacak Prof. Kurt Bittel olduğu, Ufuk Esin'in şu sözlerinden anlaşılıyor: '… Prof. Bittel'in bir iki dersini dinledikten sonra artık emindim, prehistorya yapmalıydım…'

Ufuk Hoca 1952'de İstanbul Üniversitesinde arkeoloji okumaya başlar. O sömestr bölümün yalnızca iki öğrencisi vardır. Sistem gereği bir Esas Sertifika, üç de Yardımcı Sertifika seçme zorunluluğu doğrultusunda, Prehistorya'yı Esas Sertifika, Önasya Dilleri ve Kültürleri, Klasik Arkeoloji ve Eski Yunan Dili ve Kültürleri'ni ise Yardımcı Sertifika olarak seçer ve her birinin derslerine ve seminerlerine katılır. Dört yıl sonunda Prehistorya Tezli Sertifika programının ilk mezunu olur. Ufuk Esin 1957 yılında, Prof. Bittel'in asistanı olur. Ufuk Hoca bir yandan bölümde asistanlık yaparken bir yandan da yine Bittel'in danışmanlığında doktora tezini yazar. Prof. Bittel, doktora tez çalışması kapsamında maden araştırmaları yapması amacıyla Ufuk Esin'i Stuttgart'a yollar, burada metalurjinin başlangıcı ile ilgili SAM Projesine, "Studien zu den Anfaengen der Metallurgie", katılmasını sağlar.

Spektral analiz konusunda uzmanlaşmaya başlayan, İran'a giderek maden araştırmaları için örnekleme yapan Ufuk Hoca'nın bu çalışmaları, yıllar sonra TÜBİTAK desteğiyle ODTÜ bünyesinde Arkeometri Ünitesi ve bundan birkaç yıl sonra Arkeolojik Kalıntıların Spektroskopik ve Analitik Yöntemlerle İncelenmesi – Aksay Ünitesinin kurulmasında önemli rol oynayacaktır. Ufuk Esin'in 1960 yılında "Kuantitatif Spektral Analiz Yardımıyla Anadolu'da Başlangıcından Asur Koloni Çağına Kadar Bakır ve Tunç Maden Eserler" başlıklı teziyle tamamladığı doktora çalışması sırasında kişisel ilgi ve araştırma alanı olarak başlayan, ardından meslektaşları ile birlikte kurumsallaşmasını sağladığı arkeometri çalışmaları, aynı yıllarda batıda, arkeoloji dünyasındaki yenilenme hareketi ile örtüşüyordu.

1960'lı yıllar bütün dünyada politik, sosyal ve kültürel açıdan hareketli yıllardı. Vietnam Savaşı, savaşa başkaldırılar, 68 olayları, Armstrong'un aya ayak basması gibi olumlu olumsuz pek çok olay, sonuçları itibariyle insanlık tarihini etkileyecek, değiştirecek gelişmelerdi. Bu değişim rüzgârı arkeolojiyi de içine almış, o güne kadar süregelen geleneksel yaklaşımlara karşı Yeni Arkeoloji adıyla farklı yönden başka rüzgârlar esmeye başlamıştı. Batıdaki bu değişimin Türkiye'ye yansıması siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda çok daha net izlenebilirken, arkeoloji disiplinini aynı derecede etkilememiştir. Ne var ki Ufuk Esin'in öncülüğünü yaptığı ve kurumsallaşması birkaç on yıl daha sürecek olan çalışmaları, yeni fen bilimsel yöntemlerin, analiz ve istatistik çalışmalarının arkeolojiye dâhil edilmesi gibi girişimleri, tam da Yeni Arkeoloji taraftarlarının hararetle savundukları konular idi. Ufuk Esin her ne kadar bu yeni akımın içinde yer almamış olsa da, arkeolojinin bugününü biçimlendirmedeki katkıları tartışmasız olan Yeni Arkeoloji akımının savunduğu anlayışın, belki de Türkiye'deki özgün birkaç temsilcisinden birisidir. 1960'larda yeni yeni şekillenmekte olan arkeoloji disiplinindeki tekil örnekler dışında henüz geniş kapsamlı, sistematik araştırmalar yoktu. 1963 yılında Chicago Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi Prehistorya Kürsüsünün Robert Braidwood ile Halet Çambel'in ortak yürütücülüğünde başlayan Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Projesi, sorunsalı, yöntemi ve ekibi ile yalnızca Anadolu için değil, tüm dünya için öncü araştırma projelerinden biriydi. Projedeki ekip üyelerinin Prehistorya Laboratuvarında oluşturdukları tartışma ve bilgi paylaşımı ortamı, sonraki yıllarda yapılacak arazi çalışmalarını, Ufuk Esin'in başkanlığını yapacağı pek çok projeyi doğrudan etkileyecekti. 1966 yılında doçentlik unvanını alan Esin, tarihöncesi arkeolojisinde gerek kuramsal gerekse arazi çalışmalarında dönemin temel araştırma konularından biri olan Neolitik yaşam biçimi üzerine çalışmaya başlar. Güneydoğu Avrupa'daki ilk Neolitik kültürlerin ortaya çıkışını, adaptasyonu ve yayılımını geniş ve bütüncül bir perspektifte, özellikle de tarihöncesi toplulukların doğal çevre ile olan etkileşimi bağlamında araştırır. Bu çalışması, kendisine 1975 yılında profesörlüğü getirir. Bu çalışma, 1975 ve 1978 yıllarındaysa iki cilt halinde yayımlanır: İlk Üretimciliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa (GÖ 10500-7000 Yılları Arası), 1. Cilt: Doğal Çevre; 2. Cilt: Kültürler Sorunu. Ufuk Hoca paleo-çevre ve paleo-iklim konusunu bir fen bilimci ayrıntısı ve titizliğiyle ele alır, ancak bunu insanın tercihleri, ihtiyaçları, düşünceleriyle yoğurma hassasiyetini korur. Bu engin birikimini Prehistorya Kürsüsünde lisans düzeyinde verdiği **'Ekoloji ve Ekonomi'** derslerinde yeni kuşaklara aktarır. Yetiştirdiği öğrencilerinin, bugünkü bilim insanlarının disiplinlerarası çalışmaları ve bütünsel bakış açılarının altlığının Ufuk Hoca'nın bu geniş ve derin bilgi yelpazesinden kaynaklandığı açıktır.

Unutulmaz lisans derslerinden Prehistorik Sanat dersi Ufuk Hoca'nın bu bağlamda mağara duvar resimlerinde kullanılan boya ayrıntısı ve yapım tekniklerinden, Paleolitik insanın düşün dünyasına, yaşam, inanç, sanat, sembolizm, göstergebilime kadar uzanan geniş bir perspektifte ele aldığı bir başka dersiydi. Siyah-beyaz diapozitiflere karşılık, adeta Ufuk Hoca'nın renkliliğinin, çok yönlülüğünün ve entelektüelliğinin göstergesiydi. Ufuk Hoca, araştırma ve yayın çalışmalarındaki öncü rolünü arazi çalışmalarında da sürdürmüştü. Araziye ilk çıkışı 1952 ve 1954 yıllarıdır. Öğrenci olarak, Prof. Kurt Bittel'in başkanlığındaki Boğazköy kazı çalışmalarına katılır. Buradaki arazi anılarını ve kazı atmosferini, Kurt Bittel'in vefatı sonrasında, 8 Şubat 1991 günü Prehistorya Laboratuvarında yapılan anma toplantısında şöyle aktarıyor: 'Prof. Bittel tarafından Boğazköy'ün savaş sonrası ilk kampanyalarına katılmak üzere davet edilerek onurlandırıldım. Boğazköy'ün ilk kampanyalarında kazının bütçesi son derece kısıtlıydı. Bir kap yemekle yetinmek zorundaydık. Bir yandan bunaltıcı sıcak ve yorucu çalışma temposu, bir yandan da beslenme sorunları nedeniyle hepimiz hastalanıyorduk. Ama kazılarda yeni buluntuların coşkusu hepsini bastırıyor, hastalığı kimse umursamıyor, ateşimiz düşer düşmez yataktan fırlıyorduk. Gelen ziyaretçiler arasında kimler yoktu ki… Prof. Laroche'la ünlü Hitit tapınağı Yazılıkaya'nın tanrıları, Hitit hiyeroglifleri tartışılıyor, Prof. Frankfort'la, Seton Lloyd'la Hitit sarayını ve arşivini içinde barındıran Büyük Kale'nin mimarisinin, Hitit kültürünün sorunlarına yanıt aranıyordu. Prof. Bittel yeni görüşlerini açıklıyor, gelenler gördükleri ve duyduklarından büyük heyecan duyuyorlardı. Anadolu'da Neolitik bulunduğunu da ilk kez James Mellaart'tan Boğazköy'de duyuyorduk. Gündüzleri bu en yetkin bilginlerden dinlediklerimi, tartışılanları hazmetmeye çalışıyor, geceleri de Boğazköy'le ilgili yayınları tekrar tekrar okuyordum'. Esin'in kısaca tariflediği atmosfer, yıllar sonra kısıtlı imkânlara rağmen kendi kazılarında öğrencileri, ekibi ve meslektaşları için, kişisel çabalarıyla oluşturduğu bilimsel paylaşım ortamlarının nüvesi olmalıydı. Aşıklı Höyük kazısı bu anlamda Ufuk Hoca'nın akademik ve entelektüel çevresinden davet ettiği saygın kişilerin, sanatçı arkadaşları ve dostlarının konferansları ve bilgi aktarımları ile bir 'okul' haline dönüşmüştü. Sağlık sorunlarından atom fiziğine kadar zengin konu çeşitliliğindeki konuşmalar, sunumlar, Hoca'nın çok yönlü ve paylaşımcı kişiliğinin yansımasıydı. Esin, Boğazköy kazılarıyla aynı yıllarda Arif Müfit Mansel'in başkanlığında, Prof. Bittel ve H. Çambel yönetimindeki İstanbul Fikirtepe kazılarına katılmış, daha sonra ise Nezih Fıratlı ile birlikte Uşak'taki Selçikler kazısında çalışmıştı. Başkanlığını yaptığı Keban Projesi Tepecik kazısı kendisi için olduğu kadar Anadolu arkeolojisi için de büyük bir deneyim ve kazanımdı. Tepecik, bugün efsane olarak kuşaktan kuşağa aktarılan yaşantısının yanı sıra, arazi çalışmaları için devrim niteliğinde yenilikler getirmişti. Ufuk Hoca önce Tepecik, ardından Güven Arsebük'ün de katkılarıyla yönettiği Tülintepe kazıları ile tarihöncesi arkeolojisinde arazi çalışmalarına belli standartlar getirmiş, kurtarma kazılarının ilkelerini koymuş ve bunların doğrudan arazide uygulanmasını sağlamıştı. Tepecik'ten sonra, başkanlığını yaptığı tüm kazı projelerinde sistemin işlerliğini sorgulamış, yenilenmesi ve değişiklikler yapılmasını tartışmaya açmış, kendi yetiştirdiği ve birlikte çalıştığı yeni kuşakları bu anlamda cesaretlendirmişti. Tepecik ve Tülintepe kazılarının ardından 1970'lerin sonunda, bu kez Karakaya Baraj Gölü altında kalacak yerleşmeleri kurtarma amacıyla Malatya'nın İmamoğlu köyüne bağlı Değirmentepe Höyüğü'nde kazılara başladı. Obeyd Dönemine ait Anadolu'da bu denli geniş kazılmış tek koloni yerleşmesinin ortaya çıkarılmasıyla sonuçlanan bu projenin yanı sıra öğrencisi ve asistanı Savaş Harmankaya ile birlikte kısa dönemli İkiz Höyük kazılarının bilimsel danışmanlığını da üstlenmişti.

Değirmentepe'nin 1986'da sular altında kalmasından sonraki yıllarda malzeme ve yayın çalışmalarını sürdüren Esin, bu defa Orta Anadolu'dan gelen bir başka kurtarma kazısı çağrısıyla karşı karşıya kalmış, bu çağrıya tepkisiz kalamamış ve 1989'da Aşıklı Höyük kazılarına başlamıştı. Bir yandan Prehistorya Anabilim Dalı başkanlığı görevini, diğer yandan lisans ve yüksek lisans dersleri, doktora öğrencileri ile uzun saatler, kimi zaman gün boyu süren seminerler gibi eğitim faaliyetlerini, gün geçtikçe büyüyerek uluslararası ve disiplinlerarası bir projeye dönüşen Aşıklı Höyük'teki araştırma ve yayın çalışmalarını büyük bir disiplin içinde ve özveriyle yürüten Esin, gençlik yıllarından beri süregelen sağlık sorunlarını bu çalışmalarının hiçbirine yansıtmadan yürütmeye özen göstermişti. Aynı yıllarda bu denli yoğun tempo içinde 1993'te kurulan Türkiye Bilimler Akademisi'nin kurucu asil üyesi olmuş, konsey üyesi seçilmiş ve akademide Türkiye arkeolojisi adına iki çok önemli projeye imza atmıştı. Bunlardan biri, uluslararası bir arkeoloji dergisinin yayımlanması idi. Esin, derginin yayın kurulu başkanlığını yaptı. İlk sayılarında kapağından içeriğine, terminolojiden kronoloji sorunlarına varıncaya kadar hemen her tür konu ile bizzat kendisi uğraştı. Öncülüğünü yaptığı ikinci proje ise Türkiye'de Kültür Sektörü (TÜKSEK) projesi idi; kültür varlıklarının ülkenin sosyal ve ekonomik yaşamına aktif olarak katkıda bulunabilmeleri ve kültür sektörü olarak ele alınmalarına imkân verecek altyapının hazırlanması, bütün bölgelerde kültür envanterinin yapılmasına zemin hazırlamak, projenin amaçlarıydı. Büyük özveriyle yürütülen projeler, uluslararası düzeyde yayımlanmaya başlayan TÜBA-AR, TÜBA-KED gibi dergiler, ne yazık ki içinde bulunduğumuz siyasi ortam sonucu kesintiye uğradı. Akademinin projelerin ve yayınların yarım kalmasının belki de tek sevindirici yanı, bunların Ufuk Esin'in vefatından sonra gerçekleşmiş olmasıydı. Ufuk Hoca, TÜBA TÜKSEK Projesi'nin koordinatörlüğünü sürdürdüğü dönemde, 2000 yılında yaş haddi nedeniyle emekliye ayrıldı. Ne var ki emeklilik onun için yalnızca ders vermemek anlamına geliyordu. Çalışmalarına ara vermeden kaldığı yerden devam etti; emeklilik öncesi vakit ayıramadığı bilgisayar öğrenme işine eğildi. Bilgisayarına '…her gün en az bir sayfa yazı yazmam gerekiyor…' notunu düşmüştü. Sağlık sorunları nedeniyle 2000'li yıllardan itibaren arazi çalışmalarına gidemedi, evinde yazmaya yoğunlaştı. Deneyimi, birikimi, derinlemesine bilgisi ile Aşıklı kazısının daha ilk yıllarında öngördüğü, Orta Anadolu bölgesinin Yakındoğu'dan farklı bir Neolitikleşme süreci yaşadığı tezi, yeni çalışma konusuydu. Farklı coğrafyalarda, farklı koşullarda başka şekilde gelişen yaşam biçimleri ve bu farklılıkları maskeleyen geleneksel terminolojinin değişmesi konusundaki genç ve cesur düşüncelerini ne yazık ki yayınlayacak fırsatı bulamadı. Ufuk Esin, Türkiye arkeolojisinin gerçek manada en sıra dışı figürlerinden biriydi. Prof. Halet Çambel'den devraldığı Prehistorya Kürsüsü'nü değişen arkeoloji anlayışına uygun olarak yeniden dizayn eden Esin, Türkiye'de halen eksikliği hissedilen uzmanlık alanlarının gelişmesi için önemli çabalarda bulunmuştu. Çokseslilliğe inanan, genç nesillere karşı hiçbir zaman karamsarlık beslemeyen Ufuk Esin, ilkelerinden asla vazgeçmemiş, kendi projelerinin değil her daim idare ettiği bölümün ve Türkiye arkeolojisinin geleceğini düşünmüştü. Her defasında ekip çalışmasının önemini dile getiren Ufuk Esin geçmişteki tiyatro deneyiminden yola çıkarak kendini bir yönetmen olarak değil, her şeyin olması gerektiği gibi yapılmasını esas alan bir sahne amiri olarak tariflerdi. Ufuk Hoca'dan devraldığımız Aşıklı Kazı ve Araştırma Projesi'nin pek çok yan projeyle birlikte Hoca'nın yaşamı boyunca savunduğu ilkeler doğrultusunda devam etmesi sorumluluğunun bilinci ile kendisini bir kez daha saygıyla ve özlemle anıyoruz." Ufuk Esin: Arkeolojiye Adanmış bir Hayat", Mihriban Özbaşaran, İstanbul Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi https://sarkac.org/2018/01/ufuk-esin/

Ne yazık ki kitabımızda çeviriler bölümünde adı geçen Prof. Dr. Nur B. Atlı da aramızdan ayrılmış: "İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Öncesi Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Çiydem Nur Atlı vefat etti. Uzun yıllardır İstanbul Üniversitesi'nde görev yapan Prof. Dr. Nur Atlı, Prehistorik Sanat ve Paleolitik çağ gibi dersler veriyordu. Prof. Dr. Nur Atlı, Kaletepe Obsidiyen Atölyesi Kazısı ve Göllü Dağ Obsidyen Projesi çalışmalarını yürütmüş ve sayısız araştırma yayınlamıştı. Atlı aynı zamanda Paléorient ve Anatolica Antiqua'da yayın kurul üyesiydi. 1953 yılında Aydın'da doğan Prof. Dr. Balkan Atlı orta öğretimini Robert Kolej'de tamamladıktan sonra, kısa bir süre için İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı'nda öğrenci olarak bulunmuş hemen ardından lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini Fransa Sorbonne Üniversitesi'nde Prof. Dr. J. L. Huot ve Prof. Dr. J. Cauvin ile birlikte tamamlayıp yurda dönmüş ve akademik yaşamını İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı'nda sürdürmüştür. Kendisi çok sayıda öğrencinin yetiştirilmesini üstlenmenin yanı sıra geliştirdiği uluslararası bağlantı ve ortak projelerle öğrencilerin en yetkin uzmanlarla birlikte çalışarak deneyim kazanmasına olanak sağlamıştır. Yakındoğu Neolitik dönemi üzerine dünyanın sayılı uzmanlarından olan Prof. Dr. Balkan Atlı ülkemizde, Fransa ve Suriye'de çok sayıda kazıya ekip üyesi olarak katılmıştır. Prof. Dr. Balkan Atlı'nın Kaletepe kazıları ve Anadolu obsidyen yatakları üzerinde yaptığı çalışmalar öne çıkan araştırmaları arasındadır. Hepimizin ve arkeoloji dünyasının başı sağ olsun. Hocamızı saygıyla anıyoruz. Tüm yakınlarının ve arkeoloji camiasının başı sağolsun." https://arkeofili.com/hocamiz-prof-dr-nur-atli-vefat-etti/

Heinrich Schliemann'ın Troya Tutkusu Tam Filmlik

Heinrich Schliemann'ın ilginç yaşam öyküsü ile başlıyor kitabımız. Oldukça yoksul bir ailenin 7 çocuğundan biri, babası papaz. Köy okulunda eğitimine başlıyor, annesini 9 yaşında kaybediyor. 10 yaşında (1833-36) Neusterlitz'de (Mecklenburg) okulda "Troya savaşları" hakkında bir ödev hazırlaması istenir. Ödevi hazırlarken yararlandığı Georg Ludwig Jerren'in "Çocuklar için Dünya Tarihi" ansiklopedisinde gördüğü Troya'nın alevler içindeki resminden çok etkilenir. O andan itibaren de Troya'nın, Homer'in ünlü destanı İliada'da geçen kahramanların gerçekliğine inanır. 1836-41 yılları arasında okuldan ayrılarak bir ticarethanede (som balığı, tuz, patates, kahve) çalışmaya başlar, 19 yaşında ağır bir kanama geçirir ve işi bırakmak zorunda kalır. 1841'de tam iyileşemeden Hollanda'dan Amerika'ya gitmek üzere bir gemiye biner, ancak gemi batar ve şans eseri kurtulunca tekrar Hollanda'ya döner. 1842-46 yıllarında Amsterdam'da bir ticarethanede işe başlar, bir yandan da kendi kendine Felemenkçe, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce öğrenir. Hollanda'daki Schröder şirketinde ilerlemeyi başarınca firma onu temsilcisi olarak Petersburg'a gönderir ve orada da Rusça öğrenir. Petersburg'da çalışırken 1 milyon marklık bir servete kavuşur.

Kırım ve Amerika'daki Kuzey Güney Savaşları sırasındaki tehlikeleri göze alarak çalışması ile servetine servet katar. Erkek kardeşi Amerika'da ölünce çok üzülür ve Amerika'ya gider. Kaliforniya Sacramento'da bir banka kurar, maceracılardan altın tozu ve emlak alım satımlarına başlar. San Fransisko'nun büyük yangınında sadece Schliemann'ın depoları kurtulur. Alman uyruğunu bırakarak Amerikan vatandaşı olur. 1852'de tekrar Petersburg'a gider, evlenir, iki çocuğu olur, boşanır.

1858'de işinden ayrılır, çocukluk tutkusu Troya'yı bulmak için geziler yapmaya başlar. 1858-59 yılları arasında Almanya, İtalya, Mısır, Filistin, Suriye ve Anadolu'nun batı kıyılarını dolaşır, Arapça da öğrenir. Olağanüstü dil yeteneği ile İsveççe, Lehçe, Rumca, Eski Yunancayı rahatlıkla yazıp, konuşabilir. Gezisine Çanakkale ile devam eder, Çanakkale'den Atina ve İspanya'ya gider. 1864-66 yılları arasında Hindistan, Çin ve Japonya, Amerika seyahatleri yapar. Troya ve Akha kahramanlarının yurtlarında kazı yapmak, gün ışığına çıkartmak arzusuyla 44 yaşında 1866-1868 yılları arasında Paris'te üniversitede Arkeoloji-Eski Çağ Bilimi öğrenir. 1868-69 yıllarında eğitimini Ithaka, Mora (Peloponnes) ve Troya'da yaptığı araştırmaları içeren tezi ile Rostock Üniversitesi'nden doktora alır. 47 yaşındayken Atinalı bir kumaş tüccarının kızı ile evlenir, iki çocuğu daha olur. 1870'de Atina'da Art Neuveau biçiminde yaptırdığı "Ilion Melathron (Ilion Evi)" adıyla anılan görkemli bir evinde oturmaya başlarlar, sadece Troya'da Mykenai'da, Orkhomesnos'ta ve Tiryns'te başladığı kazılar için evinden ayrılır. Troya'da yaptığı kazılar aralıklı olarak 1871-73, 1878-79, 1882-83, 1890 tarihlerini kapsar. 1890'da kulağından rahatsızlanarak Halle'de ameliyat olur, Noel'i evinde geçirmek üzere Napoli'den Atina'ya gitmek isterken, bir inme sonucu ölür.

Ana dili Almanca haricinde 13 yabancı dil öğrenen Schliemann bir polyglott imiş. Dil öğrenirken ilginç bir yöntemi varmış. Cümle parçacıklarını git gide daha süratli bir şekilde ezberleyerek belleğini olağanüstü şekilde geliştirmiş. İlk öğrendiği yabancı dili 6 ayda öğrenmiş, sonrasında her öğrendiği yabancı dil için 5-6 hafta yetmiş. Diğer ilginç bir yönü de yalnızca Troya ile ilgili yüzlerce makale, bildiri, günlük şeklinde yazılmış 6 kazı raporu, kitap yazıldığı tarihte bilinen 6000 kadar mektubu varmış. Troya'yı kazarken yaptığı yanlışlar: Troya koleksiyonlarını Atina, Berlin müzeleri ile birlikte dünyanın hemen her tarafına dağıtması, hazine buluntularını yurt dışına kaçırması, Ege Arkeolojisi'ni başlatan Schliemann'ın arkeoloji bilimine verdiği en büyük zarar olarak değerlendirilmiş. Her açıdan kıymetli bir eser Sandoz Yayınları: Troya.

Sandoz Kültür Yayınları No: 14 Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi - Bakır Yatakları, Üretimi ve Atölyeleri

Yazan: Dr. Oktay Belli – İ. Gündağ Kayaoğlu

Yayın Kurulu Başkanı: Dr. Güzin Poffet-Tamaç
Kitap Tasarımı: Ersü Pekin

Yayın Koordinatörü: Ertuğrul Zorlutuna

Dizgi ve Ofsete Hazırlık: Anadolu Sanat Yayınları

Baskı: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., Cilt: Barın Ciltevi, ISBN 975-95545-2-6, 1993

Özdeyiş'i Dr. Edgar Poffet, Önsöz'ü Erman Atasoy yazmışlardı. **Tam bir geçiş dönemi kitabına örnektir.** Doktor Bey, Erman Bey'e Sandoz'u emanet ettiğini vurguluyor. Bu kitabımızda hayli çalışmıştık. Rahmetli Gündağ Bey ile fabrikada da uzunca sohbetler yapardık. Çok bilgili, saygılı bir insandı. Semahat Hanım da bir bakır kitabı yazdırmak istediğinde örnek olarak bu kitabımızı kendisine ve bu konuyla ilgili oluşan yayın ekibimize iletmiştim. "Geleneksel Bakır Kaplar Semahat ve Nüsret Arsel Koleksiyonu" kitabımızı Sümer Atasoy kaleme aldı, 2013 yılında yayınlandı.

Oktay Belli Bey'in bir değerli kitabı daha var arşivimde: "Anadolu'da Kalay ve Bronzun Tarihçesi", Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Monografi Dizisi, 2004. RE Books Arts kitaplığımdaki çoğu kitap birbirini tamamlıyor, bu bakımdan mutlu oluyorum.

Gündağ Bey'i gerek Doktor Bey'in gerekse de Erman Bey'in kitaptaki ifadeleri gibi bizlere tanıştıran **Orhan Şaik Gökyay** idi. Orhan Bey çok kıymetli bir edebî şahsiyettir. Birçok sohbetini dinledim hem kendisinden hem Gündağ Bey'den. Birlikte Evliya Çelebi Seyahatnâmesi projeleri vardı. Bir gün Levent Fabrika'daki ofisimizde güzel güzel sohbet ettik. Sanırım Güzin Hanım rica etmişti, Orhan Hoca'yı Müjdat Gezen Sanat Merkezi'ne yakın Göztepe'deki evine Ersin ile birlikte bıraktık. Levent'ten o güzelim bahçe içindeki evine bırakıncaya kadar ne kadar güzel sohbet etti bizimle. O gözlerindeki ışıltıyı, ses tonunu, Ersin'in yanında otururken arkaya dönüp, bana bazı konuları tasdik ettirmesini, sorularını unutamam. Güzin Hanım'ın babası Nuri Tamaç Bey'e saygısı çoktu. Kapıda kıymetli eşi karşılamıştı. Ne kadar bilgi dolu, mütevazı insanlardı. O nesli çok arıyorum. "Destursuz Bağa Girenler" kitabı arşivimde. Bahçe içindeki evinin bir müze ev ya da Orhan Şaik Gökyay Kitaplığı olabilmesini isterdim. Maalesef bizim de büyüklerimizden aile yadigârı müstakil bahçeli evlerimiz bugünlere ulaşamadı.

"Rahmetli Orhan Şaik Hoca ile çok sıcak bir dostluğumuz vardı. Benden 43 yaş büyük olmasına rağmen bana "aziz arkadaşım" diyor ve öyle de davranıyordu. Öğrenim hayatımda onun öğrencisi değildim. Bu eksikliği gidermek için o sıcak dostluğun içinde gizli gizli ona öğrencilik yapıyordum. Hoca'nın keskin zekâsının ışığında öğrencilikle dostluğun dozunu ayarlamakta zaman zaman güçlük çektim. Sonra kafamda bunu şöyle çözdüm: O benim hocamdı ama ben onun arkadaşıydım. Onun "hoca"lığı hiç tartışma götürmezdi tabii. Bense "arkadaşlık" konusundaki düşüncelerimi ve davranışlarımı geliştirmeyi de Onun hocalığına borçlu olduğumu yokluğunda daha derinden duyumsadım. Bu borcu nasıl öderim bilemiyorum. Tarih ve Toplum dergisine de makaleler yazan Hoca'ya yakınlığımı bilen sevgili dostum Fahri Aral "Hoca'nın bizim dergiye yazdığı makaleleri kitap yapalım, bir konuşsana" deyince hemen durumu Hoca'ya açtım. O dinmeyen heyecanıyla "peki" dedi. Tarih ve Toplum'daki makalelerin bir listesini çıkardık, ama Hoca'nın diğer dergi ve yıllıklarda yayımlanıp da kitaplaşmamış makalelerinin ne olacağını da düşünmeye başladık. "Hocam Destursuz Bağa Girenler kitabınızdan sonra çıkan makalelerinizin hepsini (Tarih ve Toplum'dakiler ve diğerleri) toparlayalım, Fahri hepsini kitap yapsın" dedim. Bu teklifi sevgili Fahri'ye götürdüğümde seve seve kabul etti ve biz kolları sıvadık. Dr. Hatice Aynur ve Yücel Dağlı'nın yardımlarıyla makalelerin nerelerde yayımlandığını tespit ettik. 70'in üzerinde makale (Kitabiyat dahil) bir araya geldi. Hoca'nın sağlığı bunları yeniden gözden geçirmeye, tashihe elvermiyordu. Bu sebeple yayımlandıkları şekliyle alarak, imlalarına dokunmamaya karar verdik ve yalnızca dizgi hatalarının tashihini yaptık. Hoca'nın durumu elverseydi mutlaka bir "imla birliği"ne giderdi. Ama buna imkân olmadı. Hoca'nın durumu tashih yapmaya elvermiyordu ama ben gelişmelerden onu haberdar ediyor ve danışıyordum. Neyin nasıl yapılacağı konusunda yine de bize yol gösteriyordu. Hoca'nın isteğiyle makalelerde bir tasnife gitmedik." İ. Gündağ Kayaoğlu, "Kim Etti Sana Bu Kârı Teklif - Seçme Makaleler 2 – Orhan Şaik Gökyay" tanıtım yazısı.

Orhan Şaik Gökyay'ın kitap tanıtım yazısında geçen Gündağ Bey'in "Sevgili Dostum Fahri Aral" dediği dostu, babamın öğrencilerinden. Fahri Aral'ı "Karalama Defteri"nde Doğan Hızlan "Yayın dünyasının önemli adlarından biri. Özellikle akademik yayıncılıkta gerçekten adı önemli biri. Sana da artık duayen diyeceğiz. May'da başladın. Önce özel sonra üniversite yayıncılığı. Şöyle yayıncılığa bir kuş bakışı baksan!" diye tanıtıyor.

27 Nisan 2017 tarihinde Fest Travel'da "Fotoğraf Gösterili Söyleşiler – Hocanın Ardından: Prof. Dr. Faik Yaltırık Anısına" gerçekleşen "Bu özel gecemizde Fest Travel Yönetim Kurulu Başkanı Faruk Pekin, hocamızın öğrencilerinden 1967-69 dönemi Orman Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Fahri Aral ve Doç. Dr. Necmi Aksoy'dan efsanevi hoca Faik Yaltırık'ı dinliyoruz." diye başlayan anma toplantısında Fahri Aral Bey'in konuşması:

"Orman mühendisi oldum ama meslekte çalışmadım hiç. Yayıncılık yaptım. Hapishanelere girdik çıktık. Bu hapishanelere girip, çıktığım zaman Faik Hoca "Yahu, bak! Sana bir şey söyleyeyim. Önce şu okul bitir" dedi. "Hocam onu da bitiririz" diyordum, ama 11 senede bitirdik okulu. 1964'te girdim, 1975'te çıktım. Hiç unutmam tabii botanik; 2. sınıfta görülür, Necmi (Aksoy) bilir. O zaman Faik Hoca asistandı. Doktorasını yeni yapmıştı. Kürsünün ağır toplarından tabii kürsünün başkanı Hayrettin (Kayacık) Bey vardı, ama bir ağır top daha vardı. Burhan Bey ki Burhan Aytuğ ile çok iyi anlaşırdık biz. O bir klasik müzik meraklısıydı. Hep bana sorardı. Ben de o sıra yeni yeni dinliyorum. Ve siyah bir Buick arabası vardı. Rahmetli ölene kadar onu kullandı. Bir Amerikan arabası, 50 model mi, 55 model mi? Sözlüydü sınavlar. Önce Hayrettin Kayacık alır, ondan sonra Burhan Bey alır. En sonunda Faik Bey ile karşı karşıya kalırız ve masaları dolaşır. Ben en son Faik Bey'e geldim. "Sana bir şey soracağım. Sen şimdi cemiyet başkanı da oldun. Çalıştın mı?" dedi. "Hocam, bir şeyler biliyoruz" dedim. "Dur sana kolay sorayım" dedi. "Yapmayın hocam, çalıştım gerçekten" dedim. Çünkü o sıra ben "Orman Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı olmuştum ve bir siyasi kimlikle gelmiştik oraya. O güne kadar cemiyet seçimlerinde Faruk bilir gençlik; Karadenizliler, yok Kürtler… Cemiyet seçimleri bir yarış içinde geçerdi ki bizim fakülte de öyle idi. İlk defa benim başkan olduğum bir dönemde böyle devrimci bir grup kurduk. Faik Hoca sordu bana "Nedir bu devrimcilik?", "Hocam nasıl anlatacağım sana?" dedim ama çok hoş sohbetlerimiz oluyordu. Cemiyet başkanı olduğum zaman da benim yaptığım işleri çok takdir ederdi. Çünkü kitleden kopuk cemiyet başkanlığı yapmazdık. Öğrencilerin odun ihtiyaçlarını karşılardık, zati ihtiyaçlar derlerdi o zamanlar. Bursların peşinde koşardık. Teksir yapardık. O zaman kitap yoktu. Ders notları vardı. O anlamda da Faik Hoca beni her gördüğünde "Aferin, sen iyi işler yapıyorsun" derdi. Öyle öğrencilik yılları geçti. 68-69, öğrencilikle çok işimiz kalmadı. 70'li yıllarda da iyice koptuk. Ben bir ve ikiyi atladım. Üçten sonra malum '71, 12 Mart! O anlamda Faik Hoca'yı çok az görürdüm. Arada bir karşılaşırdık. Botanik kürsüsünde bir işimiz olurdu. "Ne o yine benden bir şey mi isteyeceksin?" derdi. "Hocam, Burhan Bey'le görüşmeye geldim" diyordum çünkü Burhan Bey'le sohbetimiz daha farklıydı bu anlamda.

Yaşar Kemal'i getirdik bir gün. Cemiyet başkanı iken. Tabii bir yandan da bir çekince de vardı. Okulda sağ görüşlü arkadaşlar da vardı "Acaba ne yaparlar?" diye. Hatta birileri "Ya bu komünisti niye getirdiniz buraya?" dedi. Derken Yaşar abi tabii çok güzel konuştu. O akşam Faik Bey de vardı. Burhan Bey en önde oturuyordu. Hayrettin Bey de en önde oturuyordu. Tabii Yaşar abinin yanında başka olay!

O, bir başladı Toroslardan envaiçeşit ot, ondan sonra bir suyun hikâyesini, adını unuttum şimdi yukarıdan aşağı Toroslardan nasıl iniyor, diye anlattı. Sonra bitti konferans "Bu adamı niye getirdiniz?" diyen sağcı arkadaşlarımız geldiler "Hocam valla tebrik ederiz seni" dediler. "Bak dinlediniz, aklınız yerine geldi" denmeye başlandı. Tabii Faik Bey bunları dışardan izliyordu. Çok hoş bir şeydi. Okulla fazla ilişkim olmadı. Hapishaneye girdikten sonra çıktım. Gördü beni. Okulu bitiriyordum 75'te, geldi beni tebrik etti. "Pekii ne yapacaksın?" dedi. "Hocam ben orman mühendisliği yapamam ama başka işlerle uğraşacağım" dedim. "Sen yine bir şeyler yapacaksın" dedi. Tarih Toplum Dergisi çıkarıyordum. Biraz Faik Hoca'ya hava atmak için öğrenciyken "Hocam Aznavur diye bir adam var İstanbul'un bitki florasını yazmış" dediğimde "Ya onlar aşıldı, oğlum! Şimdi neler var!" dedi. Aznavur da tabii 1800'lerin sonunda yazmış galiba ama ben hani bilgiç olduğumu göstermek için söyledim. Yıllar sonra Faruk bu kültür gezileri başlayınca bitki florası ile ilgili aklımda bir şeyler kalmamış. "Faik hoca var. Başka kimse olmaz. Mutlaka" dedim. Sonra aradım evden. Bizim Melih Bey vardı. Melih Boydak'tan almıştım telefonunu. "Yahu nerden çıktın?" dedi, "Hocam Faruk Pekin var, Fest Turizm. Seni arayacak" diye konuştuk. Ondan sonra iş başladı. Faruk anlattı zaten.

Ama başka bir şey söyleyeceğim. Çok önemli. Ben 1974'te hapishaneden çıktım. Basınköy'de bir ev tuttuk. 75-76'ya kadar orada oturduk. Yaşar Kemallerin evi de bizim tam karşımızda idi. Tilda. İlk eşi. Kitapları İngilizceye çeviriyor. Tabii mükemmel bir İngilizce. Fakat arada bir beni arıyor. "Fahri bu ot ne demek?" diye soruyor. "Ne bileyim Tilda ya!" diye cevap veriyorum. En sonunda "Peki, ne yapacağım ben?" dedi. "Ben sana bir telefon numarası vereceğim. Ben konuşacağım hocayla. Sen başın sıkıştığı zaman ararsın" dedim. Ve o iş başladı. Artık kaç sene sürdü bilmiyorum. Bütün o Yaşar abinin kitaplarında geçen Çukurova'daki bitkilerin Latinceleri v.s.'lerini Faik Hoca'yla yaptı. Sonra Tilda bana dedi ki "O olmasaydı, ben bunları çeviremezdim". Ve şu anda İngilizce metinlerde onların karşılığını kesinlikle Faik Bey bulmuştur, söylemiştir derim. O bakımdan gerçekten çok önemli, çok büyük bir insandı. Kendisini sevgiyle, saygıyla anıyorum." Yaşar Kemal Kitaplarındaki Faik Yaltırık Teşhisleri

Fahri Aral Bey'in konuşmasını özellikle bu konu içerisine aldım, bir devre de fikir veriyor. Şimdi Orhan Şaik Gökyay Hoca ile ilgili arşivimdeki bazı kaynaklardan kısa pasajlar aktarmak istiyorum:

"Rahmetli Orhan Şaik Gökyay (1902-1994) ile aramızda kırk üç yaş fark olmasına rağmen, güzel bir dostluk ilişkisi oluşmuştu. O bizim hocamızdı, biz ise onun arkadaşıydık. Onun bize hocalık etmesine çok şey borçlu olduğumu kaybından bu yana geçen yirmi yedi sene boyunca yüzlerce kez hatırlar, hayatımı yönlendirmesinden dolayı kendisini her zaman rahmet ve minnetle anarım. Yazının başlığını oluşturan "Daima çok iyi" sözcüğü onun hayat felsefesini açıklar. Tanıdığım günden, onu kaybettiğimiz günlere kadar, "nasılsınız?" diye sorulduğunda, küçük büyük herkese "Daima çok iyi" dediğini unutmam mümkün değil. Hiçbir zaman hiçbir konudan şikâyet etmediğini daima iyiyi, güzeli konuştuğunu, hemen her konuyu merak ettiğini ve araştırdığını ve araştırmamızı istediğine şahit olmuşumdur.

Orhan Şaik Gökyay, 16 Temmuz 1902 günü, babasının öğretmenlik yaptığı İnebolu'da doğar. Babası ailesi ile birlikte 1876 yılında Filibe'nin Çırpan İlçesi'ne bağlı Uysal Köyü'nden göçen Mehmed Cevdet Efendi, annesi Şefika Hanım'dır. İlkokul tahsiline İnebolu'da başlayan Hüseyin Vehbi (Orhan Şaik) ortaöğrenimini Aydın'da, lise öğrenimini ise Kastamonu'da sürdürür. Ailesinin ekonomik olarak güçlüğe düşmesi üzerine okulu terk ederek kâtip olarak çalışmaya başlar. Bu dönemde hocası İsmail Habip Bey'in teşviki ile yazdığı şiirleri Kastamonu'nun yerel gazetesi Açıksöz'de yayımlanmaya başlar. Daha sonra öğrenimini sürdürmek için Ankara'ya giderek Ankara Dârülmuallimi'nden mezun olur. Bu sırada "Orhan" ismini alır, daha sonra bu isme "Şaik" adını da ekler ve bundan böyle "Orhan Şaik" olarak tanınacaktır. Öğretmenlik yılları: 1922 yılında Giresun'un Piraziz nahiyesinde öğretmenliğe başlar. Bir yıl kadar Samsun'da öğretmenlik yaptıktan sonra Balıkesir'e atanır. Kısa süreli bir askerlik görevinden sonra Kastamonu Lisesi'ndeki öğrenim hayatına devam eder ve 1927 yılında liseden mezun olur. Aynı yıl İstanbul Darülfununu Edebiyat Fakültesi'ne kaydını yaptırır. Aynı zamanda Yüksek Öğretmen Okulu imtihanını da kazanan Orhan Şaik öğrenimini her iki okulda da başarı ile sürdürerek 1931 yılında her iki okuldan da mezun olur. Bu dönemde özellikle hocası Fuat Köprülü tarafından desteklenen Orhan Şaik, onun teşvikiyle Almanca öğrenmeye başlar. 1928-1929 yıllarında ünlü oryantalistler Theodor Menzel ve Franz Taeschner İstanbul'a geldiklerinde Türkçe öğrenmek için yardım talep ettikleri Fuat Köprülü onlara Orhan Şaik'i tavsiye eder. Bu sıralarda İstanbul'da ders vermekte olan Paul Wittek ile olan tanışıklığı onun Peçevi Tarihi'ne, dolayısıyla tarih metinlerine ilgi duymasına yol açar. Mezuniyet sonrası, Kastamonu, Malatya, Edirne, Ankara, Eskişehir ve Bursa lisesi edebiyat öğretmenliği, 1939 yılında Ankara Musiki Muallim Mektebi edebiyat öğretmenliği, 1941 yılında yeni kurulan Devlet Konservatuvarı müdür ve edebiyat öğretmenliği yapar ve 1946 yılında Galatasaray Lisesi öğretmenliğine atanır. 1951 yılında Millî Eğitim Bakanlığı müfettişi olarak Londra'da bulunur. 1954 yılında geri dönüşünden sonra Güzel Sanatlar Akademisi ve Yüksek Öğretmen Okulu'nda hocalık yapar. 1959-1962 yılları arasında Londra Üniversitesi School of Oriental and African Studies'te Türk Dili ve Edebiyatı okutmanı olarak çalışır ve nihayetinde 1967 yılında emekli olur. Edirne Lisesi'nden öğrencisi olan dönemin Milli Eğitim Bakanı emekliliğini askıya alır ve üç yıl daha öğretmenliğini sürdürür. Bu sürenin sonunda Göztepe'deki evinde çalışmalarını sürdüren hocaya yeni bir teklif gelir ve Marmara Üniversitesi'nde ders vermesi istenir. 1983 yılında başlayan bu ikinci dönemde 1986 yılına kadar Marmara Üniversitesi, 1992 yılına kadar da Mimar Sinan Üniversitesi'nde ders vermeyi sürdürür. 2 Aralık 1994 günü Göztepe'deki evinde 92 yaşında vefat eder.

Bu uzun bölümü özellikle yazmak istedim. 1922 yılında ilkokul öğretmenliği ile başlayan hayat serüveninde merakı, öğrenme isteği ve çalışma azmi, hemen her yıl bir başka şehirde hayatını sürdürme mecburiyeti doğru bildiği yolundan alıkoymamış ve Londra Üniversitesi'nde ders verme başarısına kavuşturmuştur. Orhan Şaik Hoca günümüzde az sayıda kalan Cumhuriyet'in öncü ve örnek öğretmenlerinden biridir. Yılmayan bir mizaca sahip ve yılgınlığa tahammülü olmayan bir kişi idi. Kendisiyle olan beraberliğimiz geliştikçe biz de neler yapabiliriz diye düşünmeye başladık. Rahmetli Gündağ Kayaoğlu ile birlikte en büyük isteklerinden biri olan Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin günümüz Türkçesi'yle yayımlanması için bir çalışma başlattık.

Çok sayıdaki seyahatname nüshalarını karşılıklı okuyarak bir metin haline getirmek için çalışıyorduk, ancak artık yaşlanmıştı ve ömrü onların basıldığını görmeye yetmedi. 212 makale, 22 kitap ve 6 çeviri, bunca zahmetli yaşama karşın bize bıraktığı eserler." Sinan Genim, "Daima Çok İyi", Milliyet, 2 Ocak 2022

"Üç katlı evin (Göztepelilere göre köşk) üçüncü katı Gökyay'ın kitaplığı ve çalışma odasıydı. Ayrıca çatı katında bir yatak odası vardı. Orta katta eşi E İngilizce öğretmeni Ferhunde Gökyay (1911-2011) otururdu. Giriş katındaki odaları gezmedim, işlevlerini bilmiyorum. Ön bahçedeki kümesinde tavukları ve horozu vardı. Horoz sesiyle uyanmaya bayılıyordu. "Mahalleye horoz sesini unutturmadım. Çok teşekkür alıyorum" demişti. Dinleneceği zaman orta katın sokağa bakan ön cephe köşesindeki balkonda otururdu. Hoca'yı evindeki en uzun ziyaretim, 1983 yılı Temmuz ayındadır.", "O gün balkonda otururken bir şey daha dikkatimi çekti. Evin bahçe duvarları yüksekti. Sadece giriş kapısının üstünden sokak (Dr. Fazıl Gökçeören) görülebiliyordu. Bahçe kapısının önünden dört saat içerisinde yaklaşık 20-25 kadar kadın erkek, genç kız, delikanlı, çocuk kimi el sallayıp kimi de hâl hatır sorarak geçtiler. Mahalledeki herkesin saygı duyduğu bir şahsiyetti. Bahçede her çeşit meyve ağacı vardı. Osmanlı çileği de yetiştirirdi." Nail Tan, Gökyay'ın Evinin Yıkılış Fotoğrafının Anımsattıkları, Kastamonugazetesi, 21 Temmuz 2020

"Gökyay Hocayı önce "Bu Vatan Kimin" adlı şiiriyle tanıdık, sevdik. Çocuk ruhumuzu onun mısraları besledi, yoğurdu. Millî duygularımızı coşturan, bizi vatanla kucaklaştıran, bu kutsal kavramı beyinlerimize kazıyan hep bu şiirin mısraları oldu. O hani; "Her taşı bir yakut olan bu vatan" diyor ya; bu toprağın her zerresinin yakut değerinde olduğu inancını yüreğimizde duymuşsak, bunu önce ona borçluyuz. Eğitim ve edebiyat dünyamızın bu renkli simâsını tanımamız, beraber olmamız 1961 yılında Türk Dil Kurumu'ndaki üyelik yıllarımıza rastlıyor. Bu tanışma ve beraberlik, 1994 yılına, aramızdan ayrıldığı günlere kadar devam etti. Gökyay rahmetli ve onun gibi olan ve sayıları iki elin parmaklarını geçmeyen bazı şair ve yazarlarımızı tanıdığımız zaman, hep şunu sormuşuzdur: Bu insanları, diğerlerinden ve daha sonraki nesillerden ayıran neydi acaba? İlerleyen yaşımız, zamanla öğrendiklerimiz bu sorunun cevabını bulmamıza yardımcı oldu. O nesil, hem sonuna yaklaşılan bir Cihan Devletinin cemiyeti sarsan sancılarını, üst üste verilen savaşların acılarını, hem de Millî Mücadele adıyla anılan yüce bir şahlanışın coşku ve heyecanını yaşadılar… Cumhuriyet'in ilerleyen yıllarında önde gelen bilim, düşünce ve sanat adamımızın çoğu onların arasından çıktı, Cumhuriyet'ten sonraki nesillere onlar hocalık etti; onlar öncü oldu, onlar yol gösterdi. Orhan Şaik Gökyay da, millî eğitimimizin seçkin bir öğretmeni, Türk dilinin bir sevdâlısı, aynı zamanda da mısralarıyla gönül tahtımıza kurulmuş büyük bir şairimiz. Orta ve yüksek öğretim kurumlarındaki hocalık süresi yetmiş yılın üzerinde. Doksan üç yaşında Hak'ka yürüdüğü zaman da İstanbul üniversitelerinin birinde, kürsüsünde görevi başındaydı…Öğretmenliğini mi, şairliğini mi, yoksa "destursuz bağa girenleri" dize getiren eleştirmen yanını mı; hangisini öne almalı, bilemiyoruz. Onu yakından tanıma veya öğrencisi olma bahtiyarlığına erenler de bilirler ki, cevap verilmesi zor bir sorudur bu.", "İlkokul öğretmenliğine başladığında yirmi iki yaşındaydı, Millî Mücadele boyunca cepheden gelen haberleri duyarken öğrencilik yaptı ve yine o günlerde öğretmen oldu. Millî heyecanını ateşleyen o savaş günleridir. Onun için Gökyay Hoca, vatan nedir, neden azizdir, bayrak ne anlam ifade eder bir insan için, bunları etinde, kemiğinde hissedebiliyordu. Cumhuriyet'in ilân edildiği yıl Fransızca öğretim yapan Samsun İstiklâl Nümûne İlkokulunda öğretmendir.

Öğrencileriyle bir baba, ağabey ilişkisi içindedir. Tatillerde çocuklara cirit atmayı talim ettirir. Anayasamızın tam şeklini aldığı ve yürürlüğe girdiği günlerde onu Balıkesir'e bağlı Hacı İlbey İlkokulu'nda görürüz.

Hem öğretmendir, hem da "kısa hizmetli" olarak vatanî görevini yapan bir askerdir. Boş zamanlarında okuma yazma bilmeyen erlerin mektuplarını, her birinin beğeneceği şekilde kaleme alır. Öğrencileriyle koşuya çıkar, onlarla top oynar ve bu arada da arkadaşlık ettiği şair Ruhi Naci Beyle aylık bir dergi yayınlar. "Çağlayan", 1925-1926 yılları arasında onun ilk denemeleri ve bu arada Mehmet Âkif'in, Hasan Basri (Çantay)ın yazılarını yayınladıkları bir dergi. Sonra Kastamonu'da sınavla girip bitirilen son yılı, arkasından da İstanbul'a geliş ve başlayan yüksek öğrenim yılları…Çocukluğumuzda şiirlerini ezberleyip, adıyla birlikte mısralarını bellediğimiz Orhan Şaik Gökyay'ın 1960'lardan sonraki otuz üç yılının şâhidi, hem biz olduk, hem de bütün bir edebiyat dünyası… Gençlik ve üniversite yıllarından bizi haberdar eden öğrencisi Prof. Günay Kut'tan Allah râzı olsun. O günlerle ilgili en derli toplu bilgileri kitabında o veriyor. Üniversiteye başlarken Prof. Fuat Köprülü hem dekandır, hem de kürsünün başındadır. Mülâkatta karşısında oturan dört öğrenci adayı: Gökyay'la birlikte Atsız, Boratav ve Karamuk'tur. Aynı yıllarda kız kardeşi Meserret Hanım da okuyacağı için, emekli babalarına yük olmak istemeyen Orhan Şaik, Yüksek Öğretmen Okulu'na devam eder. Bu yıllarda Ragıp Hulûsi, Zeki Velidî, Ferid Kam, İ. Hakkı (Baltacıoğlu) hocaları arasında yer alırlar. Yine o yıllarda Türkiye'ye gelen Menzel, Duda, Tecscher gibi ünlü oryantalistlere Türkçe dersleri vermeye Köprülü onu memur eder. Onun, yüksek öğrenimini tamamladıktan sonra (29 Mart 1931'den itibaren) Anadolu'nun çeşitli liselerinde, daha sonra Eğitim Enstitüsü, Güzel Sanatlar Akademisi'nde edebiyat öğretmenliği yaptığını biliyoruz. Kastamonu. Malatya, Edirne… Serhat şehri Edirne'de öğretmenliği sırasında, üniversite yıllarında arkadaşlık ettiği Ferhunde Sarıoğlu ile evlenmeye karar verir (1934).", Hoca'nın Anadolu'da öğretmenlik yapmış olduğu liselere sonraki yıllarda Bursa eklenir (1937-1939). Bursa hem eşinin şehridir, hem de hayran olduğu şehirlerden başı çeken kentlerimizden biridir. O, Dede Korkut hikâyeleri kitabına son şekli burada verecek, basılmasını da buradayken gerçekleştirecektir. Daha sonraki yıllarda üç beş baskısı daha yapılan Dede Korkut'un 1938'de yayınlanması sırasında Bursa'dadır. Bu kitapla Gökyay'ın adı bir araya geldi mi, birkaç cümle eklemek gereği doğar. Neden mi? Dede Korkut'tan söz edildi mi, Hoca ve eseri hatırlanır da ondan. Peki, bu konuda neden bu kadar başarılı? Bunu, Hoca'nın Anadolu'da geçen yıllarında insanlarla kurduğu ilişkiyle açıklayabiliriz. O, insanların arasına katılmayı iyi bilen, konuştukları dili araştıran ve konuştuğu her meslek, her işten, her yaştan insanla yakınlaşmasını bilen kişiydi. Gökyay bir doğrudan hareket ediyordu: Dilin en saf, en doğru kaynağı kitaplardan önce halktı ona göre. Başarısının sırrı, bu yakınlaşmada saklıdır. Bütün gücünü, halkın sahip bulunduğu kelime hazinesinden alıyordu.", "Hoca Bursa'dan sonra tekrar Ankara'ya, Musıkî Öğretmen Okulu'na tayin edildiğinde Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel'dir. Bu okulda "işler bozuk gittiği" için, ayrıca yeni bir hamle yapma düşüncesiyle bir Konservatuvar kurmaya karar verir, başına da Gökyay'ın geçmesini uygun görür. Bir yıl müdürlük yaptığı bu okul Konservatuvara dönüşünce ilk müdürü Orhan Şaik olur. Çalışkan ve dirayetli bir yönetici olarak görevini 1944 Mayıs'na, Türkçülük olaylarına kadar sürdürür. Soruşturma ve tutukluluk süresi onbir ay devam eder. Hayatında, hiç suçu olmadığı halde çile çektiği bir dönemdir bu. Atsız'la öğrenim gördükleri günlerde aynı sıraları paylaşırlar, yıllar sonra da ülkü yolunda aynı çileye ortak olurlar. Sonunda hepsi beraat eder ama, birkaç yıl göreve iade edilmediği için, arkadaşlarının çoğu gibi o da geçim sıkıntısı çeker.

Öğretmenliğe dönebilmesi, Millî Eğitim Bakanlığı'na Reşat Şemsettin Sirer'in gelişiyle gerçekleşir. Bu sefer atandığı yer Galatasaray Lisesi'dir.

Beş yıl Galatasaray'da edebiyat hocalığı yapan Gökyay'ı, yeni iktidarın Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri Londra'da öğrenci müfettişliği ile Kültür Ataşesi olarak görevlendirir. Bu yıllar içinde, öğrenciyken tanıdığı Prof. Paul Wittek'le dostluğunu ilerletir, yeni arkadaşlıklar kurar, Prof. Fahir İz'le tanışır. O yıllarda yayınlanmayı düşündüğü "Destursuz Bağa Girenler" kitabının isim babası Prof. İz'dir. Londra'da üç yıl kaldıktan sonra yurda dönen Hocayı, yine Çapa'daki kürsüsünde görürüz. Kültür Bakanlığı "Türk Büyükleri Dizisi"nde çıkan "Orhan Şaik Gökyay"ı hazırlayan Prof. Günay Kut, bu yıllarda onun öğrencisi olur. Kut'un kitabı bir özelliğe sahip; ilk defa yaşayan bir kimse için kitap yayınlanmıştır. Kitabın "Önsöz"ündeki birkaç cümle dikkatimizi çekti. Kut diyor ki: "Bütün çalışma hayatım boyunca ben böylesine öğretmeye ve aynı ölçüde öğrenmeye susamış çalışkan, sevecen ve kapısı her öğrencisine, öğrenmek isteyene açık bir araştırıcı tanımadım, diyebilirim." (Kut, Age.IX.s.) Bu kitaptaki yazılardan biri de Gökyay'ın üniversitedeki hocalarından Prof. Zeki Velidî Togan'ın kızı İsenbike Togan'a ait. İsenbike, Hoca'yı çocukluk günlerinde tanıma imkânı bulmuş bahtiyar insanlardan biri. Bu iki gönül ve bilim adamı, Türklük sevdâlısı üniversite bünyesinde öğretmen-öğrenci ilişkisi içindedir; ancak yıllar geçince aralarındaki yakınlaşma arkadaşlığa, dostluğa dönüşür. Togan'ın kızı, kitapta yer alan yazısında bu dostluğu, yaşadığı o günleri anlatıyor. Gökyay Hocanın kişiliği hakkında da bir fikir sahibi oluyoruz: "Kişiliğinin beni cezbeden tarafı, babamın ona takındığı tavırdı. Her zaman "Hoca" olan ve köşesindeki sandalyesinde veya koltuğunda kurularak hep etrafındakilere bir şeyler anlatan babam Z. Velidî Togan, Orhan Şaik Ağabey'in etrafında dolanırdı. İçten ve coşkuyla "Orhan!" diye seslendiği zaman, babamın yüzü sevgi ışığıyla dolar ve bu sevdiği dostuna iştiyakle bakardı. Sanırım hepimiz onun sesinin, hem de şiir gibi Türkçesinin etkisinde kalırdık." Togan Hoca'nın kızı, Hocayla ilgili açıklamasında, babasının "üçüncü çocuğu gibi" baktığı hâtıralarını, kendisine yakın gördüğü bu dost insana emanet ettiğini belirtmeyi de bir görev bildiğini söylüyor. Konuşmanın geçtiği tarih: 1968… Bir insanın kimliğini, öğrenciyken öğretmeni, öğretmenlik yaparken de öğrencileri iyi bilirler. Öğretmen-öğrenci arasında çoğu zaman saygı ağır basar; ilginin sevgi düzeyi kazanması ise enderdir, her zaman olmaz. Orhan Şaik Gökyay'ın öğrencileri ise saygı ve sevgi bağının ötesinde duygulardan söz ediyorlar.", "Yetmiş-seksen yılında, hocalığı yanı sıra yazdı, araştırdı durdu. Ama hayattayken şiirlerini bir kitapta toplayıp yayınlamayı düşünmedi. 1994 yılına ait "Bu Vatan Kimin" de öğrencilerin çabasıyla gerçekleşmiştir. 2 Aralık 1994'te gözlerini yummadan önce Kasım ayında basımı tamamlanan kitabı, ona sevenlerinin sunduğu bir armağandır. Türk Kültürüne Hizmet Vakfı olarak, 1980'li yılların sonunda Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili bir anlaşmamız oldu Hoca'yla. Kılı kırk yaran, titiz tabiatı sebebiyle hazırlık çalışması uzadı ve bu yüzden basımı da hep ertelendi. Gökyay, "Bu Vatan Kimin" başta olmak üzere birçok şiiriyle adını duyurmuştur ama edebiyat tarihçisi ve araştırmacısı olarak da Türk edebiyatına ölümsüz eserler kazandırmıştır; hem ülke hem de dünyada büyük bir üne sahiptir. Onun bütün eserleri ve çalışmalarını saymak bizim bu sınırlı sayfalarımıza sığmaz. Bunun için şiir, yazı ve araştırmalarının yayınlandığı dergi ve gazetelerin adlarını vermekle yetineceğiz. İlk yayınlanan "İzmir Yolunda" adını verdiği bir şiirdir; Millî Mücadele sırasında öğrenciyken yazmış ve Kastamonu "Açıksöz" gazetesinde yayınlanmıştır. İlk yazısı ise Balıkesir'de öğretmen olduğu günlerde bir arkadaşının maddî desteğiyle yayınladığı Çağlayan'da yayınlanır. "Gönül Kızı" takma adıyla "Zavallı Ay" başlığı altında.

Şiir ve yazılarının yer aldığı dergi ve gazeteler, sırasıyla: Açıksöz, İzmir'e Doğru (gazete), Çağlayan, Atsız Mecmua, Varlık, Orhun, Ülkü, Yücel, Galatasaray Yıllığı, Doğu, Galatasaray (dergi), Güzel Sanatlar, Türk Yurdu, Hisar, Türk Dili, Oluş, Folklor, Musıki Mecmuası, Türk Folklor Araştırmaları, Çevren, Millî Kültür, Gösteri, Tarih Enstitüsü Dergisi, çeşitli armağan kitaplardaki makaleleri… Şiir ve yazıları dışında Türkçeye kazandırdığı eserler de var. Bunlardan biri "Dorian Gray'in Portresi"dir ve Ferhunde Gökyay ile birlikte çevirmişlerdir; kapakta ikisinin adı yan yana yer almakta.", "Son görev yeri Mimar Sinan Üniversitesi Edebiyat Fakültesi; dersi, "Eski Türk Edebiyatı", sıfatı öğretmen, hadi diyelim Öğretim Görevlisi… Kim bu asırlık çınar? Orhan Şaik Gökyay. Çocukları bildiği genç üniversite öğrencilerine bir şeyler öğretmek için her gün Göztepe'deki evinden çıkıp o uzun yolu, bana mısın demeden kat eden bir güzel adam… Altmış yetmiş yıldan beri, İngiltere, Belçika, Macaristan, Yugoslavya ve daha birçok ülkede edebiyatla ilgili konularda, en son Moskova'daki "Dede Korkut Kollokyumu"nda, milletlerarası bir toplantıda yedi kişilik Türk Heyeti'nin önde gelen üyesi, yüzümüzü ağartan insan! Odur da, adına "Armağan kitap" düzenlemeyi ilk düşünenler yabancılar olmuştur. 1984 Yılında Harvard Üniversitesi, onun için iki ciltlik "Orhan Şaik Gökyay Armağanı"nı hazırlar ve yayınlar. Tarihi aklınızda tutmalısınız. Dört yıl sonra 1988'de Princeton Üniversitesi'nin Amerika'yı ziyaret etme çağrısına şahit oluruz. Sebebi ona "Fahri Doktorluk" pâyesi tevcih etmektir." Orhan Şaik Gökyay (II), H. Rıdvan Çongur, kavgamiz.com/orkun-dergisi/

Sponsor Olunan Eserler:

Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlam - Nasıl Okudum
İkinci Baskıyı Yayınlayanlar: Prof. Dr. Hüsrev Hatemi, Prof. Dr. Aykut Kazancıgil
İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Atatürk'ün 100. Doğum Yılını Kutlama Yayınları Özel Seri 4, İstanbul 1981
Bu Eser Sandoz Firmasının Katkısıyla Basılmıştır

Nasıl Okudum kitabının yazarı da yayına hazırlayanlar da çok kıymetli hocalarımız.

İnsan Olmak
Yazar: Prof. Dr. Engin Geçtan
Bu kitap Sandoz Ürünleri A.Ş. İlaç Bölümü'nün Türk Hekimlerine Armağanı'dır.
Remzi Kitapevi A.Ş., 1990

Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim
Bu kitap Sandoz Ürünleri A.Ş. İlaç Bölümü'nün Türk Hekimlerine Armağanı'dır.
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1
Yazarlar: Nazan İpşiroğlu, Şara Sayın, Şeyda Özil, Zehra İpşiroğlu, Oya Adalı, Jale Baysal, Nuran Direk, Önay Sözer, Necla Arat, Doğan Kuban, Devrim Eril, Bilgin Adalı, Behiç Ak, Ayla Oktay, Nilüfer Tapan, Kari Çağatay, Norma Razon, Aysel Ekşi, Türkan Saylan
Dizgi: Engin Yayıncılık
Ofsete Hazırlık: İmaj Grafik İşliği
Cem Yayınevi, 1990
Kapak resmi: Paul Klee, Çıkış yolu bulundu (Der gefundene Ausweg)

Çevre ve Ekoloji
Yazarlar: Mine Kışlalıoğlu, Fikret Berkes
Bu kitap Sandoz Ürünleri A.Ş. İlaç Bölümü'nün Türk Hekimlerine Armağanı'dır.
Remzi Kitapevi A.Ş., 1993 – 3. Basım

Stres ve Başaçıkma Yolları
Yazarlar: Dr. Zuhal Baltaş, Dr. Acar Baltaş
Bu kitap Sandoz Ürünleri A.Ş. İlaç Bölümü'nün Türk Hekimlerine Armağanı'dır.
Remzi Kitapevi A.Ş., 1990 – 9. Basım

"Yakın duygusal ilişkiler kuramıyorsanız, hayattan zevk alamıyorsanız, üretken olamıyorsanız, işinizde başarılı değilseniz, bunların sebebi büyük ölçüde strestir. Sağlığınızla ilgili şikâyetleriniz varsa ve bu şikâyetler 'tam bir hastalık' olarak teşhis edilemiyorsa, hastalanmayı beklemeyin. Bu kitapta stresle başa çıkabilmenin, stres altında da başarılı olabilmenin ve sağlığınızı koruyabilmenin yollarını bulacaksınız."

"Stres" vazgeçilmez bir kitap. Eğer Moliere'in Tartufte'una benzemek istemiyorsanız, "stes"i tüm boyutlarıyla anlatan bu kitabı başından sonuna kadar dikkatle okuyun…"
Erman Şener/Erkekçe

"Baltaş'ların çalışmaları kendimizi de içeren "insan"la ilgili bir yığın perdeyi kaldırıyor karşımızda." Çetin Altan/Güneş

Kitabın arka kapağındaki tanıtım yazısında en başta yer alan Erman Şener, annemin akrabası. Erman dayı, sinema tarihçimiz. Küçüklüğünde annem Güler Sarıali'nin çikolatalarının içinden çıkan artist resimlerinin peşinde imiş. O dönem çocuklarının en çok sevdiği oyunlardan biri kâğıtlı çikolataların içinden çıkan artist resimlerini biriktirmek ve sohbet etmek. Hele çocuk ünlüler çıkarsa çikolatadan, o kıyafetlerin dikilmesini ya da örülmesini isterlermiş annelerinden. Erman dayının annesi Nadi Kaymak teyze ile Bahriye anneannem Zeki Müren'i pek severlerdi. Konserlerini en önden izlerler sonra da anlatırlardı, mutlulukla. Pek zarif, olgun, aile kültürü almış, neşeli hanımlardı. I. Dünya Savaşı'nı yaşadıkları için de Cumhuriyetin nimetlerine şükrederlerdi.

"*Türk sinemasının miladı 1952 yılıdır ve asıl sözü edilecek sinema çalışmaları o tarihten sonra başlamıştır. 1914 yılında bir belge filminin çekimiyle başlayan, 1939'a kadar adım başında yeni bir kötü alışkanlık edinerek kör-topal yaşamını sürdüren, 1939-50 arasında alışkanlıklarından arınıp (sinemaya benzer bir sinema) yapmaya yönelen Türk sinemasında 1950-60 dönemi "sinema dili" araştırmalarıyla geçmiş, özellikle 1955-60 döneminde çevrilen filmlerle bu sorun, önemli ölçüde halledilmiştir. Sinemamızda öz'e dair araştırmalar biçim sorunu çözümlendikten sonra ele alınmaya başlanmış, özellikle 1965 sonrasında sinema teorisi; açık oturumlardan savunulan dar kapsamlı fikirlerden, çeşitli yazılardaki değinme ölçüsünü aşmayan açıklamalardan çıkıp bilimsel temellere oturtulmaya çalışılmıştır.*" Milliyet Sanat, sayı 64, 1974, **"***Türk Halk Sineması ile Ulusal Sinemadan Millî Sinemaya", Erman Şener – Makale, (www.tsa.org.tr/yazi/yazidetay/236/turk-halk-sinemasi-ile-ulusal-sinemadan-milli-sinemaya)*, Rengigül e-kitabı s.409

Bilgi ve kültürünü yansıtan Erman (Şener) dayı "***Eğer Moliere'in Tartufte'una benzemek istemiyorsanız***"a kısaca bir örnek vermek isterim arşivimden:

"Molière'in Le Tartuffe adlı eseri ilk görünüşte sahtekâr, kötü niyetli ve dini şahsi amaçları uğruna kullanmak isteyen bir kişinin bu yolla menfaat elde etmek için yaptıklarını konu alır. Ona kalpten inanan asil Orgon, onu eve almakla huzur ve bereketin geleceğine, arzu ettiği düzenin kurulacağına inanmaktadır. Ancak Orgon'a karşı Tartuffe'ün ikiyüzlü bir şarlatan olduğunu bilen bir başka grup var. Aralarında çatışma yaşanır. Sonunda Tartuffe eve yerleşir, Orgon'un servetini ele geçirmiş ve şimdi de karısına göz dikmiştir. Evin hizmetçisi Dorine'in marifetiyle Tartuffe'ün maskesi düşer ve gerçekleri Orgon kendi gözleriyle görür. Ancak oyun yalnızca bir sahtekârın maskesinin düşürülmesi kadar basit bir çizgide yürümüyor. Molière'in piyesle asıl yapmak istediği kilise ve onun din anlayışını Tartuffe karakteri üzerinden komedinin ima, ironi, traji-komik gibi unsurlarını kullanarak yermektir. Kahramanlar, karakterleri kadar eylemleriyle de ikili bir dünyanın temsilcileri olarak oyunda yer alırlar: dini merkeze alan bir anlayış ile sekülarizmden yana olanlar. Makalede, Tartuffe'e ve onun gibilere yöneltilen yergi, Molière'e yakışacak şekilde komik unsurlar üzerinden nasıl gerçekleştiğini göstermeye çalışacağız.", "1664'te nazım biçiminde yazılan piyes Versailles sarayında oynandıktan sonra büyük gürültülere neden olur. Dini kötülediği gerekçesiyle büyük baskı altına giren Molière'i bu sefer kral XIV. Louis de koruyamaz. Ancak yazar mücadeleden yılmaz ve beş yıl sonra 1669'da XIV. Louis yasağı kaldırır. Krala yazdığı namede komedinin ödevinin insanları eğlendirirken kusurlarını düzeltmek olduğunu yazar ve kilisenin iddia ettiği gibi dine karşı bir saldırı yapmadığını anlatır. Yaptığı şeyin gerçek dindarlarla din istismarcılarını birbirinden ayırmak olduğunu belirten yazar, aslında yalnızca gerçeği tasvir etiğinin altını çizer. Gerçekte Molière'in yaptığı kendi döneminde toplumdaki yanlışlıkları, ikiyüzlülükleri ve komiklikleri vermek miydi yoksa ima, ironi ve komedinin diğer unsurlarını kullanarak döneminin dinsel anlayışını, kilise baskısını ve feodal sistemin yaklaşımını eleştirmek miydi?", Molière'in Tartuffe'ünde Satirik Öğeler, Abdulhalim Aydın, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/satirical-elements-in-molires-tartuffe.pdf

Bedenin Dili – Bedenimizin Sessiz Dili
Yazarlar: Dr. Zuhal Baltaş, Dr. Acar Baltaş
Bu kitap Sandoz Ürünleri A.Ş. İlaç Bölümü'nün Türk Hekimlerine Armağanı'dır.
Remzi Kitapevi A.Ş., 1992 – 4. Basım

Resimleriyle Çocuk
Yazar: Haluk Yavuzer
Bu kitap Sandoz Ürünleri A.Ş. İlaç Bölümü'nün Türk Hekimlerine Armağanı'dır.
Remzi Kitapevi A.Ş., 1993 – 2. Basım

O yıllarda Genel Müdürlük Binası'nda mensuplarımızın çocuklarının resim çalışmalarını desteklemek amacıyla bir yarışma yapılmıştı. Eğitmenlerden oluşan bir heyet resimleri değerlendirmiş ve ödüller verilmişti.

Sandoz Emekliler Günü'nde Hediye Kitap : Hababam Sınıfı
Yazan: Rıfat Ilgaz
Resimleyen: Turhan Selçuk
17. Basım, Aralık 1992

Kitabın ilk sayfasına Sandoz kartı yapıştırılmış. Üzerindeki yazı:

"IV. Emekliler Gününüzü kutlar, gelecek emekliler gününde de beraber olmayı dilerim. Erman Atasoy, İstanbul 18 Temmuz 1993"

Bir gün Genel Müdürlük'teki ofisimize Rıfat Ilgaz Bey'in oğlu Aydın Ilgaz Bey geldi. Rıfat Ilgaz'dan daha cüsseli olduğunu ve neşeli konuştuğunu hatırlıyorum. Bir süre de Mahmut Erdoğan Bey ile sohbet ettiler. Çınar Yayınları'nın sahibi idi.

1996 Ekim ayında Sandoz'dan ayrıldıktan sonra eksik olmasınlar beni Sandoz emeklisi olmasam da Sandoz Emekliler gününe davet ettiler. Cumartesi günü de çalıştığım için her zaman katılamasam da bazılarına katılabildiğime seviniyorum.

Sandoz'da Çalıştığım Yıllarda Hediye Edilen İmzalı Kitaplar ve Tanıştığım Kişiler

Ivır Zıvır Tarihi

"Sayın Rengigül Ural'a; dostça ilgilerine minik bir hatıra" Gökhan Akçura, '95

Gökhan Bey, tiyatro eğitimli kıymetli bir araştırmacı yazarımız. İrtibatımız bugün de sürmekte. Bazı yazılarını okuyor, bilgileniyorum. Bisiklet Kitabı da arşivimde, başkaca çalışmaları gibi. O zamanlar İstanbul'da oturuyordu. Tatlı ve heyecanlı bir konuşma stili vardı.

Hüzün ve Kudret Mesleği Notları II

"Aziz Rengigül Hanım'a, En iyi dileklerimle" Agâh Oktay Güner, 13.8.1996

Yıldız Kenter Hanım ile tanışmam Sandoz Genel Müdürlük'te olmuştu. Doktor Bey, yöneticilerin kendisinden diksiyon dersi almalarının hem kendi kariyerlerine hem de firmaya katkı sağlayacağını düşünmüştü ve çok da güzel ifade etmişti, etkilenmiştim. Yıldız Hanım, derslere başladı. Seçtiği kitapları yöneticilerimize okuttu. Diyaframdan konuşmayı öğretmeye çalıştı. Hemen her ders öncesi kısa sohbetlerimiz, telefonda tatlı sohbetlerimiz oldu.

Kenter Tiyatrosu'ndaki bazı oyunlarını izledik, "Tiyatro Benim Hayatım" gibi kitaplar arşivimde. Semahat Hanım ile çalışmaya başlayınca da ne güzel ki bu sohbetlerimiz yeri geldiğinde sürdü. Kendisini saygı ile yad ediyorum.

Novartis Yayınları Dr. Altan Demirdere'den Hediye

Yalnızlığın Işıkları Deniz Fenerleri
Novartis Kültür Yayınları No.15
Proje ve Metin: Aykut Tankuter
Fotoğraf ve Röportajlar: Emre Ermin
İstanbul, 2003

"Bütün güzel ilkeler, yol gösteren deniz fenerlerine benzerler ve ancak limanın yolunu bilenlerin işlerine yararlar" H. Fayol, arka kapaktan. Novartis Yayınları'nın her Önsöz'ünde Altan Bey, Güzin Hanım ile Doktor Bey'e teşekkür ediyor. Kadirşinaslık gerçekten çok güzel bir duygu, beni duygulandırıyor. Kitaplığımda bu kıymetli kitabın bir de kardeşi var: Rahmi (Koç) Bey'in himayelerinde Haslet Soyöz Bey'in 40. Sanat Yılı'nda yayınlanan "Fenerler" kitabı. 6 Nisan 2016 yılında Rahmi Koç Müzesi'nde sergisi açılmıştı. Rahmi Bey'in sanat ve sanatçıya değer verdiğine pek çok kez şahit oldum, yaşayarak ve saygım, sevgim katlanarak büyüdü her defasında.

Trenler Anılardan Geçer
Novartis Kültür Yayınları No.16
Proje ve Metin: Aykut Tankuter
Fotoğraf: Pınar Yaman
İstanbul, 2004

Haydar Sariali dedemin işlerinden biri gereği trenler ile ilgili ailemden yadigâr arşivimde hayli doküman, fotoğraf var. Kitaplar da tabii. Bir tanesini Mert (Sandalcı) Bey hediye etmişti. "100 Yıl Sonra Kayıp Bir Demiryolunun İzinde" kitabını yayına hazırlamış. Mert Bey, Covid-19 öncesi Ersin ve beni Teşvikiye'deki evine davet etti. "RE Books Arts Kitaplığı'nıza katkım olsun isterim" diyerek. Bizi o güzel bahçesine bakan verandasında leziz tatlarla ağırladı. Sohbet sırasında babamı öğrendiğinde hem çok şaşırdı hem de çok mutlu oldu. Biz de tabii. Sohbetimiz daha da derinleşti. "Salut De Constantinople", "100 Yıl Sonra Kayıp Bir Demiryolunun İzinde", "1952'den Günümüze Adıyla Tadıyla Sana", "Mavroyéni Paşa'dan Zambako Paşa'ya" kitaplarını hediye etti, ben de kaydettim. "Max Fruchtermann Kartpostalları" kitapları zaten arşivimizdeydi. O gün arşivimde olmayan "Novartis" kitabı konu olmadı, yoksa inceler ve sohbetimize Novartis'i de katardık.

Tren ile ilgili diğer kıymetli kitaplardan biri de "Osmanlı İmparatorluğu'nda Nüfuz Mücadelesi – Anadolu ve Bağdat Demiryolları", Murat Özyüksel, İş Bankası Kültür Yayınları.

Yaşayan Çarşılar
Novartis Kültür Yayınları No.17, 2005
Yazan: Neşe Olcaytu
Sanat Yönetmeni: Murat Patavi
Tasarım: Republica
Fotoğraflar: Bennu Gerede, Jörg Koopmann, Merih Akoğul, Oliviero Olivieri, Serdar Tanyeli, Tahsin Aydoğmuş

Öbür Yanım
Novartis Kültür Yayınları No.17, 2006
Yazan: Sema Kaygusuz
Sanat Yönetmeni: Murat Patavi
Tasarım: Republica
Fotoğraflar: Bennu Gerede, Merih Akoğul, Sıtkı Kösemen, Yeşim Ustaoğlu, Tahsin Aydoğmuş

Sesler ve Danslar 35 Hikâye
Novartis Kültür Yayınları No.18, 2007
Yazan: Bilge Egemen
Sanat Yönetmeni: Murat Patavi
Tasarım: Republica
Fotoğraflar: Bennu Gerede, Sıtkı Kösemen, Cengiz Karlıova, Merih Akoğul, Tahsin Aydoğmuş

Önsöz'ü Novartis Türkiye Başkanı Güldem Berkman kaleme almış ve bir paragrafında Güzin Hanım ile Doktor Bey'e teşekkür geçmekte. Mutlu oldum.

Usta Eller
Novartis Kültür Yayınları No.19, 2008
Yazan: M. Sadık Aslankara
Yazar Asistanları: Okan Çançin – Ümit Topaloğlu
Yaratıcı Yönetmen: Murat Patavi
Tasarım: Republica
Fotoğraflar: Bennu Gerede, Sıtkı Kösemen, Cengiz Karlıova, Merih Akoğul, Tahsin Aydoğmuş

Arşivimdeki Belgeler – Eğitimler

Sandoz antetli görüşmeye davet yazısı ve iş sözleşmesi:

Rengigül Yaltırık Ural diye gönderilen 1. Levent adresimde şu anda da kışları oturmaktayız. Sandoz İlâç Sanayii Ltd. Şti. adresi; "İETT Garajı yanı, 4. Levent" diye geçiyor. İlaç'taki a şapkalı yazılmış.

İş sözleşmem 17.9.1984 yılında yapılmış. Tüm kurallar 5 madde altında toplanmış. "Mes'ul Müdür Sekreteri ve Endüstriyel İlişkiler Müdürlüğü'ne bağlı Halkla İlişkiler kısmında da görev yapacaktır" ibaresi ilk maddede yer alıyor.

Maaş bordrolarımız önce yeşil renkli sonra mavi renkli imiş. En son maaşımı Ekim 1996 yılında almıştım, tazminatımla birlikte. O zamanlar "vergi idasi" alıyorduk. Her ay tüm harcama fişlerimizi yazmak hayli zamanımızı alıyordu.

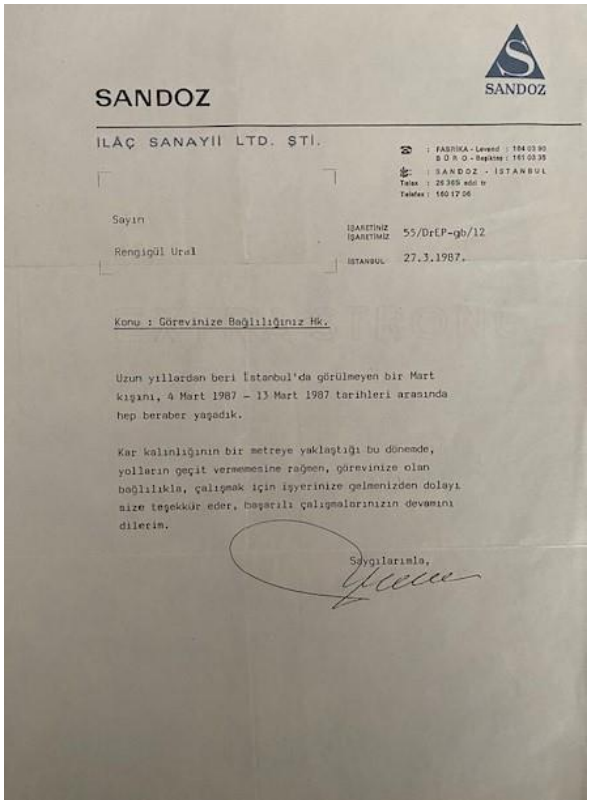

SANDOZ

SANDOZ

ILAÇ SANAYII LTD. ŞTI.

: FABRIKA - Levent : 184 03 90
B Ü R O - Beşiktaş : 161 00 35
: SANDOZ - İSTANBUL
Telex : 26 365 adi tr
Telefon : 160 17 06

Sayın

Rengigül Ural

İŞARETİNİZ
İŞARETİMİZ 55/DrEP-gb/12

İSTANBUL 27.3.1987.

Konu : Görevinize Bağlılığınız Hk.

Uzun yıllardan beri İstanbul'da görülmeyen bir Mart kışını, 4 Mart 1987 – 13 Mart 1987 tarihleri arasında hep beraber yaşadık.

Kar kalınlığının bir metreye yaklaştığı bu dönemde, yolların geçit vermemesine rağmen, görevinize olan bağlılıkla, çalışmak için işyerinize gelmenizden dolayı size teşekkür eder, başarılı çalışmalarınızın devamını dilerim.

Saygılarımla,

SANDOZ

ILAÇ SANAYII LTD. ŞTI.

SANDOZ

SANDOZ

55/NE/40

4.7.1989

Sayın Rengigül Ural

Konu: Sağlık Kontrolü Hk.

Bu yıl sağlık kontrolünüzün daha faydalı olması için Sizinle yakından ilgilenecek bir doktorla anlaşmış bulunuyoruz.
Doktorunuzun İsmi Dr. Eli BEHMOİRAZ'dır.
Temmuz/1989 ve Ağustos/1989 aylarında aşağıda adres ve telefon numarası yazılı olan Dr.Eli Behmoiraz'dan çalışma gün ve saatlerinde randevu alarak ilk görüşmeyi yapacaksınız.
Doktorunuz gerekli gördüğü kontroller içinde Sizi AMİRAL BİSİTOL hastanesine gönderecektir.Hastaneden alacağınız raporlara göre Dr.Eli Behmoiraz Sizin sağlığınızın ne durumda olduğunu belirtmeye çalışacaktır.
Bilgi edinmenizi rica ederken,sağlıklı yaşam dilerim.

Saygılarımla

Adres:Vali Konağı Caddesi,
Marmara Apt. No:16-2
Nişantaşı/İstanbul
Telefon No:su : 148 12 13
Çalışma Günleri:Pazartesi-Cuma
Çalışma Saatleri: 14.30 - 17.00

Sayın Rengigül Ural

"Görevinize Bağlılığınız hk." konulu mektuptan:

"Sayın Rengigül Ural
Uzun yıllardan beri İstanbul'da görülmeyen bir Mart kışını, 4 Mart 1987-13 Mart 1987 tarihleri arasında hep beraber yaşadık.
Kar kalınlığının bir metreye yaklaştığı bu dönemde, yolların geçit vermemesine rağmen, görevinize olan bağlılıkla, çalışmak için işyerinize gelmenizden dolayı size teşekkür eder, başarılı çalışmalarınızın devamını dilerim.
Saygılarımla,
Dr. Edgar Poffet, 27.3.1987"

Sandoz antetli, 4.7.1989 tarihli "Sağlık kontrolü hk." konulu mektuptan:

"Sayın Rengigül Ural
Bu yıl sağlık kontrolünüzün daha faydalı olması için sizinle yakından ilgilenecek bir doktorla anlaşmış bulunuyoruz. Doktorunuzun ismi Dr. Eli Behmoiraz'dır.
Temmuz 1989 ve Ağustos 1989 aylarında aşağıdaki adres ve telefon numarası yazılı olan Dr. Eli Behmoiraz'dan çalışma gün ve saatlerinde randevu alarak ilk görüşmeyi yapacaksınız. Doktorunuz gerekli gördüğü kontroller içinde sizi Amiral Bristol hastanesine gönderecektir. Hastaneden alacağınız raporlara göre Dr. Eli Behmoiraz sizin sağlığınızın ne durumda olduğunu belirtmeye çalışacaktır. Bilgi edinmenizi rica ederken, sağlıklı yaşam dilerim. Nafiz Eren
Adres: Vali Konağı Caddesi, Marmara Apt. No.16-2, Nişantaşı/İstanbul
Telefon No.su: 148 12 13"

Marmara Apartmanı'ndaki muayenehanesi güzeldi **Dr. Behmoiraz**'ın. Yabancı ülkelerdeki eski doktor muayenehanesi gibi, tarihi bir dokusu vardı. Bir büyük holden ikiye ayrılan bir yapıda idi daire. Diğer tarafta dinlenme ve çalışma odası varmış gibi bir izlenim edinmiştim, beni içeriye buyur eden yardımcısı hanımdan. Kendisi kibar ve bilgiliydi. 2011'de vefat etmiş, Jak Algudaiş ardından bir yazı kaleme almış. İlaç reçeteleri de müzayede ya da efemerada. Tilda Levi de "Bir Ekol Son Buluyor" başlıklı bir yazı kaleme almış:

"Heybeli ve Burgaz'ı bilmiyorum ama yıllar öncesinde, Büyükada'da yaz aylarında Yahudi cemaatinden birileri vefat ettiği zaman adanın bazı elektrik direklerine veya bir ağacın üstüne birer el ilanı yapıştırıldı. Gelen geçen 'kim ölmüş' *diye bakardı. En çok hatırladığım yerler, Şimdiki Prenses Oteli'nin köşesindeki direk ve Çarşı'nın içinde kasap dükkânının önünde duran heybetli ağaçtı. Kimileri ilanın önünde durur, son noktasına kadar okurdu. Kimileri ise yan gözle vefat edenin adına bakar, yoluna devam ederdi. Bu psikoz, yüksek sesle ifade edilmemiş daha birçok ayrıntı gibi çoğumuzun bilinçaltına yer etmiştir. Son zamanlarda, belki de tesadüf, kendimi elektrik direkleri/koca gövdeli ağaçlar gibi hissediyorum. Kiminizin tanıdığı, kiminizin adını bile duymadığı yitirdiklerimiz hakkında yazıyorum. Yazıyorum çünkü onlar bu dünyada bir iz bırakıp gittiler. Yaşları ilerlemiş de olsa hep genç yaşadılar. Tıpkı geçen hafta kaybettiğimiz Leyla Behmoiras gibi. Kırk yıl önce evine bir çay daveti için gittiğimde kapıda karşılama tarzı, çok önemli bir kişiyi buyur eder gibiydi. Oysa Leyla her geleni aynı güler yüzle karşılardı. Bu geleneği yıllar sonra da değişmedi. Yüksek tavanlı salonu her daim kalabalığa ve kültürel sohbetlere açıktı. Toplumda sosyal çalışmalarda her zaman faal, her zaman vericiydi. Genç kızlık günlerini bilenler Leyla Benzonana'yı Dame de Sion'un köşesinde bekleyen Eli Behmoiras'la buluşmasını gülümseyerek anlatırlar. Sonraları evlenen çift her zaman için örnek oluşturdular. Buraya kadarı çok doğal. Leyla'yı farklı kılan neydi? O dönem için kızlar evlenene kadar babalarının soyadını, sonra da eşlerinin soyadını alırlardı. Leyla evlendikten sonra tabii ki Behmoiras soyadını aldı. Ayrıca da doktor beyin eşiydi. Ancak birçok konuda, sadece* 'Leyla' *olarak kişilik sahibi oldu."* Şalom, 18.2.2015

Middle East Management Centre Executive Secretary's Seminar

Sayın Rengigül Ural
Müdüriyet Toplantısı'nda kabul edildiği gibi The Executive Secretary's Seminar 23-25 Şubat 1990 tarihleri arasında 3 gün süreli olarak Yalova Turban Termal'de yapılacaktır. Semineri Middle East Management Centre'dan Amerikalı uzman Mr. Craig Collins yönetecektir ve toplantı tamamen İngilizce olacaktır.
Seminer programı ve katılımcı listesi ektedir.
Toplantımız hakkında bazı bilgiler aşağıdadır:

1. Hareket 22.02.1990 Perşembe günü saat 14.00'de 4. Levent Fabrika'dan otobüsle.
2. Toplantılar için pratik spor giysiler getirilebilir.
3. Oteldeki konaklama ve tüm yemekler ile çay-kahve arası ikramı dışındaki harcamalar katılımcılara aittir.
4. Dönüş 25.02.1990 Pazar günü saat 16.00'da otelden 4. Levent Fabrika'ya olacaktır.

Başarılı çalışmalar dileriz.
Saygılarımla,
Aydın Akbıyık
cc: B. Dr. E. Poffet, Bn. Dr. G. Poffet-Tamaç

Sandoz'un "Kimden Kime" yazılarındaki çalışanlarına olan "Saygılarımla," ifadesini irdelemek gerek, çalışanlarının mesleki gelişimleri gibi sağlığını da önemsediklerini de tabii. Güzin Hanım'ın ve Doktor Bey'in örnek alınacak pek çok özelliği var.

10-11 Temmuz 1992'de İletişim Teknikleri Semineri'ne katılım sertifikası da belgelerim arasında. O yıllarda bilgisayar kullanımı yeni oluşmaya başlamıştı ve bu konudaki eğitimlere 18 saat tabi tutuldum. Microsoft ürünleri eğitimi 3-7/6/1991 tarihinde idi. İkincisi 23-27/12/1991 tarihleri arasında yine 18 saat saat sürmüştü.

Sandoz geniş bir ailedir.

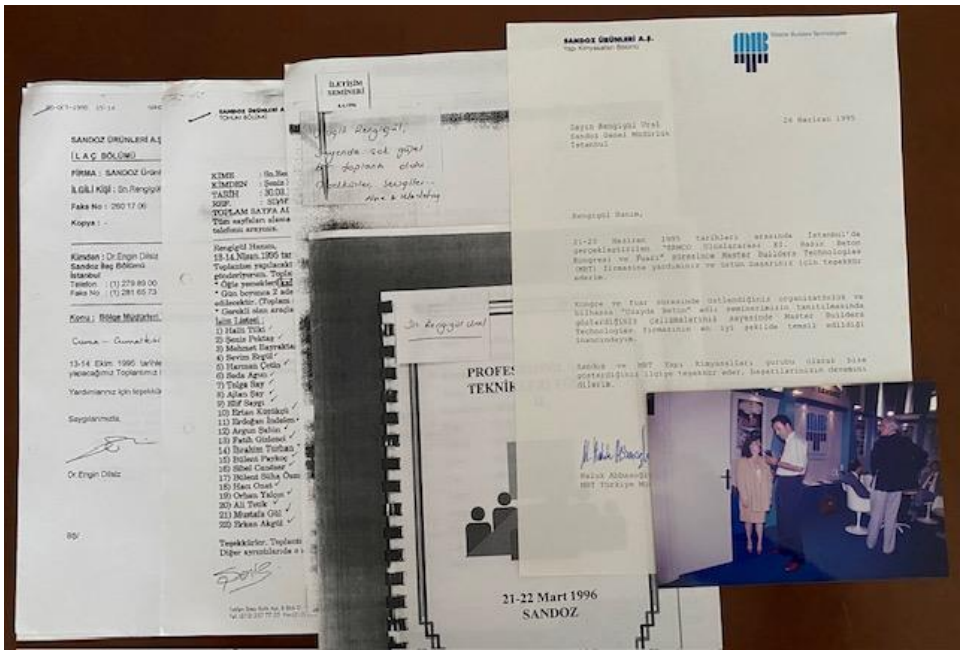

"21-23 Haziran 1995 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilen **"ERMCO Uluslararası XI. Hazır Beton Kongresi ve Fuarı"** süresince Master Builders Technologies (MBT) firmasına yardımlarınız ve üstün başarınız için teşekkür ederim. Kongre ve fuar süresinde üstlendiğiniz organizatörlük ve bilhassa "Uzayda Beton" adlı seminerimizin tanıtılmasında gösterdiğiniz çalışmalarınız sayesinde Master Builders Technologies firmasının en iyi şekilde temsil edildiği inancındayım. Sandoz ve MBT Yapı Kimyasalları gurubu olarak bize gösterdiğiniz ilgiye teşekkür eder, başarılarınızın devamını dilerim. Haluk Abbasoğlu, 26 Haziran 1995"

Bir gün, Koç Holding'deki ofisimizde çalışıyoruz. Önceki gün de İbrahim Bodur Bey ile ilgili bir belgesel için Semahat Hanım'dan gün alarak, Kalebodur Holding'e davet etmişlerdi. Semahat Hanım o sabah tebessümle "Sandoz'dan arkadaşlarınmış, beni pek güzel ağırladılar. Seni sevip saydıklarına sevindim. Sana da selam söylediler" dedi.

MBT'nin ilk genel müdürü Önder Fırat idi. Önder Bey kendi firmasını kurunca yerine Amerika'dan arkadaşı Haluk Bey'i tavsiye etti, kendisi ile de iyi birer dost olduk, ailece görüştük. Asistanı Berna Gürsel kuruluşundan beri çalışmaya devam etti. Berna'nın Galatasaray Lisesi'nden arkadaşı Oya Berik de İbrahim Bodur Bey'in kızı Zeynep (Bodur Okyay) Hanım'ın asistanıydı. MBT'de yöneticimiz Cevdet (Yanardağ) Bey ile evlendiler. Cevdet Bey'in anne ve babası da Levent'teki evimize yakın otururlardı. Dostluğumuz sevgili Berna ile başladı, ne güzel ki o gün bugündür de saygı ve sevgiyle devam ediyor. "Kalebodur Dostları" olarak anılmaktan da mutluyuz. Berna'nın sevgili yeğeni de peysaj mühendisi oldu, babamın öğrencisi tabii ki yaşı gereği olamaz, ama ekol aynı ekol.

"**Sandoz İlaç Bölümü, Bölge Müdürleri Toplantımız** hk.
13-14 Ekim 1995 tarihlerinde Sandoz Beşiktaş Büro Toplantı Salonu'nda yapacağımız toplantımız ile ilgili detaylar aşağıda belirtilmiştir. Yardımlarınız için teşekkür ederiz. Saygılarımızla, Dr. Engin Dilsiz, 5.10.1995"

“Sevgili Rengigül,
Sayende çok güzel bir toplantı oldu. Teşekkürler, sevgiler.
İletişim Semineri, 4.4.1996
Mine & Marketing”

Bilim Ödülleri…

Arşivim ve hafızamdaki yaşanmışlıklardan birkaç örnek vermek isterim. Bilim Ödülleri konusunda da benzerliklerden bahsetmek isterim yine:

Prof. Dr. Alaeddin Akçasu Hoca’ya 1992 yılında Sandoz Farmakoloji Dalında Bilimsel Araştırma Ödülü verilmişti. Arşivimdeki belgede Doktor Bey, Akçasu Hoca’ya plaketini takdim ederken bir fotoğrafı var.

TÜBİTAK Bilim Ödülleri: 1973 yılında babam Prof. Dr. Faik Yaltırık TÜBİTAK 50. Yıl ödülü almaya hak kazanmıştı. Prof. Dr. Alaeddin Akçasu da 1975 yılında TÜBİTAK Sağlık Bilimleri dalında ödül almaya hak kazanmış.

“Sandoz Ürünleri A.Ş., Türk ilaç biliminin nicel ve nitel gelişimine katkıda bulunmak amacıyla 1989-1990 yılları için “Farmakoloji” dalında bir yarışma düzenlemiştir” diye başlayan, basına dağıtılan yarışma basın bülteninde yarışma koşulları, seçici kurul, 1., 2., 3.’ye verilecek ödül miktarları açıklanmıştı. Sandoz Ürünleri A.Ş. İlaç Bölümü Bilim Ödülü.
Seçici Kurul: Prof. Dr. Alaeddin Akçasu, Prof. Dr. İ. Hakkı Ayhan, Prof. Dr. S. Oguz Kayaalp, Prof. Dr. Burhan K. Kıran, Prof. Dr. Sezen Koşay, Prof. Dr. Hikmet Koyuncuoğlu, Prof. Dr. Zeki Özüner, Prof. Dr. F. Cankat Tulunay. 1989-90 Sandoz Bilim Ödülleri: Birinciye: 3.000.000.- TL, İkinciye: 2.000.000.- TL, Üçüncüye: 1.500.000.- TL.”

Prof. Dr. Turgay Dalkara ise Sandoz Farmakoloji Bilim Dalı Birincilik Ödülü’nü 1992’de, Vehbi Koç Ödülü’nü 2010’da hak kazanmıştı ve ödülünü Semahat Hanım’dan almıştı.

Davetler…
Bazı davetler beni mekân olarak da etkilemişti. Bilim, kültür, sanat, çevre ve ekolojiyi destekleyici, ödüller gibi kitap tanıtımı, kongre ve organizasyonlarda seçilen mekânlardan aklıma yer edenlerden biri Türk ve İslam Eserleri Müzesi’nde vermiş olduğumuz bir davet idi. Uluslararası bir davet olduğu hafızamda. Çini Yılı olabilir. Devlet erkânı da katılmıştı. Ersin ile birlikte davetliydik. Bahçesinde çok şık bir kokteyl düzenlenmişti. Işıklandırma çok güzeldi. Kuşlar havalandıkça müthiş bir görsel hazdı. Yabancı konukların da etkilendiğine şahidim. Bu davet gibi Aya İrini’de konser, Arkeoloji Müzesi’nin bahçesinde davet gibi tarihi mekânlardaki organizasyonlarımız, uluslararası oteller zincirindekiler gibi hayli emekle gerçekleşmişti.

CRR, AKM’deki konserlere giderdik. Harbiye Açık Hava Tiyatrosu’nu da çok beğenirdim. Bir yaz günü Finans Müdürümüz Erol Tüfekçioğlu, “Nazmiye ile çocuk yazlıkta, benim de bitirmem gereken işler var, siz eşinizle seversiniz, West Side Story’e gider misiniz?” diye sormuştu. Darüşşafakalı idi. Yazları Darka’da, kışları Şaşkınbakkal’da otururlardı.

Ne güzel bir geceydi. Çok kibar, kültürlü insanlar tanıdım Sandoz'da. Aile gibiydik, bazı halde aileden yakın oldular. Elit, saygılı, abartısız, tam kararında, zarif davetlerimizde eski büyükelçiler, diplomatlar, eski vakur bilim adamları, iş adamları ile o dönemi doya doya ve en güzel haliyle yaşadığımız için kendimi ve ailemi şanslı addediyorum.

***

Türkiye Soroptimist Kulübü

Öncelikle "Soroptimist ne anlama geliyor?" diye düşünmüştüm, ilk defa 1984 yılında Güzin Hanım ile başladığımda.

Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu'ndaki Tarihçe'den: "Soroptimist kelimesi, "sorore - kız kardeş" ve "optima – iyi niyet" kelimelerinin bileşimlerinden oluşmuş ve "en iyiyi amaçlayan iş ve meslek kadınları" olarak tanımlanmaktadır. Kadınların ve genç kızların hayatlarını geliştirmek için birbiriyle koordineli çalışan küresel gönüllü bir hareket olan Uluslararası Soroptimist (SI) teşkilatının ilk kulübü 1921 yılında Oakland, Kaliforniya'da (ABD) kurulmuştur. İlk kulübün kurulması sonrasında yine bu coğrafyada ardı ardına diğer kulüpler kurulmuştur. Avrupa'da ilk kulüpler 1924 yılında Londra ve Paris'te kuruldu. Amaç, Amerika'da, Büyük Britanya'da, Avrupa kıtasında aynı anda gelişmeye başlamış olan düşüncenin, iş ve meslek kadınlarının ortak olarak yürüttükleri hizmetin kadın ve genç kızlara dünyada yaygınlaştırılmasıydı. 1928 yılı itibarıyla Amerika (SIA) ve Avrupa'dan (SIE) oluşan iki Federasyonda birçok kulüp açıldı. Aralarındaki bağlantı "Uluslararası Soroptimist Ortaklığı"nın oluşturulmasıyla 1928 yılında kuruldu. 1934'de üçüncü federasyon "Büyük Britanya & İrlanda" (SIGBI) kuruldu. 1978 yılında Soroptimist Kulüpleri olan ülkelerin sayısı 55'e ulaşmış ve her kıtada birçok kulüp yer almaya başlamıştı. Çok farklı kültürel ve ekonomik geçmişleri vardı ve aynı yıl dördüncü federasyon olan Güney Batı Pasifik Federasyonu (SISWP) kuruldu. Son olarak ise 2020 yılında Avrupa Federasyonundan ayrılan Afrika kulüpleri tarafından Afrika Federasyonu kuruldu.(SIAF) Uluslararası Soroptimist Federasyonu her biri kendi içinde ünyon ve kulüplere ayrılmış, Amerika, Avrupa, Büyük Britanya–İrlanda, Güney Batı Pasifik ve Afrika olmak üzere beş federasyondan oluşmaktadır."

Müfide Ferit Tek: "Türkiye'de ise, ilk kez 1948 yılında aydın Türk kadını, yazar Müfide Ferit Tek tarafından kurulan İstanbul Soroptimist Kulübü zamanla başka kulüplerin de kurulmasıyla genişlemiştir. Uluslararası Soroptimist Avrupa Federasyonu (SIE) üyesi olan ve 1953 yılında İstanbul ve Ankara kulüpleri ile kurulan TSKF, bine yakın üyesi ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Kamu yararına bir dernek olan TSKF, kadınlar ve genç kızlar için 5 önemli alanda çalışmaktadır. Eğitim, Ekonomik Güçlenme, Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması, Sağlık ve Sürdürülebilir Çevre."

Kurucusu Müfide Ferid Tek Hanım. Öncü, saygın kadınlarımızdan.

"Müfide Şevket 1892 yılında Kastamonu'da doğmuştur. Babası aydın bir zabit olan Şevket Bey, annesi Plevne Şehitlerinden Kolağası Zaimzade İsmail Efendi'nin kızı Feride Hanım'dır. Şevket Bey ve Feride Hanım Kastamonu'da tanışarak evlenmişlerdir. Şevket Bey uzun yıllar Müşir Recep Paşa'nın yaveri olarak görev yapmıştır.

Müşir Recep Paşa ile birlikte, onun liberal görüşleri nedeniyle sürekli uzak vilayetlere, 1898 yılında da Trablusgarp'a sürülmüştür. Şevket Bey ve ailesi Trablusgarp'a sürgün edilmiş olan Ahmet Ferit, Yusuf Akçura, Cami Bey, Ali Fahri (Ağa Baba) gibi Jön Türkler ile burada tanışmıştır. Şevket Bey ve Feride Hanım'ın Müfide, Fahire, Selma, Nemide adında dört kızı ve Mazhar Şevket adında bir oğlu olmuştur. Kızlarının iyi eğitim almasına önem veren Şevket Bey ve Feride Hanım, Müfide ile kız kardeşi Fahire'yi Trablusgarp'ta Saint Joseph Okuluna göndermişlerdir. Müfide daha sonra ileride tıp doktoru olabilmesi için Paris'e Lyceé Versailles'a gönderilmiş, ancak Şevket Bey'in 1905 yılında vefatı üzerine, orada üç yıl boyunca sürdürdüğü eğitimini sonlandırarak Trablusgarp'a dönmüştür. Aile 1908 yılına dek İskenderiye'de yaşadıktan sonra İstanbul'a dönmüştür. Müfide Şevket, Ahmet Ferit Tek ile 1907 yılında İskenderiye'de evlenmiş, kızları Emel 1912 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Müfide Ferit 1902 yılından itibaren anılarını yazmaya başlamış, bu anıların bir kısmı 1913-1923 yılları arasında çeşitli dergilerde deneme ve hikâye olarak yayınlanmıştır. Bir kısmı ise bugün Vakıf Arşivi'nde el yazısı olarak bulunmaktadır. Müfide Ferit 1918 yılında, kardeşi Selma'nın eşi Yusuf Akçura'nın teşvikiyle, yaşadığı döneme ilişkin anılarına dayanan *Aydemir* romanını yazmıştır. Bunu 1924'de *Pervaneler*, 1925'de *Leyla* ve 1933'de Almanca çevirisi basılan *Affolunmayan Günah* adlı romanlar izlemiştir. Ankara Hükümeti'nin Ahmet Ferit Tek'i 1919-1922 yılları arasında Paris'te (büyük)elçi olarak görevlendirmesi üzerine Müfide Ferit burada Milli Mücadele, Türk Tezi, Türk Kadını, Feminizm konularında konferanslar vermiş, makaleler yazmıştır.

Müfide Hanım babasının vefatıyla yarım kalan eğitimini tamamlamak üzere Sorbonne Şark Edebiyatı derslerine de yazılmış, Ferit Tek'in Londra'da büyükelçi olarak görev yaptığı dönemde ise Londra-Paris arasında yaşayarak *Paris École libre des Sciences Politiques Diplomatique* bölümünde sürdürdüğü yüksek öğrenimini 1928 yılında tamamlamıştır. Müfide Hanım Ferit Tek'in Paris, Londra, Varşova ve Tokyo'da elçi olarak bulunması nedeniyle 1921, 1923-1943 yılları arasında yurt dışında yaşamıştır. Eşinin emeklilik döneminde de boş durmamış, 1945-1948 yılları arasında arkadaşlarıyla birlikte Türkiye Soroptimist Kulubü'nü kurmuş, 1971 yılında vefatına dek bu kulübün gelişmesine çalışmıştır." https://tekesin.org.tr/hakkimizda/mufide-ferit-tek-1892-1971/

Müfide Feride Tek Hanı'ın "Leyla İşgal İstanbul'unda Aşk" kitabını da edindim. Güzin Hanım'ı anarak okuyacağım ve RE Books Arts Rengigül Ural Kitaplığı'ma kayıt edeceğim.

"**Federasyon Başkanlarımız**" listesinde aşina olduğum kıymetli kadınlarımızı anmak isterim:

Sara Akdik (1956-58),
Muazzez Tahsin Berkant (1960-61),
Fahrünnisa Seden (1967-69),
Sadun Katipoğlu (1972-74),
Güzin Tamaç Poffet (1974-76),
Nihal Uluocak (1978-1980),
Meliha Tokar (1988-1990).

Prof. Dr. Sara Akdik

"Ressam Akdik'in eşi Sara Hoca, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde hocalık yapan ilk kadın botanikçilerimizden. *"Çok zarif idi. Hep çalışırdı. Türk Biyoloji Kongresi'nde "Terminoloji Komisyonu" başkanımızdı. Gencecik asistandım. Ne güzel günlerdi!"* diye târif ettiği Sara Akdik, babamın F.K.B.'den hocası olan Ord. Prof. Dr. Heilbronn'dan sonra kürsü başkanlığını üstlenmiş, eserler vermiş. Bir botanik hocası olarak eşi Şeref Akdik'in tablolarına nasıl ilham olmuştu acaba? Şimdiki adı Alfred Heilbronn Botanik Bahçesi'ndeki güzellikleri ve maalesef bir yangınla yok olan Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın kızı Zeynep (Kamil) Hanım Konağı'nı, Sultan Reşad'ın "Reisü'l-Hattâtin" unvanını verdiği Kâmil Efendi'nin oğlu Şeref Akdik, ressam gözüyle nasıl anlatırdı diye de düşünmeden edemedim doğrusu.

"Sevgili Rosemary,
Bu adı sana Edinburgh'ta Rengigül'ün tercümesi olarak takmışlardı.
Yazını dün gece odama geldiğimde bir çırpıda okudum. Okurken üslubunun inceliğine hayran kaldım. Kalemine bayıldım. Sara Hanım ile tek hâtıram babamın 40. doğum gününden: 4.12.1963, ben 11 yaşındayım. Sara Hanım bana sordu: "Baban çok mu çalışıyor?" diye. Cevap: "Hayır, eve gelince uyuyor." Sara Hanım ve diğer kulak misafirleri çok gülmüşlerdi bu cevaba. Babam çok üzülmüştü tabiatıyla. Aslında son derece titizlikle çalışan, çok çalışkan ve iyi bir araştırmacıydı. Her akşam eve geldiğinde hemen yemeğe oturulur, arkasından babam salondaki kanepede bir müddet kestirir, sonra geç saatlere kadar çalışır (gece bire ikiye kadar) sabah da çok erken kalkıp, çalışmaya devam ederdi." Prof. Dr. Mete Demiriz

Babalarımız... Hocalarımız...

Prof. Dr. Sara Akdik'in eli sâdece Türk Botanik dünyasına değmemiş, eşi Şeref Akdik'in eserlerine sahip çıkarken Türk Resim Sanatı'na da değmiş. Gültekin Elibal'ın "Şeref Akdik. Hayatı. Sanatı. Eserleri." kitabının "Sunu"sunda (1974) bir satır şöyle; "Ahşap saraylara sığınmış müzelerimiz her gün bir elektrik kontağı tehlikesi ile karşı karşıyadır. Ayrı bir "Modern Sanat Müzesi" yokluğu karşısında, yeni yeni yapıtlar eskilerini mahzenlere itmekte, yâni sessiz sedasız ölüme terk etmektedir." Ne hoş bir dünyası varmış Sara Hoca'nın ve ne duyarlı yüreği! Aynı kitapta Necdet Kalay şöyle târif etmiş Şeref Akdik'i "Hoca talebe yakınlaşması, baba oğula dönmüştü. Örnekti, sanatı ışığı oldu bana. Örnekti, resmi bizlere sevdirdi, doğayı, yaşamayı, insanı sevdi ve sevdirdi..." Rengigül e-kitabı s. 41'den.

Prof. Dr. Nihal Uluocak

"Nişantaşı'ndaki evlerinde Prof. Dr. Nihal Uluocak Teyze'mle, İstanbul Üniversitesi Hukuk Tarihi içinde Nâzım Paşa'nın izini sürerken sohbetimizde de dediğim gibi; Osmanlı Dönemi atalarımızı anlayabilmek için her kelime içeriğini öğrenmek sabır, emek, vakit ve nakit gerektiren ama haz veren bir çaba. "Müddeiumumisi" de "Savcı" karşılığında olsa gerek. O dönemin yapısı ile bu dönemin yapısının püf noktalarını hiç kuşkusuz, Ahmet Cevdet Paşa'nın "Niyâz Zinciri"ndeki değerli hukukçular bilir. Bizlere de tercüman olurlar." Rengigül e-kitabı s. 514'ten

"Millî Sol Açık. Kendisi pek solcu olmasa da zâten o zaman ne sağcılık vardı ne solculuk vardı. Sâdece Faik'in eli ve ayağı solcuydu, hem Beşiktaş'ta oturur hem koyu Beşiktaşlıdır. Sol açık Şükrü'den sonra Faik gelirdi. O yıllarda, Alman ormancı gençlik organizasyonunun daveti üzerine fakültemizin de bilgisi dahilinde, bir Almanya gezisine katılmıştık. Temaslarımız arasında futbol karşılaşması da vardı; sol açık olarak takımda yerini alarak millî olmuştu; yıl 1950 olabilir.", "Kasnak Meşesi ve Türkiye Florası Sempozyumu", 21-23 Eylül 1998. Prof. Dr. Nihat Uluocak'ın sempozyum konuşmasından bir paragraf.

Nihal teyzenin eşi Nihat amca, babamın üniversiteden sınıf arkadaşı ve fakülteden meslektaşı. Biz ailece görüşürdük, küçüklüğümden beri. Kınalıada'daki güzel evlerinde de bizi ağırlamışlardı. Nihal teyze çok saygın bir hukuk hocamızdır.

"Türk Soroptimistleri uluslararası Soroptimist kimlikleri ve etkin projeleriyle yurt dışında Türk kadınını başarı ile temsil etmiş, Dünya ve Avrupa Soroptimist kuruluşlarında başkanlık yaparak, yönetim kurullarında görev alarak değerli hizmetlerde bulunmuşlar ve de bulunmaktadırlar." http://www.soroptimistturkiye.org/icerik/tarihce

Güzin Hanım, 1985-87 yılları arasında SIE Avrupa Soroptimist Federasyonu ikinci başkanı ve 1987-89 yılları arasında Avrupa Soroptimist Federasyonu Sağlık Koordinatörü idi. Yoğun bir çalışma içerisindeydik. Boğaziçi Kulübü'nün üyesiydi. Gültepe Toplum Eğitim Merkezi'ne de zaman zaman birlikte giderdik.

Fahrünnisa Seden

Fahrünnisa Hanım'ı şahsen tanımadım ama, sevgili kızı Nur Camat Hanım'ı Sandoz'daki simültane tercümesinden itibaren vefat edene kadar tanımış olmaktan mutluyum. 53 sayfalık "Türk Bilim ve İş Dünyasının Gelişimine "Nur Camat'ın Ardından" ile Bakış" adlı makalemden kısa bir kesit:

"Nur Camat Hanım, fevkalade bir hanımefendi idi. Sandoz ve Koç Holding'de zaman zaman birlikte çalıştık. Müthiş kültürlü bir kadındı. Onun gibi çevirmen kolay gelmez. Ciddiye alırdı mesleğini. Semahat (Arsel) Hanım'ın hemşireliğe başlangıç ilgisi ve sonrasındaki büyük maddi ve manevi desteği ile de Nur Hanım'ı yad etmek, dosyamdan, arşivimden, hafızamdan çıkartıp kalemime dökmek isterim. Esma Deniz, Fahrünnisa Seden hanımefendileri de anarız. Ben Amiral Bristol (VKV Amerikan Hastanesi) doğumluyum. Tarihçe kitabı arşivimde. Gelecek kuşaklara armağan olur. Nur içinde yatsın, gözümün önünde belirdi, ofisimdeki tatlı sohbetleri. Divan'da ve Holding'de iki ofiste çalışıyordum. Holding daha zor ama Divan'a bir vesile gelen her Koç Ailesi'nin ahbabı, dostu, arkadaş ve akrabası bana uğrardı. Mesela bunlardan biri de Bay Vitali idi. Berbere gelirdi. Ne tatlı sohbeti vardı. Bir makalemde yazdım zaten kendisini. O kıymetli insanlar aramızdan birer birer yok oldu. Sonra Covid-19 ile değişen hayatlar… Nur Hanım'ın adı "Türkiye Konferans Tercümanları Derneği"nde, "Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Vakfı"nda, Galatasaray Spor Kulübü'nde geçiyor." Türk Bilim ve İş Dünyasının Gelişimine "Nur Camat'ın Ardından" ile Bakış - Rengigül Ural, RE Books Arts Arşiv

“**Uluslararası Soroptimist (Soroptimist International) 1965 yılında UNESCO Cehaletle Mücadele Yılı** faaliyetleri kapsamında İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü’nün önerisi ve İstanbul Kulübü öncülüğünde kalabalık bir gecekondu semti olan Gültepe‘de bir Toplum Eğitim Merkezi kurulmasına karar verdi.

Hazırlanan proje 1966’da Stockholm’de yapılan Avrupa Federasyonu Guvernörler Toplantısı’nda Beraat Z. Üngör tarafından çok başarılı ve etkileyici bir sunumla anlatıldı ve Türkiye Avrupa Federasyonu tarafından pilot bölge olarak seçildi. UNESCO, bu proje için hediye kuponu programı ile bir bağış fonu oluşturdu.

Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu (TSKF) merkezin inşa edileceği bir arsa bulmak üzere girişimlerde bulundu. Kağıthane Belediyesi tarafından hibe edilen arsa Özel İdareye devredildi. Soroptimist Toplum Eğitim Merkezi protokolü 18.11.1968 tarihinde imzalandı, binanın projesi Mimar Belkıs İzladıoğlu tarafından hazırlandı ve 18.12.1969 tarihinde temeli atıldı. Proje 1971 yılında 50. yılını kutlayan Soroptimist Örgütü’ne Avrupa Federasyonu’nun Golden Jubilee armağanı olarak takdim edildi. Merkez’in açılışı 5 Eylül 1972 tarihinde görkemli bir törenle yapıldı.

O dönemin Başkanı Sadun Katipoğlu ile hazırlıklarda büyük bir özveriyle çalışan Refhan Dedeoğlu, Muazzez T. Berkant, Nesrin Moralı, Servet Hasman, Beraat Zeki Üngör, Melahat Mansuroğlu, Bilge Özgüner, **Güzin Tamaç Poffet**, Süheyla Kunt ve emeği geçen tüm soroptimistleri şükranla anıyoruz. Gültepe Toplum Eğitim Merkezi’nde Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu ile Halk Eğitim Merkezi arasındaki iletişimi sağlamak üzere TEM Yürütme Kurulu oluşturuldu. Bu kurulun Başkanı TSKF Yönetim Kurulu tarafından seçilmekte ve İstanbul’daki Soroptimist Kulüpleri’nden birer üye ile teşkil edilmektedir. “ http://soroptimistturkiye.org/icerik/gultepe-tem

Sadun Katipoğlu Hanım’ı tanıdım. Dr. Afife Sayın Hoca’mın dostuydu Türk-Amerikan Üniversiteliler Derneği’nden. Nice burslu, yarı bursu gencin okumasına, İngilizce öğrenmelerine vesile olduğumuz için mutluyum. Sadun Hanım da Afife Hocam gibi çok güçlü, dirayetli, akıllı ve görmüş geçirmiş bir İstanbullu hanımefendiydi.

Afife Hocam ile kimleri tanımadım ki! Müthiş bir kadındı. İyi ki Vehbi (Koç) Bey ve Sadberk Hanım’dan dolayı Semahat Hanım’ın, Sevgi Hanım’ın ve benim hayatımıza girmiş.

“10 Kasım'da Ölmek İstemişti! “ yazımda Afife Sayın hocamı anmıştım yıllar önce.

10 Kasım. Bir dakikalık “Dokuzu beş geçe” saygı duruşu.

Dolmabahçe, ne kadar da kalabalıktı! Sirenler... Siren sesi...

Yılda bir defa, daha da burnumun ucu sızlar. Gözlerimde damlalar. O sabahın başka bir hisli tarafı daha var bende.

Her 10 Kasım’da, çok sevgili, rahmetli Dr. Afife Sayın hocamın ruhunu da şad ediyorum artık. Akaretler’de babadan kalma Zümrüt Palas apartmanının dördüncü katında “dokuzu beş geçe” camın kenarında durur ve saygı duruşunu yapardı.

Bizlere de küçücük bir kız çocuğu iken henüz Akaretler ve Vişnezade müstakil bahçeli evlerle iken, Atatürk'e nasıl bayrak salladığını anlatırdı.

İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadı'nın kurucularından biri, Koç Grubu'nun ilk kadın müdiresi ve Amerika'da üniversitelerde 50 yıl iktisat hocalığı yapmış, yüzlerce öğrenci yetiştirmişti. Birlikte "Yoga Felsefesi" konularını işler, kaleme alırdık. Bu yaşanmışlıkları da derlemeye söz verdim, benimle irtibata geçtiklerinde Yogi Gupta N.Y. Merkezi'ne. Sözümde durmayı severim e-kitap geniş kapsamlı olarak neredeyse tamamlanmak üzere.

Bir ay daha yaşasaydı 100 yaşını kutlayacaktı. Çok sevdiği Gazi Mustafa Kemal'in öldüğü sabah, kendi arzuladığı gibi bir ölüm şekliyle aramızdan bedenen ayrıldı Afife hocam.

O sabah, Semahat Hanım ve hastane ekibimizle hüzünlüydük. Semahat Hanım *"Afife ablanın yanına git istersen."* dedi insancıl zarafetle.

İçeriye gittim, yatağının kenarına oturdum, yüzüne baktım. Eğildim, usulca alnından öptüm. Bembeyaz bir ten soğumakta idi…

Her zaman çalıştığımız büyükçe oda. 18 yıl hayat ile ilgili, hayatı paylaştığımız yer. Baş ucunda Kurân-ı Kerîm ve kitapları, aynalı sehpası, mumları, beyaz kelebeği, Yogi Gupta'nın fotoğrafı ve imzalı kitabı…

Üç dilde dua ederdi. Doğal beslenir, böğürtleni, Osmanlı çileğini pek severdi. Kokusunu içine çekerdi. Gözünü kapatırdı.

New York'tan yeni döndüğünde bana "Hı Darling" diyordu. Hem komiğime, hem hoşuma gidiyordu. Sonra, "Good morning Dear" demeye başladı her sabah, daha vakur, daha hoşuma gidiyordu. Bazı sabahları da mahsus atlatıyor, öğleden sonraya kadar aramıyordu. Bakalım onu merak edecek miyim diye.

Yogi Gupta'nın öğretilerini öğrenirdim. İlk ağızdan kendisi öğrenmişti, beni de Gupta'ya takdim etmişti mektupla. "L'amaze" nefes tekniğiyle ağrı ve sancı kontrolü ile doğum yaptığımı bilir, beni ruhânî bulurdu. Tebessüm ederdi, beni dinlerken.

Ruhları şad olsun. Atatürk'ün el verdiği o nesli öyle arıyorum ki!

Sonuç

1980'de Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu ile başlayan iş hayatım, babamın bilim adamı olmasından da dolayı üniversite ve bilim dünyasından özel (kurumsal) sektöre geçmemle Güzin Hanım, 1984 yılından itibaren benim ve ailemin hayatında yer aldı. Kendisi ile birlikte Doktor Bey başta olmak üzere kıymetli ailesi, Erman Bey ve Sandoz, ilaç sektörü, iş, bilim ve sanat, Soroptimist camiasından kesitler ile nice kıymetli şahsiyeti ve kurumu tanımış oldum, olduk. 1996 yılında Semahat Hanım ile birlikte çalışmaya başladığımda gerek bilim dünyasından gerekse de iş, kültür, sanat dünyasından bana yansıyan aşinalık ile çok hassas dengeleri içeren mesleğimde çok uzun yıllar yani 40 yıl, fazla zorlanmadan çalışabildiğim, kendimi ve ailemi her açıdan geliştirebildiğim, topluma maddi ve manevi faydalı olabilmeye çalıştığım için mutluyum.

Semahat Hanım ile çalışırken zorluk çekmedim. Ailemdeki yaşam gereği "yarı-resmî" ilişkiler, protokol bilgisi, saygı ve sevgi, bağlılık ve atalarımdan geçen genlerim işlerimi kolaylaştırdı. Çalışmaktan zevk alıyorsanız, kendinizi vazifenize odaklıyorsanız yanlışlık pek olası değil. Böylece bir korku da söz konusu olamaz. Doğum günüm 28 Haziran 2019'da emekliliğe hak kazandığımda bir yemek daveti veren Semahat Hanım sözlerine şöyle başlamıştı:

"… ayrılabilmek insanı taçlandırır. Bu bir şereftir. 1996 yılında benimle çalışmaya başlayan Rengigül fevkalade disiplinlidir. Ne modaya imrenir ne adaya. Hedefi ne ise oraya kilitlenir. Devamlı olarak kültürünü, görgüsünü geliştirmeye çalıştı.

Benden başka kocası ve oğlu da fevkalade kontrolü altındadır. Onun bu katı disiplinini hem kıskanmış hem de hayran olmuşumdur. İlk görüştüğümüz günlerden birinde uzun saçlarını kesmesini, kısa saçın kendisine daha fazla yakışacağını söylediğimde veya önerdiğimde "Ersin saçlarımı böyle daha çok beğeniyor." cevabını almıştım. Neticede çalıştığı günden bugüne kadar saçı da, giyimi de değişmedi. Şimdiki gençlere bakıyorum da 20 yılda herhalde 20 kere değiştirmişlerdi. Disiplinli insan işte böyle olur. Rengigül beni benden daha iyi tanır…"

İşe başladığım 1980 yılından itibaren meslekî eğitimler aldım. "Kurumsal Basamaklar" tabir edilen basamakları teker teker, sabırla, azimle, ailemin de desteğiyle çıkmaya gayret ettim. İş hayatımdaki iş yerlerim disiplinli idi. Marka olmak için çalışmak, disiplinli olmak, öncü olmak ve bunu devam ettirmek gereklidir. Taktik çok önemlidir hayat eğitiminde ve hayata uyarlayabilmekte. "Rol model" olabilecek kişileri analiz edip, kendimce harmanlamaya çalıştım.

Hayatın evre evre olduğunu bildiğim için 2010 yılında, Divan'daki ofisimden akşam iş çıkışı okulum Boğaziçi Üniversitesi'ne giderek Prof. Dr. Murat Gülsoy'dan "Yaratıcı Yazarlık" eğitimi aldım. Anı-inceleme yazıları üzerinde yoğunlaşmaya gayret ettim. Bu uzun süreçte Ersin'den "Fotoğraf Okumaları"nı da öğrendim.

Kitaplığımdaki kitaplarımın sayısı da azımsanmayacak değerde idi. Babam Prof. Dr. Faik Yaltırık'ın kitapları ve kitaplığı da dahil olmuştu ve sahip çıktığım için bilim dünyasından yüreklendirici övgüler almıştım. İşletme İktisadı Enstitüsü'nün ve Türk-Amerikan Üniversiteliler Derneği'nin kurucularından Vehbi Koç'un ilk kadın müdiresi Afife Sayın hocamın kitap ve defterleri de bana emanet idi. Halide Edip'in asistanı, Robert Kolej ve okulum Boğaziçi Üniversitesi'nde yıllarca eğitmenlik yapmış Ercüment Atabay amcamın aktardıkları da arşivimdeydi.

Kayınpederim Saffet Ural'ın kitaplığı ve fotoğraf arşivi de eklenmişti. Rengigül Ural Kitaplığı; kitaplar, dergiler, gazeteler, defterler, haritalar, fotoğraflar, dialar, kartlar, kartpostallar, pullar, yazı takımları haricinde, objeler, daktilo, gramofon gibi aile yadigârlarından oluşmaktaydı. Eşim Ersin Ural'ın yaradılışı ve mesleki formasyonu gereği toplayıcı-biriktiriciliği ile bana destek olmaktaydı. Böylece RE Books Arts Rengigül Ural Kitaplığı kuruldu.

2017 yılında RE Books Arts Yayınevi'ni kurdum. Düzenli vergi ödeme ile VD'den takdir aldım. RE Books Arts Yayınevi E-Kitapları: "Rengigül", "Nisan Prens", "Sinema Prens", "Prince Avril", "Zaman Işıkları", "Avrupa Seyahat Notlarım 1951 - Faik Yaltırık". Eserlerim okurla buluştu. "Tarihe iz düşürdünüz" ifadeleri ile "araştırmacı yazar – sanatçı" olarak anılmaktan mutlu oldum, onur duydum. Bana bu konuda destek veren sevgili eşim Ersin Ural, oğlum Utku Ural, gelinim Hazal Nienke Ural, kitaplarımı hukuk gözü ile okuyan dünürüm Aliye van het Hof başta olmak üzere, sanal danışmanım Özkan Serbest'e, avukatım İhsan Konuk'a, arkadaş ve dostlarıma yürekten teşekkür ederim.

Hocam Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal ile başladığım çizimlerime, babam Prof. Dr. Faik Yaltırık'ın botanik bilgisi ve ağaç sevgisiyle devâm etmekteyim. "theM Gingko Biloba" ve "Rainbow Blossoms" adlı tekstil ile harmanlanan iki eserim, uluslararası "Ongoing Conversation Art - Drawn Together" sergisinde (09 Haziran - 03 Temmuz 2021) Good News Arts, High Springs, Florida / Amerika Birleşik Devletleri'nde, "Ongoing Conversation Chapter I: Blended", Uşak Müzesi, Uşak / Türkiye'de (12 -26 Ağustos, 2021) sergilendi. 9 Eylül – 31 Ekim tarihleri arasında Minsk'te düzenlenen "Ongoing Conversation Art" sergisine "TheM: Unfinished Work" kanaviçe eserimle katıldım. Bu eserin buruk bir adanmışlığı bulunuyor: Covid-19'dan dolayı kanser savaşını kaybeden iyi kalpli ve gerçek bir hayırsever olan Mehmet Onultan'ın anısına farkındalık yaratmak. "Drawn Together" projesinin hedefi; yaratıcılığın, sanatın, farklı kültürlerin, Covid-19 ile toplumun değişiminde de nasıl bir arada durduğunu göstermek ve bunu dünyaya duyurmaktır. Çizimlerimi UNICEF ve TEGV yararına tebrik kartı, kitap ayracı olarak bastırdım. BÜMED, İTO üyesiyim.

"Güzin Poffet Tamaç'ın Ardından" makalemi çok yönlü ve gelişimim ve deneyimlerimle uzunca anlatmamdaki amacım:

Sosyolojik, kültürel kent tarihi, ülke ve dünyadaki değişimler ile çalışmanın sadece para kazanmaktan ibaret olmadığını aktarabilmek genç kuşaklara.

Kendimce yine topluma faydalı olma vazifemde babaannem, babam başta olmak üzere hocalarım, iş hayatımdaki -yazımda da isimleri geçen- örnek aldığım büyüklerime saygı ve minnetle teşekkür ederim.

Semahat Hanım'ın Zarafeti

Güzin Hanım'ın 5 Nisan'da vefat ettiğini öğrendiğimde Semahat Hanım'a bildirmiştim. Hürriyet Gazetesi'nde de 9 Nisan'da hayatıyla ilgili haber çıktı. Semahat Hanım, her sabah gazeteleri okur. Telefon etti bana "Başın sağ olsun" diyerek dileklerini iletti, biraz sohbet ettik.

Sonra Güzin Hanım'ın kızı Ayşe Hanım'ı tekrar aradım, Doktor Bey ile görüştüm. İnsan böyle durumlarda ne diyeceğini bilemiyor.

Güzin Hanım ve Sandoz ben yaşadığım sürece anılarımda yaşamaya devam edecek. Belki de zaman zaman yazılarıma dökülecek duygularım.

"Bern Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü'nde Prof. Dr. Ernst Steinegger'in yönetiminde hazırladığı **"Pharmakochemische Untersuchungen an Oleaceen" [Zeytingillerde farmakokimyasal araştırmalar]"** başlıklı tezini doğdum yılım 1957'de savunarak doktorasını veren Sevgili Güzin Hanım'ı, **"Olive Drops"** çizimimle ve babamın **"Türkiye'deki Doğal Oleaceae Taksonlarının Sistematik Revizyonu - Taxonomic Revision of the Indigenous Taxa Within The Family Oleaceae In Turkey"** araştırması olan ve kitabı arşivimde bulunan kaleme aldığım yazımla saygıyla anıyorum.

"Türkiye'deki Doğal Oleacea Taksonlarının Sistematik Revizyonu" adlı bu araştırma, ilk olarak 1961 yılında Edinburgh Kraliyet Botanik Bahçesi Herbaryumunda başlamış ise de, 1970-76 yılları arasında yoğunluk kazanarak yapılan herbarium çalışmaları ile arazideki gözlemlerimizin değerlendirilmesi sonucunda tamamlanmıştır.

Arazide toplanan materyallerin tanım ve değerlendirilmeleri için 1970, 1974 – 75 yıllarında Royal Botanic Garden, Edinburgh (E); Royal Botanic Gardens, Kew (K); Muséum National d'Historie Naturelle, Paris (P); Naturhistorischen Museum, Viyana (W), British Museum (Natural History), Londra (BM) ve Herbarium of the Linnean Society of London (LINN)'a giderek çalıştım ve buralardaki herbarium ve müzelerin Türkiye ile ilgili koleksiyonlarından ve kütüphanelerinden büyük ölçüde yararlandım. "Türkiye Florası"nın hazırlayıcısı Dr. P. H. Davis, Edinburgh Herbaryumunda yer alan Türkiye'den toplanmış Oleaceae materyallerini, 1973 yılında Fakültemiz Herbaryumuna (ISTO) bir yıl süreyle ödünç olarak göndermek nezaket ve kolaylığını göstermiştir.

Yabancı herbarium ve müzelerin dışında, yerli herbaryumlardan İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi (ISTO), İ.Ü. Eczacılık Fakültesi (ISTE), Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi (ANK), Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi (KATO) herbaryumlarına ait metaryallerinden de faydalanılmıştır. Yukarıda adı geçen kuruluşların director ve kustoslarına, revizyon sırasında devamlı olarak değerli yardımlarını gördüğüm Dr. P. H. Davis (Edinburgh), Mr. I. C. Hedge (Edinburgh), Miss. I. M. Lamond (Edinburgh), Dr. P. S. Green (Kew), Mr. R. D. Meikle (Kew), Mr. M. Coode (Kew), Dr. N. K. Robson (BM), Doz. Dr. H. Riedl (Wien), Prof. Dr. K. Browicz (Poznan-Polonya), Prof. Dr. A. Baytop ve Prof. Dr. T. Baytop (İstanbul), Prof. Dr. H. Demiriz (İstanbul), Prof. Dr. R. Çetik (Ankara)'e bilhassa teşekkür ederim.

Türkiye'deki çalışmalarımda yardım – teşvik ve yakın ilgisini esirgemeyen Sayın Hocam Prof. Dr. H. Kayacık'a, kürsü arkadaşlarım Sayın Prof. Dr. B. Aytuğ ve Sayın Prof. Dr. Muzaffer Selik'e candan teşekkür ederim. Ayrıca tezin hazırlanmasında büyük yardımlarını gördüğüm Sayın Doç. Dr. G. Eliçin'e ve diğer kürsü arkadaşlarıma, bazı objelerin fotoğraflarını çekip göndermek zahmetinde bulunan meslektaşlarım Dr. R. Anşin, Dr. M. Vural, M. Gülenç, Dr. T. Özdemir ve M. Ercan'a, fotoğrafların tabında emeği geçen A. Kılıç ile müsveddelerin daktilosunda titizlik gösteren S. Çimen'e ve haritaların çiziminde emeği geçen T. Pehlivan'a ayrı ayrı teşekkür ederim.", Prof. Dr. Faik Yaltırık, Bahçeköy, Şubat 1978,

"*Orijinali Suriye olduğu zannedilen Yabani Zeytinin aşılanmasıyla çoğaltılan ve Antik devirlerden beri Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü memleketlerde yetiştirilmekte olan kültive zeytin (olea europaea A. var. europaea - kültivar), Anadolu'da da yüzlerce yıl evvelinden yetişip yayılma şansına sahip olmuştur. Bu kültüvara ve kültüvarlara anaçlık eden Yabani Zeytin (Delice) memleketimizin doğal bitkisidir. Delice yerli ve yabancı kaynaklarda değişik adlarla tanıtılmaktadır."* Bu kıymetli kitapta "zeytuni yeşil sürgünler" ifadesi sözlü ve yazılı edebi dilimizde kullandığımız "zeytin yeşili"ni hatırlattı. Babam bunu sarı çiçekli yasemin (*Jasminum fruticans L.*) için kullanmış.

*

Güzin Hanım'ın **"Siz şiir ve çizimlerinizi, eşiniz gitarı çocuk olunca bırakmayınız"** diye bir tavsiyesi olmuştu Levent Fabrika'daki ofisimde. Bay Miloviç, Bay Pavlo, Mehmet Bey de o sohbete dahildi, ayakta uzunca can alıcı bir sohbetti. Ben de çizimlerimi, yazılarımı geliştirmeye gayret ettim. Ersin de gitar ve piyano çalmayı bırakmadı, oğlumuz Utku'nun da bizden daha ileri gitmesi için çaba göstermeye çalıştık.

"**Sandoz annemin hayatı idi, hepinizi çok severdi.**" Ayşe Poffet, 5 Nisan 2023, 12.19
"Biz de kendisini. Sizleri" cevabımla başlayan 128 sayfalık nekrolojimi bugün bitirebildim. Tüm kitapları, elimdeki belgeleri, fotoğrafları değişik mekânlardaki arşivimizden taradım, birleştirdim. Umarım gelecek kuşaklara bir faydam dokunabilir.

Sevgili Güzin Hanım'a, Dr. Güzin Poffet-Tamaç'a bana, hayatıma, aileme kattığı değerler için şükranlarımı sunuyorum.

Rengigül Yaltırık Ural

22 Haziran 2023, I. Levent İstanbul
16 Ağustos 2023, revize, Suadiye İstanbul

Kaynakça:

TBMM 7. dönem milletvekilleri listesi, tr.wikipedia.org/wiki/TBMM7.donemmilletvekillerilistesi

https://www.kastamonugazetesi.com.tr/ilk-mecliste-muhalif-bir-kastamonulu-

Türk ilaç sanayiinde yönetici kadınların öncüsü Dr. Ecz. Güzin Tamaç Poffet, "Sağlık Alanında Türk Kadını", Editör Nuran Yıldırım, Novartis Yayınları, İstanbul 1998, s. 364 – 372., "Türkiye'de Eczacılık Doktoralarının Başlaması ve 1983 Öncesinde İstanbul Üniversitesi'nde Yapılan Eczacılık Doktoraları, Emre Dölen & Çağlar Demirbağ Usta

Kocataş Yalısı Anılarım", Yusuf Mardin

Yazlıkta Çocukluğum, RE Books Arts

"Ord. Prof. Dr. Asaf Irmak 90 Yaşında" yazısından, Prof. Dr. M. Doğan Kantarcı, 28.02.1996

istanbul.edu.tr/cavit-orhan-tutengil-anma-gunu.pdf

Mahmut Muhtar Paşa, Oktay Aras Kitaplığı

Rebii Gorbon: Mimarlık Ve Seramik Arasında Bir Kariyer, Canse Yüzer, Gül Cephanecigil

www.arkiv.com.tr/mimar/fazil-aysu

Ayşe Pişkin ile Röportaj – "İsimsiz Eğitim Kahramanları" Rengigül Ural, Güncel Kadın Dergisi

Nezahat Gökyiğit Botanik Parkı, Faik Yaltırık Köşesi: Arboretum Adası

Kaç Levent Var?, Erol Kuntsal, https://www.konaklarmuhtarligi.com/, 1.12.2022,

Perili Köşk, Erol Kuntsal, www.konaklarmuhtarligi.com, 1.2.2022

"İstanbul'un Açık Hava Müzesi Olarak Bilinen 4. Levent Mahallesi Mozaikleri – Korunması Gereken Eserler Oldular" Oneido, 06.02.2022, Kaynak: Seda Özen

Uzun İnce Yolcular 37 Portre Yaşantı, Ümit Beyazoğlu, YKY

5. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali 18-29 Mayıs 1993

https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/onat-kutlar

www.umag.org.tr/tr/ugur-mumcu/8/ugur-mumcunun-hayati

Türkiye'de İlaç Sanayinde Beş Örnek Araştırmayla Halkla İlişkiler" yüksek lisans tezi, Tülin Lale Erol, Tez danışmanı Prof. Dr. Niyazi Öktem

Bitmeyen Röportaj İstanbul, Ara Güler

Adolf Wölfli (1864 -1930), “SANART ‘92- Uluslararası Sanat Etkinlikleri - International Art – Events, Wölfli Vakfı Koleksiyonundan seçilmiş 30 desen, Kunstmuseum Bern, İsviçre

Türkiye’de Sandoz 35. Yıl Sandoz Dergisi

Sandoz Yayınları

caz.iksv.org/tr/yasam-boyu-basari-odulleri/tulay-german

Türkiye’nin Tarih Hazineleri Sandoz Yayınları: Mavi Yolculuk Akdeniz Kıyı Uygarlığı, İlhan Akşit

www.aksityayincilik.com/ilhan-aksit-164-tr

kontrastdergi.com/deniz-korasli-sami-guner-45-sayi

www.gs.com.tr/hakkimizda

Türkiye’nin Tarih Hazineleri Batı Anadolu Uygarlığı, İlhan Akşit

Türkiye’nin Tarih Hazineleri Orta Anadolu Uygarlığı Sandoz Yayınları No: 2 Hititler, İlhan Akşit

magmadergisi.com/eski-fotograflar/semsi-guner-anadolu-yu-anlatan-fotografci

Türkiye’nin Tarih Hazineleri Sandoz Yayınları No: 3 İstanbul, İlhan Akşit

Sandoz Yayınları No: 5 Küpeler İstanbul Arkeoloji Müzeleri Küpeler Kataloğu / Earrings - The Earring Cataloque of the Istanbul Archaeological Museum, Tülay Ergil

Sandoz Yayınları No: 6 Orkidelerimiz Türkiye’nin Orkideleri, Dr. Eczacı Ekrem Sezik

Sandoz Yayınları No: 7 İstanbul’daki Güneş Saatleri, Wolfgang Meyer

Sandoz Yayınları No: 8 Spor Beslenme Randıman, Dr. Peter Konopka

Sandoz Yayınları No: 9 Topkapı Sarayı’nda Padişah Evi (Harem), Mualla Anhegger – Eyüboğlu

Türkiye’ye Aşk Mektuplarım, Ord. Prof. Dr. Anna Masala

Türkiye’nin Tarih Hazineleri Sandoz Yayınları No: 10 Mimar Sinan, Ulya Vogt-Göknil

semazen.net/seniha-bedri-goknil

www.rebooksandarts.com/makale/marka-olma-yolunda-surdurulebilir-basari-ya-ornek-mimar-sinan-ii--bolum

Sandoz Yayınları No: 11 Sanat Tarihinde Doğudan Batıya, Ünal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri

Sandoz Kültür Yayınları No: 12 Devletin Evi Saray, Metin Sözen

Sandoz Kültür Yayınları No: 13 Heinrich Schliemann Kazı Raporları ve Mektuplarından Seçme Parçalarla TROYA, Yayına Hazırlayan: Ufuk Esin - Çeviriler: H. Gönül Egeli, Nilgün Dede, Nur B. Atlı

sarkac.org/2018/01/ufuk-esin/

arkeofili.com/hocamiz-prof-dr-nur-atli-vefat-etti/

Sandoz Kültür Yayınları No: 14 Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi - Bakır Yatakları, Üretimi ve Atölyeleri, Dr. Oktay Belli – İ. Gündağ Kayaoğlu

Kim Etti Sana Bu Kârı Teklif - Seçme Makaleler 2 – Orhan Şaik Gökyay, Gündağ Kayaoğlu

Fotoğraf Gösterili Söyleşiler – Hocanın Ardından: Prof. Dr. Faik Yaltırık Anısına, Fest Travel, Fahri Aral konuşması, "Yaşar Kemal Kitaplarındaki Prof. Dr. Faik Yaltırık Teşhisleri

Daima Çok İyi, Sinan Genim, Milliyet, 2.1.2022

Gökyay'ın Evinin Yıkılış Fotoğrafının Anımsattıkları, Nail Tan, Kastamonugazetesi, 21.7.2020

Orhan Şaik Gökyay (II), H. Rıdvan Çongur, kavgamiz.com/orkun-dergisi/

Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlam - Nasıl Okudum, İkinci Baskıyı Yayınlayanlar: Prof. Dr. Hüsrev Hatemi, Prof. Dr. Aykut Kazancıgil

Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim, Bu kitap Sandoz Ürünleri A.Ş. İlaç Bölümü'nün Türk Hekimlerine Armağanı'dır., Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1

Çevre ve Ekoloji, Mine Kışlalıoğlu, Fikret Berkes

Stres ve Başaçıkma Yolları, Dr. Zuhal Baltaş, Dr. Acar Baltaş

(www.tsa.org.tr/yazi/yazidetay/236/turk-halk-sinemasi-ile-ulusal-sinemadan-milli-sinemaya), Rengigül e-kitabı s.409

www.sosyalarastirmalar.com/articles/satirical-elements-in-molires-tartuffe.pdf

Bedenin Dili – Bedenimizin Sessiz Dili, Dr. Zuhal Baltaş, Dr. Acar Baltaş

Resimleriyle Çocuk, Haluk Yavuzer

Sandoz Emekliler Günü'nde Hediye Kitap: Hababam Sınıfı, Rıfat Ilgaz

Yalnızlığın Işıkları Deniz Fenerleri, Novartis Kültür Yayınları No.15, Proje ve Metin: Aykut Tankuter

Trenler Anılardan Geçer, Novartis Kültür Yayınları No.16, Proje ve Metin: Aykut Tankuter

Yaşayan Çarşılar, Novartis Kültür Yayınları No.17, 2005, Neşe Olcaytu

Öbür Yanım, Novartis Kültür Yayınları No.17, 2006, Sema Kaygusuz

Sesler ve Danslar 35 Hikâye, Novartis Kültür Yayınları No.18, 2007, Bilge Egemen

Usta Eller, Novartis Kültür Yayınları No.19, 2008, M. Sadık Aslankara

Bir Ekol Son Buluyor, Tilda Levi, Şalom, 18.2.2015

Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu'ndaki Tarihçe

tekesin.org.tr/hakkimizda/mufide-ferit-tek-1892-1971/

Leyla İşgal İstanbul'unda Aşk, Müfide Ferit Tek, Tek-Esin Vakfı, 2019

www.soroptimistturkiye.org/icerik/tarihce

Türk Bilim ve İş Dünyasının Gelişimine "Nur Camat'ın Ardından" ile Bakış - Rengigül Ural, RE Books Arts Arşiv

soroptimistturkiye.org/icerik/gultepe-tem

Türkiye'deki Doğal Oleacea Taksonlarının Sistematik Revizyonu, Prof. Dr. Faik Yaltırık